

KÖRNYEZET ÉS ENERGIA OPERATÍV PROGRAM

2007-2013

CCI szám: 2007HU161PO002

A Magyar Köztársaság Kormánya elfogadta 2006. november 29-én.

Verzió:	KEOP hivatalos
Oldalszám összesen:	145 oldal

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	2
VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	3
1. HELYZETELEMZÉS	5
1.1 A KÖZELMÚLT TÁRSADALMI-GAZDASÁGI FOLYAMATAI, MINT A KÖRNYEZET ÁLLAPOTÁT ALAKÍTÓ EREDETI OKOK.....	7
1.2 A KÖRNYEZET ÁLLAPOTÁT KÖZVETLENÜL ALAKÍTÓ HATÓTÉNYEZŐK, KIBOCSÁTÁSOK.....	12
1.3 A KÖRNYEZET ÁLLAPOTA	18
1.4 SWOT ELEMZÉS	29
1.5 AZ EURÓPAI UNIÓS FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSÁNAK TAPASZTALATAI	32
2. STRATÉGIA	35
2.1 NEMZETI STRATÉGIAI KÖRNYEZET	35
2.2 A KEOP FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA	39
3. PRIORITÁSI TENGELYEK.....	56
3.1 EGÉSZSÉGES, TISZTA TELEPÜLÉSEK PRIORITÁSI TENGELY	56
3.2 VIZEINK JÓ KEZELÉSE PRIORITÁSI TENGELY	61
3.3 TERMÉSZETI ÉRTÉKEINK JÓ KEZELÉSE PRIORITÁSI TENGELY	68
3.4 A MEGÚJULÓ ENERGIAFORRÁS-FELHASZNÁLÁS NÖVELÉSE PRIORITÁSI TENGELY	73
3.5 HATÉKONY ENERGIA-FELHASZNÁLÁS PRIORITÁSI TENGELY	75
3.6 FENNTARTHATÓ TERMELÉSI ÉS FOGYASZTÁSI SZOKÁSOK ÖSZTÖNZÉSE PRIORITÁSI TENGELY	77
3.7 PROJEKT ELŐKÉSZÍTÉSI PRIORITÁSI TENGELY	83
3.8 AZ OPERATÍV PROGRAM LEBONYOLÍTÁSÁNAK FINANSZÍROZÁSA (TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS) PRIORITÁSI TENGELY	85
4. PÉNZÜGYI TÁBLA.....	88
5. AZ EURÓPAI MEZŐGAZDASÁGI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI ALAP ÁLTAL FINANSZÍROZOTT INTÉZKEDÉSEKKEL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉS.....	90
6. AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK.....	91
6.1 MENEDZSMENT	91
6.2 MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉS	97
6.3 PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS ÉS ELLENŐRZÉS	101
6.4 INFORMÁCIÓ ÉS NYILVÁNOSSÁG BIZTOSÍTÁSA.....	105
6.5 HORIZONTÁLIS ELVEK – KÖRNYEZETI FENNTARTHATÓSÁG, ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS PARTNERSÉG ...	106
6.6 AZ ELEKTRONIKUS ADATKÖZLÉSRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK A BIZOTTSÁG ÉS A TAGÁLLAM KÖZÖTT	107
7. NAGY PROJEKTEK	109
8. MELLÉKLETEK	111
8.1 AZ EU FORRÁSOKBÓL MEGVALÓSÍTOTT KÖRNYEZETI FEJLESZTÉSEK 2000-2006 KÖZÖTT	111
8.2 A KEOP MŰVELETEIHEZ KAPCSOLÓDÓ JOGSZABÁLYI KÖTELEZETTSÉGEK ÉS NORMATÍV INDOKOK	112
8.3 EREDMÉNY INDIKÁTOROK ÉS CÉLÉRTÉKEK.....	125
8.4 PARTNERSÉGI EGYEZTETÉSEK.....	134
8.5 AZ EX-ANTE ÉRTÉKELÉS EREDMÉNYEI.....	135
8.6 A STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI	137
8.7 RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	142
8.8 A KÖZÖSSÉG ALAPJAIBÓL SZÁRMAZÓ FORRÁSOK KATEGÓRIÁNKÉNTI HOZZÁJÁRULÁSA AZ OPERATÍV PROGRAMHOZ.....	144

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Környezet és Energia Operatív Program (KEOP) a 2007-2013 közötti Európai Unió (EU) költségvetési tervezési időszakra vonatkozó Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) - EU terminológia szerint Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK) - átfogó céljának, horizontális politikáinak, valamint hat tematikus és területi prioritásának végrehajtását szolgáló operatív programok egyike. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv eredményes megvalósítása elképzelhetetlen a környezetvédelem fejlesztése nélkül. A Környezet és Energia Operatív Program alapvető célja Magyarország fenntartható fejlődésének elősegítése.

A KEOP abból a stratégiai megfontolásból indul ki, hogy:

- a környezetvédelem erősítése – az egyes környezet-, természetvédelmi és vízügyi problémák megoldása, valamint a kapcsolódó intézkedések révén – mind rövid, mind hosszú távon elősegíti az életminőség javulását,
- a környezeti infrastruktúra fenntarthatósági szempontokat figyelembe vevő fejlesztése előnyös feltételeket teremt a gazdaság átalakításához és a területi kohézió megteremtéséhez,
- a természeti erőforrások hatékonyabb és takarékos használata elősegíti a fenntartható fejlődés irányába történő előrelépést, és javítja az ország versenyképességét,
- a fentiek térben megfelelő kialakítása elősegíti a régiók, különösen a hátrányos helyzetű térségek kulturális és természeti örökségének védelmét, fejlesztését, valamint lehetőséget ad fokozottabb részvételükre a gazdasági fejlődésben.

A Környezeti és Energetika Operatív Program fejlesztései megalapozzák és elősegítik Magyarország gazdasági versenyképességének erősödését és társadalmi jólétének növekedését. Ezekhez, a fejlesztésekhez kapcsolódva tovább javítható számos termelő és szolgáltató szektor teljesítménye és bővíthető a foglalkoztatás. A bennünket körülvevő környezeti és természeti rendszerek megóvása és körültekintő fejlesztése az emberi életminőség javításának egyik alapfeltétele, és egyben a fenntartható gazdasági és szociális fejlődés meghatározó tényezője.

A Környezet és Energia Operatív Programban megfogalmazott fejlesztések célja, hogy mérsékelje hazánk környezeti problémáit, ezzel javítva a társadalom életminőségét és a gazdaság környezeti folyamatokhoz történő alkalmazkodását.

Specifikus cél	Indikátor
Élhető környezet megteremtése és fenntartása	Megfelelő környezeti infrastruktúrával ellátott települések összlakossága [fő] (forrás: OSAP, EUROSTAT és KSH alapján.)- kompozit indikátor a hulladék- és szennyvízkezelési, infrastruktúrára, valamint ivóvíz ellátás minőségére. Azaz - A szelektív hulladékgyűjtési rendszerbe bevont lakosok aránya az összlakosság-számához viszonyítva - Települési szennyvízkezelési hálózatra (legalább II. tisztítási fokozat) rákötött lakosság aránya - A megfelelő minőségű ivóvízzel ellátott lakosok aránya számtani átlagából képzett indikátor
Értékvédelem és megőrzés	a) Árvízkar ellen kielégítően védett lakosság aránya az érintettek számához viszonyítva, % b) A jó ökológiai állapotot elért felszíni és jó állapotot elért felszín alatti víztestek aránya, % c) Az élőhelyvédelmi irányelv mellékletein szereplő élőhelyek és fajok természetvédelmi helyzetének összesített változása
Megelőzés, takarékoság, hatékonyság	a) Megfelelő környezeti infrastruktúrával ellátott települések összlakossága, fő b) Energiaintenzitás (Egységnyi GDP-re vetített energia-felhasználás), kgoe/1000 euró c) Egy főre eső hazai összes anyag felhasználás (Domestic Material Consumption), t/fő d) A „Meggyőződéses” környezetvédők aránya az EUROBAROMETER felmérése szerint (%)

Az Európai Unió újrafogalmazott lisszaboni stratégiáját strukturális célokká transzformáló Integrált Irányelvek tíz mikrogazdasági célkitűzése közül hármat közvetlenül, négy másikat (köztük a fenntartható erőforrás-használatot) és egy foglalkoztatási célt közvetve támogat. A horizontális célok közül továbbá hangsúlyos az energiahatékonyság növelése és a leghátrányosabb térségek (foglalkoztatási) elmaradásainak csökkentése.

Fejlesztések

2004-es áron, 265 Ft/euró árfolyamon, 15%-os nemzeti társfinanszírozás figyelembevételével

Prioritás	Támogatási összeg, Mrd Ft
1. Egészséges tiszta települések 1.1 Hulladékgazdálkodás 1.2 Szennyvízkezelés 1.3 Vízbázis-védelem és ivóvízminőség-javítás	513,6
2. Vizeink jó kezelése 2.1 Jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása 2.2 Vizeink mennyiségi és minőségi védelme, a vizek további szennyezésének megakadályozása 2.3 A VKI végrehajtásának állami intézkedései	338,7
3. Természeti értékeink jó kezelése 3.1 Közösségi jelentőségű és védett természeti értékek és területek megőrzése, helyreállítása, fejlesztése 3.2 Élőhely-megőrző mező- és erdőgazdálkodás infrastrukturális alapjainak megteremtése (beruházások) 3.3 Vonalas létesítmények természet- és tájromboló (károsító) hatásának mérséklése 3.4 Az erdei iskola hálózat fejlesztése	31,8
4. A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése	45,1
5. Hatékony energia-felhasználás 5.1 Önkormányzati és nem önkormányzati tulajdonú középületek energiafelhasználásának a korszerűsítése 5.2 A távhőellátó-rendszerek korszerűsítése 5.3 Vállalkozói területeken megvalósítandó energetikai korszerűsítések (ipar, energiaipar, szolgáltatások)	30,5
6. Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése 6.1 Fenntartható termelés 6.2 Fenntartható fogyasztás elősegítése 6.3 Az e-környezetvédelem céljaihoz kapcsolódó fejlesztések	32,6
7. Projekt előkészítés	45,5
8. Az operatív program lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)	15,8
Összesen	1053,6

Az operatív program beavatkozásainak hatékonyságát, az egymást erősítő fejlesztések integrált megvalósítását zászlóshajó projektként segíti a **„tisztá város – zöld vidék”** program, illetve a **„kevesebb több – energiatudatos épületek”** program.

Partnerség

A Környezet és Energia Operatív Program stratégiája és az egyes területek közötti forrásmegosztás az EU előírásainak megfelelően lebonyolított partnerségi egyeztetések eredményeképpen került véglegesítésre.

1. HELYZETELEMLÉZÉS

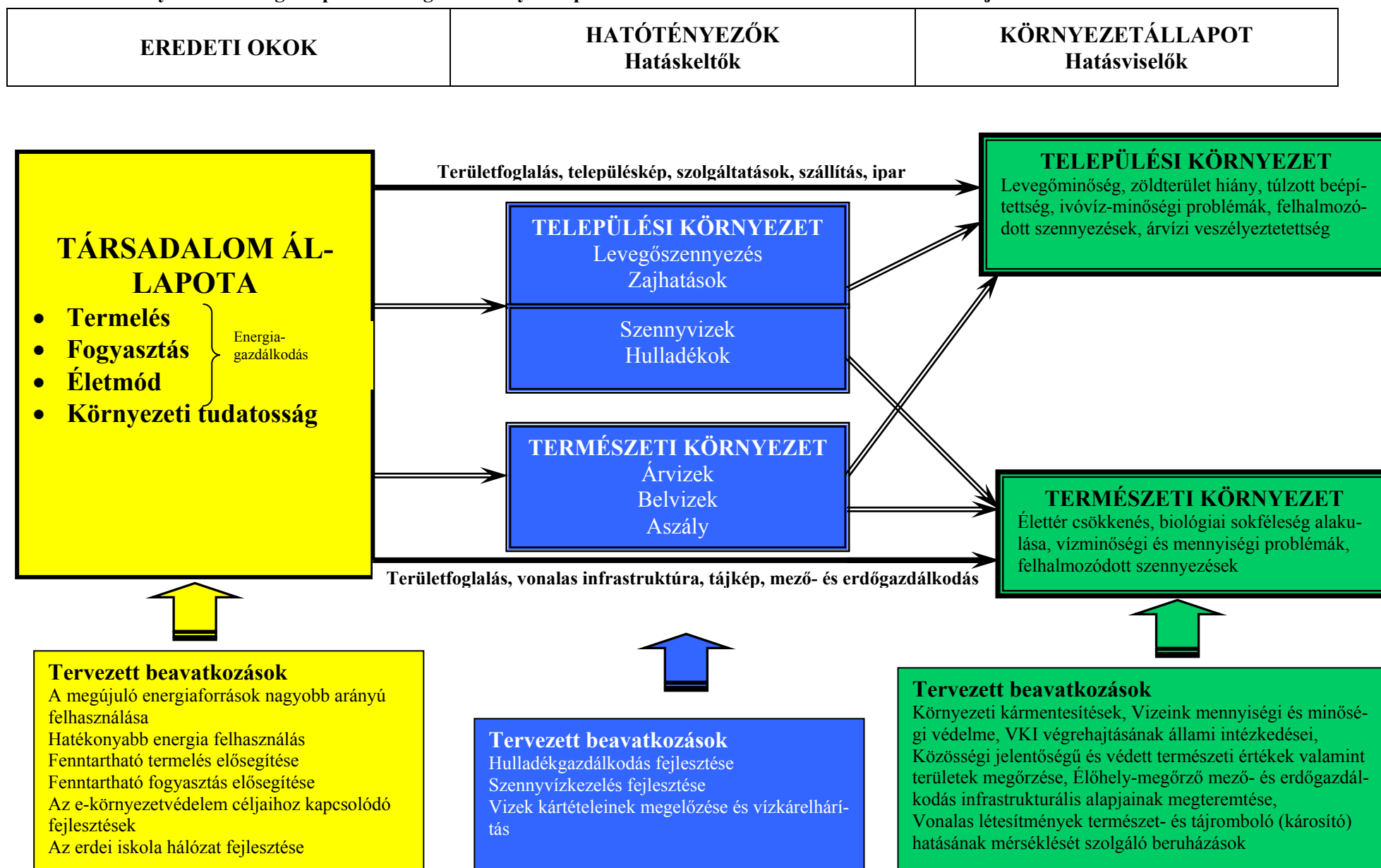
A Környezet és Energia Operatív Programban megfogalmazott fejlesztések célja, hogy mérsékelje hazánk környezeti problémáit, ezzel javítva a társadalom életminőségét és a gazdaság környezeti folyamatokhoz történő alkalmazkodását.

A környezeti problémák társadalmi, gazdasági és természeti okokra vezethetők vissza. A KEOP helyzetelemzése feltárja **a környezeti problémák okait**, az okok **hatótényezőit** és bemutatja a kialakult **környezeti állapotot**. A hatékony, megelőző beavatkozásokat elsősorban az okok szintjén kell megtalálnunk, de bizonyos mértékben szükséges a hatótényezők megfelelő kezelése is. A megelőző környezetvédelemre való áttérés fontos eszközei a kedvező környezeti állapot fenntartását biztosító beavatkozások is.

A KEOP középtávon tartalmazza a szükséges fejlesztéseket, ezért a helyzetelemzésnek feladata, hogy meghatározza a középtávon legsürgetőbb problémákat. A KEOP mellett más ágazati Operatív Programok is tartalmaznak olyan fejlesztéseket, melyek a helyzetelemzésben feltárt problémákat kezelik (például a közlekedéssel kapcsolatos problémák kezelése a Közlekedési Operatív Program fejlesztésein keresztül valósul meg), illetve egyes környezeti fejlesztéseket regionális szinten kezelnek a Regionális Operatív Programokban.

A KEOP által kiemelten kezelt problémákat szövegdobozban jelöltük.

1. ábra: A Környezet és Energia Operatív Program környezeti probléma szemlélete és beavatkozási struktúrája

1.1 A közelmúlt társadalmi-gazdasági folyamatai, mint a környezet állapotát alakító eredeti okok

Az elmúlt másfél évtized társadalmi-gazdasági átalakulása jelentősen megváltoztatta a környezet állapotát befolyásoló hatások jellegét és nagyságrendjét. A környezet állapota összességében javul, de új problémákkal terhelődik.

Egészség, életszínvonal és gazdasági teljesítmény tekintetében Magyarország elmarad az Unió fejlettebb országaitól, ám jórészt ez utóbbi kettőnek köszönhetően a fenntartható fejlődés egyes mutatói (például az ökológiai lábnyom) hazánkban még kedvezőbbek. A méltányosan rendelkezésre álló 2,2 globális hektárral szemben az Unió lakói jelenlegi életminőségük biztosításához ennél 2,4-szer többet, 4,8 globális hektárt vesznek igénybe¹. Magyarország összesített ökológiai lábnyoma 3,5 globális hektár/fő. **Ez azt jelenti, hogy a fejlett országok eddigi, és az ezt utánzó, általunk jelenleg is követett fejlesztési pálya nem fenntartható. Változtatásra van szükség.**

A környezetet érintő döntéseket javítani hivatott jogi és gazdasági szabályozórendszer nem volt képes biztosítani, hogy a fejlesztések együttesen ne vezessenek további környezeti terhelésekhez. A környezetük érdekében fellépő állampolgárok, sőt, a környezetvédelmi hatóságok törekvései is, gyakran szembe kerülnek a közvetlen gazdasági érdekeket érvényesítő érdekcsoportokkal. A környezet védelmét a modernizáció gátjának tekintő gyakori szemlélet is akadályozza, hogy a rendelkezésre álló jogi és közgazdasági eszközök a környezet érdekében hatásosan működjenek. A hazai környezetpolitika egyik legfontosabb célkitűzése, hogy – a régebbi piacgazdaságok tapasztalataira, illetve a Lisszaboni Stratégia álláspontjára támaszkodva – a **környezetvédelem versenyképességet növelő hatásait** hangsúlyozza a gazdasági szereplők körében.

Termelés

A rendszerváltást követően a hirtelen jött, éles gazdasági verseny összességében mind az emberi egészségre, mind a társadalmi kohézióra kedvezőtlenül hatott. A versenyképesség és a foglalkoztatás növelésének eddigi lépései a területi különbségek nem kívánatos növekedésével jártak. A verseny vesztesei éppen azok a hazai kis- és középvállalkozások és mezőgazdasági termelők, akik a fenntartható fejlődés letéteményesei lehetnének.

A fejlesztések hatására a beépített területek gyorsan növekedtek a természetes területek rovására, annak ellenére, hogy nagy számban álltak rendelkezésre felhagyott iparterületek. A nagyarányú autópálya-fejlesztések hatására az összefüggő természetes területek feldarabolódnak. A **területhasználat szerkezeti változását** jellemzi, hogy 1999-2004 között a termőterület mintegy 300 ezer ha-ral, aránya 86,1%-ról 83,1%-ra (3,3%-kal) csökkent (KSH). A mezőgazdasági termelésből véglegesen kivonásra engedélyezett földek új hasznosítása meghatározó módon a belterületbe vonás és az útépítés (mintegy 40% mértékben), továbbá az ipar és a bányászat (összesen 22%).

A **mezőgazdaság vegyes üzemi szerkezetű**: a termőföld felét intenzív technológiákat alkalmazó gazdaságok művelik. Az alapanyag termeléstől elkülönült élelmiszeripar nagyobb részt koncentrált vállalatokból áll. A talajok és felszíni vizeink veszélyeztetettek, de az EU

¹ Living Planet Report 2006

átlagnál kevésbé terheltek. A talajok mezőgazdasági alkalmassága hazánkban jónak mondható, a többfunkciós mezőgazdasági tevékenységekhez jók az adottságok, gazdálkodóink még rendelkeznek az extenzív gazdálkodás hagyományos ismereteivel is. A biogazdálkodásba bevont területek aránya a folyamatos növekedés ellenére csekély. Hazánk természeti értékeit és élelmiszerbiztonságát veszélyezteti a génkezelt növényi és állati alapanyagokat tartalmazó árucikkek nemzetközi terjedése.

A sok fejlesztést igénylő környezetvédelmi követelmények hatására a **környezetvédelmi ipar** az átlagos növekedési ütemet messze meghaladó mértékben növekszik.

A) Az anyagfelhasználás területén lassan előtérbe kerülnek az öko-hatékony megoldások, nyersanyag-helyettesítések, a hulladékhasznosítás különböző formái. Ugyanakkor – a termelők profitnövelési törekvései és a fogyasztási oldal nem megfelelő attitűdje miatt - a rövid élettartamú termékek, anyagigényes csomagolóanyagok nagy mennyisége, vissza nem forgatott, nem újrahasznált és/vagy nem lebomló anyagok felhasználása továbbra is meghatározó.

A **környezetbarát termékeket** illetően Magyarországon jelenleg 33 cég összesen 355-féle terméke rendelkezik nemzeti termékjellel (öko-címkével). Az Európai Unió öko-címkéjével egyetlen Magyarországon tevékeny cég (szálloda) rendelkezik.

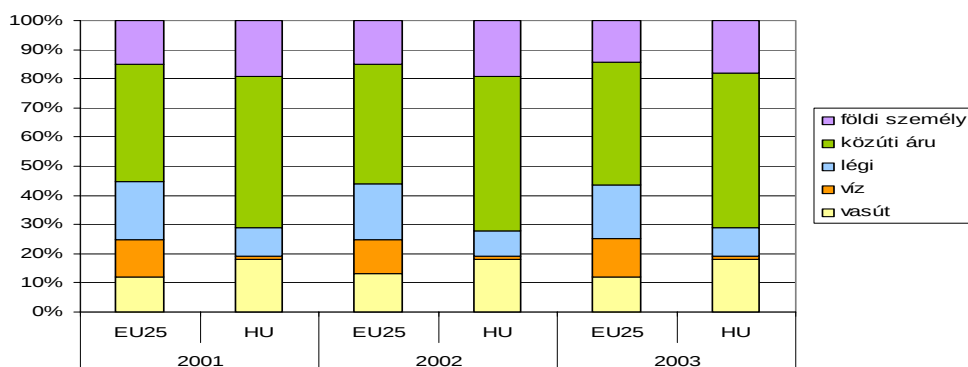
B) A környezetbarát termékjelnek jelenleg nincs presztízse, a gyártók egyéni termékjelzése nem megfelelően ismertek, sokszor félrevezetők. A környezet-érdekű piaci pozitív ösztönzés és visszacsatolás elterjedését komolyan akadályozza a lakosság alacsony környezettudatossága és átlagjövedelme. **Ennek megfelelően eleve alacsony az ilyen termékek száma a piacon.** A zöld közbeszerzés hatókörét is növelné a piacon megjelenő több környezetbarát címkével és tanúsítvánnyal ellátott termék és szolgáltatás.

Közlekedés, szállítás

A **fizikai elérhetőség eddigi javulása környezet- és egészségvédelmi szempontból kedvezőtlen változásokkal járt.** A közúti közlekedés mind a levegőtisztaság, mind a zajhatások elleni védelem szempontjából a legproblémásabb ágazattá vált az utóbbi 15 évben. Az ipari kibocsátások mérséklődésével párhuzamosan növekedett a közúti közlekedésből eredő emisszió. A személygépkocsik száma 2000 óta 463 ezerrel, a tehergépkocsiké 35 ezerrel nőtt, 2004-re számuk összesen 3192 ezerre emelkedett.

Az áruszállításon belül a közút aránya több mint 60%. Ez ugyan kevesebb, mint az Európai Unió átlag (>70%), mégsem megnyugtató a kiépített vasúthálózat és a hajózás rendelkezésére álló kapacitásainak ismeretében. A közúti szállítás növekedéséből származó nemzetgazdasági szinten jelentkező haszon nincs arányban az okozott környezeti károkkal. A lakosság nem rendelkezik elegendő információval a közlekedési módok környezeti hatásairól. Részen emiatt is, megnőtt a személy- és áruszállítás energiafogyasztása és az egyéni közlekedés teret nyert a tömegközlekedéssel szemben, a közúti közlekedés pedig a vasút rovására. A távolság az otthon, a munkahely, az iskola, az üzletek és a szabadidős tevékenységek között folyamatosan nő.

2. ábra: Közlekedési munkamegosztás

Fogyasztás, kereskedelem

C) A fogyasztói társadalom anyagi értékrendje miatt a fenntartható fogyasztás magatartásformái alig terjednek. A környezeti nevelésben megjelenő normákat a mindennapi élet gyakorlata nem erősíti. A reklámok, a média által sugallt életmódok általában ellentétesek a fenntarthatósággal.

A fogyasztói társadalom alapvető motorjának a gyorsfogyasztású, rövid élettartamú cikkek tömeges termelését és fogyasztását tekintik. Hazánkban is nő a hiper- és szupermarketek száma, és jelentősen növekszik az általuk kínált, sokszor gyenge minőségű, olcsó termékek fogyasztása.

A felmérések szerint a lakosság fele tisztában van azzal, hogy a fogyasztásnak vannak kedvezőtlen környezeti hatásai, háromnegyedük azonban úgy véli, a problémát technikai fejlődéssel kell áthidalni. Az emberek nem akarnak életmódjukon változtatni, holott belátják a jelenlegi életmód minták fenntarthatatlanságát.

A társadalom felfogásában a fenntarthatóság nem integrált fogalom: a klasszikus környezetvédelem a társadalmi, gazdasági kérdésektől szétválasztva jelenik meg. A *Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért* megbízásából készült felmérés azt mutatja, hogy a lakosság mindössze 3%-a van tisztában a fenntartható fejlődés fogalmával.

A globális kereskedelmi piac kialakulása következtében felbomlóban van a város és környezetének termelői, szolgáltatói, fogyasztói kapcsolata, mivel a városokat növekvő részben multinacionális cégek látják el globális termékeikkel. A „gazdasági centrum” így nem a vonzáskörzetében termelt árut veszi fel, hiszen az versenyképtelen a globális áruval szemben. Még a vonzáskörzet is a centrumban szerzi be az „olcsó” árut. Ezzel a vidék eltartó képessége romlik, szerepe leértékelődik.

Energiagazdálkodás

Az összenergia felhasználás kb. az 1970-es évek szintjére csökkent, és ott stagnál, ezen belül a villamosenergia-felhasználás azonban növekszik.

*1.a táblázat: Magyarország összes energia és villamos energia felhasználása
(Forrás: Energia Központ Kht.)*

	1970	1980	1990	1995	2000	2004
Összenergia (PJ/év)	917	1 261	1 244	1 067	1 039	1 088
Villamos energia (GWh)	17 937	32 261	39 583	36 422	38 630	41 180

Az energiafelhasználás struktúrája a rendszerváltás (1990) óta jelentősen átalakult.

*1.b táblázat: az összes energia felhasználás ágazatok szerinti megoszlása(%)
(Forrás: Energia Központ Kht.)*

	Ipar	Anyag-jellegű+ nem energetikai	Lakosság	Kereskedelem és szolgáltatás	Mezőgaz- daság	Közlekedés
1990	29,9	6,9	32,4	11,9	5,1	13,8
1998	21,1	9,2	31,8	17,0	4,0	17,0
2004	19,2	7,9	32,8	16,9	3,3	19,7

D) Az elmúlt 15 évben az öko-hatékonyság javult, de még mindig elmarad az EU-15-höz, sőt az EU-25-höz képest is. A közlekedési és lakossági szektorban egyaránt az energiafelhasználás növekedése prognosztizálható.

Az alábbi táblázatból látszik, hogy bár folyamatosan javul az energaintenzitási mutatónk, ez még több mint 2,5-szerese az EU-25 átlagos értékének. Jelentősen, 8%-kal javult a szén-dioxid intenzitás.

2. táblázat: Energaintenzitás és szén-dioxid intenzitás

	Energaintenzitás (toe/Meuro1995) Forrás: EUROSTAT			Szén-dioxid intenzitás tCO ₂ /toe Forrás: EU Energy and Transport in Figures, 2005		
	1993	2000	2004	1990	1998	2003
Magyarország	759	601	534	2,33	2,14	2,15
EU-15	212	191	187	2,33	2,18	2,17
EU-25	240	209	205	2,43	2,25	2,23

Az egy főre jutó villamosenergia-felhasználás továbbra is növekszik, miközben a GDP növekedése a gazdasági szerkezetváltás következtében elszakadt az energiafelhasználás növekedésétől. **Energiafelhasználás-hatékonysági** szempontból a veszteség nagy része a lakossági fogyasztásban, illetve a villamosenergia-termelés és -szállítás területén keresendő. A veszteségek csökkentése mellett figyelmet érdemel a villamosenergia-fogyasztás növekedése is, amelyben a lakossági fogyasztás szerepe hangsúlyos.

Magyarország **importfüggősége** – eltekintve az atomerőmű fűtőanyag-behozatalától – 1993-ban 52% volt. Ez az érték az azt követő tizenkét évben átlagban évente 2,1% ponttal növekedett. A 2005-ös adatok szerint az ország importfüggősége 66%. Legjelentősebb a

(82%-os) földgáz-importarány. A földgáz korábban elsősorban lakossági hőigényt elégített ki, 2004-re azonban már a villamos energia 35%-át földgázból állította elő az ország².

3. táblázat: A primer energiaimport-függőség alakulása 1990-2005,%
(Forrás: Energia Központ Kht)

	1990	1998	2005
Szén	16,4	28,6	39,6
Olaj	75,9	80,9	86,1
Földgáz	58,0	72,7	81,8
Villamos energia (primer)	21,1	1,7	12,9
Egyéb (koks, brikett, tűzifa és egyéb megújuló)	43,4	-16,0	8,5

Energiaimportunk legnagyobb része (gázimportunk 90%-a) Oroszországból származik. (míg az EU-15 esetén ez összesen 32%. Ez az egyoldalú függőség jelentős bizonytalanságot visz ellátásunkba.

E) Az importfüggőséget is mérséklő **megújuló energiaforrás-felhasználás** alacsony, az egyes megújuló energiaforrások (elsősorban bioenergia, geotermális energia, napenergia, geotermikus energia) számára kedvező természeti adottságok ellenére is.

Amíg 2003-ban az összes megújuló energiaforrás-felhasználás 38,6 PJ volt, ez az érték 2005-re 56,1 PJ-ra nőtt (az összes primer energia-felhasználáson belül a 2003. évi 3,5%-os megújuló energiaforrás részarány 2005-ben 4,33%-ra, kommunális hulladékkal együtt 4,6%-ra emelkedett).³

4. táblázat: Megújuló villamosenergia termelés (GWh)(Forrás: Magyar Energia Hivatal)

	2003	2005
Szilárd biomassza	109	1612
Víz	171	208
Szél	4	10
Egyéb (biogáz, nap)	18	27
Összesen	302	1857

A megújuló energiaforráson alapuló villamosenergia-termelés 96%-át régi szénművi blokkok tisztán⁴ fatüzelésre történő átállásával, illetve biomassza együttégetésével állítják elő⁵, ami egyrészt az erdőterületek csökkenéséhez vezethet, másrészt – már jelenleg is – rontja például a faipar egyes területeinek alapanyag ellátását és növeli az alapanyagok beszerzési költségét.

² VESTÉK, 2004

³ 2004-es adatok alapján az összes megújuló megoszlása: 78,8% tűzifa, 8,9% geotermikus hőenergia, 3,4% biogáz és kommunális hulladék égetés, 8,6% zöld áramtermelés. A megújulókból termelt villamos energia összetétele: 74% biomassza, 23% vízi energia, 2% biogáz és 0,6% szélenergia.

⁴ Pécsi Erőmű, Ajkai Erőmű, Kazincbarcikai Erőmű

⁵ Tiszapalkonyai Erőmű, Mátrai Erőmű

1.2 A környezet állapotát közvetlenül alakító hatótényezők, kibocsátások

1.2.1 Települési hatótényezők, emberi tevékenységek kibocsátása

A nagyvárosok, és főleg a fővárosi agglomeráció olyan koncentrált szennyezőforrássá váltak, hogy saját területükön kívül is jelentős káros hatásokat okoznak. A kibocsátásokat hátrányosan befolyásolja, hogy a népességszám csökkenése ellenére a háztartások száma növekszik, főleg az egyszemélyes háztartások száma nő. Ennek megfelelően nő a tartós fogyasztási cikkek száma, amivel együtt jár a háztartások erőforrás-használatának növekedése is.

Hulladékok

F) Az EU tagországokra jellemző fogyasztási minták, és piaci magatartások gyors átvételével, a környezettudatos termelési és fogyasztási szokások terjedése nem tartott lépést. Magyarországon az elmúlt időszakban **folyamatosan nőtt a képződő, és ezzel párhuzamosan** – a növekvő hasznosítási arányok ellenére – **a lerakásra kerülő települési szilárd hulladék mennyisége**. Ez utóbbi azért, mert **a hulladékhasznosítás infrastrukturális feltételei hiányosak**.

5. táblázat: A települési hulladékgazdálkodás regionális adatai* (2003, 2004)

(Forrás: KSH, A kommunális ellátás alapvető adatai 2003, 2004; KSH Környezetstatisztikai Évkönyv 2003 adatai alapján)

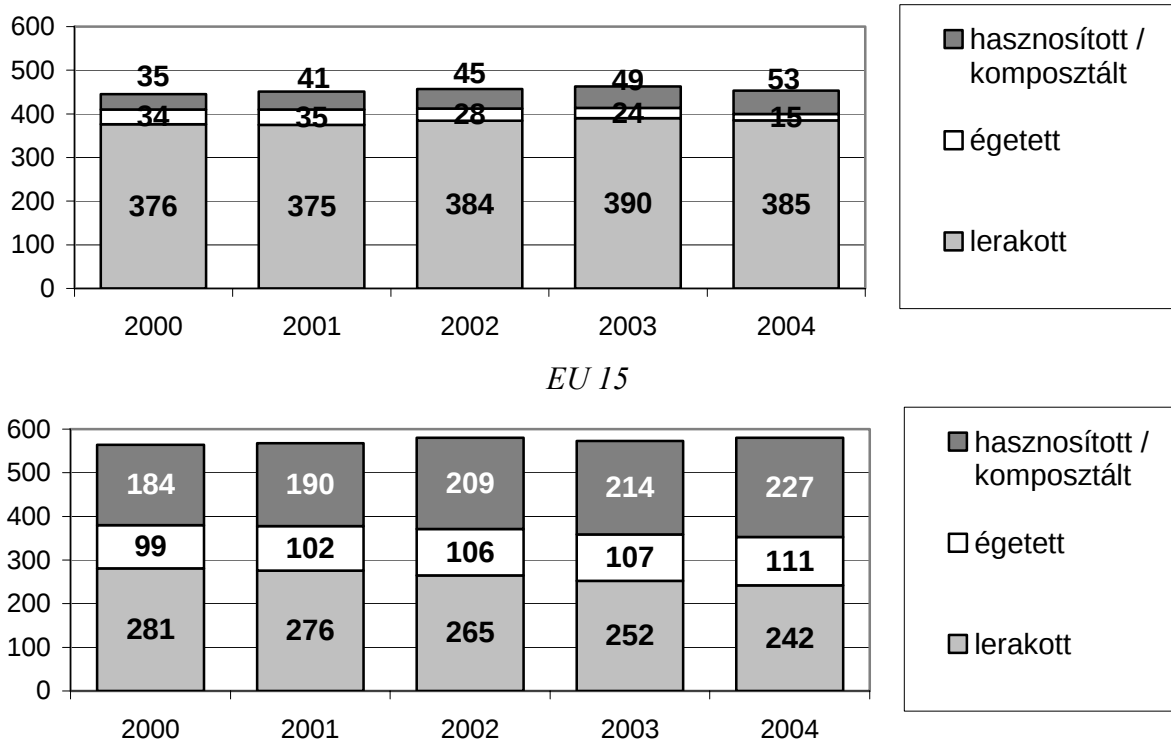
	KM		ÉM	ÉA	DA	NyD	KD	DD
	Bp.	Pest m.						
A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya (%)	95,5		92,7	88,1	85,3	93,2	92,7	95,9
	95,8		91,6	87,4	84,6	93,0	90,7	95,6
	99,9	86,4						
	99,9	87,5						
Az elszállított települési hulladék megoszlása régióként (%)	29,9		11,9	13,1	12,6	10,3	12,7	9,5
	21,1	8,8						
Települési szilárd hulladék kezelése (%) – lerakás	78,47		99,73	95,55	97,26	92,51	95,40	96,72
	70,55	97,44						
	18,82							
– égetés	26,68		-	-	0,02	-	-	0,01
		-						
– újrafeldolgozás ./komposztálás	2,7		0,22	4,01	2,16	5,85	4,60	3,21
	2,76	2,57						
– egyéb	0,01		0,05	0,44	0,56	1,64	-	0,05
	0,01	-						

* Tekintettel arra, hogy a táblázat hulladékmennyiségekkel összefüggő adatai csak a közszolgáltatás keretében kezelt hulladékokra vonatkoznak, a %-os értékek nem egyeznek meg a képződő teljes hulladékmennyiségre vonatkozó adatokkal.

2004-ben mintegy 4,591 millió tonna települési szilárd hulladék keletkezett, amelynek 84,9%-a (3,896 millió tonna) lerakásra, 11,7%-a (540 millió tonna) anyagában történő hasznosításra, 3,4%-a (155 millió tonna) pedig termikus hasznosításra került.

A közszolgáltatás keretén belül szervezett szelektív gyűjtési rendszerrel párhuzamosan piaci alapon működő vállalkozói begyűjtő-rendszer is működik. Ez a két rendszer együttesen gyűjt be az anyagában hasznosításra kerülő hulladékmennyiséget. A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya a jogszabályi kötelezés hatására az utóbbi években tovább nőtt, és 2004-ben elérte a 91%-ot. Ennél alacsonyabb értékkel csak a Dél-alföldi és az Észak -alföldi régió rendelkezik, míg a legjobb mutatója Közép-magyarországi régiónak van.

3. ábra: Települési hulladék kezelése, kg/fő/év (forrás: EUROSTAT)
MAGYARORSZÁG

G) Problémát jelent, hogy a szelektíven gyűjtött települési szilárd hulladék mennyisége 2004-ben csak mintegy 11,7% (540 ezer tonna) volt. Ennek jelentős része, mintegy 60%-a (324 ezer tonna) csomagolási hulladék, 30%-a (162 ezer tonna) komposztálható, 10%-a (54 ezer tonna) pedig egyéb, anyagában hasznosítható hulladék.

A **csomagolási hulladékok** fele ipari és nagykereskedelmi forrásokból, fele lakossági forrásból származik. A Hulladékgazdálkodási törvény (Hgt.) értelmében 2005-re teljesítettük a csomagolási hulladéokra vonatkoztatva a minimálisan 50%-os átlagos hasznosítási arányt, ezen belül az anyagában történő hasznosításra vonatkozó minimum 25%-os arányt. Az egyes anyagfajtákra is teljesül a minimum 15%-os hasznosítási arány.

A települési hulladékként megjelenő biológiailag lebomló szerves hulladék komposztálása a korábbi beruházások során kialakított komposztáló üzemekben valósult meg. A képződő komposzt értékesítése jelenleg még gondot okoz. A nem értékesíthető hányadot az önkormányzatok saját tulajdonú közcélú létesítményeikben, illetve a hulladéklerakó létesítményeikben használják fel.

A speciális hulladékáramokkal kapcsolatosan az elmúlt időszakban a szabályozással és a piaci eszközök alkalmazásával sikerült előrelépni. A gyártói felelősség alapján a **gyógyszerhulladék** elkülönített visszagyűjtése a gyógyszertárakon keresztül; az **elektromos és elektronikai készülékek**, valamint az **elemek és akkumulátorok** hulladékainak visszavétele pedig a vonatkozó kormányrendeletekkel összhangban működő rendszerekben történik.

A hulladék gumiabroncsok begyűjtése a termékdíjnak köszönhetően az elvárt szinten valósul meg. A hulladék gumiabroncsokat a vonatkozó lerakási tilalom, az anyagában történő hasznosítás magas energiaigénye, valamint a hasznosítás során kapott termékek iránti mérsékelt kereslet miatt nagyrészt cementgyárakban, energetikailag hasznosítják.

Az **állati eredetű hulladékot** (állati melléktermékeket), mint a hulladékok speciális fajtáját különleges módon kell kezelni. 2001-ben közel 400 ezer tonna állati eredetű hulladék képződött (amelynek kb. 10%-a veszélyes hulladék), ennek 74%-át hasznosították, 24%-át lerakással, 2%-át égetéssel ártalmatlanították. *(OHT, 2002, becsült adatok)*

2002-ben az összes keletkező **építési és bontási eredetű hulladék** mennyisége kb. 6 millió t volt, aminek mindössze 21,8%-át hasznosították. Lerakásra került 76,8%, az elhagyott mennyiség aránya 1,4% volt. *(OHT, 2002, becsült adatok)*

Az állami és az önkormányzati feladatkörbe is tartozó hulladékáramok közül – a Strukturális Alapok felhasználásának is köszönhetően – az **egészségügyi, az állati eredetű, valamint az építési és bontási eredetű hulladék** kezelése területén történtek előrelépések.

A lakosság **egészségügyi** ellátása során keletkező **hulladékok** kezelése a kórházi égetők határidőre befejezett korszerűsítésével megnyugtatóan megoldott.

A vártnál nehezebben, de beindultak az **állati hulladékok** kezelését elősegítő és a dögművek és dögművek rekultivációjára irányuló beruházások.

2004-től kezdődően több kistérségi szintű beruházás kezdődött meg az **építési és bontási hulladékok** minél nagyobb arányú hasznosítása céljából. Megkezdődtek a lakó- és középületek azbeszt tartalmú szigeteléseinek eltávolítási munkái is.

A veszélyes hulladékok – beleértve a kiemelt hulladékáramok veszélyes alkotóit is – begyűjtése a folyamatosan növekvő számú hulladékudvarokban történik. Ezek a hulladékudvarok alkalmasak a települési hulladékban lévő, szelektíven gyűjteni kívánt összes hulladékáram begyűjtésére.

H) Problémát jelent, hogy Magyarországon jelenleg részben az EU irányelvek és a támogatási rendszer hatására egy igen drága, nem munkaerő-, hanem technológia-igényes (bár kétségtelenül korszerű) hulladékkezelési rendszer alakul ki. A lakosság hulladékkezelési költségei ennek megfelelően jelentősen nőnek, miközben a foglalkoztatási hatások alatta maradnak az elvártnak.

A 2001. évi Phare-felmérés szerint a Magyarországon feltárt 2575 **települési szilárd nem veszélyeshulladék-lerakó** (hulladéklerakó) nagy része felhagyott, bezárt, s rendezett rekultivációjuk, lezárásuk még nem történt meg.

A rekultiválandó 2560 hulladéklerakóból a tervek szerint 328 kerül az ISPA program keretén belül rekultiválásra, míg 2232 hulladéklerakó rekultiválása és lezárása továbbra is megoldásra vár.

Jelenleg egyetlen településhulladék-égető üzemel az országban, 420 ezer t/év kapacitással. (A Fővárosi Hulladékhasznosító Mű 2002 és 2005 között korszerűsítési munkálatok miatt csak csökkentett kapacitással üzemelt.)

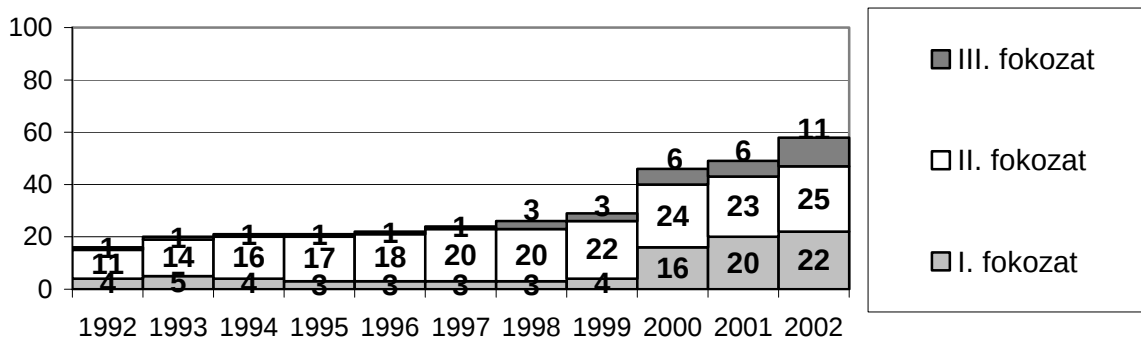
Települési szennyvizek

A közüzemi **szennyvízkezelés - csatornázás** terén különösen az elmúlt években a fejlesztések eredményeként dinamikusan nőtt a csatornahálózat hossza, valamint a szennyvízcsatornával rendelkező települések és a közsatornára kötött lakások száma. A csatornahálózatra rákötött lakások aránya 2000-től kezdődően évi 2,5-3%-al nőtt, 2004-ben elérte 62,2%-ot.

I) Problémát jelent, hogy Magyarországon a közműolló – az évi 2,1-2,7 százalékpontos zárulás mellett – 2004-ben még mindig meghaladta a 30 százalékpontot. 2004-ben az ország településeinek csak 44,3%-a rendelkezik csatornával, és az összegyűjtött szennyvíznek csak 66,5%-a került biológiai tisztítás után a befogadóba. Ugyanakkor a tisztítók kapacitáskihasználtsága alacsony.

Ez utóbbi mennyiségnek közel 32%-a III. fokozatú (tápanyag-eltávolítás) tisztítási fokozaton is átmegy. Ugyanakkor elmondható, hogy a csatornázással párhuzamosan az alternatív szennyvíz-kezelési megoldások (természetközeli szennyvíztisztítás, egyedi szennyvíz-elhelyezés) még nem terjedtek el kellő mértékben.

4. ábra: Települési közüzemi szennyvízkezelésben részesülő lakosság becsült aránya: csak I. fokozat; II.fokozat is; III. tisztítási fokozat is,% (forrás: EUROSTAT)

Bár minden régióban nőtt a szennyvízcsatorna-hálózatba bekötött lakások aránya, jelentősebb területi eltérések láthatók mind a növekedés mértékét, mind pedig az ellátottságot tekintve. Ugyanakkor az ivóvízellátó hálózatba bekötött lakások aránya sokkal kisebb mértékű különbségeket mutat régióként, és országos átlagban eléri a 93,7%-ot. Mindezek következménye, hogy a közműolló (az 1 km ivóvízvezeték-hálózatra jutó szennyvízcsatorna hossza) tekintetében – a területileg differenciált fejlesztések ellenére is – a régiók korábbi rangsora megmaradt. Eszerint a közműolló zártsága a Közép-magyarországi régióban a legnagyobb, a Dél-alföldi régióban pedig a legkisebb.

6. táblázat: Közüemi ivóvízellátás, szennyvízelvezetés és –tisztítás (2003, 2004)
(Forrás: KSH, A kommunális ellátás fontosabb adatai 2004)

Mutató	ország	KM		ÉM	ÉA	DA	NyD	KD	DD
		Bp.	Pest m						
Ivóvízhálózatba bekötött lakások aránya (%)	93,2	95,9		87,8	92,7	88,0	95,3	96,6	94,7
	93,7	96,3		88,2	93,3	88,6	95,2	96,7	95,9
		98,3	90,9						
		98,5	91,8						
Szennyvízcsatorna hálózatba bekötött lakások aránya (%)	59,1	78,8		49,6	42,0	38,6	63,2	65,0	54,3
	62,2	81,0		54,1	44,8	41,4	65,8	69,2	58,5
		94,1	47,4						
		95,0	52,5						
Közműháló (m) szennyvíz-csatorna hossz (m)/vízvezeték hossz (km) bekötések nélkül	521,7	776,9		518,1	458,5	321,9	599,9	536,0	366,2
	550,8	797,0		541,9	493,0	356,5	601,3	576,1	411,7
		1016,8	638,5						
		1044,9	656,0						

Levegőszennyezés

A települések belterületein a jelentős **közlekedési eredetű terhelések** (levegő-szennyezés, zaj) váltak a legkomolyabb környezeti problémává. A határértékek betarthatósága elsősorban a nagyvárosok zsúfolt belterületein nem biztosítható.

A magas **por-, és pollenterhelés, az invazív, agresszíven terjedő fajok térhódítása**, a közlekedési levegőszennyezéssel párosítva növekvő allergiás hatással járt az emberekre nézve. Ma már a lakosság 20%-a érintett, és az arány egyre növekszik. Az eddigi intézkedések elégtelenek voltak a probléma kezelésére.

A közlekedés mellett **az egyik legnagyobb szennyező az erőművi szektor**. Magyarországon a hőerőművek felelősek a szén-dioxid kibocsátás több mint 30%-áért, a kénkibocsátás kb. 68%-áért, a nitrogén-dioxid kibocsátás 16%-áért; a szilárd részecskéknek kevesebb, mint 10%-át engedik a levegőbe. A veszélyes hulladékok 8%-a köthető a villamosenergia- és hőszektorhoz⁶. Jelenleg a villamosenergia-termelés közel 61%-a fosszilis energiahordozókból, 39%-a atomenergiából származik.

Az **üvegházhatású gázok** kibocsátása stagnál. Hazánk kibocsátása várhatóan a Kiotói Jegyzőkönyvben vállalt kibocsátási határértéktől jelentősen elmarad.

7. táblázat: Üvegházhatású gázok kibocsátási indexe és célértékei a Kiotói jegyzőkönyvnek megfelelően(%)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2008-2012
EU25	91,9	91,9	92,1	94,1	92,7	92,2	90,6	90,5	91,4	90,7	92,0	
EU15	96,1	96,1	97,1	99,0	97,6	97,8	96,2	96,4	97,5	97,0	98,3	92,0
HU	69,5	69,5	68,3	70,3	68,7	68,8	68,5	66,3	68,5	66,1	68,1	94,0

⁶ KVV: Adatok hazánk környezeti állapotáról, 2004

1.2.2 Természeti hatótényezők

Hazánkban a vizekkel való fenntartható gazdálkodást alapvetően két tényező határozza meg: a **kontinentális éghajlat**, valamint a **medencejelleg**. Mindkettő szélsőségeket hordoz magában. Különös jelentőséget ad a vizek védelmének a **klimaváltozás** vélelmezhetően igen kedvezőtlen hatása. A klimatikus változások és a XIX. és XX. század antropogén tevékenysége (erdőirtás, vízrendezés stb.) következtében a vízháztartás kiegyensúlyozatlanná vált. A bel- és árvízvédelmi problémák mellett ez számos területet aszályllyal sújt. Az utóbbi tizenöt évben az „aszályossági index”⁷ alapján rendkívül aszályos év volt 1990, 1992, 1993, 1994, 2000, 2001. Meg kell említeni a 2002-es dunai árvízzel egy időben fellépő, az Alföldet és a Rába térségét érintő rendkívül vízhiányos időszakot is, amelyet 2003 még túl is szárnyalt. A Kárpát-medence vízviszonyait a száraz és csapadékos évek váltakozása, az évszakonként lehulló csapadék jelentősen eltérő mennyisége, a környező hegyekből lezúduló, s nálunk néha hónapokig összefolyó árvizek jellemzik.

Magyarország területének több mint fele síkvidék. Az árvizek által veszélyeztetett terület 21 088 km², az ország területének 23%-a. Az **ár- és belvizekkel veszélyeztetett területek** nagysága megközelíti az ország területének 50%-át, ezek döntően nagyobb folyóink mentén, az Alföld és a Kisalföld mély fekvésű részein, valamint az Északi-középhegység, a Dunántúli-dombság és Nyugat-magyarország peremhegyvidékein helyezkednek el.

J) Az elmúlt évszázad csapadékeloszlását a területi különbségek és az időbeni szélsőségek is jellemezték. Ebben az időszakban az időjárás kb. 51%-ban száraz, illetve igen száraz, 32%-ban nedves volt, és csak 17%-ban volt kedvező. Mindez azt jelenti, hogy **mezőgazdaságunk számára 100 évből mindössze 17-ben voltak kedvezőek a feltételek**. Magyarország területének jelentős része tehát a víz és a vízhiány kettős szorításában él.

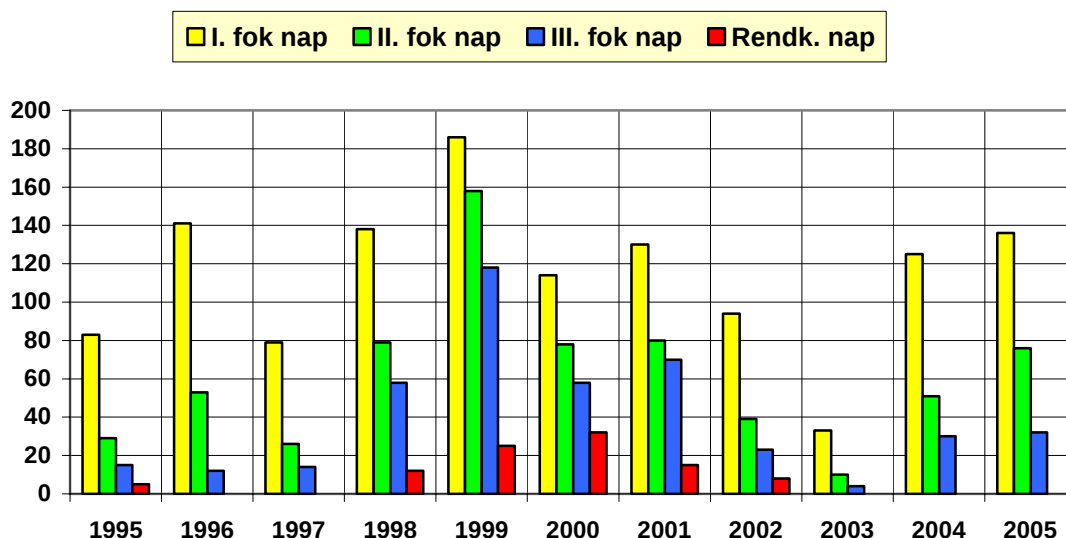
A belvizek gyakoriságára jellemző, hogy az utóbbi 57 évből mindössze 3 olyan év volt (1973, 1976 és 1990), amikor nem került sor belvízvédkezésre.

A jelentősebb **árhullámok** tartóssága folyóink hazai, felső szakaszain 5-10 nap, a kis esésű középső és alsó szakaszokon 50-120 nap is lehet. Ilyen tartósságú árvíz más európai folyókra nem jellemző. Folyóink felső szakasza heves vízjárású: gyors hóolvasás vagy egy-egy nagyobb csapadék után az árvíz 1-2 napon belül megjelenik, rövid idő alatt több méteres áradást okozva. Különösen veszélyesek e tekintetben a Felső-Tisza és mellékfolyói, valamint a Körösök, ahol a csapadékot követő 24-36 órán belül határainknál 8-10 m-t is emelkedhet a vízszint.

K) A beavatkozási igényt a jelentős árvizek 1998 és 2001 közötti gyakorisága és mértéke váltotta ki. Ebben az időszakban egy viszonylag szárazabb évtized után egymást követték a rendkívüli árvizek, amelyek több helyen évente újraírták a maximális vízszintek magasságát. **1998 novembere és 2001 márciusa között, alig 28 hónap alatt négy, joggal rendkívülinek minősíthető árhullám vonult le a Tisza völgyében, jelentős belvízi elöntésekkel és a kisvízfolyások rendkívüli árvizeinek sorozatával párosulva.**

⁷ A kialakult aszály mértéke az ún. „aszályossági index”-szel jellemezhető, amely mérőszám a mezőgazdasági évet egyetlen számértékkel jellemzi a párolgási és csapadékvizonyok, valamint a növények időben változó vízigénye alapján. Értéke országos átlagban mérsékelt aszály idején 6-8, közepes aszály esetén 8-10, súlyos aszály esetén 10-12. Ha az aszályossági index meghaladja a 12-at, rendkívül súlyos aszályról beszélünk.

5. ábra: Árvízi védekezésben töltött napok 1995-2005

A jelenlegi föld- és vízhasználat a mozaikos adottságokkal ellentétben **egysíkú és nem tölti be megfelelően a táj és társadalom működéséhez szükséges szerepeit**. A területhasználatban a vizek, gyepek és erdők számára alkalmas helyeken is a szántóművelés, a fajtaválasztásban pedig a szárazságtűrés szempontjának súlytalansága jellemző. Ezek a veszteségforrások rontják a mezőgazdaság hatékonyságát, túlzott feladatok elé állítják az ár- és belvízvédelmet, valamint folyamatosan csökkentik a stratégiai vízkészleteket, illetve rontják az ökológiai és agrárpotenciált.

1.3 A környezet állapota

1.3.1 Települési életminőség

A sűrűn lakott városi területek, agglomerációk környezeti állapota és környezet-egészségügyi helyzete nem megfelelő, különös tekintettel a lég-, és zajszennyezettség, valamint a területhasználat környezeti konfliktusaira. A Közép-magyarországi régió a budapesti agglomeráció miatt a területfejlesztés és környezetvédelem szempontjából az ország legnehezebben kezelhető, egyben legszennyezettebb térsége. A **nagyvárosokban** az általánosan alkalmazott, és gyakran jogszabályi határértékekkel megerősített, **környezetvédelmi előírások nagy része nem betartható**. Elég csak a levegőminőségre, a zajállapotokra, vagy a szükséges zöldfelületek kérdésére gondolni.

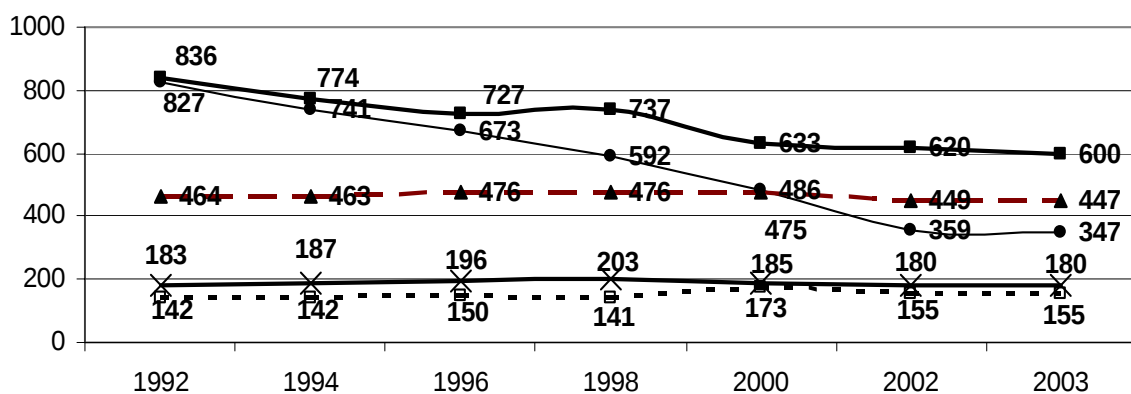
A kistelepülések (falvak, kisvárosok) környezeti állapota általánosságban véve még jónak mondható, de sok helyen már romló tendenciát mutat. A kis lélekszámú és népsűrűségű, egymástól viszonylag távol fekvő települések környezeti terhelése és igénybevétele fajlagosan lényegesen kisebb. Infrastrukturális helyzetük javításában nem igazán költség-hatékonyak a hagyományosan nagyvárosokra, nagy kapacitásra kidolgozott műszaki megoldások. Az egyedi megoldások viszont még nem minden téren kiforrottak, elterjedtek, bevezetésükhöz hiányzik a szükséges támogatási rendszer. Ezzel is magyarázható, hogy a potenciális beavatkozási területek közül legnagyobb előrelépés nagyobb településeinken, ott is főként a hulladékgazdálkodás, a csatornázás és a szennyvíztisztítás területén történt.

Levegőminőség

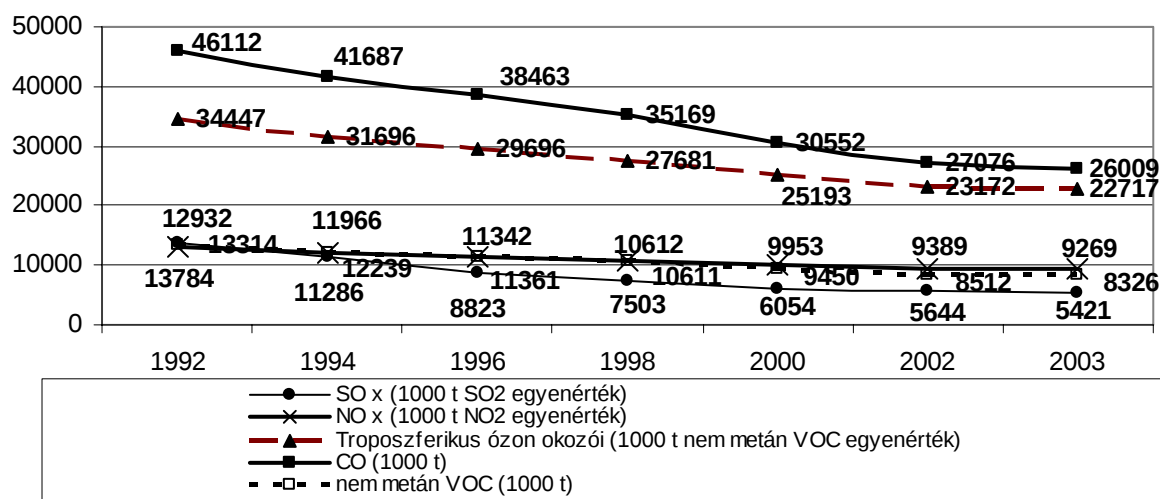
Magyarország összességében a közepesen szennyezett levegőjű országok közé tartozik. Néhány jelentősen, és számos mérsékelt szennyezett levegőjű településünk mellett az ország nagy részén a levegő megfelelő minőségű. A **szennyezett levegőjű területek** aránya az ország területéhez viszonyítva már csak 6,3%, miközben a **légszennyezés által érintett lakosság** aránya az ország népességéhez viszonyítva 35,9%.

A települési levegőminőség, kén-dioxid és szén-monoxid vonatkozásában az egész országban kiváló, ugyanakkor a **nitrogén-oxid értékek a nagy forgalmú utak és közlekedési csomópontok mentén a meteorológiai helyzettől függően időnként jelentős mértékben meghaladják az egészségügyi határértéket**. A közlekedéstől távolabb eső helyeken az értékek stagnálása állapítható meg. A szállópor (PM10) szennyezettség a vizsgált városokban a határértékhez közeli és azt meghaladó átlagos terhelést jelez, leginkább Budapesten és az Észak-magyarországi régió vizsgált városaiban. Éves határérték túllépés 2004-ben Budapest több mérőállomásán, Miskolcon, Putnokon és Salgótarjánban volt.

6. ábra: Légszennyező anyag kibocsátási mutatók (forrás: EUROSTAT)
MAGYARORSZÁG

EU 15

Zajterhelés

Becsles szerint 2004-ben a **nappali 75 dB(A) feletti zajterheléssel érintettek** száma 100 000 fő, a **65 dB(A) feletti zajterheléssel érintettek** száma pedig 1,9 millió fő volt, jelentős részük a Közép-magyarországi régióban, ezen belül is a fővárosban lakik.

Reprezentatív országos felmérés vagy vizsgálat hiányában a jelenlegi értékek azonban továbbra is csak közelítik a tényleges érintettséget. Az utóbbi években a közúti közlekedés által okozott környezeti zajterhelés növekedése lelassult, köszönhetően a járműállomány korszerűsödésének, a tehermentesítő elkerülő utak építésének, valamint az új utak építésekor alkalmazott zajvédelmi módszereknek (zajvédelmi töltések, falak és növényzások kiépítése, telepítése). A főforgalmú utak környezetében a zajterhelés nappal 5-10 dB-lel, éjjel 10-13 dB-lel meghaladja az új tervezésű területekre előírt 65 dB-es nappali és 55 dB-es éjjeli határértékeket.

Ivóvízminőség és ellátottság

Ami az **ivóvízbázisokat**⁸ illeti, Magyarországon az ivóvízellátás mintegy 97%-ban felszín alatti vizeken alapszik. A közüemi vízellátás céljára kitermelt víz valamivel több, mint 1600 üzemelő vízbázisról történik. Ezeken felül ismeretes még 75 kedvező vízbeszerzési adottságokkal rendelkező terület (távlati vízbázis), amelyek a fejlesztés lehetőségét, a stratégiai tartalékot jelentik. Valamennyi távlati vízbázisunk és az üzemelő vízbázisok közül közel 600 természeti-földtani szempontból sérülékeny környezetben van. Sérülékeny vízbázisokra települt a kiépített kapacitás több mint 60%-a, ami közel 6 millió ember **ivóvízellátásának** biztonságát érinti.

8. táblázat: A kitermelt víz mennyisége a víz eredete szerint [millió m³] (forrás: OSAP 1376: A közműves vízellátási és csatornázási tevékenységek főbb műszaki-gazdasági adatai; *:OSAP 1062 KSH adatgyűjtés)

Év	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Felszíni	49	39	45	42	42	44	42	43	43
Felszín alatti	755	740	729	704	688	706	675	699	716
összesen	805	779	774	746	730	750	717	742	759
összesen*	796	776	744	720	704	721	687	726	739

Hazánk minden települése rendelkezik közműves ivóvízellátással. Ez az utóbbi évek jelentős fejlődésének eredménye, ugyanis 1991-ben még csak a települések 84,1%-a volt ellátva vezetékes ivóvízzel. A vízvezeték hálózatba 1991-ben a lakások 86,4%-a, 2004-ben már 93,7%-a volt bekapcsolva, azonban az Észak-magyarországi, Dél-alföldi régiókban ez az arány még mindig 90% alatti. A kiépített vízvezeték-hálózat hossza 2004-ben 64,4 ezer km volt, ami 18,6%-kal meghaladta az 1991-es adatot. Magyarországon a közüemi ivóvízellátás éves szinten jelenleg közel 560 millió m³. A szolgáltatott ivóvíz mennyisége a 90-es években csökkent, 2001-ben érte el a minimumát, azóta kismértékű növekedés tapasztalható.

⁸ Az ivóvízbázis-védelemre vonatkozó adatok, megállapítások az OKTVF által kidolgozott Vízbázisvédelmi Program Diagnosztikai projekt előzetes megvalósíthatósági tanulmányából származnak (2004. november).

9. táblázat: Közüzemű ivóvízellátás (ebből a háztartások ivóvízellátása), millió m³ (forrás: OSAP 1376: A közműves vízellátási és csatornázási tevékenységek főbb műszaki-gazdasági adatai)

Év	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Közműves vízellátás	665	662	581	560	550	536	560	535	546	561
Háztartások vízellátása*	445	421	396	380	377	369	388	372	381	395

Forrás: OSAP 1062 KSH adatgyűjtés

*A közkifolyón szolgáltatott ivóvízzel együtt

L) A szolgáltatott ivóvíz jelentős részének minősége néhány paraméter esetében elmarad az EK irányelv⁹, illetve a 2001-ben kihirdetett¹⁰, majd 2005-ben módosított¹¹ hazai jogszabály határértékeinek előírásaitól. A „nem megfelelő”¹² (arzen, nitrit, bór, fluorid, ammónium határértékeket nem teljesítő) ivóvízzel ellátott lakosok száma több, mint 2,5 millió fő, az ország lakosságának 25,1%-a. Az érintett önkormányzatok száma 873.

Az egyes régiók ivóvíz-minőségi problémával történő érintettsége nagy különbségeket mutat. **A nem megfelelő ivóvízzel ellátott lakosok csaknem fele a Dél-alföldi régióban, durván egynegyede az Észak-alföldi régióban, egy tizede pedig a Dél-dunántúli régióban található.** A fennmaradó 15% négy régió között oszlik meg.

10. táblázat: A nem megfelelő ivóvízzel rendelkező települések adatai régiós bontásban (201/2001. (X.25.) kormányrendelet alapján)

Régió	Településszám*	%	Lakos szám	%
DA	224	25,7	1222590	48,2
ÉA	219	25,0	687373	27,1
KM (csak Pest megye)	26	3,0	112309	4,4
KD	28	3,2	34146	1,3
NyD	72	8,2	61340	2,4
DD	203	23,3	263100	10,4
ÉM	101	11,6	157647	6,2
Összesen:	873	100,0	2538505	100,0

* A településszám az érintett önkormányzatokat jelenti. Kormányrendelet mellékletében szereplő települések és településrészek száma 908, de ezek kevesebb, azaz 873 önkormányzatot érintenek.

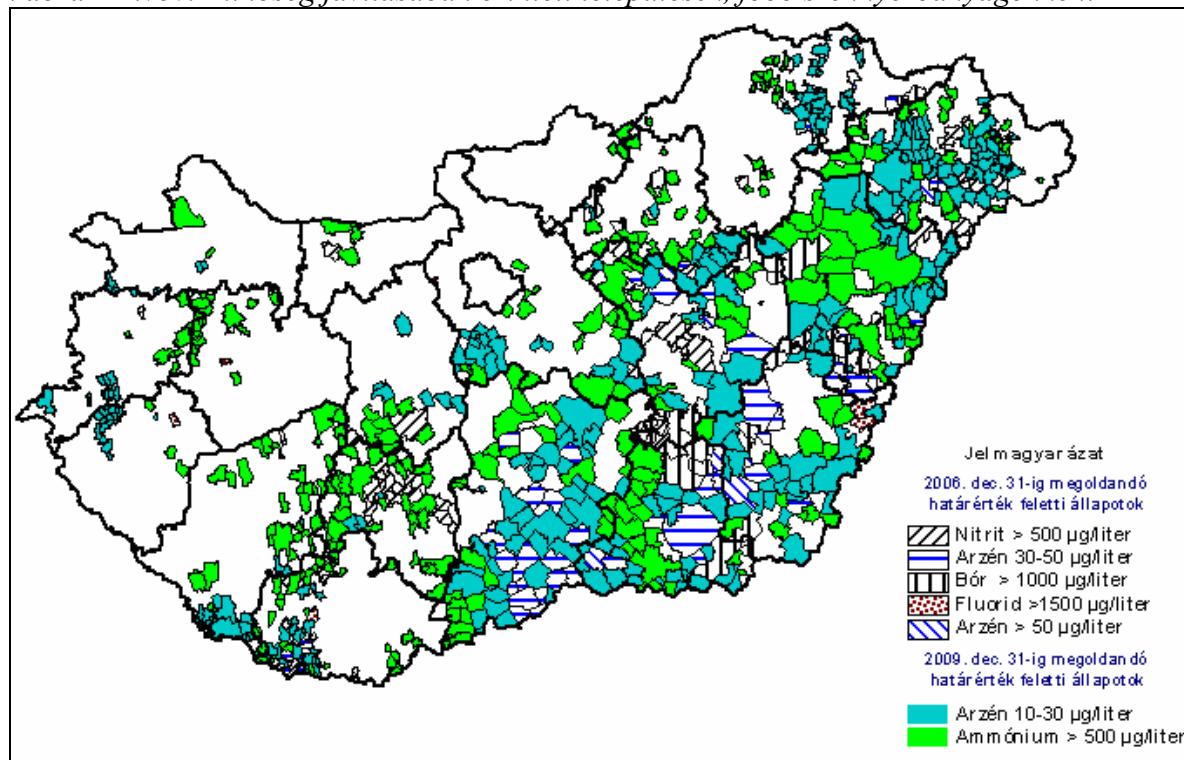
⁹ Az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló 98/83/EK irányelv

¹⁰ 201/2001. (IX. 2.) Kormányrendelet

¹¹ 47/2005. (III. 11.) Kormányrendelet

¹² "Nem megfelelő minőségű ivóvíz" a továbbiakban: az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló 98/83/EK irányelv és a hazai Korm. rendeletekben előírt határértékeknek nem megfelelő ivóvíz. Fontos hangsúlyozni, hogy hazánkban az újonnan megjelenő ivóvíz-minőségi problémák forrása az EU tagországokra régebben kialakított határértérendszer bevezetése. A legtöbb területen nem voltak egészségügyi következményei az EU határértékeknek nem megfelelő ivóvíz szolgáltatásának.

7. ábra Az ivóvízminőség javításában érintett települések, főbb szennyezőanyagokként

M) A felszín alatti vizeket **potenciálisan veszélyeztető pontszerű szennyezőforrások** száma megalapozott becslés szerint közel 40 000. Ezek közül eddig mintegy 15 000 nyilvántartásba vételére került sor a FAVI-KÁRINFO¹³-rendszerben. Az országban kármentesítést igénylő, komoly környezeti kockázatot jelentő, szennyezett területek száma jelenleg 700-800 közé tehető. A legfőbb környezeti problémát az jelenti, hogy a szennyezéssel érintett telephelyek többsége lakott terület közvetlen közelében, sok esetben kiemelten érzékeny vízbázis védőterületen található.

Árvízi veszélyeztetés

Az előző fejezetben leírt árvízi helyzet közvetlen veszélyeztetést jelen az érintett településekre nézve. A Duna-völgyben öt, a Tisza-mentén három régió folyó menti települései fokozottan árvíz-veszélyeztetettek. Jellemző adat, hogy a Beregi öblözet településeinél a 2001-es gátszakadás miatti helyreállítások az állam számára közel 60 milliárd Ft-ba kerültek.

N) A helyzetet az a tény súlyosbítja, hogy az árvízvédelmi fővédvonalak kb. 35%-a magasságihiányos (mértékadó árvízszint+ előírt magassági biztonság 1,0-1,5 m).

Az országban jelentkező „fejlesztési” kényszerek eredményeként a beépített területek növekedése, gyakran a potenciális környezeti kockázatok figyelmen kívül hagyása mellett történt, gyakran ár- és belvízveszélyes területek telkesítésével.

Településkép, településszerkezet

A társadalmi-gazdasági folyamatok alakulásával párhuzamosan a települések eredeti arculata, településszerkezete, a hagyományos, adottságokhoz illeszkedő, vonzó település-, tájkép- és tájszerkezet is megváltozott, mivel elmaradt a megfelelő területrendezési és építés-felügyeleti

¹³ Felszín alatti vizek és a földtani közegek környezetvédelmi nyilvántartási rendszerének (FAVI) részét képező KÁRmentesítési INFOrmációs Rendszer (FAVI-KÁRINFO)

akarat érvényesítése. Legtöbb településünkön megoldatlan a településszerkezet adottságai, korlátai és az aránytalanul növekvő közúti közlekedés közötti konfliktus feloldása.

A településeken az eddig elemzett problémák mellett az épített környezet nem megfelelő műszaki állapota és a zöldterületek hiánya okoz egyre nehezebben kezelhető gondot. Számos helyi kezdeményezés ellenére 2004-ben tovább csökkent az egy lakosra jutó közhasználatú zöldterület nagysága, nem javult jelentősen a legtöbb meglévő állapota sem. Környezeti szempontból is nagy jelentőségűek a **történeti kertek és parkok**, amelyek felújítása hozzásegíthet települési zöldfelületek megőrzéséhez, növeléséhez is.

1.3.2 Természeti környezet

Vizeink állapota

Magyarország a felszíni vizeket illetően jellegzetesen tranzit ország, ami azt is jelenti, hogy a vízkészletek mind mennyiségileg, mind minőségileg döntő mértékben függnak a szomszédos országokban tett beavatkozásoktól. A magyarországi folyók vízkészlete csaknem teljes egészében (96%-ban) külföldről származik.

O) A 2000/60/EK Víz Keretirányelv (VKI) előírásai alapján meghatározott (2005. évi országjelentés) előzetes állapotértékelés alapján (szervesanyag-szennyezés, tápanyagterhelés, veszélyes anyagok) a jó állapot 2015. évi teljesítése szempontjából kockázatos felszíni víztesteink (vízfolyások és tavak) száma 579, amely a víztestek mintegy 46%-át érinti. Az előzetes felmérés alapján vízfolyásaink 42%-ának hidrológiai és/vagy morfológiai állapotát az emberi beavatkozások jelentősen befolyásolták. A tavak közül 47 víztest lehet kockázatos e tekintetben. Víztisztítási szempontból a legnagyobb problémát a tápanyagterhelés okozza: 470 vízfolyás és víztest, valamint 17 tó került a kockázatos kategóriába. A korábbi felszíni vizes monitoring rendszer nem terjedt ki a kis vízfolyásokra, ezért ezek tápanyagterheléséről nincsenek adatok, pedig ezek a legérzékenyebbek az eutrofizációra. A szerves- és szervesetlen mikroszennyezők tekintetében 201 vízfolyást és víztestet ítélték kockázatosnak, de itt is jelentős adathiány mutatkozik.

Kiemelve nagy tavainkat, a Balaton vize mára nagyjából mezotrófnak tekinthető, de időszakonként előfordulnak eutróf, illetve ahhoz közeli állapotok. A Velencei-tó ökológiai állapotában ugyancsak javulás következett be, amelyben a külső vízpótlásnak is hatása volt. A tó azonban továbbra is eutrofizálódásra hajlamos. A Fertő-tó mezo-eutrofikus.

A felszíni vizek minősége az elmúlt időszakban nem változott jelentősebb mértékben. A felszíni vizek minőségéről összefoglalóan megállapítható:

- a folyók vízminősége elfogadható, részben a szennyvíztisztítási programok előrehaladásának, részben nagy hígítókapacitásuknak köszönhetően;
- a kisvízfolyások állapota kedvezőtlenebb, mert terhelésük esetenként jóval meghaladja öntisztuló képességük mértékét (például a Közép- és Dél-dunántúli régióban);
- a folyami fürdőhelyek többsége a bakteriológiai szennyezettség miatt fürdésre alkalmatlan.

Mintegy 240 jelentősebb holtágunk olyan vizes élőhely, amelyek nemzetközi viszonylatban is egyedülálló tájképi értéket és rendkívüli fajgazdagságot képviselnek. E tó jellegű hullámtéri, holt folyómedrek fontos szerepet töltenek be árvizek során a halállomány megőrzésében

P) A hullámtéri holtágak vize az árvizek során felfrissül, a mentett oldaliak esetében vízbetáplálásra van szükség, a globális felmelegedés és az aszályos időszakok egyre gyakoribb előfordulása komoly veszélyt jelent. vízminőségüket és ökológiai állapotukat a megfelelő frissvíz-táplálás csökkenése, valamint a helyi és a tápvízzel érkező szennyezés veszélyezteti.

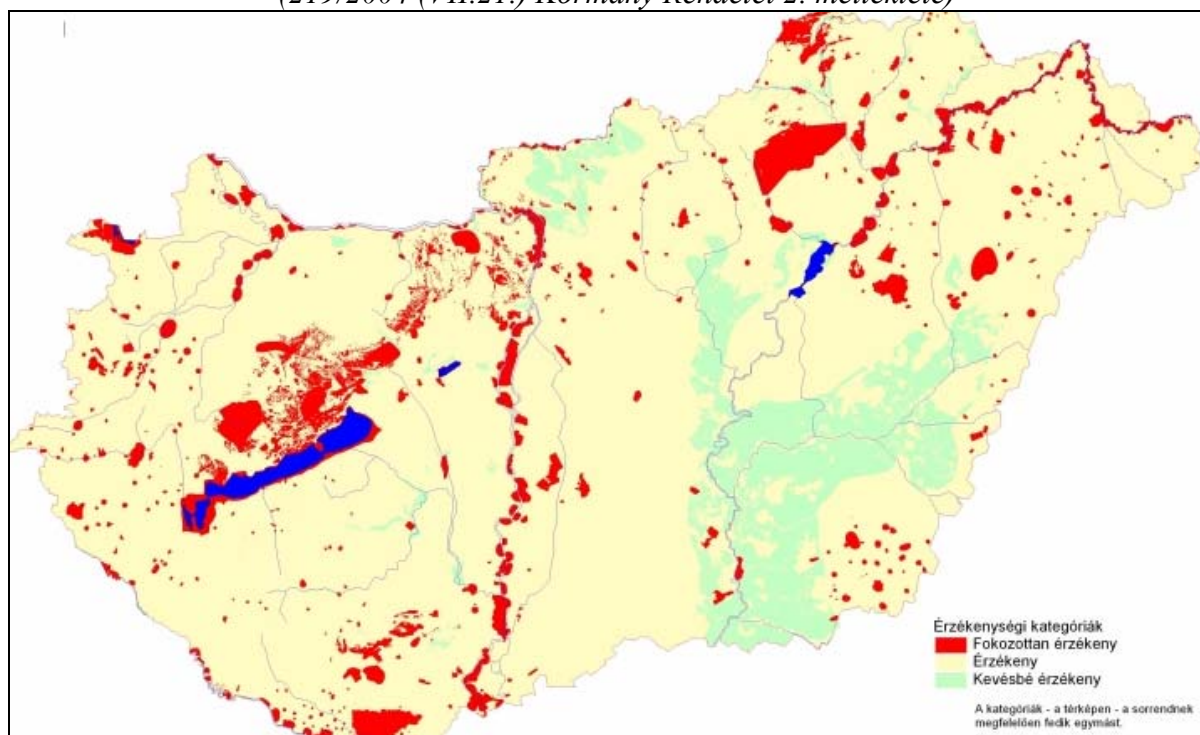
A **felszín alatti vizek** Magyarország stratégiai jelentőségű készletét alkotják. Az ország vízellátása 95%-ban a felszín alatti készletekre támaszkodik, és ez az arány magasabb, mint a legtöbb európai ország hasonló mutatója. Felszín alatti vízkészleteink kiemelkedő természeti erőforrást képviselnek, **de 60%-uk sérülékeny**. A több ezer méter mélységig megtalálható felszín alatti vizek **minősége összességében jó**.

Q) A felszínközeli **talajvizek** a települések környezetében általában szennyezettek. A vízellátás szempontjából fontos **karsztvíz**-készlet főleg az Észak-magyarországi és a Közép-dunántúli régióban található, az e helyeken előforduló nyitott karszt a felszíni szennyeződésre erősen érzékeny. A döntően ivóvízellátásra használt **rétegvizek** esetében ritkán és szórványosan, de előfordul felszíni eredetű szennyezés.

E készletek minőségének romlását a településekről származó szennyezések (a csatornázás hiánya, a csatornára való rákötés elmaradása, szennyvízszikkasztók, kommunális hulladéklerakók), mezőgazdasági tevékenységek (például állattartó telepek nem megfelelő trágyakezelése), vagy ipari tevékenységek (vörösiszap-tárolók erőművi salak- és pernyetárolók, bányameddő, nem megfelelően kialakított szilárd és folyékony hulladéktárolók) okozzák. A természetes növényzet és a mezőgazdaság szempontjából a felszínközeli vizeknek (például talajvíz) van nagyobb jelentősége. A természetes állapotú, foglalatlan vagy foglalt források kiemelt természeti értékeket képviselnek. Az ivóvízellátás bázisául szolgáló felszín alatti vizek esetében a természetes eredetű ásványianyag-tartalom esetenként ivóvíz-minőségi problémákat okoz arzén, bór, nitrit, ammónium, vas, mangán, szulfát stb. tekintetében.

R) A felszín alatti vizekre vonatkozóan a VKI előírásai alapján meghatározott (2005. évi országjelentés) előzetes állapotértékelés alapján a 108 víztest közül minőségi szempontból 46 víztest állapota lehet kockázatos a jó állapot 2015. évi teljesítése szempontjából. Mennyiségi szempontból 3 kockázatos, további 18 pedig lehet, hogy kockázatos.

8. ábra: Felszín alatti vizek állapota szempontjából érzékeny területek
(219/2004 (VII.21.) Kormány Rendelet 2. melléklete)

A felszíni **vízminőségi monitoring-hálózat** jelenleg 491 mintavételezési helyet foglal magába, amely a nagyobb vízfolyásokra összpontosul. A VKI szerinti monitoring tekintetében elsősorban a biológia területén van elmaradás. A jelenlegi felszíni **vízrajzi monitoring-hálózatban** 330 országos jelentőségű törzsállomás és 2661 területi szintű üzemi állomás működik. Az 1026 vízfolyás víztest közül mindössze 182, a 224 tó víztest esetében pedig mindössze 3 rendelkezik törzsállomással. Hiányoznak törzsállomások a kisebb vízgyűjtőkön, nagy természeti értéket képviselő holtágainkon és mocsaras területeinken.

A **felszín alatti vízkészletek mennyiségi állapotát** jelenleg észlelő kutak száma nem csekély. A 2144 kútból álló, mintegy 70 éves talajvízszint-észlelő törzshálózat mellett 377 kútból áll a medenceterületek rétegvizeit megfigyelő törzshálózat és 242 a karsztvízszint-figyelő törzshálózati kutak száma. Ezt a vízrajzi hálózatot egészíti ki a Magyar Állami Földtani Intézet (MÁFI) vízszint-figyelő hálózatának 163 kútja.

Fentiekkel szemben jóval kevesebb a **felszín alatti vizek minőségi állapotára** vonatkozó monitoring pont, amelyek a közelmúltig elsősorban az ivóvízbázisok víztermelő objektumainak vízminőségéről adtak tájékoztatást. Az ivóvízbázisok monitoringja mellett, a felszíni eredetű szennyeződés szempontjából fontos felszín közeli zóna monitoring hálózata 2005-ben mintegy 600 állomással egészült ki. A mezőgazdasági eredetű nitrát-terhelés megfigyelésének érdekében a felügyelőségek évente kb. 800 kúton végeznek méréseket, évente egy-két alkalommal.

S) 2007-től – a VKI előírásainak megfelelően – át kell alakítani a vizek minőségének megfigyelését szolgáló monitoring rendszert. Bővíteni kell a mért komponensek körét, és sűríteni kell az évenkénti mérések számát, továbbá olyan területeket is be kell vonni, melyeken eddig nem történtek rendszeres mérések.

Természeti értékeink

A biológiai és táji sokféleség védelme (megőrzése és helyreállítása) az utóbbi évtizedekben a globális és az európai környezeti politika egyik központi kérdésévé vált. Ennek egyik oka, hogy mi magunk is a biológiai sokféleség részei vagyunk és az élő környezet védelme egyben saját életfeltételeink megőrzését is jelenti. A másik fő szempont a gazdasági érdekelttség, hiszen természeti erőforrásaink felbecsülhetetlen táplálékforrást, megújítható és nem megújuló energiát, illetve több milliárd ember számára megélhetést biztosító nyersanyagot jelentenek.

Magyarország természeti értékei nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő jelentőségűek. Földrajzi adottságaink sokszínűsége a tájak változatosságával és biológiai sokféleséggel párosul. A pannon biogeográfiai régió területét majdnem teljes egészében Magyarország fedi le. Az ország teljes területe ide tartozik, számos Európában és a világon csak itt élő fajnak és élőhelynek ad otthont. Természeti területeinknek még jórészt megvannak a szomszédos országok felé irányuló migrációs, génkicserélődési kapcsolata, amelyek viszonylag jól megőrzött ökológiai folyosókon valósulnak meg. Ez biztosíthatja a Kárpát-medence egyedi élővilágának fennmaradását.

Jelenleg Magyarország területének 9%-a (839 019 ha) helyi vagy országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti terület.

11. táblázat: Országos jelentőségű védett természeti területek változása Magyarországon

Védelmi kategóriák	1990 ¹⁴		1997		2005	
	ha	db	ha	db	ha	db
Nemzeti parkok (NP)	146 595	4	407 445	9	486 056	10
Tájvédelmi körzetek (TK)	414 753	44	319 830	35	324 014	36
Természetvédelmi területek (TT)	35 016	138	25 403	138	28 949	147
Természeti emlék (TE)	-	0	0	1	0	1
Összesen	596 364	186	752 678	183	839 019	194

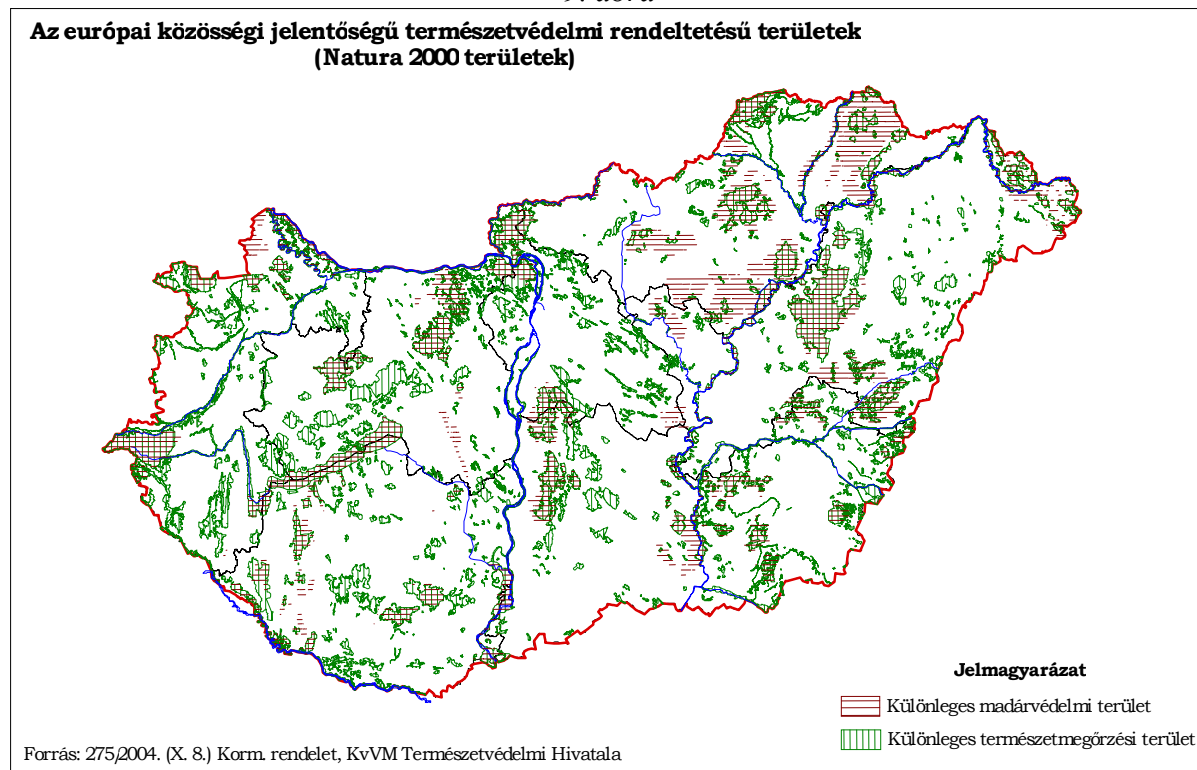
A hatályos jogszabályok alapján hazánkban 632 növény-, 828 állat-, 35 gomba- és 5 zuzmófaj védett, 63 növény- illetve 137 állatfaj fokozottan védett.

A Tanács 79/409/EGK számú, a vadon élő madarak védelméről szóló irányelvben (madárvédelmi irányelv) foglaltaknak megfelelően 79, hazánkban rendszeresen előforduló faj élőhelyeit figyelembe véve kerültek kijelölésre a Különleges Madárvédelmi Területek. A Tanács 92/43/EGK számú, a természetes élőhelyek, illetve a vadon élő növény- és állatvilág megőrzéséről szóló irányelvnek (élőhely-védelmi irányelv) megfelelően pedig 46 élőhely, 40 növény-, illetve 111 állatfaj előfordulása alapján kerültek kijelölésre a Különleges Természetmegőrzési Területek. A Különleges Madárvédelmi Területek és a Különleges Természetmegőrzési Területek együttesen alkotják a Natura 2000 hálózatot, az Európai Unió kötelezően megvédendő ökológiai hálózatát. A Natura 2000 területek nagysága hazánkban 1958 ezer ha, amely 39%-ban átfed az országos jelentőségű védett természeti területekkel. Olyan térségek is védettség alá kerültek, amelyek a fenntartó, kímélő gazdálkodás

¹⁴ Forrás: Magyarország domborzata, természetvédelmi térképe (M= 1:390 000) Klett-Perthes kiadó

szintereiként ökológiai funkciójuk figyelembevétele mellett gazdasági potenciállal is rendelkeznek.

9. ábra

12. táblázat: Natura 2000 területek száma Magyarországon 2005-ben

Közösségi jelentőségű területek típusa	Millió ha	db
Különleges Természetmegőrzési Terület	1,40	467
Különleges Madárvédelmi Terület	1,38	55
Natura 2000 összesen (átfedés a két típus között 41%)	1,96	522

T) A természeti örökség megőrzését veszélyeztető tényezők egyre több területen jelentkeznek. A növekvő és differenciálódó területhasznosítási igények (például zöldmezős beruházások) következtében a természetes élővilág élettere jelentősen csökkent. Ezt a negatív folyamatot tovább fokozza a természetes élőhelyeket felaprózó és elszigetelő mesterséges létesítmények (például elektromos szabadvezetékek, közutak) magas száma. Egyre növekvő problémát jelent az invazív (agresszív terjeszkedésű, a termőhelyre nem jellemző) fajok térhódítása védett és nem védett területeken egyaránt.

A természetes élőhelyeket átalakító káros hatások leghatékonyabban ezen élőhelyek helyreállításával és fejlesztésével, a feldarabolódott területek összeköttetésének visszaállításával ellensúlyozhatók.

Hazánk **élettelen természeti értékei** a Kárpát-medence több százmillió éves földtörténeti múltjának a tanúi, amelyek információkat szolgáltatnak földünk és az élővilág fejlődésének, a

földfelszín és az éghajlat változásainak a megismeréséhez. A jelenleg ismert hazai barlangok száma 4200, azok feltárt járatainak együttes hossza megközelíti a 220 km-t. Széleskörű tudományos, történeti és/vagy gazdasági jelentősége alapján közülük 145 *fokozottan védett* természeti érték, 304 barlang megkülönböztetett védelmet igényel. A természeti emlékek minősülő *források* és a felszíni vizeket a karsztba vezető *víznyelők* nyilvántartásba vétele jelenleg zajlik; az előbbi közel 1600, az utóbbi több mint 400 objektumot tartalmaz. Számos további kiemelkedő *földtani és felszínalaktani* értékünk természetvédelmi területté nyilvánítva, vagy nemzeti park, tájvédelmi körzet részeként élvez jogszabályi védelmet. Hazánkban az összes *kunhalom* és *földvár* a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) által biztosított kiemelt természetvédelmi oltalmat élvez, természeti emlékek minősül. Az élettelen természeti értékek fennmaradását természetes és emberi folyamatok egyaránt veszélyeztetik.

Hazánk kiemelkedő értékei a **gyűjteményes növénykertek és a történeti kertek**, amelyek az ember és természet viszonyának élő múzeumai. Jelenleg – a nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek területén kívül – az ország 22 kiemelt jelentőségű gyűjteményes növénykertje élvez országos, 67 kert helyi jelentőségű védelmet, összesen mintegy 1500 hektár kiterjedésben. Ezzel részben átfedésben mintegy 200 történeti kert áll országos műemléki védelem alatt. Ezek közül kiemelt figyelmet érdemelnek a kastélyparkok, amelyek közül előzetes felmérés szerint 31 kiemelkedő jelentőségű kert áll országos vagy helyi természeti védelem alatt. A kastélyparkok között találunk olyanokat is, amelyek arborétumként is nyilván vannak tartva.

A fentiekből következik, hogy a gyűjteményes növénykertek és történeti kertek – a bennük található természeti értékek miatt – a nemzeti vagyon sajátos és pótolhatatlan részét képezik. Az utóbbi évtizedekben a gyűjteményes növénykertekre és történeti kertekre fordítható anyagi források híján a kertek többségében elmaradtak a tervszerű rekonstrukciót és fejlesztést szolgáló beruházások.

U) A természeti értékek jelentős hányada mező-, illetve erdőgazdálkodással érintett területeken található. **A védett természeti területek 12%-a szántó, 26%-a gyepek, 47%-a erdő.** Ez is mutatja, hogy a védett természeti területek hatékony védelme nem valósulhat meg a megfelelő gazdálkodási tevékenység – a védett természeti területek esetében természetvédelmi kezelés – nélkül, a rajtuk lévő természeti értékek csak emberi beavatkozással tarthatók fenn. A természetközeli mező- és erdőgazdálkodás speciális, élőhelykímélő technológiák alkalmazását igényli.

V) A biológiai sokféleség és a természeti környezet megőrzéséhez, gazdagításához szükséges társadalmi környezettudatosság terén hazánkban is érzékelhető javulás. Az iskoláskorúak természetvédelmi szemléletének fejlesztésében különösen fontos szerep jut az erdei iskoláknak. Az erdei iskola népszerűségének növekedésével a szolgáltatók száma is folyamatosan nő. Jelenleg 263 a regisztrált erdei iskolai szolgáltató helyek száma (közel 30.000 férőhellyel), ebből minősített közel 150. A szolgáltatók köre igen széles, a nemzeti park igazgatóságok, erdőgazdasági ZRt-k mellett önkormányzatok és természetvédelmi társadalmi szervezetek is működtetnek erdei iskolát.

Bár színvonalas működésük szigorú minősítési rendszer alkalmazásával biztosított, felszereltségük az oktatási, képzési, ismeretterjesztési, bemutatási tevékenységük műveléséhez szükséges optimális technikai szintet még nem minden esetben éri el.

A természetvédelem korai, megőrzésen alapuló szemléletét napjainkban egy modern, dinamikus természetvédelmi megközelítés egészíti ki, amely a **területek fenntartható kezelésével és használatával** járul hozzá a **természeti értékek hosszú távú megőrzéséhez**.

A természetvédelmi állami és önkormányzati szakapparátus, illetve a társadalmi szervezetek ereje és aktivitása nem elegendő önmagában minden környezet- és természetvédelmi probléma kezelésére, ezért a természetvédelmi célok elérése **összehangolt ágazati felkészülést és társadalmi egyeztetést kíván**. Alapvetően szükséges, hogy a további problémák megelőzésére, a meglévő értékek védelmére és a még menthető értékek rehabilitációjára irányuló természetvédelmi szempontrendszer oly módon határozzuk meg, hogy a természetvédelmi érdekek érvényesítéséhez a társadalmi támogatást és segítő szándékot megnyerjük.

1.4 SWOT elemzés

A SWOT elemzés viszonyítási alapját egy fenntartható, ideálisnak tartott környezetállapot és az ezt előidéző társadalmi folyamatok jelentik.

Ebből a szempontból:

Erősség = Meglévő környezeti értékek és ezt fenntartó társadalmi állapotok

Gyengeség = Meglévő környezeti problémák, vagy környezeti értékek hiányai

Lehetőségek = Helyreállítható vagy létrehozható környezeti értékek, az ezt támogató társadalmi folyamatok

Veszélyek = Veszélyeztetett környezeti értékek, veszélyeztető társadalmi folyamatok

A táblázat **gyengeségeket** és **veszélyeket** tartalmazó felsorolásainál * jelzi, hogy mely problémához kapcsolható a KEOP-ban tervezett beavatkozás.

13. táblázat SWOT elemzés

Erősségek	Gyengeségek
- Magyarország nemzetközi viszonylatban is kedvező természeti, agro-ökológiai adottságokkal és értékekkel, kiemelkedő geotermikus adottságokkal rendelkezik - Az ország a pannon biogeográfiai régióba tartozik, amely számos, csak itt élő fajnak ad otthont - A kistelepülések, falvak döntő hányada jelenleg még jó környezeti állapotú - A légszennyezettség mértéke a vidéki térségekben alacsony, a szennyezőanyagok kibocsátása csökken - A közműves ivóvízellátás közel 100%-ban kiépített - Az ivóvízellátás több mint 97%-ban felszín alatti vizekre települt. A felszín alatti vízkészletek – a talajvizet kivéve – jó minőségűek - Európai viszonylatban alacsony a primer energia felhasználás - Kedvező természeti adottságok egyes megújuló energiaforrások (elsősorban biomassa, napenergia, geotermikus energia) felhasználása területén - Az erdőállomány jó minőségű, ami kedvez az erdő- és vadgazdálkodásnak - A több funkciós, természetközeli mező- és erdőgazdasági tevékenység hazai feltételei kedvezőek. - A tradicionális, részben fenntarthatónak mondható fogyasztói minták részbeni megőrzése (például alacsony vízfogyasztás, takarékos energia-felhasználás, újrahasznosítási megoldások jelenléte) vidéken - Hagyományos ismeretek megléte az extenzív gazdálkodás, a paraszti élet és néhány kismesterség területén - Viszonylag alacsony fokú kemizálás a mezőgazdaságban	- A jelenlegi föld- és vízhasználat a mozaikos adottságokkal ellentétben egysíkú: a vizek, gyepek és erdők számára alkalmas helyeken is a szántóművelés jellemző* - Átgondolatlan beépítésekkel, és vonalas infrastruktúrák elhelyezésével ökológiai és tájképi szempontból károsított tájak jelenléte * - Felszíni vízfolyás és tó víztesteink 46%-ánál áll fenn annak kockázata, hogy a jó minőségi állapot nem érhető el 2015-ig* - Az ország területének 23%-a árvizek által veszélyeztetett terület, veszélyeztetettségünk nőtt, az árvízvédelmi rendszerek állapota nem megfelelő, az árvízvédelmi fővédvonalak kb. 35%-a magasságihiányos* - Magas aszály-kockázat, az ország teljes területe aszályérzékeny * - Nagyvárosok környezeti állapota nem megfelelő, romló tendenciát mutat * - A települési hulladéknak kevesebb, mint egyötödét hasznosítják * - Az előírásoknak nem megfelelően működő hulladéklerakók száma magas* - A kármentesítés szempontjából érintett területek száma jelentős-* - A szennyvizek kezelésének és ártalommentes elhelyezésének mértéke elmarad az európai színvonaltól. A megfelelő szennyvízkezeléssel el nem látott területeken a szennyvizek nagy része a talajt és a talajvizet terheli és szennyezi.* - A zajterhelés a lakosság jelentős részét érinti - Ivóvízbázisaink jelentős része sérülékeny környezetben van* - Az energiaszint magasabb a régi EU tagállamokhoz viszonyítva * - Alacsony a megújuló energiaforrások részesedése * - A gyűjteményes növénykertek és történeti kertek jelentős része leromlott állapotú - A centrális közúthálózat akadályozza a régiók közötti forgalom gyors és biztonságos levezetését és felesleges környezeti terheléssel jár - A települések műemlékekben gazdag közterületeinek jó része elhanyagolt állapotú - Magas a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok által lakott leromlott állapotú településrészek száma - Alacsony fokú az informáltság a fenntartható fejlődésről, a környezet és fejlődés kérdéseinek összetartozásáról, a fogyasztók nem ismerik fel az összefüggést a fogyasztás növekedése és a környezet állapotának esetleges romlása között* - A nagyvárosi jellegből adódó komplex és súlyos környezet-terhelés a fővárosi agglomerációban - Megélhetési lehetőségek szűkülése a kisebb településeken. Falvak elhagyása és pusztulása

Lehetőségek - Modern, dinamikus természetvédelmi megközelítés előtérbe kerülése, amely biztosítja a területek fenntartható kezelését és használatát* - A természetes élőhelyeket átalakító káros hatások leghatékonyabban ezen élőhelyek helyreállításával és fejlesztésével, a feldarabolódott területek összeköttetésének visszaállításával ellensúlyozhatók* - A mezőgazdaság hatékonyságának csökkentése nélkül lehetséges a vízháztartási, lefolyási viszonyokat javító területhasználat váltás - A természetközeli mező- és erdőgazdálkodási tevékenységek terjedése elősegíti a biológiai sokféleség fennmaradását - A tájjellegű, magas minőségű termékek és a bio-termékek iránti kereslet növekszik, az öko-gazdálkodás felértékelődik - A környezettudatos szemlélet elterjedése, a környezetvédelmi ipar és a hulladékgazdálkodás fejlődésével a lerakott hulladék mennyisége jelentősen csökken* - A csatornázás, illetve az alternatív szennyvízkezelési módok elterjedésével a talaj- és talajvízterhelés csökkenthető* - Az ivóvízellátást szolgáló vízkészletek biztonságba helyezésének körülményei javulnak* - A javuló települési környezeti infrastruktúra, az árvizek kártételei elleni védelem és a környezeti kármentesítés következtében csökkennek a település-hálózaton belüli regionális egyenlőtlenségek, a lakosság életminősége javul* - A természetvédelmi, környezeti nevelés hatására, (kiemelkedően az erdei iskolák fejlesztésével) növekszik a lakosság környezettudatossága* - A megújuló energiaforrások nagyobb kihasználásával, és a környezetbarát (BAT) technikák elterjedésével növelhető az ország környezeti és gazdasági hatékonysága, fenntarthatósága javul.* - Egyes városrészek és vidéki térségek újraélesztése, új városi funkciók megjelenése kedvezően hat a lakosság életminőségére és a gazdasági lehetőségek bővülésére - A határmenti és nemzetközi környezetvédelmi kapcsolatok erősödnek - A civil szféra, civil szervezetek száma és aktivitása erősödik* - A természetes elemdúsulás miatti ivóvíz-problémák EU segítséggel való megoldása javítja az érintett területek vonzerejét*	Veszélyek - A természetes élővilág életterének folyamatos csökkenése, felaprózódása, elszigetelődése visszafordíthatatlan folyamattá válik * - Az intenzív mezőgazdaság térhódítása miatt a talajok veszélyeztetettsége fennmarad - Intenzív és természetközeli mező- és erdőgazdálkodás érdekeinek ütközése * - A hazai erdőterületek kiterjedésének csökkenése a nem fenntartható módon történő biomassza kitermelés miatt - A vízkészletek mind mennyiségileg, mind minőségileg döntő mértékben veszélyeztetettek a felvízi országokban történő beavatkozásoktól - A klímaváltozás negatív hatásai felerősödhetnek * - A fogyasztói szokások kedvezőtlen tendenciáinak folytatódása miatt nő a települési hulladék és a szennyvíz szennyezőanyag koncentrációja * - A döntően ivóvízellátásra használt rétegvizek fokozottabb használata esetében nő a felszíni eredetű vízszennyezés kockázata - Az infrastrukturális fejlesztések és a zöldmezős beruházások és a városkörnyéki zöldterületek további aktív beépítése a természeti vagy természet közeli területek elvesztését eredményezhetik* - A gazdaságfejlesztési és környezetvédelmi, fenntarthatósági szempontok és érdekek ütközése - A közlekedési, szállítási teljesítmények nőnek, a tranzit helyzet felerősödése negatív környezeti hatásokkal jár - A közlekedési és lakossági szektorban a fajlagos energiafelhasználás növekedése várható.* - Jogsabályi bizonytalanságok a megújuló energiaforrások területén gyengítik a beruházások tervezhetőségét (a beruházások tervezhetősége hosszútávon stabil jogszabályi háttérrel kíván) * - Forráshiány és kedvezőtlen jogszabályi környezet miatt az energiahatékonyság nem javul * - A válságtérségekből a szakképzett munkaerő és az értelmiség elvándorlása. A kedvezőtlen demográfiai folyamatok tovább erősödnek: aprófalvak elnéptelenedése, a népesség előregedése - A társadalmi és területi egyenlőtlenségek növekedése, közösségek szétesése, helyi kötődések megszűnése, társadalmi csoportok további elszegényedése - Egyre több a bizonytalan eredetű, egészségre káros élelmiszer - A jelentős árvizek gyakorisága és mértéke nő*
---	---

1.5 Az európai uniós források felhasználásának tapasztalatai

Az EU által finanszírozott beavatkozások végrehajtása három témakör szerint csoportosítva szolgál tanulságokkal a következő időszakra vonatkozóan, az alábbiak szerint:

1. Beruházások előkészítése

A beruházások engedélyezése időigényes, miközben az EU támogatások felhasználására vonatkozó szabályok (n+2 illetve n+3 szabály) miatt e beruházások megvalósítására a korábbinál rövidebb idő áll rendelkezésre. Középtávon nem elég az EU társfinanszírozású nagyberuházások helyzetének javítása. Az engedélyezés rendszerének hatékonysága általában is javítandó. Ehhez szükséges az **engedélyezés rendszerének átfogó felülvizsgálata**, amely már nemcsak a legnagyobb beruházások számára tudna a jelenleginél kedvezőbb helyzetet teremteni.

A **projektek előkészítésének** jelentős a költségigénye, a teljes projektköltség legalább 3-5 %-a. Miután a pályázati rendszer a tervezettségnek igen magas fokát követelte meg, a pénzszűkében lévő önkormányzatok csak akkor vállalták az előkészítés költségeit, ha többé-kevésbé biztosnak tűnt a sikeres pályázás. Az előkészítési feladatok ellátására erőforrások nem, vagy csak bizonytalan kimenetelű pályázatok útján álltak rendelkezésre, ezért a települések a beruházások előkészítését általában a támogatási döntést követő időre halasztották.

A pályázatok kialakítása, megfogalmazása, a dokumentáció összeállítása jelentős szakmai, tervezői, szakértői és pályázatírói ismereteket és körütekintést is kívánt. Ezért komolyabb eséllyel azok az önkormányzatok pályázhattak, ahol a nagyobb településméret, saját tulajdonú szolgáltatást végző szakszervezetek, illetve korábbi együttműködések alapján a területet jól ismerő tervezők segítségét vették igénybe, esetleg a fejlesztési cél a már korábban elkészült fejlesztési tanulmányokkal és hatósági engedélyes tervekkel estek egybe. A visszafizetés kockázatának csökkentése végett a pályázati rendszer túlbürokratizálttá vált, a kötelező mellékletek száma jellemzően meghaladta a 30-at.

A 2007-2013-as ciklusban alapvetően megváltozik a pályázati rendszer, annak érdekében, hogy a jelenleg legtöbb gondot okozó, nem megfelelően előkészített pályázatok kiszűrhetők legyenek és a kidolgozás felesleges költségeitől megkíméljék mind a pályázókat, mind a végrehajtó intézményrendszert. A tervezett **kétfordulós pályáztatás bevezetésével** már az első lépcsőben szűrhetők lesznek a pályázatok. Így a nem kellően előkészített, kiforratlan, vagy megalapozatlan projektötletek nem léphetnek tovább a második fázisba, ahol már konkrét, részleteiben is kidolgozott, tervekkel rendelkező és megvalósítható projektjavaslatokról születhet döntés.

A beruházás-előkészítés speciális, az utóbbi időben egyre több gondot okozó vetületét jelentik a **régészeti feltárások**. A kulturális örökség megmentése érdekében az építési beruházások helyszínén végzett feltárások időigénye és költségkerete sok esetben nehezen előrelátható, illetve a beruházási döntés pillanatában nem kellően tisztázott. További gondot jelent, hogy a régészeti feltárásokkal kapcsolatos, a beruházók által fizetendő térítés igen jelentős szerepet játszik az örökségvédelmi intézményrendszer finanszírozásában.

A fentiekből adódóan, a beruházások előkészítése területén az eddigieknél **szigorúbban kell eljárni az EU-támogatások megítélése során**, és csak a megfelelően előkészített projekteket szabad támogatásban részesíteni. Részletesen meg kell vizsgálni a fejlesztési beruházásokkal kapcsolatos örökségvédelmi szabályokat, és javaslatot kell tenni a feltárások előre jelezhető, és reális költség- és időkeretek közé szorításának módjára.

2. Közbeszerzések

Jelentős csúszásokat okoz a közbeszerzési eljárások elhúzódása. A nagyobb értékű közbeszerzéseket gyakran alapos ok nélkül is megtámadják, a Közbeszerzési Döntő Bizottság (KDB) ennek ellenére nem alkalmaz szankciókat az alapos ok nélkül támadókkal szemben. További problémát jelent, hogy a KDB egyes határozataiban nem konzekvens álláspontra helyezkedik, ami a kiszámíthatóságot nagymértékben veszélyezteti, és a gyakori jogorvoslatok miatt jelentős késedelmeket okoz.

Pozitívként említhető az eljárási díj 900 e Ft-ra emelése. A jövőben megoldást jelenthet, ha Brüsszelbe csak olyan nagyprojekt kerül benyújtásra, amelyiknek a közbeszerzési eljárásai elkezdődtek. Ehhez felül kell vizsgálni a feltételes közbeszerzés alkalmazását az EU által támogatott projektek esetében és szükség szerint módosítani szükséges a hatályos közbeszerzési törvényt.

Sok esetben az eljárások sikertelensége a kedvezményezett tapasztalatlanságából is fakadhat. Ezen a kedvezményezett folyamatos támogatásával, a dokumentációk minőség-ellenőrzésével, és az eljárások szoros nyomon követésével, illetve az eljárásokon való részvétellel lehet segíteni. A KIOP a jelenlegi periódusban, a már felsorolt lehetőségeken túl, független közbeszerzési szakértők bevonásával, a közbeszerzési eljárások lebonyolítási költségeinek elszámolhatóvá tételével támogatta az eljárások sikeres lebonyolítását.

3. Kifizetések alacsony szintje

Összességében megállapítható, hogy a kifizetések alacsony szintje két problémára vezethető vissza. Az egyik a **projektek lassú előrehaladása**, a másik a kedvezményezetti **önerő nem megfelelő rendelkezésre állása**.

A projektek előrehaladásának kérdése természetesen több alprobléma megoldatlanságából fakad. E tényezők visszavezethetők a környezetvédelmi infrastrukturális beruházások komplexitására, komoly műszaki és gazdasági tartalmára, valamint az igényelt magas szintű projektmenedzsment-kapacitásra.

Komoly problémát jelent a szükséges régészeti feltárások időigénye. A jelenleg hatályos szabályozás monopóliumot biztosít a területileg illetékes múzeumok részére, amely nem szolgálja sem az árak, sem a munka sebességének számunkra megfelelő irányú elmozdulását. Megoldást jelenthet a régészeti feltárásokat „liberalizáló” szabályozás.

További problémát jelent, hogy a hatóságok jogszabály-értelmezése nem egységes. Jellemző példát jelentenek a területileg illetékes KTVF, ÁNTSZ, a közútkezelő szervezetek, amelyek a projekt végrehajtása során fogalmaznak meg újabb és újabb igényeket. Ez a projekt időbeni és forrásokban történő ellehetetlenülésének veszélyét jelenti. Több esetben megfigyelhető, hogy a hatósági előírások túlzóak az adott létesítményre vonatkoztatva.

A projektek során a kedvezményezettek nem kellő alapossága is megfigyelhető. Több esetben az adatszolgáltatás pontatlanságából (például rekultiválandó lerakók adatai) jelentős problémák és késedelmek adódtak. **A megfelelő létszámú és felkészültségű munkatárssal rendelkező helyi végrehajtó szervezetek ezt a problémát kiküszöbölhetik.**

Szintén gondot okoz és lassítja a megvalósítást – ezzel párhuzamosan a kifizetéseket – a már említett közbeszerzési eljárások elhúzódásával összefüggő csúszás.

A változó jogszabályi háttér is okoz problémákat. A jogalkotás nem minden esetben veszi figyelembe, hogy egy-egy jogszabály kisebb mértékű változása is jelentős problémákat okozhat egy olyan merev rendszerben, mint amilyen az EU források felhasználásával létrejövő bármely projekt.

A Kohéziós Alapból finanszírozott projektek esetén a műszaki tartalom változását jóvá kell hagyni az EU illetékeseivel, míg a többletként jelentkező költségekre hazai finanszírozást kell keresni. Az ERFA forrásból támogatott projektek műszaki tartalmának változása szintén komoly csúszást okoz az előrehaladásban, hiszen ezekben az esetekben is szükség van (irányító hatósági) jóváhagyásra, valamint támogatási szerződés módosításra.

Jelentős gondot okozhat a kedvezményezettként kijelölt költségvetési szervek átszervezésére, megszüntetésére irányuló jogszabályváltozás is.

A kedvezményezettek finanszírozási problémái több vonatkozásban is felmerülnek. Egyrészt nem képesek a számlák önerő-részét átutalni, másrészt semmilyen EU forrásból nem támogatott, de a projekthez kapcsolódó munka elvégzését nem képesek végrehajtani. Az önerő probléma megoldására több lehetőség is felvetődött. Lehetséges az önerő eltörlése, csökkentése, illetve az önerő fizetését megkönnyítő banki konstrukciók kialakítása az önkormányzatok számára.

2. STRATÉGIA

2.1 Nemzeti stratégiai környezet

2.1.1 A hazai környezetpolitika főbb irányai

A hazai környezetpolitika főbb irányait a környezetvédelem általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény által előírt, és az Országgyűlés által elfogadott, 2003-2008 közötti időszakra vonatkozó **Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP-II)** tartalmazza. A törvény 40. §. (4) bekezdése alapján **az NKP-II-ben foglaltakat** az ország társadalmi-gazdasági tervének meghatározása, a gazdaságpolitikai döntések kialakítása, a terület- és településfejlesztés, a regionális tervezés, továbbá **a nemzetgazdaság bármely ágában megvalósuló állami tervezési és végrehajtási tevékenység során érvényre kell juttatni.** Az Új Magyarország Fejlesztési Terv esetében az NKP környezetvédelmi céljai így kiindulási feltételként jelentkeztek. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv és operatív programjainak kidolgozása és végrehajtása során tehát a mindenkori aktuális NKP célkitűzéseit jogszabályi feladat érvényre juttatni.

Az NKP-II nagy hangsúlyt helyez a környezeti értékek megóvására azáltal, hogy pontosan rögzíti az „állapot” célokat, függetlenül azoktól a környezetpolitikai válaszok, illetve alkalmazott módszerek pontos meghatározásától. A környezeti célállapotok konkrét indikátorokkal szerepelnek, számszerűen bemutatva a jelenlegi- és a célállapotot. A célok elérésének módját a területi adottságok és a mindenkori legjobb megoldások ismeretében lehet azonosítani, amely tág lehetőséget ad többek között az OP-k tervezéséhez.

Az NKP-II. a környezeti célállapotok eléréséhez a programozást illetően alapvetően két környezetpolitikai út együttes alkalmazását ajánlja. Egyrészt a prioritások ismeretében különleges kezelést igénylő területként választott környezeti problémák megoldására tematikus akcióprogramokat kell készíteni az NKP-II tervezési időszakára. Ezt indokolja a kijelölt területek komplexitása, illetve az érintett környezeti elemek, valamint az érintettek és végrehajtók széles köre. Másrészt viszont a terhelésekért felelős ágazatokat, alágazatokat ösztönözni kell a környezetbarát működésre, hogy elősegítsék a környezeti szempontok integrálását ágazati tevékenységeikbe.

Az NKP-II kilenc tematikus akcióprogramban jelöli ki a terület specifikus és operatív céljait, amelyek alapján évente készülő végrehajtási tervek határozzák majd meg a megvalósítandó főbb környezetvédelmi projekteket. A kilenc tematikus akcióprogram a következő:

1. Környezettudatosság növelése akcióprogram,
2. Éghajlatváltozási akcióprogram,
3. Környezet-egészségügyi és élelmiszerbiztonsági akcióprogram,
4. Városi környezetminőség akcióprogram,
5. Biológiai sokféleség védelme és tájvédelem akcióprogram,
6. Vidéki környezetminőség, terület- és földhasználat akcióprogram,
7. Vizeink védelme és fenntartható használata akcióprogram,
8. Hulladékgazdálkodási akcióprogram,
9. Környezetbiztonság akcióprogram.

Az NKP-II-ben a feladatok finanszírozását központi és helyi költségvetési források, gazdálkodói és lakossági, valamint nemzetközi és EU-s források egyaránt segítik. Az NKP-II

kilenc tematikus akcióprogramjában előirányzott feladatok költségvetési forrásigénye 2002 évi árszinten mintegy 2100 Mrd Ft, a teljes ráfordítás mintegy 4200 Mrd Ft-ra tehető. A Nemzeti Fejlesztési Terv kidolgozásával és végrehajtásával kapcsolatos feladatok során az NKP-II akcióprogramjainak célkitűzéseit az alábbi operatív programokban szükséges (eltérő jelentőséggel) érvényre juttatni:

Akcióprogramok	GOP	KÖZOP	KEOP	TAMOP/ TIOP	ÁROP/ EKOP	ROP-k
Környezettudatosság növelése	X	XX	XX	XX	X	X
Éghajlatváltozási	X	X	XX			X
Környezet-egészségügyi és élelmiszerbiztonsági	X	X	XX	X		X
Városi környezetminőség	X	XX				X
Biológiai sokféleség védelme és tájvédelem		XX	XX			X
Vidéki környezetminőség, terület- és földhasználat		X	XX			XX
Vizeink védelme és fenntartható használata	X	X	XX			XX
Hulladékgazdálkodási	X		XX			X
Környezetbiztonság	XX	XX	XX		X	X

XX: jelentős feladatok, X: érintettség

2.1.2 Kapcsolat az Új Magyarország Fejlesztési Terv többi operatív programjával

A Gazdaságfejlesztés Operatív Programmal (GOP) való kapcsolat

A GOP-ban a környezetvédelem figyelembevételének alapvetően horizontális szempontként kell megjelennie. Kiemelt szempont a versenyképesség fejlesztésén túl a fenntartható erőforrás-gazdálkodás és környezetbarát vállalati működés elterjesztése a magyar gazdaságban. A KKV szektor fejlődésének elősegítése során különösen nagy hangsúlyt kell fektetni a környezeti szempontból innovatív és hatékony gazdasági szereplők megerősítésére.

Mind a GOP, mind a KEOP támogat vállalkozásokat a technológiai modernizáció területén. A GOP a 2. prioritás „Vállalkozások technológiai korszerűsítése” keretében a fenntartható fejlődés, mint horizontális elv előmozdítása érdekében olyan **környezetbarát hulladékszegény, energia-, anyagtakarékos termelési technológiák** elterjesztését támogatja, melyek a vállalkozások versenyképességének javítása és/vagy a termelési kapacitás bővítése mellett hozzájárulnak a környezet terhelésének csökkentéséhez.

A KEOP a 6. prioritás „Fenntartható termelés” keretében olyan, a környezetterhelést csökkentő, **demonstrációs hatású projekteket** támogat, amelyek **kiemelt és elsődleges célja az környezeti teljesítmény javítása**; illetve erősítik a környezettudatos gondolkodásmódot, és **követhető példaként** szolgálhatnak más vállalkozásoknak.

Az **energiahatékonyság területén** a GOP a környezeti hatásaiban is komplex jellegű, technológiai beruházásokat támogatja, a **KEOP** keretében, az 5. prioritási tengelyben csak azok a

projektek támogathatók, amelyek **kiemelt és elsődleges célja az energiatakarékosság**, energiahatékonyság javítása. A projekten belüli energetikai cél elsődleges voltának érvényesítését a projektkiválasztás folyamatába épített kritériumok biztosítják.

Közlekedés Operatív Programmal (KÖZOP) való kapcsolat

A közlekedésből származó környezeti terhek – elsősorban a légszennyezés és a zajterhelés – enyhítését, és a fenntartható (erőforrás-takarékos) közlekedés kialakítását a KÖZOP keretében megvalósuló fejlesztések támogatják. A KÖZOP négy prioritási tengelyén belül a kedvezőbb környezeti hatással jellemezhető közlekedési módok (vasúti, vízi ill. általában a közforgalmú közlekedési módok) előtérbe helyezése az alábbiak szerint valósul meg:

1. prioritási tengely: *Az ország és a régióközpontok nemzetközi elérhetőségének javítása*
A vasút-fejlesztés meghatározó területe a transz-európai vasút-hálózat (TEN) részét képező hazai vasútvonalak, azon belül is a Pán-Európai Korridorokban futó vasútvonalak fejlesztése (pályafelújítás, korszerű elektronikus irányító- és biztosító berendezések, a villamosított vonalak hosszának és arányának növelése). A vízi közlekedés fejlesztését Magyarországon elsősorban a dunai vízi út intermodális fejlesztése jelenti.
2. prioritási tengely: *Térségi elérhetőség javítása*
A prioritási tengely keretében a régiókat a TEN-hálózatra „rákötő” gyorsforgalmi elemek fejlesztése valósul meg. Fontos hangsúlyozni, hogy ezen prioritási tengely kizárólag a vasúti és vízi közlekedés dinamikus fejlesztése mellett jelenthet környezeti szempontból kedvező megoldást.
3. prioritási tengely: *Közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése*
E fejlesztések eredményeképpen javul az ország/régiók nemzetközi elérhetősége, jelentősen növekednek az áruszállítási szükségleteket kielégítő versenyképes és környezetkímélő kapacitások. Az intermodális logisztikai központok közlekedési csatlakozásainak fejlesztése révén – ahol lehet - a környezetbarát közlekedési módok (vasúti, vízi úti szállítás) felé célszerű terelni. Ennek érdekében a következő időszakban a kikötők fejlesztésének is célja a trimodális funkció betöltése (a vasúti kapcsolat kialakítása) és áruforgalmi központ kialakítása.
4. prioritási tengely: *Városi és elővárosi közösségi közlekedés fejlesztése*
E fejlesztések eredményeképpen Budapest körzetében kiépül az elővárosi vasúti szolgáltatás, megújulnak a fővárosi fejpályaudvarok. Az elővárosi vasúti közlekedés fejlesztésének része a személyközlekedést szolgáló vasúti szerelvények megújítása is. A vidéki nagyvárosokban is jelentősen javul a közösségi közlekedési infrastruktúra és a szolgáltatások minősége, aminek várható eredménye, hogy kevesebben választják majd az autós egyéni közlekedést.

Fentiekén túl, a *környezetbarát közlekedés* egyik fontos eleme a környezetbarát üzemanyagok felhasználása, amelyet a KEOP a „Megújuló energiaforrás-felhasználás növelése” prioritási tengely keretében támogat. Másik fontos elem pedig az energia-hatékony, környezetbarát, akadálymentesített járműpark kialakítása. A környezetbarát járművekhez kapcsolódó innováció, K+F és gyártás a GOP-ban jelenik meg.

A humán erőforrás-fejlesztési operatív programokkal való kapcsolat

Az ESZA típusú beavatkozásokat tartalmazó Társadalmi Megújulás OP (TAMOP) és az ERFA típusú beavatkozásokat tartalmazó Társadalmi Infrastruktúra Fejlesztési OP (TIOP) programokban a környezetvédelmi szempontokat alapvetően – műveletenként eltérő - horizontális módon kell figyelembe venni.

A környezetkímélő erőforrás-gazdálkodást és a környezetbiztonságot kiemelten kell kezelni a humán infrastrukturális beruházások során, ahogy a természettudományos ismeretek és a környezettudatos magatartás elterjesztését is szervesen be kell építeni a képzési, átképzési és foglalkoztatás elősegítő műveletekbe. Ennek részeként a környezetvédelem területén jelentős digitális tartalomfejlesztés valósítandó meg, ami az informatikai infrastruktúra fejlesztése révén a tudásmenedzsment eszközeivel (távoktatás, tudásportál) a felhasználók egyre nagyobb köre számára hozzáférhető lesz. Az informatikai infrastruktúra és a tartalomszolgáltatás fejlesztése (táv munka, telekonferencia, telebanking, e-learning stb.) révén kiváltható mobilitás-szükséglet ugyancsak nagymértékben hozzájárulhat környezeti céljaink megvalósulásához. A KEOP-ban tervezett beavatkozások jelentős foglalkoztatás növelő hatást jelentenek majd a következő 7-10 évben. A megvalósítandó beruházások eredményeként az esélyegyenlőség és a területi kiegyenlítés szempontjait is figyelembe vevő jelentős életminőség-emelkedés érhető el.

Az Államreform Operatív Programmal (ÁROP) és az Elektronikus Közigazgatás Operatív Programmal (EKOP) való kapcsolat

A környezetvédelem egyaránt érdekelt az erőforrás-kímélő e-közigazgatásban és e-környezetvédelemben, valamint a kormányzati hatékonyság-növelést célzó központi fejlesztésekben. A közigazgatás megújítása során célszerű támogatni a helyi, kistérségi szintű környezettudatos közigazgatási, közösségfejlesztési törekvéseket, illetve a környezetvédelmi tervek, programok elkészítését. A KEOP-ban tervezett környezetinformatikai és monitoring műveletek is elősegítik a hatékonyabb közigazgatás és a hálózatos működés megteremtését.

A Regionális Operatív Programokkal (ROP-ok) való kapcsolat

A regionális operatív programokban (többnyire nem önálló prioritási tengelyként, hanem más prioritási tengelyek részét képezve) az alábbi környezeti fejlesztések valósulnak meg:

- A településrehabilitáció részeként: a kulturális örökség védelme, megőrzése, belterületi utak pormentesítése, települési zöld területek közösségi célú revitalizációja, új zöldterületek kialakítása, belterületi fásítás, belterületi bel- és csapadékvíz-rendezés, szennyvízkezelési rendszerek hálózatrekonstrukciós munkái
- A 2000 Lc alatti agglomerációk és települések szennyvízkezelése, vegyes műszaki megoldásokkal, a természetközeli szennyvíztisztítás és a szakszerű egyedi szennyvízelhelyezés kislétesítmények előnyben részesítésével az Egyedi Szennyvízkezelés Nemzeti Megvalósítási Program részeként; a települési folyékony hulladékok tengelyen történő elszállítása és kezelésének megoldása
- A település-rehabilitáció és gazdaságfejlesztés részeként, barnamezős beruházásokhoz kapcsolódva a szennyezett területek kármentesítése
- Ökoturisztikai fejlesztések (nemzeti parkokhoz, vízügyi igazgatóságokhoz, gyűjteményes növénykertekhez, egyéb védett területekhez kapcsolódóan)
- Lakossági energiatakarékosági intézkedések (integrált városrész-rehabilitáció keretében)
- Környezetbarát térségi közlekedési rendszerek kialakítása
- Helyi természeti értékek védelme és megismertetése, fejlesztésekhez kapcsolódó környezeti szemléletformáló programok. A Zöld Pont irodák hálózatának bővítése,

valamint regionális környezetinformatikai központok, környezeti adattárházak létrehozása.

- Magán vagy önkormányzati tulajdonú lakóházak, középületek azbesztmentesítése, beleértve az azbeszttartalmú szigetelések biztonságos eltávolítását, és az így keletkező hulladékok biztonságos kezelését, valamint ártalmatlanítását.
- Vizeink mennyiségi és minőségi védelme intézkedés regionális jelentőségű vízvédelmi területeken:
 - Meder rehabilitáció a „jó állapot” elérése érdekében – vízpótlás, vízminőség javítása, rehabilitáció (*vízfolyások- tározó építés és rekonstrukció, meder és hullámtér rehabilitáció-, tavak, holtágak, mellékágak*)
 - Felszíni és felszín alatti vizek további szennyezésének megakadályozása, (Bányászati tevékenységhez kapcsolódó rekultivációs állami feladatok; Veszélyes, illetve szennyezőanyagok (a 219/2004. Korm. rendeletük szerint) elhelyezése esetén az előírásokat kielégítő műszaki védelmi rendszerek kialakítása.)
 - Vízvisszatartás, vízpótlás, vízvisszatáplálás a „jó állapot” elérése érdekében (a belvízzel, mint vízkészlettel való gazdálkodás fejlesztése, térségi vízvisszatartás, vízpótlás, tározás, vízrendszer rehabilitáció)

A hat konvergencia régió operatív programján kívül eső, a 2. (versenyképesség és foglalkoztatás) célkitűzés alá tartozó Közép Magyarországi Operatív Programmal (KMOP) való kapcsolat

A Közép-magyarországi régió (KMR) speciális helyzetben van a hat konvergencia régióhoz képest. Azokon a területeken, ahol a KEOP fejlesztések a Kohéziós Alap közreműködésével valósulnak meg, a KMR is ugyanolyan kedvezményezett, mint a másik 6 régió. A KMR környezeti fejlesztésekre a Strukturális Alapokból rendelkezésre álló forrásokat ezért azokra az intézkedésekre összpontosítja, amelyek a többi régióban is a Regionális Operatív Program keretében valósulnak meg – itt a KMR-re is érvényesek azok a megállapítások, amelyeket a ROP-okkal kapcsolatban tettünk –, illetve speciálisan azokra a típusú műveletekre, amelyeket a KEOP is ERFA forrásból valósít meg a másik hat régióban, a „természeti értékeink jó kezelése” „a megújuló energiaforrás-felhasználás növelése” és a „Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése” prioritási tengely keretében. Ezeken a területeken a KMR nem részesedhet a központi forrásokból, ezért párhuzamosan kell kidolgoznia a megfelelő hasonló műveleteket.

A zászlóshajó projektekkel való kapcsolat

Az operatív program beavatkozásainak hatékonyságát, az egymást erősítő fejlesztések integrált megvalósítását zászlóshajó projektként segíti a „**tiszta város – zöld vidék**” program, illetve a „**kevesebb több – energiatudatos épületek**” program.

2.2 A KEOP fejlesztési stratégiája

2.2.1 Magyarország hosszú és középtávú fejlesztési céljaihoz való kapcsolódás

A KEOP általános stratégiája az **Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió**¹⁵ környezeti célkitűzésével összhangban az, hogy Magyarország biztonságos, tiszta és jó minőségű környezet, egészségesebb, hosszabb és teljesebb emberi élet lehetőségét biztosítva érje el az ÚMFT átfogó céljait, a **foglalkoztatás bővítését és a tartós növekedést**.

A KEOP-ban megvalósuló fejlesztések területi vetületét az OFK-val együtt az **Országos Területfejlesztési Konceptió**¹⁶ adja. A KEOP fejlesztései hozzájárulnak az ország területileg harmonikus és hatékony működéséhez és kiegyensúlyozott, fenntartható területi fejlődéséhez.

A társadalmi fejlődésnek, az életminőség javításának alapvető feltétele a mindenkit megillető élhető környezet. Ennek érdekében biztosítani kell erőforrásaink, természeti és épített környezetünk fenntartható, az életminőséget hosszú távon biztosító védelmét és fejlesztését. Ez magába foglalja a természeti, épített és kulturális értékek megőrzését és fenntartható hasznosítását éppúgy, mint az anyag- és energiahatékonyság javítását, az energetikai infrastruktúra fejlesztését és a korszerű technológiák bevezetését, valamint a magas színvonalú közszolgáltatások biztosítását.

AZ ÁLTALÁNOS STRATÉGIÁT JELLEMZŐ HATÁSINDIKÁTOR:

13. táblázat: Magyarország és az EU ökológiai lábnyoma, biokapacitása, és ökológiai deficitje 2003-ban (Forrás: WWF Living Planet Report 2006)

	Teljes ökológiai lábnyom (globális ha /fő)	Teljes biokapacitás (globális ha /fő)	Ökológiai deficit (globális ha /fő)
Magyarország	3,5	2,0	-1,5
EU 25	4,8	2,2	-2,6

Általános stratégiai célkitűzés, hogy Magyarország fenti mutatói – és elsősorban az ökológiai deficit – az általánosan érvényes trenddel ellentétben ne romoljanak tovább.¹⁷

2.2.2 A horizontális politikák érvényesítése

A **fenntarthatóság** horizontális elv, mint eszköz azt hivatott szolgálni, hogy a fejlesztéspolitika irányát egy önfenntartó társadalom irányába mozdítsa el. A horizontális elv érvényesítése eszerint olyan (társadalmi és gazdasági szervező elvek) szempontok kijelölése alapján történik, amelyeknek a tervezés és végrehajtás során történő következetes alkalmazása mérsékelheti a jelenlegi struktúrák kedvezőtlen hatásait vagy olyan strukturális változásokat idéznek elő, amelyek megváltoztathatják a kedvezőtlen társadalmi és környezeti folyamatokat. A fenntarthatóság részeként érvényesíteni kell a társadalmi biztonság elvét is, ami biztosítja az emberi életet és méltóságot védő demokratikus normák és alapvető jogok érvényesülését, valamint az emberi biztonságot veszélyeztető helyzetek minimalizálását.

A szennyezések csökkenése, a tiszta környezet pozitívan hat az egészségi állapotra, az életminőségre, így alapvetően járul hozzá a **társadalmi kohézió**, ezen belül az esélyegyenlőség megteremtéséhez. Mivel a társadalmi hátrány általában gyengébb

¹⁵ 96/2005. (XII. 25.) OGY határozat

¹⁶ 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat

¹⁷ Az egy főre jutó ökológiai lábnyom változása 1975-2003 között +5%, míg a biológiai kapacitás 22%-al csökkent ugyanebben az időszakban Magyarországon. (Living Planet Report 2006)

érdekérvényesítési képességgel jár együtt, a hátrányos helyzetű emberek életminőségére fokozottabban kedvező minden környezeti fejlesztés. A települések környezetminőségének és az alapvető környezetvédelmi infrastrukturális szolgáltatások színvonalának javítása erősíti a környezeti érdekközösség és összetartozás tudatosulását. A társadalmi kohézió erősítése ezen stratégiai szinten túl, a végrehajtásra vonatkozó követelmények megfogalmazásában is tükröződik.

A KEOP céljainak megvalósítása során kiemelkedő figyelmet kell fordítani az ÚMFT horizontális politikájának megfelelően a (1) területi kohézió céljainak és a (2) területiség horizontális elvének (területi szemlélet, területi fókuszok, területi integráltság, térhasználati elvek) érvényesítésére.

A **területi kohézió** érvényesítése érdekében a fejlesztéspolitika minden szakterületén, illetve a tervezés, a végrehajtás, a projektfejlesztés, a nyomon követés és az ellenőrzés minden szintjén kiemelt jelentőségű a térségi gondolkodás és a területi szemlélet alkalmazása.

A **területiség** elvének figyelembevétele azt jelenti, hogy az operatív program, illetve prioritástengelyeinek, műveleteinek és projektjeinek tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán különös figyelmet kell fordítani a területiségre, biztosítva annak tényleges érvényesülését. Ez magában foglalja: a megfelelő szakértelem biztosítását; a méréshez szükséges adatgyűjtés kialakítását; az elv alkalmazását és számonkérését a konkrét akciótervek kidolgozásánál, nyomon követésénél és értékelésénél; valamint a projektek fejlesztésénél, elbírálásánál, hatásértékelésénél; továbbá a területi célok és elvek képviselését a programvégrehajtás intézményrendszerében és monitorozásában.

A KEOP végrehajtása során az alábbi horizontális célkitűzéseket kell érvényesíteni:

<i>Horizontális célkitűzés</i>	<i>Érvényesítendő megfontolások</i>
I. A környezeti követelmények elfogadása és megtartása	1. A fejlesztések megvalósulásának feltételül kell szabni, hogy az illeszkedjen a megfelelő szintű környezetvédelmi és területfejlesztési politikához, növelve a társadalmi elfogadottság esélyét. 2. A fejlesztések kibocsátásai nem eredményezhetik sem helyben, sem regionálisan a (határértékek által meghatározott) terhelhetőség szintjének átlépését.
II. A helyi közösségek hosszú távú fennmaradásának segítése a belső funkciók és a fenntartó környezet megőrzésével, fejlesztésével. Az emberi szükségletek kielégítése és a megfelelő környezeti állapot között helyben is egyensúly biztosítása.	3. Olyan projektek támogatása a cél, amelyek eredménye elsősorban helyben (az adott térségben) hasznosul, hozzájárulva az áruszállítási igények mérsékléséhez. 4. Előnyben kell részesíteni a helyi foglalkoztatást hosszú távon biztosító és a jövedelmeket minél nagyobb mértékben a térségeken belül tartó vállalkozásokat, különös tekintettel a kis- és középvállalkozásokra. 5. A megvalósulás helyszínén az érintettek véleményét a tervezés, a végrehajtás és az ellenőrzések során is figyelembe kell venni. Jelentős társadalmi, gazdasági, környezeti hatású fejlesztéseknél a társadalom véleményét szükséges kikérni a tervezés során. 6. A fejlesztések meghatározásakor vizsgálni kell azokat a feltételeket, amelyekkel a környezetkárosítás elkerülhető, illetve minimalizálható, és a kevésbé kockázatos, kevésbé veszélyes megoldásokat, anyagokat, folyamatokat kell választani. 7. A fejlesztések támogatásakor előnyben kell részesíteni a táj értékei iránti felelősségérzetet erősítő fejlesztéseket. 8. (16) A fejlesztéseknek és eredményeinek (például. hozzáférés, foglalkoztatás) a helyi társadalom lehető legszélesebb körében hasznosulnia kell. Ennek érdekében az esélyegyenlőségi célcsoportok (nők, fogyaté-

<i>Horizontális célkitűzés</i>	<i>Érvényesítendő megfontolások</i>
	kossággal élők, roma emberek) számára kedvező program- és projektelemeket – lehetőség szerint az érintettek bevonásával – folyamatosan azonosítani, és az érintettek ezekhez való hozzáférését aktívan támogatni kell. A fejlesztések megvalósítása során előnyben kell részesíteni a családbarát, rugalmas foglalkoztatási formákat .
III. Természeti erőforrások fenntartható használata, figyelembe véve a természeti körfolyamatokat	9. Előnyben kell részesíteni az anyagok tartós felhasználását, az anyag-áramok körfolyamatban tartását, folyamatos és minél teljesebb újrahasználatát. 10. A hulladék-megelőzés szempontjainak figyelembe vételéről, a keletkező hulladék nagyságáról és annak ártalommentes kezelésének lehetőségeiről (elsősorban a hasznosításról) a fejlesztések megkezdése előtt meg kell győződni. 11. Előnyben kell részesíteni az energiatakarékos megoldásokat, és a klímatudatosság érdekében különösen a passzív energiatakarékosságot (külön erőforrás felhasználása nélkül megvalósuló energiatakarékos tervezést). 12. Előnyt kell kapjanak a megújuló energiaforrásokat tudatosan alkalmazó fejlesztések. 13. Támogatni kell és előnyben kell részesíteni azokat a fejlesztéseket, amelyek ipari ökoszisztéma alapú szerveződésekhez kapcsolódnak, és ösztönzik a térségen belüli anyag- és energiagazdálkodási ciklusok kialakulását. 14. Előnyben kell részesíteni a térségek belső erőforrásainak feltárását és minél hatékonyabb hasznosítását ösztönző fejlesztéseket, amelyek egyik kedvező hatásaként hozzájárulnak az áruszállítási igények mérsékléséhez. 15. Előnyben kell részesíteni a területkímélő és barnamezős beruházásokat. A fejlesztések hely kiválasztásakor a fenntarthatóság, értékmegőrzés és biztonság szempontjait figyelembe kell venni.
IV. A meglévő értékek védelme és megőrzése (biológiai sokféleség, tájfenntartás, kulturális és építészeti értékek)	16. Előnyben kell részesíteni azon fejlesztéseket és projekteket, amelyek valamely (biológiai sokféleség, táji/természeti értékek, kulturális és építészeti) érték megőrzésével, az elérhetőség javulásával párosulnak. 17. Fokozott figyelmet kell fordítani az országosan kiemelt környezetileg érzékeny nagytérségi rendszerek fenntarthatóságának biztosítására, különös tekintettel a Balaton, Tisza térség és a Duna-mente területeire.
V. A környezettudatos attitűd támogatása	18. A fejlesztéseknek pozitív vagy semleges környezet-egészségügyi egyenleget és a környezettudatos fogyasztás erősödését kell eredményeznie. 19. A fenntarthatóság szempontjából mintaértékű projektek bemutatását a projekt részeként támogatni szükséges.

2.2.3 A KEOP célrendszere

Az országos hosszú- és középtávú tervekben elfogadott fejlesztési célokat alapul véve fogalmazható meg az a keret, amelyben a KEOP célrendszere értelmezendő. A nemzetközi környezeti, társadalmi és gazdasági folyamatokat figyelembe véve, valamint kötelezettségeinket és érdekeinket számba véve a következő célrendszert határozzuk meg.

1) Az életminőség javítása a szennyezések csökkentésével

A megfelelő **életminőséghez szükséges környezeti állapot megőrzése, javítása, illetve helyreállítása**, a lakosság egészségi állapotának javítása, azaz az egészséges környezet feltételeinek biztosítása, az emberi egészséget károsító, veszélyeztető hatások csökkentése, megszüntetése.

2) Értékvédelem és megőrzés

Az ökoszisztémák és vizeink védelme, a fenntartható természeti erőforrás- és területhasználat, a környezet terhelhetőségét meg nem haladó igénybevétel, a környezet károsodásának megelőzése, értékvédő gazdálkodás megvalósítása – figyelembe véve mennyiségi és minőségi jellemzőiket is -, valamint a természetes rendszerek és természeti értékek megóvása, fennmaradásának biztosítása, a bioszféra sokszínűségének megtartása, **környezetileg biztonságos életfeltételek elérése**

3) Megelőzés, takarékoság, hatékonyság

A gazdasági fejlődésben a környezeti, fenntarthatósági szempontok érvényesítése. Ennek feltétele a gazdasági fejlődés során a társadalom és a környezet harmonikus viszonyának kialakítása és fenntartása, a szennyezések és a hulladék keletkezésének megelőzése, az alacsony anyag-és energia igényű technikák alkalmazása, a megújuló energiaforrások nagyobb arányú felhasználása, **a környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos ismeretek, tudatosság és együttműködés erősítése**

<i>1) Az életminőség javítása a szennyezések csökkentésével</i>		
PROGRAMSZINTŰ INDIKÁTOROK		
Megfelelő környezeti infrastruktúrával ellátott települések összlakossága [fő] (forrás: OSAP, EUROSTAT és KSH alapján)		
Megfelelő környezeti infrastruktúrával rendelkezik az a település, a) ahol a szelektív hulladékgyűjtési rendszerbe bevont lakosság aránya legalább 90%, b) amely 2000 LE feletti település, és korszerű (EU követelményeket kielégítő) szennyvízkezelési rendszerekkel ellátott lakosainak aránya eléri a 90%-ot, c) ahol a megfelelő minőségű ¹⁸ ivóvízzel ellátott lakosok aránya 100% feltételek MINDEGYIKE teljesül.		
PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – ÉRTÉKELÉS		
<i>Egészséges, tiszta települések prioritási tengely</i>		
<i>Hulladékgazdálkodás</i>	<i>Szennyvízkezelés</i>	<i>Ivóvízminőség-javítás</i>
a) A szelektív hulladékgyűjtési rendszerbe bevont lakosok aránya az összlakosság-számához viszonyítva [%] b) Települési hulladék mennyisége a kezelés módja szerint (hasznosított vagy komposztált / Égetett / Lerakott) egy főre jutó mennyisége [kg/fő/év]	a) A korszerű (EU követelményeket kielégítő) szennyvízkezelési rendszerekkel ellátott lakosság aránya [%] (26-os magindikátor)	a) Megfelelő minőségű ivóvízzel ellátott lakosok száma [ezer fő] (25-ös magindikátor)
forrás: OSAP, EUROSTAT	forrás: KvVM	forrás: KvVM
PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – NYOMON KÖVETÉS		
<i>Egészséges, tiszta települések prioritási tengely</i>		
<i>Hulladékgazdálkodás</i>	<i>Szennyvízkezelés</i>	<i>Ivóvízminőség-javítás</i>
a) A KEOP műveletek által a szelektív hulladékgyűjtési rendszerbe bevont lakosok aránya az összlakosság-számához viszonyítva [%] b) A KEOP műveletek által létrehozott kapacitások teljesítménye, a hulladékkezelés módja szerint (hasznosított vagy komposztált / Égetett), az összlakosságra vetítve [kg/fő/év] c) Hulladékgazdálkodási projektek száma (27-es magindikátor)	a) A KEOP műveletek eredményeként a korszerű (EU követelményeket kielégítő) szennyvízkezelési rendszerekkel ellátott lakosság aránya az összlakosság számához viszonyítva [%]	b) A KEOP műveletek eredményeként megfelelő minőségű ivóvízzel ellátott lakosok száma [ezer fő]
forrás: EMIR	forrás: EMIR	forrás: EMIR

¹⁸ Az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001. (X. 25.) kormányrendelet szerint.

2) Értékvédelem és megőrzés						
PROGRAMSZINTŰ INDIKÁTOROK						
a) Árvízvár ellen kielégítően (előírások szerint) védett lakosság aránya az érintettek számához viszonyítva [%]	b) A jó ökológiai állapotot elért felszíni és jó állapotot elért felszín alatti víztestek aránya [%],		c) Az élőhelyvédelmi irányelv mellékletein szereplő élőhelyek és fajok természetvédelmi helyzetének összesített változása, %			
forrás: KSH	forrás: VKI jelentés		forrás: az irányelv 17. cikke szerint szükséges jelentés alapján			
PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK - ÉRTÉKEK						
Vizeink jó kezelése prioritási tengely			Természeti értékeink jó kezelése prioritási tengely			
Jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása	Vizeink mennyiségi és minőségi védelme a vizek további szennyezésének megakadályozása,	A VKI végrehajtásának állami intézkedései	Közösségi jelentőségű és védett természeti értékek és területek megőrzése, helyreállítása, fejlesztése	Élőhely-megőrző mező- és erdőgazdálkodás infrastrukturális alapjainak megteremtése	Vonalas létesítmények természet- és tájromboló hatásának mérséklése	Az erdei iskola hálózat fejlesztése
a) Árvízvár ellen kielégítően (előírások szerint) védett lakosság aránya az érintettek számához viszonyítva [%]	a) A jó ökológiai állapotot elért felszíni és jó állapotot elért felszín alatti víztestek aránya [%],		a) Az élőhelyvédelmi irányelv mellékletein szereplő élőhelyek és fajok természetvédelmi helyzetének összesített változása [%]			
forrás: KSH	forrás: VKI jelentés		forrás: az irányelv 17. cikke szerint szükséges jelentés alapján			

PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – NYOMON KÖVETÉS						
<i>Vizeink jó kezelése prioritási tengely</i>			<i>Természeti értékeink jó kezelése prioritási tengely</i>			
<i>Jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása</i>	<i>Vizeink mennyiségi és minőségi védelme a vizek további szennyezésének megakadályozása,</i>	<i>A VKI végrehajtásának állami intézkedései</i>	<i>Közösségi jelentőségű és védett természeti értékek és területek megőrzése, helyreállítása, fejlesztése</i>	<i>Élőhely-megőrző mező- és erdőgazdálkodás infrastrukturális alapjainak megteremtése</i>	<i>Vonalas létesítmények természet- és tájromboló hatásának mérséklése</i>	<i>Az erdei iskola hálózat fejlesztése</i>
a) A KEOP műveletek eredményeként a árvízvár ellen kielégítően (előírások szerint) védett lakosság arányának növekedése [%]	A KEOP műveletek eredményeként: a) a kiemelten kezelt víztestekre vonatkozóan az ökológiai állapotban beállt változás, [%] b) vízbázis-védelmi intézkedésekkel érintett vízbázisok aránya [%] c) a rekultivált hulladéklerakók száma [db] d) kármentesített (felszín alatti vizet is magába foglaló) szennyezett földtani közeg térfogata [ezer m3]		a) A KEOP műveletek eredményeként élőhely helyreállításával, fejlesztésével érintett területek nagysága [ha]	a) A természetközeli erdő- és mezőgazdálkodás feltételeit kielégítő területek nagyság [ha]	a) természetvédelmi szempontból átalakított vonalas létesítmények hossza [km]	a) A KEOP műveletek eredményeként átalakított, ill. új erdei iskolák száma [db]
forrás: EMIR	forrás: EMIR		forrás: EMIR	forrás: EMIR	forrás: EMIR	forrás: EMIR

3) Megelőzés, takarékoság, hatékonyság				
PROGRAMSZINTŰ INDIKÁTOROK				
a) A megújuló villamos energia részaránya az összes villamos energia felhasználáson belül [%]	b) Energiaintenzitás (Egységnyi GDP-re vetített energia-felhasználás) [kgoe/1000 Euro] c) Hazai összes anyag felhasználás (Domestic Material Consumption) [t/fő]			
				d) A „Meggyőződéses” környezetvédők aránya az EUROBAROMETER felmérése szerint ¹⁹ [%]
Forrás: Energia Központ Kht	forrás: EUROSTAT			forrás: EUROBAROMETER
PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – ÉRTÉKELÉS				
<i>A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése prioritási tengely</i>	<i>Hatékony energia-felhasználás prioritási tengely</i>	<i>Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése prioritási tengely</i>		
		<i>Fenntartható termelés</i>	<i>Fenntartható fogyasztás elősegítése</i>	<i>Az e-környezetvédelem céljaihoz kapcsolódó fejlesztések</i>
a) A megújuló villamos energia részaránya az összes villamos energia felhasználáson belül [%] b) Biomasszából előállított bio-hajtóanyagok részaránya a hajtóanyagokon belül [%]	a) Energiaintenzitás (Egységnyi GDP-re vetített energia-felhasználás) [kgoe/1000 Euro]	a) Hazai összes anyag felhasználás (Domestic Material Consumption) [t/fő]	a) A „Meggyőződéses” környezetvédők aránya a EUROBAROMETER felmérése szerint [%]	
Forrás: KSH, Energia Központ Kht	Forrás: EUROSTAT	Forrás: KSH	forrás: EUROBAROMETER	

¹⁹ „Az európai állampolgárok környezeti attitűdjei” felmérés: <http://ec.europa.eu/environment/barometer/index.htm> szerint „MEGGYŐZŐDÉSES” környezetvédők azon emberek, akik állításuk szerint néha/gyakran tesznek erőfeszítést környezetükért, és meg is vannak győződve erőfeszítéseik hatásosságáról.

PRIORITÁS SZINTŰ EREDMÉNY INDIKÁTOROK – NYOMON KÖVETÉS				
<i>A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése prioritási tengely</i>	<i>Hatékony energia-felhasználás prioritási tengely</i>	<i>Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése prioritási tengely</i>		
		<i>Fenntartható termelés</i>	<i>Fenntartható fogyasztás elősegítése</i>	<i>Az e-környezetvédelem céljaihoz kapcsolódó fejlesztések</i>
A KEOP műveletek eredményeként: a) megújuló energiaforrásból termelt villamos energia, illetve az összes megújuló energia (villamos + hő energia) termelése [GWh/év, PJ/év] (24-es magindikátor) b) megújuló energiaforrásból termelt villamos energia aránya a villamos energia felhasználáson belül [%] c) biomasszából előállított bio-hajtóanyagok részaránya a hajtóanyagokon belül [%]	A KEOP műveletek eredményeként: a) energiahatékonyság révén megtakarított energiahordozók [PJ/év]	A KEOP műveletek eredményeként: a) a megtakarított hulladék értéke [Ft] b) fenntartható termelési projektek száma [db]	A KEOP műveletek eredményeként támogatott kampányok/fenntarthatóbb fogyasztási lehetőségeket népszerűsítő kampányok és mintaprojektek által érintett emberek száma [ezer fő]	A KEOP műveletek eredményeként nyújtott szolgáltatásokkal elért emberek száma [ezer fő]
d) ill. b) az üvegházhatású gázok éves kibocsátásának megtakarítása [kt/év]				
forrás: EMIR	forrás: EMIR	forrás: EMIR	forrás: EMIR	forrás: EMIR

Az indikátorok részletes ismertetését és a célértékeket a melléklet 8.3 fejezete tartalmazza.

2.2.4 A célokhoz kapcsolódó prioritási tengelyek

Egészséges, tiszta települések (a KEOP célrendszer 1. céljának elérésére)

A településeken végrehajtandó környezeti fejlesztések felölelik a hulladékgazdálkodást (a hulladékkezelési rendszerek kialakítását, a szelektív hulladékkezelés elterjesztését, a kiemelt hulladékaromok kezelését); a települési szennyvízkezelést; valamint az ivóvízminőség-javítást. A fejlesztések érintik vagy a későbbiekben érinthetik az ország teljes lakosságát. Az esetek több mint 95%-ában az EU által kötelezően előírt normák elérésének teljesítése, a tiszta és biztonságos települések kialakítása a fő cél.

Vizeink jó kezelése (a KEOP célrendszer 2. céljának elérésére)

Befejeződik a Duna árvízvédelmi rendszerének kiépítése és folytatódik a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztésének megvalósítása, megvalósulnak egyéb vízfolyások árvízvédelmi fejlesztései és az önkormányzati tulajdonú árvízvédelmi rendszerek fejlesztése. A vízgyűjtő gazdálkodás és az integrált vízhasználat intézkedései felölelik többek között a vizek jó állapotának elérése érdekében a VKI által előírt intézkedéseket (monitoring, vizek mennyiségi és minőségi védelme). Annak érdekében, hogy vizeink 2015-re elérjék a jó állapotot; megvalósulnak vízvédelmi fejlesztések, valamint a felszín alatti vizek további szennyezését megakadályozó intézkedések (diagnosztikai és biztonságba-helyezési műveletek az ivóvízbázis védelmi beavatkozások keretében, továbbá rekultivációs intézkedések és környezeti kármentesítés).

Természeti értékeink jó kezelése (a KEOP célrendszer 2. céljának elérésére)

A természetvédelem területén megvalósuló beavatkozások magában foglalják a NATURA 2000 és egyéb védett területek természetvédelmi fejlesztéseit (faj- és élőhelyvédelem, élettelen természeti értékek védelme, erdei iskolák, vonalas létesítmények tájromboló hatásának mérséklése, élőhelymegőrző mező- és erdőgazdálkodás). A fejlesztések érintik, vagy érinthetik az ország területének 20%-át, céljuk a gazdag biodiverzitás védelme, megőrzése.

A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése (a KEOP célrendszer 3. céljának elérésére)

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv prioritásai között kiemelt szerepet kap az energiaforrás-szerkezet befolyásolása: a hagyományos energiaforrások felől a megújuló energiaforrások irányába történő elmozdulás elősegítése. A megújuló energia-felhasználási arány növelésének hatása nagy jelentőségű a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás szerkezetváltása és az ezzel elérhető versenyképesség javítása szempontjából is.

Hatékonyabb energia-felhasználás (a KEOP célrendszer 3. céljának elérésére)

Az energiahordozó forrásszerkezet befolyásolása mellett fontos feladat az energiatakarékosságot és a hatékony energiafelhasználást szolgáló eszközrendszer kialakítása a termelési és a fogyasztói szférában egyaránt. A 2006/32/EK irányelv előírásait kielégítő energiamegtakarítás teljesítéséhez a KEOP-nak hozzá kell járulnia. Az 1 % éves energiamegtakarítás eléréséhez a KEOP műveleteit más OP-k és egyéb hazai programok intézkedéseivel ki kell egészíteni.

Fenntartható termelési és fogyasztási szokások erősítése (a KEOP célrendszer 3. céljának elérésére)

A környezeti megfontolások előtérbe helyezése (anyagtakarékosság jegyében a hulladékkezelés megelőzése és a másodnyersanyagok hasznosításának növelése; energiatakarékosság; a humán lakókönyezet és a természetvédelmi értékek további károsodásának megelőzése) számos területen vezethet a gazdasági hatékonyság növeléséhez. Ezen területek: a magán és közösségi termelés és szolgáltatás „ipari ökoszisztéma” alapon történő szervezése és a környezetvédelmi ipar, a környezetbarát, elérhető legjobb technológiák és technikák bevezetése, valamint a tudatosan és takarékosan gazdálkodó fogyasztási szokások kialakulásához vezető környezeti szemléletformálás. Fontos a

környezetbarát életmód és fenntartható fogyasztás feltételeinek megteremtése. A fejlesztések érintik, vagy érinthetik szinte bármely önkormányzatot és intézményeit, a kis- és középvállalkozások legtöbbszörét. A fejlesztések eredményeképpen alacsony környezetterhelésű, anyag- és energiatakarékos, területkímélő és jelentős foglalkoztatási kapacitással bíró gazdasági vállalkozások fejlődnek ki.

2.2.5 A KEOP prioritások indoklása a legfontosabb tervezési és stratégiai dokumentumok alapján

A Községi Stratégiai Iránymutatás (CSG) határozza meg a kohéziós politika keretében támogatandó fejlesztéseket. A CSG környezetügyre vonatkozó iránymutatása (4.1. iránymutatás) szerint *a környezetvédelem és a növekedés közötti együttműködés erősítésével és a hagyományos energiaforrások kevésbé intenzív felhasználásával* kell Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá tenni. A környezeti szempontok beállítása a gazdasági növekedés szolgálatába hosszú távon a megelőző típusú fejlesztéseket jelenti, azonban ezen fejlesztések csak akkor érhetik el a kívánt hatást, ha a társadalom és gazdaság működése során elkerülhetetlenül keletkező környezeti károk elhárítását jelentő „csővégi” megoldások már kellő mértékben elterjedtek. Az elhárító környezetvédelem terén a Csatlakozási Szerződésben vállalt kötelezettségeink teljesítése jelenti azt az alapot, amelyről kiindulva a környezetileg hatékony termelési és fogyasztási struktúrák erősítésével biztosíthatóvá válik a környezet fenntartható használata. A KEOP stratégiája, a prioritások megállapítása erre az elvre épült: döntően a hiányzó környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztését tűztük ki célul, de ezen túlmenően – a hosszú távú környezeti stratégiánk szellemében – törekvünk, hogy lendületet adjunk a termelés és fogyasztás terén a megelőző környezetvédelmi megoldások térnyerésének.

A Községi Stratégiai Iránymutatással összhangban az ÚMFT (NSRK) is megjeleníti a környezeti szempontok horizontális figyelembevételét, mint a foglalkoztatás bővítéséhez és a tartós növekedés biztosításához szükséges feltételt. A bennünket körülvevő környezeti és természeti rendszerek megóvása és körültekintő fejlesztése az emberi életminőség javításának egyik alapfeltétele, egyben a fenntartható gazdasági és szociális fejlődés meghatározó tényezője. Ugyanakkor a KEOP közvetlen módon is hozzájárul az ÚMFT (NSRK) alapvető céljaihoz, hiszen a környezeti fejlesztésekhez kapcsolódva tovább javítható számos termelő és szolgáltató szektor teljesítménye és bővíthető a foglalkoztatás.

A KEOP beavatkozásai megfelelnek az Európai Regionális Fejlesztési Alapról szóló 1080/2006/EK sz. Európai Parlamenti és Tanácsi közös rendeletben, illetve a Kohéziós Alapról szóló 1084/2006/EK sz. Tanácsi rendeletben foglaltaknak. A Környezet és Energia Operatív Program tervezetének készítése során számos magyar és európai uniós jogszabályt, terv- és programdokumentumot is felhasználtunk.²⁰

Az alábbi táblázatban az ÚMFT-ben (NSRK) meghatározottak szerint mutatjuk be a KEOP prioritásait, feltüntetve a legfontosabb tervezési és stratégiai dokumentumokkal való kapcsolódást.

²⁰ 96/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepcióról; 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Koncepcióról; 132/2003. (XII. 11.) OGY határozat a 2003-2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról stb.

Az NSRK „Környezeti és energetikai fejlesztés” prioritása					
Az NSRK „környezeti és energetikai fejlesztés” prioritását leíró átfogó cél	A „környezeti és energetikai fejlesztés” prioritás a tartós növekedés cél eléréséhez járul hozzá a káros környezeti hatások csökkentésével, a növekedés alapjául szolgáló természeti környezet megőrzésével, a megelőzés, a hatékonyság és a komplex problémák integrált megközelítésével.				
Az NSRK – ban meghatározott beavatkozás csoportok	Környezetjavító fejlesztések				Környezetbarát energetikai fejlesztések
Az NSRK – ban meghatározott fejlesztési területek (A KEOP prioritási tengelyeivel egyezően)	Egészséges, tiszta települések	Vizeink jó kezelése	Természeti értékeink jó kezelése	Fenntartható termelési és fogyasztás ösztönzése	A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése és Hatékonyabb energia-felhasználás
Az NSRK – ban meghatározott környezeti fejlesztések (A KEOP keretén belül tervezett fejlesztésekkel egyezően, eltérés jelezve.)	- hulladékgazdálkodás (komplex hulladékkezelési rendszerek, szelektív hulladékkezelés, kiemelt hulladékaromok, rekultiváció); települési szennyvízkezelés; - vízbázis védelme ²¹ és az ivóvíz minőségének javítása; - bel- és külterületi vízrendezés ²² ;	- a Duna árvízvédelmi rendszerének kiépítése - a Tisza térségében a VTT megvalósítása; - az egyéb vízfolyásokkal kapcsolatos árvízvédelmi beruházások; - önkormányzati tulajdonú ár- és belvízvédelmi rendszerek fejlesztése. ²³	- faj- és élőhelyvédelem; - az erdei iskolák; - a vonalas létesítmények tájromboló hatásának mérséklése; - az élőhelymegőrző mező- és erdőgazdálkodás; - a biodiverzitás megőrzése;	- magán- és a közösségi termelés és szolgáltatás ipari ökológiai alapon történő szervezésének elősegítése; - az elérhető legjobb ökohatékony és környezetbarát technológiák és technikák elterjesztése;	- a megújuló energiával történő, helyi jellegű energiatermelés kisléptékű beruházásai és korszerűsítése; - a növényi alapú üzemanyagok felhasználásának kiterjesztése; - az energiabiztonság fokozása; - a K+F támogatása ²⁴ ;

²¹ A KEOP „Vizeink jó kezelése” prioritási tengelye tartalmazza

²² A ROP –ok tartalmazzák

²³ Belvízvédelmi rendszerek fejlesztését a ROP-ok tartalmazzák

²⁴ A GOP tartalmazza

	környezeti kármentesítés.	- a VKI által előírt intézkedések (monitoring, vizek mennyiségi és miniségi védelme).	- a hagyományos tájhasználati és gazdálkodási módok fenntartása és népszerűsítése	a fenntartható fogyasztási szokások, cselekvésminták, mintaprojektek támogatása és elterjesztése; környezeti szemléletformálás.	- a távhő-, a gáz- és villamosenergia-ellátás szolgáltatói oldalának korszerűsítése - a szolgáltató parkok és az önkormányzati tulajdonú társaságok energiahatékonysági fejlesztései; - köz- és lakóépületek energia megtakarítást szolgáló korszerűsítése ²⁵ ; - energiatakarékos termelési technológiák meghonosítása; - a helyi, primer energiát felhasználó rendszerek fejlesztése.
--	---------------------------	---	---	---	--

Kapcsolat a KEOP prioritásai és a hazai, illetve a nemzetközi tervezési dokumentumok között					
Közösségi Stratégiai Iránymutatások a Növekedésért és Foglalkoztatásért (CSG) 2007–2013	4.1. IRÁNYMUTATÁS: Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni 4.1.2. A környezetvédelem és a növekedés közötti együttműködés erősítése 4.1.3. Válasz a hagyományos energiaforrások intenzív európai felhasználásának kérdésére				
	- Az infrastruktúrába való beruházásra irányuló jelentős igények kielégítés a célból, hogy a tagállamok megfeleljenek a víz, hulladék-, levegővédelem terén alkotott környezet-védelmi jogszabályoknak. - Annak biztosítása, hogy a vállalkozások és magasan képzett személyzetük számára vonzó körülmények álljanak fenn.	- Kockázat-megelőzési intézkedések vállalása a természeti erőforrások továbbfejlesztett kezelésén, a célratoróbb kutatáson és az IKT-k helyesebb alkalmazásán, valamint az innovatívabb közigazgatási politikákon keresztül	- Az infrastruktúrába való beruházás a célból, hogy a tagállamok megfeleljenek a természet- és a fajok védelme terén alkotott környezet-védelmi jogszabályoknak - a városi terjeszkedést csökkentő földhasználat, a fizikai környezet rehabilitációja	- A környezetgazdálkodási rendszerek előmozdítása, a tiszta technológiák KKV-k körében történő elterjesztésére	- olyan befektetések támogatása, amelyek hozzájárulnak az EU kyoto-i kötelezettségvállalásainak teljesítéséhez - Az energiahatékonyság fejlesztését szolgáló projektek támogatása. - A megújuló és alternatív technológiák (szél, nap, biomassza) fejlesztésének támogatása

²⁵ A ROP-ok tartalmazzák

Kapcsolat a KEOP prioritásai és a hazai, illetve a nemzetközi stratégiai dokumentumok között					
NKP 2003 – 2008 (AP= Akcióprogram)	3.3 Környezet-egészségügyi és élelmiszerbiztonsági AP 3.7 Vizeink védelme és fenntartható használata AP 3.8 Hulladékgazdálkodási AP		3.5 Biológiai sokféleség védelme és tájvédelem AP	3.1 Környezet-tudatosság növelése AP 3.9 Környezet-biztonság AP	3.2 Éghajlatváltozási AP 3.6 Vidéki környezet-minőség, terület- és földhasználat AP (összhangban a ÚMVST beavatkozásaival)
		3.6 Vidéki környezet-minőség, terület- és földhasználat AP (összhangban a ÚMVST beavatkozásaival)			
		3.7 Vizeink védelme és fenntartható használata AP			
EU Környezet-védelmi Akcióprogram 2001–2010 (EU VI. EAP)	A program célja (1. cikk) A célok megfelelnek a Közösség által teljesíteni kívánt fő környezetvédelmi prioritásoknak az alábbi területeken: Éghajlatváltozás, természetvédelem és biodiverzitás, környezet-egészség-életminőség, természeti erőforrások és hulladékok				
	- a felszíni és felszín alatti vizek magas szintű védelme, a szennyezés megelőzése és a fenntartható vízhasználat elősegítése (7. cikk) - Hulladékhasznosítási stratégia kialakítása (8. cikk)	- A VKI végrehajtásának biztosítása, a vizek jó ökológiai, kémiai és mennyiségi állapotának, valamint a komplex és fenntartható vízgazdálkodás elérése érdekében (6. cikk)	- a Natura 2000 hálózat kialakítása és ennek üzemeltetéséhez, valamint a Natura 2000 területeken kívül a Madár és Élőhelyvédelmi Direktíva alá tartozó fajok védelméhez szükséges feltételek biztosítása, (6. cikk)	- az ökohatékony gyakorlat és technikák előmozdítása az iparban, a KKV-k támogatása ezek alkalmazására, fejlesztésére és teljesítményük növelésére (5. cikk) - A fenntartható erőforrás-gazdálkodás és használat stratégiájának kialakítása, hulladékgazdálkodás és a megelőzés fejlesztése (8. cikk)	- a megújuló energiaforrások használatának ösztönzése (5. cikk) - az energiahatékonyság előmozdítása (5. cikk)

Integrált Iránymutatások a Növekedésért és Foglalkoztatásért 2005-2008 (IGGJ)	11. iránymutatás: Az erőforrások fenntartható használatának ösztönzése, a környezetvédelem és a növekedés közti szinergiák erősítése			
		- az erőforrások racionálisabb felhasználását és a biodiverzitás csökkenését megállító intézkedések	- a környezetbarát technológiák fejlesztése és elterjesztése	- az energiahatékonyság növelése a fenntartható fejlődés és a versenyképesség biztosítása érdekében
Felülvizsgált nemzeti lisszaboni akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért (2005–2008) /2006. október/	9. iránymutatás: Az infokommunikációs technológiák elterjedésének és használatának ösztönzése és a teljes információs társadalom építése			
	11. iránymutatás: Az erőforrások fenntartható használatának ösztönzése, a környezetvédelem és a növekedés közti szinergiák erősítése			
	- A környezetbarát hulladékgazdálkodás erősítése. - Megelőzés, veszélyesség csökkentése, hasznosítás, korszerű kezelési eljárások elterjesztése, korszerűtlen eljárások (létesítmények) korszerűsítése vagy bezárása		- a környezetbarát, anyag- és energiatakarékos tisztább technológiák, a környezetvédelmi ipar fejlesztése; - a környezettudatosság erősítése - az IKT-eszközök és szolgáltatások alkalmazásának ösztönzése	- Energiatakarékosság és energiahatékonyság - a megújuló energiaforrások használata

A KEOP prioritásait alátámasztó jogszabályi háttér

Kohéziós jogszabályok (A KEOP egyes prioritási tengelyeit finanszírozó Alapok szerint)	<i>a Tanács 1084/2006/EK rendelete a KA létrehozásáról (2. cikk):</i> - környezetvédelem a környezetvédelmi politikai és cselekvési program alapján meghatározott közösségi környezetvédelmi politikai prioritások körében	<i>a Tanács 1084/2006/EK rendelete a KA létrehozásáról (2. cikk):</i> - környezetvédelem a környezetvédelmi politikai és cselekvési program alapján meghatározott közösségi környezetvédelmi politikai prioritások körében	<i>Az EP és a Tanács 1080/2006/EK rendelete az ERFA-ról (I. / 4. cikk):</i> - a biológiai sokféleség és a természetvédelem előmozdítása, beleértve a NATURA 2000 területeibe történő befektetéseket	<i>Az EP és a Tanács 1080/2006/EK rendelete az ERFA-ról (I./ 4. cikk):</i> - a környezetszennyezés integrált megelőzése és megfékezése; - a KKV-k részére nyújtott támogatás a fenntartható / öko-hatékonny / megelőző környezetvédelmet szolgáló termelés előmozdítására	<i>Az EP és a Tanács 1080/2006/EK rendelete az ERFA-ról (I./ 4. cikk):</i> - energetikai beruházások, amelyek hozzájárulnak a megújuló energiák fejlesztéséhez; <i>a Tanács 1084/2006/EK rendelete a KA létrehozásáról (2. cikk):</i> - olyan, a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos területek, amelyek egyértelmű környezeti előnyökkel járnak, például az energiahatékonyság és a megújuló energiák
---	---	---	--	---	---

A KEOP prioritások indokltsága az ex ante értékelés alapján					
A KEOP ex-ante értékelés megállapításai	A három kiemelt terület (hulladékgyazdálkodás, szennyvízkezelés, ivóvízminőség-javítás) a vonatkozó EU irányelvek teljesítését szolgálják, amelyek a hazai környezetpolitikai dokumentumokban is megjelennek.	Az EU iránymutatásai hangsúlyozzák a kockázat-megelőzési intézkedéseket, amelyek mentén a KEOP árvízvédelmi, kármentesítési és vízbázisvédelmi fejlesztéseket jelölt ki. Az EU és hazai környezetvédelmi politikának kiemelkedő prioritása a VKI megvalósítása.	Az EU strukturális alapra vonatkozó rendelete és a környezetvédelmi programja is támogatja a biodiverzitás megőrzését szolgáló intézkedések megvalósítását. A CSG ezen belül elsősorban az infrastruktúrába való beruházásokat preferálja, amelyhez a KEOP beavatkozásai igazodnak. A hazai környezetpolitikának szintén kiemelt prioritása e terület.	A vállalati szektor ökoinnovációja az EU rendeletek, illetve az EU és hazai stratégiai és szakmai politikai dokumentumaiban is kiemelt támogatási terület. EU szinten a fenntartható fogyasztás támogatását az EU környezetvédelmi politikája szorgalmazza, hazai szinten a lisszaboni akcióterv is a környezetfejlesztés fő céljaként határozza meg. Az e-környezetvédelmet, mint az IKT egyik típusát fontos jövőbeli feladatként jelölték meg az EU és hazai gazdaságpolitikai dokumentumok.	A megújuló energiaforrások ösztönzése és az energiahatékonyság növelése minden vonatkozó EU-s és hazai rendeletben, programban és iránymutatásban szerepel. A bemutatott dokumentumok e fejlesztések megvalósítását jelentős mértékben indokolják.

3. PRIORITÁSI TENGELYEK

3.1 Egészséges, tiszta települések prioritási tengely

Az egészséges, tiszta települések prioritási tengely célja a fenntartható településfejlődés környezeti feltételeinek javítása, a települési környezet állapotjellemzőinek javítása annak érdekében, hogy javuljanak az emberi életkörülmények, és a települések minden lakója számára biztosítva legyen az elfogadható életminőség és az egészséges lakókörnyezet. A célok elérése érdekében a prioritási tengely – az **átfogó környezetgazdálkodás és környezeti tervezés** lehetőségeinek felhasználásával, **költséghatékony megoldások** alkalmazásával - a települési környezetvédelmi közszolgáltatások, környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztés és a közvetlen környezetvédelmi, veszélyelhárítási beavatkozások megvalósítására koncentrálnak.

A prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztésekhez a **Kohéziós Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés elérése érdekében, amely támogatásra jogosult az **ország teljes területe**.

3.1.1 Hulladékgazdálkodás

Beavatkozási logika

Az Európai Parlament és a Tanács 2006/12/EK irányelvében (2006. április 5.) a hulladékokról, valamint a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvényben lefektetett alapelvekkel összhangban, a hulladékgazdálkodási hierarchia biztosítása érdekében az „Egészséges tiszta település” prioritási tengely keretében a stratégiát az alábbi beavatkozási logika alapján határoztuk meg.

Összhangban a hatályos jogszabályok előírásaival és a lakosság egészségvédelme érdekében az országban **mindenütt közel azonos színvonalú, de a helyi adottságoknak megfelelően, technológiájában differenciált hulladékgazdálkodási feltételeket kell létrehozni.**

A **korszerű, logisztikai alapon szervezett, a szelektív hulladékkezelésre** alapozott hulladékgazdálkodási rendszereken keresztül lehetséges a hulladékgazdálkodási prioritások érvényre juttatása (megelőzés, hasznosítás, környezetkímélő ártalmatlanítás). A megelőzés érdekében minden egyes hulladékhasznosító vagy ártalmatlanító fejlesztés értékének – az eddigi ISPA projektek tapasztalatai alapján – legalább 5%-ban a **hulladékképződés megelőzését segítő fejlesztéseket** is megvalósít. Megelőzési intézkedések biztosítják, hogy az országban képződő, kezelendő hulladék mennyisége összességében az időszak végére ne haladja meg a 2000. évi szintet, ezen belül a települési szilárd hulladék mennyiségének éves növekedése ne haladja meg a 2%-ot. Ennek érdekében kiemelt figyelmet kap a fogyasztói szokásokat befolyásoló tájékoztató, felvilágosító munka, és a lakosok ösztönzése a települési hulladékképződés megelőzésére és a szelektív kezelési tevékenységbe való bekapcsolódásra.

A cél az, hogy olyan települési hulladékkezelő rendszerek működjenek az egész ország területén, amelyek a költséghatékonyság elvének érvényesítésével:

- biztosítják a lakosság számára a **hasznosítható** (különösen a papír, üveg, fém, műanyag, ezeken belül a csomagolások), illetve **veszélyes hulladék** összetevők

(elemek, az elektronikai hulladékok, gyógyszerek stb.) elkülönített **begyűjtését és további kezelését**,

- a házi és helyi **komposztálás** elterjesztésével, illetve a **telepi biohulladék-kezelés** megoldásával (komposztálás, biogáz termelés, mechanikai-biológiai előkezelés és stabilizálás) megvalósul a biológiailag bontható szerves hulladék lerakásának minimalizálása,
- megvalósul a maradék hulladék **biztonságos, regionális gyűjtőkörű égetőkben vagy lerakókban** történő ártalmatlanítása.

Az önkormányzatokat is érintő, **kiemelten kezelendő hulladékáramok** (építési és bontási, állati eredetű és egészségügyi hulladékok) esetében gondoskodni kell az anyag- és hulladékspecifikus kezelési szabályok betartatásáról is. Ez a cél a többi hulladéktól való elkülönített kezelési, ezen belül gyűjtési, begyűjtési, szállítási, előkezelési, hasznosítási és ártalmatlanítási rendszerek kiépítésén, illetve ezek létrehozási feltételeinek megteremtésén keresztül valósulhat meg. Támogatni kell a begyűjtő rendszerek kialakítását, a hulladékok hasznosítását, és a veszélyes összetevők mennyiségének és veszélyességének a csökkentését.

A csomagolási, az elektromos és elektronikai berendezésekre, valamint az elem és akkumulátor hulladékokra vonatkozó uniós előírások teljesítése érdekében a lakosoknál képződő hulladék minél nagyobb hányadát elkülönítetten kell gyűjteni és tovább kezelni. Ezen feladatot a jogi szabályozással összhangban a piaci folyamatok előreláthatólag a kitűzött határidőre megoldják.

A beavatkozás végrehajtása során a projektek tervezése, illetve megvalósítása a **települési szilárd hulladék kezelés fejlesztési stratégia** alapján fog történni.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.1 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

Ahhoz, hogy a korszerű települési hulladékgazdálkodás megvalósuljon és az EU követelmények teljesüljenek, a már megépített és épülő regionális rendszerek mellett szükséges:

1. Hulladékkezelés megelőzése (a 3.6 fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése prioritás tengely alatt szerepel)

2. A települési hulladék hasznosításának elősegítése

- a) Szelektív gyűjtő, begyűjtő és előkezelő-rendszerek és módszerek bevezetése, korszerűsítése (kiemelt hulladékáramok [csomagolási hulladék, biológiailag lebomló szerves hulladék, elemek és akkumulátorok, gumiabroncsok, elektromos és elektronikai készülékek, építési és bontási hulladék, egyéb veszélyes és szelektíven kezelhető hulladékok] begyűjtése és előkezelése)
- b) Az önkormányzati felelősségi körbe tartozó állati eredetű hulladék (melléktermék) kezelése (A meglévő és a tervezett kezelési kapacitások összehangolásával a gyűjtő-, a begyűjtő-, és az előkezelő-rendszerek fejlesztése, korszerűsítése és kialakítása)

3. Multi-regionális, regionális, térségi és kistérségi települési hulladékgazdálkodási rendszerek kialakítása, fejlesztése

- a) Új, maradék települési hulladék égetésére alkalmas, több régió hulladékgazdálkodási egységeit kiszolgáló égetőművek kialakítása, a keletkezett hő elektromos és termikus hasznosításával, valamint az égetési maradékok kezelésével
- b) Új, térségi szintű, települési hulladékgazdálkodási rendszerek kialakítása (A meglévő és a tervezett hulladékkezelési rendszerelemek és kezelési kapacitások összehangolásával, bővítésével és kialakításával hulladékgazdálkodási rendszer létrehozása, valamint – önálló projektelemként – a rendszer által érintett, felhagyott települési hulladéklerakók egészének vagy részének lezárása, rekultivációja)
- c) Meglévő, térségi szintű, települési hulladékgazdálkodási rendszer/rendszerek technológiai és területi kiegészítése (A meglévő és a tervezett kezelési kapacitások összehangolásával – a hulladékártalmatlanító létesítményeket kivéve – hulladékkezelési rendszerelemek kialakítása és bővítése, valamint a rendszer/rendszerek műszaki-gazdasági vonzáskörzetébe tartozó, de korábban a rendszerből kimaradt települések bevonása. A technológiai kiegészítés elsődlegesen a települési szilárd hulladék gyűjtésére, begyűjtésére, előkezelésére és a rendszerműködtetéshez kapcsolódó hasznosítására terjedhet ki. Például: szelektív hulladékbegyűjtés, mechanikai-biológiai előkezelés, biogáz termelés és hasznosítás, lerakógáz-gyűjtés és hasznosítás, házi komposztálás stb. megvalósítása)

Indikátorok

Az 1. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.1.2 Szennyvízkezelés

Beavatkozási logika

Folytatni kell a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési- és Tisztítási Program végrehajtását a **szennyvízgyűjtő és -kezelő rendszerek, létesítmények** – beleértve folyékony hulladék kezelő műtárgyakat is - **építését**, a meglévő **szennyvíztisztítók és szennyvízgyűjtő rendszerek bővítését illetve korszerűsítését**, a **szennyvíziszap-kezelés, hasznosítás fejlesztését**. Emellett meg kell kezdeni vegyes és átfogó műszaki tartalmú projektek keretében a **természetközeli szennyvíztisztítást**, valamint azokon a településrészen, ahol a csatornázás környezetvédelmi szempontból nem indokolt, vagy nem gazdaságos, a **költséghatékony és környezetbarát egyedi szennyvíz-elhelyezési kislétesítmények** alkalmazását.

A csatornázatlan és különösen érzékeny területen elhelyezkedő településeken, illetve településrészen, ahol a szakszerű egyedi szennyvíz-elhelyezés nem jöhet szóba, biztosítani kell a megfelelő települési folyékony hulladék elszállítását (tengelyen történő szállítással) és kezelését, valamint a hasznosítás fejlesztését. Ez elősegíti az ország minden polgára számára a komfortos lakásokhoz jutás esélyét. A települési folyékony hulladék keletkezését, amennyire csak lehet, redukálni szükséges, a keletkező hányad szennyvíztelepi fogadását pedig ki kell alakítani.

Az egyes projekteknel, illetve egyes településeknél, településrészeknél a megvalósítandó műszaki beavatkozásokat (egyedi szennyvíz-elhelyezés vagy csatornázás, hagyományos vagy természetközeli szennyvíztisztítás) **gazdaságossági és környezetérzékenységi vizsgálatok alapján kell eldönteni**. Egyes projektek tehát egyszerre tartalmazhatnak csatornázási, egyedi szennyvíz-elhelyezési, ritkább esetben települési folyékony hulladékkezelési elemeket. A szennyvíztisztítás hagyományos műszaki megoldásai mellett számításba kell venni a természetközeli szennyvíztisztítás lehetőségét. Az alternatívák közötti választás – amennyiben teljesíti a jogszabályi előírásokat – hosszú távú költséghatékonysági szempontok alapján történik. A szennyvízelvezetési rendszerek kiépítését össze kell hangolni más OP-k beruházásaival (például a csapadékvíz-elvezetési rendszerek fejlesztésével), hogy ugyanazon területen a többszöri építkezés (például útfelbontás) okozta többletköltséget elkerüljük.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.2 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

A vázolt célok eléréséhez szükséges támogatandó tevékenységek a 2000 LE feletti agglomerációk esetén:

1. Szennyvízgyűjtés, – kezelés és folyékony hulladékkezelés, elhelyezés

- a) Új szennyvízgyűjtő rendszerek/szennyvíztisztító telepek építése beleértve az építéshez/fejlesztéshez kapcsolódó hálózatrekonstrukciót (max. 5%) és a természetközeli szennyvíztisztítás megvalósítását;
- b) Meglévő szennyvízgyűjtő rendszerek/szennyvíztisztító telepek bővítése beleértve az építéshez/fejlesztéshez kapcsolódó hálózatrekonstrukciót (max. 5%) és a természetközeli szennyvíztisztítás megvalósítását;
- c) Közcsatornával gazdaságosan el nem látható települések, településrészek környezetbarát és költséghatékony, szakszerű egyedi szennyvízkezelésének megoldása/fejlesztése;
- d) Települési folyékony hulladék fogadása, szállítása és tisztítása/ártalmatlanítása feltételeinek megteremtésére szolgáló fejlesztések (például települési folyékony hulladék fogadó műtárgy, hulladékgyűjtő jármű);
- e) Szennyvízgyűjtő rendszerek/szennyvíztisztító telepek üzemeltetéséhez kapcsolódó beszerzések (például csatornatisztító jármű)

2. Iszapkezelés, hasznosítás

- f) Szennyvíztisztító telepek építéséhez/bővítéséhez kapcsolódóan a szennyvíziszap megújuló energiaforrásként történő hasznosítását célzó térségi és települési beruházások
- g) Iszapkezelő létesítmények építése szennyvíztelepeken vagy térségi szennyvíziszap hasznosító telepek létrehozása;
- h) Szennyvíziszap mezőgazdasági felhasználását célzó beruházások.

3. Települési folyékony hulladék elhelyező telepek és iszaptavak lezárása, rekultiválása

Indikátorok

Az 1. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.1.3 Ivóvízminőség-javítás

Beavatkozási logika

Folytatni kell a 2001-ben elindított Nemzeti Ivóvízminőség-javító Program végrehajtását. Biztosítani kell a lakosság megfelelő, az előírásokat kielégítő, egészséges ivóvízzel történő ellátását, az ivóvízminőség terén a régiók között fennálló különbségek csökkentését, a szolgáltatás színvonalának és biztonságának javítását.

Az egyes projekteknél, illetve az egyes településeknél, településrészeknél a megvalósítandó műszaki beavatkozásokat (vízkezelési technológia kiépítése, másik vízbázisra való áttérés, csatlakozás másik vízellátó rendszerre, illetve kombinált megoldások), körültekintő tervezőmunka eredményeképpen, az összességében legelőnyösebb megoldás kiválasztásával kell eldönteni. A változatok közötti választás hosszú távú költséghatékonysági szempontok alapján történik. Amennyiben a beavatkozás eredményessége érdekében indokolt az ivóvízhálózat részleges rekonstrukciója, akkor ez is az ivóvízminőség-javítás érdekében szükséges tevékenységek részét képezi.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.3 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

A vázolt célok eléréséhez szükséges támogatandó tevékenységek: vízkezelési technológia kiépítése, másik vízbázisra való áttérés, csatlakozás másik vízellátó rendszerre, illetve kombinált megoldások, amelyek közül az előkészítő fázisban körültekintő tervező munka eredményeképpen kell az összességében legelőnyösebb megoldást kiválasztani minden egyes, a programban szerelő település esetén.

1) ivóvízkezelési technológiák

Amennyiben valamely vízkezelési technológia alkalmazása (bővítés, vagy új technológia létrehozása) bizonyul az összességében legelőnyösebb megoldásnak, akkor a kiemelt paraméter (bór, fluorid, nitrít, arzén, ammónium) határérték alá csökkentése mellett komplex technológiával biztosítani kell, hogy a beavatkozás eredményeképpen a szolgáltatott ivóvíz minősége minden előírást kielégítő módon feleljen meg az irányelvnek és a kormányrendeletnek.

2) más vízbázisra áttérés

Egyes érintett települések, település-csoportok esetében lehetőség mutatkozik más vízbeszerzésre, más vízáadó rétegre telepített kút építésére, amely megoldást akkor lehet választani, ha hosszú távon is ez mutatkozik a legelőnyösebbnek.

3) csatlakozás másik vízellátó rendszerhez, térségi rendszer kialakítása

Több változat összehasonlító elemzése esetenként azt eredményezheti, hogy a helyi vízbázis és vízkezelési technológia feladása mellett a térségben található vízműre történő csatlakozás, vagy új térségi vízmű kialakítása az optimális.

4) előbbi megoldások kombinációja

Az ivóvíz-minőségi beavatkozások előkészítése során összetett helyzetekben előfordulhat, hogy az előbb felsorolt megoldások megfelelő kombinációja nyújtja a legkedvezőbb megoldást.

5) ivóvízhálózat rekonstrukciója

Az ivóvízhálózat rekonstrukciója olyan mértékben képezheti a beruházások részét, amely mérték feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az ivóvíz-minőség javítását közvetlenül szolgáló beavatkozások eredményessége a beruházás megvalósulása után és hosszú távon is biztosított legyen.

Indikátorok

Az 1. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.2 Vizeink jó kezelése prioritási tengely

A **prioritási tengely célja** a részvízgyűjtő területeken a vízvédelmet szem előtt tartó társadalmi-gazdasági fejlődés biztosítása. Az integrált vízgyűjtő gazdálkodás **alapja a rendszerszemlélet**: a víz- és területhasználatok alakítását kizárólag vízgyűjtő területi szinten lehet az ökológiai rendszerekkel összehangolni, a szükséges intézkedéseket megtervezni és megvalósítani.

A prioritási tengely alatt megvalósuló fejlesztések (elsősorban a jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása) a globális éghajlatváltozásra való felkészülésként is felfoghatók, hiszen az előrejelzések szerint az átlagosnál nagyobb csapadékmennyiség várható a jövőben, ráadásul térségünkben a csapadék eloszlása szélsőséges lehet, ami azt jelenti, hogy ritkább, de nagyobb intenzitású esőkre kell számítani. A cél – az árvízi biztonság megőrzése mellett – a vizek visszatartása, és ezáltal a rendelkezésre álló vízkészletek csapadékhányos időszakban történő felhasználása. Ennek eléréséhez megfelelő terület-használatra és komplex vízgazdálkodásra van szükség.

Az Európai Tanács és Parlament által 2000. december 22-én hatályba lépett 2000/60/EK Víz Keretirányelv (VKI) alapján az EU vízgyűjtő kerületeire és alrendszeire vízgyűjtő gazdálkodási tervet kell készíteni. Magyarország területe 4 db részvízgyűjtőt foglal magába (Duna, Tisza, Dráva és a Balaton vízgyűjtők). E részvízgyűjtők összesen 17 részegységet tartalmaznak, amelyekre vízgyűjtő gazdálkodási tervet kell készíteni a keretirányelv által meghatározott módszerek alapján, amelynek szerves részét képezik a kidolgozott intézkedési programok. **A VKI szerint meg kell akadályozni a vizek állapotának romlását, illetve el kell érni az európai vizek „jó állapotát” 2015-ig.**

A VKI végrehajtási jogszabályai rögzítik – többek között – a VKI célkitűzéseinek eléréséhez szükséges állami, önkormányzati, illetve gazdálkodói feladatokat. Az integrált vízgyűjtő gazdálkodás alprioritási tengely célja a VKI-ban foglalt határidők figyelembevételével vállalt kötelezettségek teljesítése: az élet- és vagyonbiztonságot, a kistáji vízkörforgásokhoz illeszkedő terület- és tájhasználatot elősegítő, a felszíni és felszín alatti vizek védelmét szolgáló vízgyűjtő szemléletű fejlesztések megvalósítása.

A prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztésekhez a **Kohéziós Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés elérése érdekében, amely támogatásra az **ország teljes területe** jogosult.

3.2.1 Jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása

Beavatkozási logika

A beavatkozás elsődleges célja az árvízi kockázatok csökkentése. A kockázatsökkentés esetünkben egy adott súlyosságú árvízi esemény valószínűségének csökkentését, ezáltal az ezekhez tartozó, az emberi egészségben, a környezetben és a gazdasági tevékenységben okozott károk valószínűségének csökkentését jelenti. A társadalmat és a gazdálkodást illetően a változásoknak a jelenleginél jobb és biztonságosabb létfeltételeket és hosszú távú gazdálkodási lehetőségeket kell teremteniük az érintett területeken, növelve e területek népességmegtartó erejét.

Az elkészült és a jövő év első félévében elfogadásra kerülő **EU Árvíz Irányelv** célja az emberi egészségre, a környezetre és a gazdasági tevékenységre gyakorolt árvízi kockázatok csökkentése, ezáltal az árvízi biztonság növelése, a természeti katasztrófák megelőzése és kezelése.

Az árvízi kockázati térképeket és az árvízi kockázatkezelési terveket a Víz Keretirányelvben előírt vízgyűjtő-gazdálkodási tervek felülvizsgálatára vonatkozó eljárással összhangban kell elkészíteni, és szükség szerint a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek korszerűsített változatába integrálni.

Különösen fontos, hogy:

- nemcsak a jelenleg ismert, hanem a jövőben előrelátható potenciális árvízi kockázatot is a felmérés és kezelés tárgyává kell tenni, azaz a klímaváltozás és a jövőbeli területhasználati tervezés hatásaira is figyelmet kell fordítani;
- az árvízi kockázatkezeléssel, annak teljes ciklusában (megelőzés, védelem, felkészültség, védekezés, helyreállítás, tapasztalatok beépítése) kell foglalkozni.

Fentiek figyelembevételével kell elkészíteni az ország ártereinek (folyók ártere: 21 200 km², patakoké kb. 4 000 km²) az EU Irányelv szerinti, korszerű (digitális) árvízi veszély- és kockázati térképeit (jelenleg csak elavult, 30 éve készült, papír alapú térképek vannak), majd azok alapján az árvízi kockázatkezelési terveket.

A Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése keretében a **Tisza-völgy** nagyvízi vízszállításának rehabilitációját folytatni kell megfelelő hullámtér-rendezéssel, árvízi tározó-rendszer kiépítésével, a Tisza-völgy árvízvédelmi rendszerében lévő kritikus szakaszok megerősítésével, az ártéri vízrendszer rehabilitációjával és a tájgazdálkodási rendszerek kialakításával.

- **A fejlesztés célállapota:** A Tisza mentén az érvényes mértékadó árvízszinthez képest 1,0 m-rel magasabban levonuló jégmentes árvíz szintje legalább 1,0 m-rel csökkenjen. A katasztrófával fenyegető árvizek árapasztásának együtt kell járnia az ártér szabályozott vízkivezetéssel történő reaktiválásával.

- **A VTT fő célkitűzése:** Az árvízvédelem fejlesztéséhez szükséges beavatkozások tervezése és az árvízi tározók működtetése az ökológiai rendszerek fejlesztésével és megőrzésével összehangoltan történjen. A Tisza-völgy árvízvédelmének fejlesztése az emberek és javak védelmét szolgálja az árvizekkel szemben, integrálva a Tisza, mellékfolyói és árterületeik ökológiai fejlesztésébe. A VTT-nek ezek mellett a tiszai Alföld tekintetében új lehetőségeket kell biztosítania a vidékfejlesztés számára is.

A **Duna menti árvízvédelmi rendszer fejlesztése** keretében a nem kellő biztonságú szakaszokon mielőbb meg kell kezdeni a védvonalak kiépítését az előírt szintre, valamint gondoskodni kell a védművek nélküli, mélyfekvésű területeken található értékes és sűrűn lakott települések, településrészek megfelelő védelméről.

A projekt keretében az előírt árvízvédelmi biztonság megteremtése céljából – az EU vonatkozó ajánlásai szerint a "teret a folyóknak" elv érvényesítése mellett, a környezet- és természetvédelmi érdekeket is szolgálva – fejlesztjük az árvízvédelmi rendszert. A védművek egyes szakaszain szilárd burkolat létesül a vízpart és a műtárgyak jobb megközelíthetősége és a fenntartási munkák érdekében.

A projekt várható eredménye első lépésben a folyam legkritikusabb védvonal-szakaszain az előírt árvízi biztonság megteremtése. A Duna projekt során fejlesztendő és építendő összes töltéshossz maximum 180 km lehet.

A két nagy folyónk mellett **további vízfolyásokon** is szükséges az állami tulajdonú elsőrendű árvízvédelmi művek fejlesztése (így pl. Körös-völgy, Alsó-Dráva, Zagyva-Tarna, Hernád-völgy). Ez a Dunára és Tiszára vonatkozó programnak a mellékfolyókra való kiterjesztését jelenti. A fejlesztés alapvető célja az érintett vízfolyások árvízvédelmi létesítményeinek a jelenleg érvényes előírásoknak megfelelő kiépítése. Ezek főleg olyan árvízvédelmi beavatkozásokat jelentenek, amelyek a védelmi rendszer gyenge pontjait küszöbölik ki. A feladat végrehajtása a műszakilag indokolt fejlesztések teljes körű feltárásával kezdődött. A sürgős beavatkozások igényét a legnagyobb kockázatot jelentő árvízvédelmi létesítmények felmérése alapján határozzák meg. A fejlesztések elsősorban új töltések építését, a meglévők erősítését, keresztmetszeti méretének vízszintes értelmű növelését, magasítását, töltéskorona burkolatok létesítését, töltések áthelyezését jelentik.

Az **önkormányzati védművek** közel kétharmadának (65%) védképessége, állapota nem megfelelő, fejlesztést, erősítést igényel. A veszélyeztetett települések másik, jelentős csoportját azok alkotják, amelyek épített védművekkel nem rendelkeznek, és az őket határoló ún. „magasparti védvonal” biztonsága kimerült.

Jelenleg 49 db önkormányzati tulajdonú, elsőrendű árvízvédelmi művet tartunk nyilván, összesített hosszuk 205 km, amely kereken 5%-a az állami tulajdonúaknak.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.4 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

- **Árvíz Irányelvben előírt kockázatkezelési feladatok** (kockázatok előzetes felmérése, kockázatok elemzése árvízi térképek készítésével, kockázatkezelési tervek készítése, nagyvízi meder kezelési tervek)

- **VTT céljainak megvalósítása**
- **Duna árvízvédelmi fejlesztése:** a 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet 1. mellékletében nevesített árvízvédelmi védvonalak fejlesztésére vonatkozik
- **Egyéb árvízvédelmi védvonalak fejlesztése:** a 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet 1. mellékletében nevesített árvízvédelmi védvonalak fejlesztésére vonatkozik
- **Önkormányzati tulajdonú árvízvédelmi rendszerek fejlesztése:** a 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet 1. mellékletében nevesített árvízvédelmi szakaszok által érintett öblözeteken belüli településekre vonatkozik

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.2.2 Vizeink mennyiségi és minőségi védelme, a vizek további szennyezésének megakadályozása

Beavatkozási logika

A VKI alapján felmérésre került a hazai víztestek (tavak és vízfolyások) állapota, amelyek jó ökológiai állapotát/potenciálját 2015-ig szükséges elérni. Az intézkedések, különösen a szennyezés-csökkentési intézkedések, e cél elérését szolgálják, kiemelten kezelve a **nagy tavainkra** (Balaton, Kis-Balaton, Velencei-tó, Fertő-tó, Tisza-tó, Felső Duna, Szigetköz hullámtéri és mentett oldali vízpótlás, Ráckevei-Soroksári Duna-ág) **irányuló fejlesztéseket**, amelyek jó állapotának kialakítása jelentős társadalmi igény is.

A tavak vízminőségének védelme érdekében szükséges beavatkozások előkészítése és megvalósítása egyrészt magába foglalja a betorkoló vízfolyásokon újonnan létesítendő vagy már meglévő – a tápanyagterhelést csökkentő – szűrőmezők, tározók, hordalékfogók létesítését ill. meglévők felújítását; a műtárgyak rekonstrukcióját; a tószabályozással és nádgazdálkodással kapcsolatos kutatási tevékenységeket, a többletvizek biztonságos levezetését, belterületeken az esztétikus megjelenést, valamint a tavak ökológiai potenciáljának megőrzését.

A Felső-Dunán a feladat a szigetközi területen a hullámtéri és mentett oldali vízpótlás megvalósítása, hatékony belvízmentesítés, a mellékágrendszerek rehabilitációja, a Mosoni – Duna vízszint rehabilitációja és ökológiai potenciáljának javítása mellett a Lajta árvízvédelmi rendszerének és ökológiai folyosójának fejlesztése.

A Ráckevei-Soroksári Duna-ág vízminőségének javítása a pontszerű és diffúz szennyezők kizárásával, a mederüledék szükséges mértékű eltávolításával, a mellék-ág rendszer rehabilitációjával valósítható meg.

A tavak mellett kiemelt beavatkozási terület a felszín alatti vizek további szennyezésének megakadályozása. Egy-egy vízbázis területén különböző, a helyi viszonyokra alakított műszaki intézkedéseket kell végrehajtani. A védelembe helyezés folyamatának „a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízellátási létesítmények védelméről” szóló 123/1997 (VII. 18.) korm. rendelet ad keretet, valamint a diagnosztikai fázishoz részletes módszertani útmutató áll rendelkezésre.

Az **ivóvízbázis-védelem** célja az emberi tevékenységből származó szennyezések megelőzése, a természetes (jó) vízminőség megőrzése az ivóvíz termelés céljára kiépített vízművek környezetében, vagy a jövőben emberi fogyasztásra szánt vízbázisok területén. A 1995-ben elindított „Ivóvízbázis-védelmi Program” diagnosztikai fázisa keretében vizsgálni szükséges a sérülékeny üzemelő és távlati vízbázisok állapotát, az ivóvízkészlet megfigyelésére monitoring hálózatot kell kiépíteni a vízkivételek környezetében, valamint meg kell határozni a vízbázis védelme érdekében kijelölendő védőterületet és a költséghatékony intézkedések körét. A biztonságba helyezési fázisban hosszú távon is hatékony és gazdaságos védelem kialakítását célzó beruházások történnek. Végül a biztonságban tartási fázisban a létesítmények tervszerű karbantartása és a vízbázis monitoring rendszerének üzemeltetése a feladat.

Felszíni és felszín alatti vizek további szennyezésének megakadályozása érdekében **rekultiválásra kerülnek** a környezetet és a lakosságot is folyamatosan veszélyeztető, régi, műszakilag nem megfelelő hulladéklerakók. A 2001. évi Phare felmérés szerint feltárt, nagyrészt felhagyott, bezárt és bezárandó hulladéklerakóból a tervek szerint 328 kerül az ISPA program keretén belül rekultiválásra. A további 2190 hulladéklerakó rekultiválása EU források bevonása nélkül elképzelhetetlen.

A felszín alatti vizeket veszélyeztető szennyezőforrások, a szennyezett területek országos számbavétele érdekében a kormány 2205/1996. (VII.24.) határozatával elindította az **Országos Környezeti Kármentesítési Programot (OKKP)**. Az OKKP keretébe tartozó szennyezett területek, valószínűsíthető szennyezettséget okozó potenciális szennyezőforrások száma mintegy 30-40 000. Az OKKP jogszabályi háttérét és a program végrehajtását jelenleg a 219/2004. (VII. 21.) kormányrendelet (továbbiakban Kr.) és a felszín alatti víz és a földtani közeg minőségi védelméhez szükséges határértékekről szóló 10/2000. (VI. 2.) KöM-EüM-FVM-KHVM együttes rendelet biztosítja. Az OKKP felelősségi körtől függetlenül, az ország egész területére kiterjedően fogja össze a környezeti kármentesítéssel kapcsolatos (beleértve mind az állami, mind a nem állami felelősségi körbe tartozó) feladatokat. Ezen belül az állami felelősségi körbe tartozó kármentesítési feladatok elvégzése a kormányzati munkamegosztás szerinti felelős miniszterek feladata. Az érintett tárcák kármentesítési beruházásait OKKP tárca-alprogramok keretében valósítják meg.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.5, 6 és 7 fejezetei alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

- a) Kiemelten kezelt vízvédelmi területekre vonatkozó komplex vízvédelmi beruházások (Balaton, Kis-Balaton, Velencei-tó, Fertő-tó, Tisza-tó, Felső Duna, Szigetköz hullámtéri és mentett oldali vízpótlás, Ráckevei-Soroksári Duna-ág);
- b) Ivóvízbázis-védelmi műveletek:
- Diagnosztikai fázisban (2007-2009): monitoring rendszer kiépítése, állapotfelmérés, szennyezőforrások feltárása, hidrogeológiai modellezés, biztonságba-helyezési terv készítése, gazdaságossági vizsgálat a módszertan komplex és vízbázisra szabott alkalmazásával. Az előkészítő fázisban körültekintően meg kell határozni a szükséges monitoring kutak számát, helyét és típusát, valamint a módszertan szerinti munkák lépéseit és ütemezését.
 - Biztonságba-helyezési fázisban (2007-2012): A védőterületre kiadott jogerős hatósági határozatban előírt intézkedések az ivóvízbázisok belső, külső, hidrogeológiai védőövezetében. Az előkészítő fázisban a biztonságba helyezési terv alapján az összességében leggazdaságosabb és leghatékonyabb intézkedéseket kell kiválasztani, valamint jogerős védőterületi határozattal kell rendelkezni a kedvezményezett állami, vagy önkormányzati tulajdonú vízmű telepre vonatkozóan. Az előkészítő fázisban fel kell mérni a már kiadott, jogerős határozatokban előírt beruházást igénylő intézkedések körét. A pályázatok rangsorolása a diagnosztikai fázis esetében a sérülékenység foka, a védendő vízműtelep kapacitása, illetve ellátott lakosság száma alapján történhet, míg a biztonságba helyezési pályázatoknál ezeken túl figyelembe kellene venni, hogy melyik védőövezeten történik az intézkedés (első helyen belső védőövezet, majd külső övezet, hidrogeológiai „A”, végül hidrogeológiai „B” és „C” övezetek).
- c) Települési hulladékok káros hatása elleni védelem erősítése, a települési hulladékok által kifejtett káros hatások csökkentése
- Döggutak és dögtemetők felmérése, felszámolása, rekultiválása
 - Települési szilárdhulladék-lerakók lezárása, rekultiválása (A tervezett műveletek csak az önkormányzati feladatokkal összefüggő hulladékkezelési és rekultiválási feladatokra terjednek ki.)
- d) A szennyezett területeken a kármentesítések végrehajtása (műszaki beavatkozás), a felszín alatti vizek és a talaj- és a földtani közeg tényleges és potenciális szennyeződésének csökkentése a szennyezett területek kármentesítésével.

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.2.3 A VKI végrehajtásának állami intézkedései

Beavatkozási logika

A VKI alapján előírt vízgyűjtő-gazdálkodási tervek határideje 2009. december 31, amelynek alapja a vizek állapotának monitorozása, értékelése. További követelmény a megfelelő tájékoztatás és a társadalom bevonása.

A felszíni vizek monitoringját elsősorban a kisebb vízgyűjtő területtel rendelkező, nem vagy nem rendszeresen figyelt víztestek esetében kell fejleszteni, illetve a tavak esetében a mennyiségi méréseket ki kell terjeszteni a felszíni víztestként nyilvántartott valamennyi tóra. A felszín alatti víztestek monitoring hálózatában a mennyiségi monitoringhoz szükséges a talajvízszintet észlelő kutak számának bővítése a felszín alatti víztől függő szárazföldi ökoszisztémák védelme érdekében, valamint az egyes kisvízfolyások mentén. A rétegvízszint és a karsztvízszint esetében a nem megfelelő térbeli eloszlás indokol fejlesztéseket, különösen a termálvizek esetében. Fejleszteni szükséges a forrásmérő hálózatot az általuk táplált kisvízfolyások megfigyelésére. A vízminőségi monitoring esetében PHARE támogatással megkezdődött megfigyelőkutak létesítését folytatni szükséges, oly módon, hogy az kielégítse a nitrát-irányelvből adódó követelményeket is. A költséghatékony és minőségbiztosított üzemeltetés érdekében mind a mennyiségi, mind a minőségi állomásoknál az automatizált, legjobb elérhető technológiát képviselő észleléseket kell előtérbe helyezni.

2007-től a VKI szerint kialakított tipológia és előzetes kockázatbecslés alapján fejlesztett háromszintű monitoring rendszer fog működni. A mintavételi helyek és vizsgálandó komponensek kiválasztása biztosítani fogja a vízgyűjtők állapotának értékeléséhez szükséges információkat. A monitoring rendszer megalapozza a jó ökológiai és kémiai állapot elérése érdekében szükséges intézkedési programokat, valamint ellenőrzi ezek hatékonyságát. 2007-től azonban át kell alakítani a felszín alatti vizek minőségének megfigyelését szolgáló monitoring rendszert. Bővíteni kell a mért komponensek körét, és sűríteni kell az évenkénti mérések számát, továbbá olyan területeket is be kell vonni, amelyeken eddig nem történtek rendszeres mérések.

A nyilvánosság tájékoztatására érdekében interneten, illetve vízügyi információs központokban rugalmasan elérhető adatbázis létrehozása szükséges.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.8 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelet típusok indikatív listája

- a) A monitoring rendszerek fejlesztése a felszíni víztestek, valamint a védett területek állapotának figyelemmel kísérése és rendszeres értékelése érdekében.
- b) A monitoring rendszerek fejlesztése a felszín alatti vizek, víztestek és ezekhez kapcsolódóan a védett területek állapotának figyelemmel kísérése és rendszeres értékelése a környezeti célkitűzés elérése érdekében.
- c) VKI végrehajtásához kapcsolódó informatikai rendszerek fejlesztése

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.3 Természeti értékeink jó kezelése prioritási tengely

A 2007-2013 közötti időszakban arra kell törekedni, hogy a pannon biogeográfiai régió jellegzetességeit, természeti, hagyományos tájhasználati, egyedi táji értékeit megőrizzük.

A biológiai sokféleség és komponenseinek védelme a területek rehabilitációján, rekonstrukcióján, fenntartható használatán és kezelésén, az ehhez szükséges eszközrendszer kialakításán keresztül érhető el, összhangban a táj, a természet, a biodiverzitás, és az ökológiai rendszerek védelmével. Az ország ökológiai integritásának javítása érdekében alapvető fontosságú a természetközeli élőhelyek elszigeteltségének csökkentése. E tevékenységek akkor végezhetők hatékonyan, ha a Natura 2000 és védett természeti területekre, védett természeti értékekre koncentrálnak.

A biológiai sokféleség és a természeti környezet megőrzéséhez, gazdagításához szükséges társadalmi tudatosság szintjének növelését, természetvédelmi szemlélet fejlesztését szolgálja az erdei iskolák fejlesztése.

A prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztésekhez az **Európai Regionális Fejlesztési Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés elérése érdekében, amely támogatásra a következő NUTS II régiók jogosultak: **Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld.**

A flexibility (rugalmasság) elve értelmében lehetőség nyílik a strukturális alapok (ERFA, ESZA) egymás tevékenységi körébe tartozó beavatkozások finanszírozására 10%-os határ erejéig. A prioritási tengely tervezett beavatkozásaiban lehetőség mutatkozik az átjárhatóság kihasználására (például természetvédelmi szemléletformálás, tájékoztatás, képzés stb.).

3.3.1 Közösségi jelentőségű és védett természeti értékek és területek megőrzése, helyreállítása, fejlesztése

Beavatkozási logika

A természetvédelem egyik legfontosabb feladata a vadon élő állatok és növények, valamint azok élőhelyeinek megóvása, illetve állapotuk romlása esetén a természetközeli állapot helyreállítása, azaz rekonstrukciója vagy rehabilitációja. Ez egyaránt érinti a hazai (védett és fokozottan védett) fajokat, az Európai Unióban védelmet élvező (közösségi jelentőségű) fajokat és élőhelyeket, illetve a különböző szinten (országos, helyi jelentőségű) védett természeti területeket. Az élőhelymegőrzés és helyreállítás kiterjed erdős, vizes és gyepek területekre is.

Tekintettel arra, hogy a pannon biogeográfiai régió szinte teljes kiterjedésében Magyarország területén található, ezért hazánknak kiemelkedő feladata és felelőssége az itt előforduló természeti értékek megóvása. Ezen túlmenően Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozásával kötelezettséget vállalt a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek kedvező természeti állapotának elérésére és fenntartására.

Az élőhelyek védelme, helyreállítása és fejlesztése során a védett és a Natura 2000 területek élveznek térségi preferenciát.

Ugyancsak fontos természetvédelmi feladat a földtani örökség, azaz a természet egyedi élettelen értékeinek a megóvása. A barlangok, a források, a kunhalmok és földvárak, az egyes sziklaalakzatok és más felszínalaktani képződmények a környezetüktől eltérő mikroklimájukkal, vízforgalmukkal és talajviszonyaikkal nemcsak speciális élőhelyeket jelentenek bizonyos védett növény- és állatfajok számára, de a földkéreg felépítésébe betekintést nyújtó földtani feltárásokkal, alapszelvényekkel egyetemben különleges értéket jelentenek a Föld és az élővilág több százmillió éves fejlődésére vonatkozóan bennük rejlő ismeretek révén is. Természetes állapotuk megőrzése illetve helyreállítása számos helyen igényel beavatkozást, amelyek során azok legkiemelkedőbb, országosan védett képviselői élveznek preferenciát.

A gyűjteményes növénykertek is fontos szerepet töltenek be a biológiai sokféleség megőrzésében, az ex situ védelemben, illetve a veszélyeztetett növényfajok felszaporításában és szükség szerinti visszatelepítésében. A kertek a bennszülött, a védett, vagy a fokozottan védett fajokon kívül számos fajgazdag növénytársulásnak is otthont adnak, hazánk pótolhatatlan növényritkaságait itt megőrizve. E természetvédelmi szempontból kiemelkedő fajok és élőhelyek megőrzését, rekonstrukcióját szolgálják a tervezett beruházások. A védett történeti kertek, ezen belül a kastélyparkok olyan kertépítészeti alkotások, amelyek az adott térség tájökölógiai (domborzati, hidrológiai, botanikai) sajátosságaihoz igazodva hoznak létre a biológiai sokféleség megőrzését szolgáló értékeket. E páratlan kultúrtörténeti alkotások eltűnése, állapotuk romlása számos esetben még megakadályozható, és megfelelő beavatkozásokkal (rekonstrukcióval) a kertépítészeti, kertművészeti és tájökölógiai értékeik helyreállíthatók.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.9 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

- a) Élőhelyvédelem, -helyreállítási, -fejlesztés,
- b) Élettelen természeti értékek megőrzése, helyreállítása (barlangok, geológiai értékek),
- c) Gyűjteményes növénykertek és védett történeti kertek megőrzése, helyreállítása.

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.3.2 Élőhely-megőrző mező- és erdőgazdálkodás infrastrukturális alapjainak megteremtése (beruházások)

Beavatkozási logika

A dinamikus természetvédelmi megközelítés, illetve természethasználat értelmében a nemzeti természetvédelmi stratégia fontos célkitűzése, hogy a Natura 2000 és védett hazai erdők és mezőgazdasági művelésű területek ökológiai potenciálját megőrizzük.

A természeti értékek megőrzését segíti az állami tulajdonban lévő Natura 2000 és védett mezőgazdasági és erdőterületeken folytatandó természetközeli gazdálkodási módok infrastrukturális feltételeinek megteremtése. Ez sok esetben a szokványostól eltérő technológiai, műszaki megoldások megvalósítását vagy a vagyonneveléshez szükséges haszonállatok beszerzését jelenti, mely az extenzív, természeti adottságokhoz jobban igazodó gazdálkodási tevékenység specialitásából adódik.

Az állami tulajdonú védett természeti területeken és a Natura 2000 területeken gye-, nádas-, halastó, illetve kivett művelési ágban lévő területek természetvédelmi kezeléséhez a kedvezményezettek körében megfelelő műszaki technikai eszközpark kialakítására, fejlesztésére van szükség. Ez elsősorban olyan gépek és eszközök beszerzését jelenti, amelyek alkalmazhatók a természetközeli gazdálkodás speciális elvárásainak megfelelő földhasználat során. Ilyen lehet például a fészkeket és fiókákat kevésbé veszélyeztető kaszák, illetve a terület adottságaihoz (domborzat, utak járhatósága, stb.) igazodó erőgépek beszerzése, illetve az extenzív, legeltetésre alapozott állattartás kiegészítő berendezéseinek létesítése. A beruházások másik típusát alkotja a legeltetés és az állattartás körülményeinek megteremtése, mobil és állandó karamok és téli szálláshelyek kialakítása, itatók, kutak létesítése, villanypásztor beszerzése.

Az intézkedés keretében állami tulajdonú területeken megvalósítandó erdészeti beruházások sok esetben közvetlenül szolgálják a természeti állapot megőrzését, javulását (például erózió elleni védelem eszközei, gépei, berendezései, a vízháztartás megőrzését, javítását szolgáló beruházások). A beruházások más típusai pedig olyan új erdőgazdálkodási módszer bevezetéséhez, alkalmazásához, környezetkímélő technológia-váltáshoz kötődnek, amelyek közvetetten segítik a természetvédelmi célok elérését (például új szemléletű erdőgazdálkodás bevezetéséhez, természetkímélő erdőgazdálkodási technológia alkalmazásához szükséges infrastruktúra, gépek, berendezések és eszközök beszerzése).

A természetközeli mező- és erdőgazdálkodás bevezetését szolgáló beruházások a védett és Natura 2000 területekre koncentrálnak.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.10 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

- a) Természetközeli erdőgazdálkodás bevezetését szolgáló beruházások (védett, Natura 2000),
- b) Természetközeli mezőgazdálkodás bevezetését szolgáló beruházások (védett, Natura 2000).

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.3.3 Vonalas létesítmények természet- és tájromboló (károsító) hatásának mérséklése

Beavatkozási logika

A mesterséges hálózatok – közutak, vasút, elektromos szabadvezetékek – súlyos természetvédelmi problémát jelentenek, sok esetben akadályozzák **az állatfajok szabad vándorlását, mozgását, állományaik fennmaradását**. Természet- és tájvédelmi szempontok miatt indokolt a vonalas létesítmények biztonságosabbá tétele, élőhely-elszigetelő hatásának csökkentése, az elektromos szabadvezetékek földkábelre cserélése stb., főképp ahol fontos vonulási útvonalakat kereszteznek.

Az elektromos szabadvezetékek kétféle módon okozhatják a madarak halálát, illetve sérülését: az állatok nekirepülhetnek a vezetékeknek, vagy áramütés érheti őket. Az áramütés okozta madárpusztulás sok esetben elkerülhető a közép feszültségű tartóoszlopok madárvédelmi szempontú átalakításával (például szigetelőpapucskok kihelyezésével). Az ütközés miatti pusztulás különösen bizonyos nehéz testű, kevésbé jól manőverező madárfajokra veszélyes, így például a tűzokra és a darura, továbbá a nagy testű gémfélékre. A veszélyes magasfeszültségű vezetékeken „madárelterítők” kihelyezése csökkentheti a nekirepülés kockázatát. A szabadvezetékek földkábelre cserélése jelenti a legnagyobb biztonságot madárvédelmi szempontból, továbbá a tájvédelmi céloknak is tökéletesen megfelel. Magas költségigénye miatt azonban csak a legjelentősebb madár-gyülekezőhelyeken javasoljuk. A fentiekben túlmenően, a vezetékoszlopokon elhelyezett fészekodúk és -ládák bizonyos fajok számára megfelelő költési lehetőséget teremtenek. Az így kihelyezett odúk több, erősen megfogyatkozott madárfaj, így a kerecsensólyom, a vörös vércse és a szalakóta állományának megerősödéséhez járulhatnak hozzá. A hazai fehérgólya-állomány védelmét szolgálják a gólyafészkek-emelő állványok.

A közlekedési infrastruktúra (út vasút) által okozott károk közül az egyik legszembetűnőbb az állatelütés. Az elütések számát mérséklék a megfelelően kialakított védőkerítések, támfalak. A madarak védelmét szolgálják az utak, vasutak mentén épített madárvédő létesítmények (például madarak röptét megemelő fasor, madárvédő fal, kerítés). A kétéltűek, hullók úttestre jutását a kétéltűterelő támfalakkal lehet megakadályozni ill. mérsékelni. A védőkerítések azonban elválasztják, felszabdálják az élőhelyeket. Természetvédelmi szempontból elfogadható megoldást a kerítések és az úgynevezett ökológiai átjárók együttes megépítése, kialakítása jelent. Ez utóbbiak olyan műszaki megoldások, amelyek az úttest alatt vagy fölött vezetnek át az elütéssel veszélyeztetett állatcsoportokat (például békaátjárók, kisemlős átjárók, nagyvadátjárók, tájhidak, kombinált átjárók). A nyomvonalas létesítmények gyakran negatív ökológiai folyosóként is működnek, teret adva az özönnövények terjedésének. A rézsűk növényzetének átalakítása (például gyepek felülvetése, cserje- vagy fafajcsere) mérsékelheti a hazai élővilág sokszínűségét kedvezőtlenül befolyásoló vonalas létesítmények kedvezőtlen hatásait.

Az elektromos vezetékek természetbarát kialakítása a védett és a Különleges Madárvédelmi Területek terület preferenciájával valósul meg, míg a közlekedési infrastruktúra természetvédelmi beruházásai a védett és a Natura 2000 területeken összpontosulnak.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.11 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

- a) Elektromos vezetékek természetbarát kialakítása, átalakítása, biztonságosabbá tétele (madárvédelmi, tájvédelmi stb. célból)
- b) Közlekedési infrastruktúra (út, vasút) természetbarát átalakítása

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.3.4 Az erdei iskola hálózat fejlesztése

Beavatkozási logika

Az **oktatás és a szemléletformálás a természetvédelem fontos stratégiai kérdése**, amely az erdei iskolák intézményrendszerén keresztül jelentős szerepet játszik az ágazati politikában. A környezettudatos magatartás kialakításának elősegítése, az élményszerű, közvetlen természetmegismerés feltételeinek megteremtése az erdei iskola hálózat fejlesztésével valósulhat meg.

Az erdei iskolaszolgáltatás a közoktatási törvényben meghatározott tevékenység. A magas színvonalú szolgáltatást az Erdei Iskola Program keretében kialakított szolgáltatói minősítési rendszer biztosítja, amely 2004 óta működik. A szolgáltatói minősítés fókuszában a szolgáltató szervezet által nyújtott erdei iskolai szolgáltatás három alapvető dimenziója áll: a szolgáltatás keretében nyújtott szakmai program minősége, a szolgáltatás szervezeti háttere, valamint a szolgáltatás infrastrukturális háttere.

Az eredményes szolgáltatás szakmai tartalmi feltétele jelen van az erdei iskolákban, ugyanakkor általában segítségre szorulnak az infrastruktúra fejlesztésében. Az intézkedés keretében támogatandó beruházások, fejlesztések, beszerzések főbb típusai az alábbiak:

- épületrekonstrukció, felújítás, létesítés;
- infrastrukturális háttér megteremtése, javítása (út, szennyvíz- és hulladékkezelés, stb);
- a meglévő létesítmények ökotudatos (például energiatakarékos) átalakítása
- speciális, tematikus terepi bemutatóeszközök rendszerének kiépítése;
- természetvédelmi bemutatóhelyek akadály-mentesítése;
- terepi laborfelszerelések beszerzése;
- terepi megfigyelő- és mérő eszközök beszerzése;
- beltéri foglalkozások eszköztárának fejlesztése.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretül szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.12 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

- a) Erdei iskolák infrastrukturális fejlesztései.

Indikátorok

A 2. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.4 A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése prioritási tengely

Kiemelt szerepet kell, hogy kapjon az **energiahordozó forrásszerkezet befolyásolása**: a hagyományos energiaforrásoktól a megújuló **energiaforrások** felé történő elmozdulás elősegítése. Ezzel egyidejűleg fontos feladat az **energiatakarékosságot és a hatékony energiateljesítést** szolgáló eszközrendszer kialakítása a termelési és a fogyasztói szférában egyaránt.

„A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése” prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztésekhez az **Európai Regionális Fejlesztési Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés érdekében, amely támogatásra a következő NUTS II régiók jogosultak: **Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld.**

Beavatkozási logika

Az Európai Unió energiapolitikájában rangos helyet foglal el – a környezetvédelem erősítésével összhangban – az energiatakarékosság és a megújuló energiaforrás-felhasználás növelése, melynek **számos nemzetgazdasági előnye van**:

- **Klíma**változás: nem, vagy a fosszilis energiahordozóknál lényegesen kisebb mértékben terhelik a környezetet, hozzájárulnak a kiotói vállalások betartásához, nemzetközi piacokon értékesíthető CO₂ megtakarítás keletkezhet,
- fosszilis energiahordozót vált ki, mérséklődik a hagyományos energiahordozóktól való **energiainport-függőség**, ezáltal javul a fizetési mérleg egyensúlya
- **új munkahelyek** keletkeznek,
- elősegítheti a **mezőgazdasági struktúra** megváltoztatását, ami kedvezően hat a lakosság helyben tartására, csökkennek a költségvetés gabona intervencióra fordított kiadásai,
- új, **magas szintű technológiák** alkalmazását teszi lehetővé,
- az egyébként **környezetterhelő anyagok** (például szennyvíziszap) energiává történő átalakításával jelentősen csökkenthető a környezet terhelése.

Az EU stratégiai elképzelései szerint 2010-ig az **összes megújuló energiaforrásnak** 12%-os részarányt kell elérnie az energiateljesítésen belül. A célkitűzések megállapításánál figyelembe kell venni, hogy az Európai Tanács 2006. március 23-24-i ülésén az a határozat született, hogy az Európai Unió tagállamainak 2015-ig el kell érniük, hogy az összes megújuló energiaforrás részaránya a 15%-ot, a bio-üzemanyagok részaránya pedig a 8%-ot érje el.

A távlati célkitűzések elérése érdekében 2005-2013 között mintegy 1500 GWh-val kell növelni a zöldáram termelést. A növekedés alapját a biomassza és biogáz bázisú fejlesztések adhatják.

A 2005-2013 között tervezett 1500 GWh növekmény kiemelkedően legnagyobb tételét a biomassza bázisú villamosenergia-termelés növekménye teszi ki, aminek az a feltétele, hogy a mezőgazdaságban megvalósuljon az energetikai célú növénytermelés tervezett mértékű felfutása.

A beavatkozás indoklásul és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.13 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

- a) **Biomassza-felhasználás támogatása:** Magyarország mezőgazdasági adottságai kiemelkedően kedvezőek a biomassza-felhasználás tervszerű növelése terén, ezért a környezeti szempontokat is szem előtt tartó, első sorban energianövényekre alapozó mezőgazdasági fejlesztéshez kapcsolódó, energia-termelést végző biomassza projektek (szilárd biomassza, biogáz, illetve bio-üzemanyag), ezen belül is a kis kapacitású üzemek élveznek prioritást. A bio-üzemanyag felhasználás tervezett növeléséhez a felhasználói oldalon is meg kell teremteni a szükséges feltételeket.
- b) **Hulladék-felhasználás támogatása:** fontos terület a nagy tömegben keletkező használt sütőolaj, illetve állati zsiradék energetikai és/vagy bio-motorhajtóanyag alapanyagként történő hasznosítása (viszagyűjtésének támogatása másik prioritásban is történhet, vagy komplex projekt keretében).
- c) Biológiai hulladék alapú **biogáz** termelés és használat támogatása: a növényi és állati eredetű, illetve szennyvíztisztító telepeken képződő szennyvíziszapból előállított biogáz hasznosítása hulladékkezelés és energiatermelés szempontjából is előnyös, hő- és/vagy villamosenergia-termelésre is felhasználható (regionális biogáz-üzemek kialakítása, kisméretű egyedi fogyasztói biogáz-üzemek létesítése, a szennyvíziszap energetikai és mezőgazdasági hasznosítása).
- d) **Geotermikus** hő- és/vagy villamosenergia termelés támogatása: a megtermelt energia a helyi lakossági, intézményi, termelői igények kielégítésére fordítható. A geotermikus energia felhasználásának támogatásánál kiemelten kell kezelni azokat a technológiákat, amelyek a felszín alatti vizek helyben tartását, illetve visszasajtolását biztosítják, így használt vizek nem kerülnek felszíni befogadóba, és nem károsítják a felszíni befogadók vízminőségét magas só és hőtartalmuk révén.
- e) A legkorszerűbb fűtési és hűtési célú **hőszivattyús rendszerek** telepítésének támogatása.
- f) **Napenergiát** hasznosító rendszerek telepítésének támogatása: részben vagy egészben biztosítható a fogyasztók saját energiafelhasználása. A **napelemek** (fotovoltaikus rendszerek) a villamos energia, a **napkollektoros** rendszerek működtetése pedig a melegvíz és fűtési hőenergia előállítására fordított fosszilis tüzelőanyagok felhasználásának csökkentését segítik elő.
- g) **Energiatudatos építészeti megoldások támogatása, passzív nap-energiahasználat az épületek energiafogyasztásának csökkentése érdekében.**
- h) A már meglévő **vízerőművek** élettartamának növelése, hatékonyságának, energiaátalakítási hatásfokának javítása, illetve kisebb vízerőművek létesítésének támogatása.
- i) A **szélenergiával** történő villamosenergia-termelés támogatása: a rendszer-szabályozási problémák megoldásáig csak lokális vagy közösségi, hálózatra nem termelő, szélerőgépek esetében támogatható.

A fejlesztéseknél a következő elveket kell érvényesíteni:

- A beruházásoknak kimutatható módon kell befolyásolnia az adott térségek fosszilis alapú energiafelhasználását, a térség szintjén növelni kell a megújuló energiaforrások energetikai hasznosítását.
- Különösen preferált, ha a fejlesztésekhez kapcsolódó alapanyag-előállítás, -feldolgozás, energiatermelés és -felhasználás egyaránt jól körülhatárolható, összefüggő rendszerben, térségi alapon valósul meg. A térség, a fejlesztések méretétől függően egy településrészre, településre, települések csoportjára, kistérségre, kistérségek csoportjára terjedhet ki,

igazodva a helyi adottságokhoz és a leghatékonyabban előállítható helyi megújuló energiaforrásokhoz.

- Preferált, ha a fejlesztések közösségi beruházások keretében, közösségi hozzájárulással valósulnak meg és a beruházások eredményei közösségi érdeket is szolgálnak.
- Preferált a különböző megújuló energiaforrások együttes használata, amennyiben azok együttesen költség- és környezethatékonyabbak, mintha csak egyikük egyedül, vagy egy nem megújulóval való kombinációban valósul meg.
- Korlátozott mértékben támogathatóak a megújuló energiaforrások használatát más, fosszilis energiaforrások használatával kombináló fejlesztések is, amennyiben ezek elősegítik a megújuló energiaforrások arányának növekedését és mérséklik a fosszilis energiahordozó-felhasználást.
- Szintén preferáltak a kombinált – tehát energiahatékonysági megoldásokat és megújuló energiaforrásokat egyaránt alkalmazó – beruházások.

A támogatási politika kialakításánál, a támogatások megítélésénél figyelembe kell venni, hogy a kötelező átvételi ár már tartalmaz támogatást.

Indikátorok

A 3. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.5 Hatékony energia-felhasználás prioritási tengely

Az energiahordozó forrásszerkezet befolyásolása mellett fontos feladat az energiatakarékosságot és a hatékony energiafelhasználást szolgáló eszközrendszer kialakítása a termelési és a fogyasztói szférában egyaránt. A „Hatékony energia felhasználás” prioritási tengely keretében megvalósuló projektekhez a **Kohéziós Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés elérése érdekében, amely támogatásra az ország teljes területe jogosult.

Beavatkozási logika

A magyar energiapolitika – figyelembe véve jelentős importfüggőségünket, valamint azt a tényt, hogy a jövőbeni zökkenőmentes hazai energiaellátás biztosításában nagy szerepet játszhat az eredményes energiatakarékossági tevékenység is – kiemelt prioritásként kezeli az energiatakarékosságot.

Az energiatakarékosság révén:

- mérséklődik nagymértékű energiainport-függőségünk,
- nő a magyar vállalkozások világpiaci versenyképessége,
- nő a vállalkozások és beruházások száma, ezáltal javul a foglalkoztatottság, mobilizálódik a hazai tőke és felgyorsul a külföldi működő tőke és támogatás beáramlása,
- mérséklődik a közköltségekből működtetett intézmények és a lakosság energiaszámlája, csökken a végfogyasztói kör kiszolgáltatottság-érzése.
- Teljesülnek a légszennyező anyagok kibocsátásával kapcsolatos nemzetközi környezetvédelmi vállalásaink

Az energiatakarékosság fontosságát kiemeli az a tény is, hogy Magyarország energiaigényessége – az 1000 USD előállítására fordított energia mennyiségével mérve – a

statisztikai adatok szerint valuta-paritáson mérve több mint háromszor, vásárlóerő-paritáson mérve mintegy másfélszer magasabb, mint a fejlett EU tagállamokban.

Az energiafelhasználásban elérhető megtakarítások fő célterületeinek az energiafelhasználás fő súlypontjait jelentő területeket, vagyis a nagyfogyasztói csoportokat célszerű kijelölni, ezen belül az alacsony végfelhasználói energiahatékonyságú részterületeket.

A hazai energiafelhasználás ágazatok közötti, illetve célonkénti megoszlása a következő:

A hazai energiafelhasználás legnagyobb tételét a **lakosság és a kommunális intézmények** energiafelhasználása jelenti. Ennek támogatása a régiók hatáskörébe tartozik. A középületek energiafelhasználásának döntő részét a fűtés, a melegvízellátás, a világítás és az elektromos berendezések üzemeltetése teszi ki, mivel a 65%-os részarányból 15% alatti részarányt képvisel a járművek üzemeltetése.

A másik két fő felhasználói területet az **ipar** (hő- és egyéb energiafelhasználás), valamint a **közlekedés** jelentik, így másodlagos és harmadlagos célterületeknek az ipart és a közlekedést kell tekinteni. E területeken szintén jelentős előrelépéseket lehet elérni az energiatakarékosságban, a végfelhasználás energiahatékonyságának növelésében.

Célkitűzések és elérhető eredmények

A hazai célkitűzés az, hogy minél jobban közelítsünk az EU 2006/32/EK irányelvében szereplő 1%/év mértékű energiatakarékossághoz. A cél eléréséhez járulnak hozzá a prioritási tengelyben meghatározott művelettípusok, de más forrásokra is támaszkodni kell.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.14 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

a) Önkormányzati és nem önkormányzati tulajdonú középületek²⁶ energiafelhasználásának a korszerűsítése

El kell érni a különböző intézmények, épületek energiafelhasználásának csökkentését, valamint az önkormányzatok költségvetését terhelő közvilágítási energiafelhasználás mérséklését. Támogatást kell nyújtani helyi energia-megtakarítási koncepciók, energiaellátási tervek kidolgozásához, az energiavesztések feltárására irányuló vizsgálatokhoz, a feltárt energia megtakarítási lehetőségek megvalósításához, valamint megfelelő szakemberek képzésével az eredmények fenntartásához, javításához.

b) A távhőellátó-rendszerek korszerűsítése.

Magyarországon mintegy 650 ezer távfűtött lakás van, amelyek energiaellátását jelentős veszteségek terhelik. Megtakarítási lehetőségek: a hálózatok hőveszteségeinek mérséklése, a hőközpontok felújítása, szabályozórendszerek beépítése, illetve ellátói oldalról a villamosenergia- és hőtermelő berendezések korszerűsítése. A távhőrendszerek felújítását

²⁶ Bár jogszabály tételesen nem határozza meg a középület fogalmát, azonban jogértelmezési szempontból a közszolgáltatásokat végző szervezetek által használt épületekre vonatkozik a támogatás. Ilyen közszolgáltatásnak minősül, külön törvényi megnevezés nélkül is, például a közigazgatás, az igazságszolgáltatás, az egészségügyi ellátás, a szociális ellátás, a közoktatás, szakképzés, felsőoktatás, illetve mindazok a szolgáltatások, amelyek elvégzését valamely jogszabály, bárki számára kötelező jelleggel előírja.

– az épületállomány energetikai korszerűsítéséhez hasonlóan –prioritásként kell kezelni a távhőellátás közismerten kritikus helyzete miatt.

c) Vállalkozói területeken megvalósítandó energetikai korszerűsítések (ipar, energia-ipar, szolgáltatások)

A vállalkozói terület energiafelhasználásában jelentős megtakarítási lehetőségek vannak, amelyeket célszerű szakmai cégek által elvégzett energetikai auditokkal összekapcsolni. Fő megtakarítási technológiák, illetve berendezések: ipari termelés energiatechnológiai korszerűsítése, meleg és hideg technológiák hőszigetelésének a javítása, vállalkozói épületek fűtésének és melegvízellátásának, valamint világításának a korszerűsítése, hulladék-energia-felhasználás a nagy hőigényű technológiáknál (kemencék, kompresszorok, gázmotorok, gázturbinák stb.), energiafogyasztó berendezések hatásfokának javítása, energia-termelő, átalakító, szállító és elosztó vesztesége csökkentése.

Előnyt élveznek azok az energiahatékonysági beruházások, amelyek több hatékonysági eszközt, illetve megújuló energiaforrásokat is alkalmaznak.

Indikátorok

A 3. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.6 Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése prioritási tengely

A prioritási tengely a **megelőző környezetvédelem** területén szolgálja a megreformált Lisszaboni Stratégiát. Magában foglalja a **fenntartható termelés, fenntartható fogyasztás**, illetve az **e-környezetvédelem** elemeit. A fejlesztések célja a termelésben a káros kibocsátások és egyéb környezeti hatások megelőzése, csökkentése vagy megszüntetése, lehetőleg azok forrásánál. Ezáltal csökken a forrásfelhasználás, nő a működési és termelési hatékonyság, a nagyobb hozzáadott értékkel bíró termékek forgalma, és a környezettudatosság szintje, miközben a környezeti információk minősége és elérhetősége javul. A prioritási tengely fejlesztéseiben a különböző érintettek (gazdasági szféra, civil szféra, oktatás, tudományos szféra, tanácsadók és lakosság) együttműködése preferált.

A prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztésekhez az **Európai Regionális Fejlesztési Alap** nyújt támogatást a „Konvergencia” célkitűzés érdekében, amely támogatásra a következő NUTS II régiók jogosultak: **Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld.**

A Cross-financing (átjárhatóság) elve értelmében lehetőség nyílik a strukturális alapok (ERFA, ESZA) egymás tevékenységi körébe tartozó beavatkozások finanszírozására 10%-os határ erejéig. A prioritási tengely tervezett beavatkozásokban számos lehetőség mutatkozik az átjárhatóság kihasználására (például technológia-módosítás, adatbázis-fejlesztés és ismertségének javítása, életciklus elemzés, fogyasztók tájékoztatása stb.). Mindez a beavatkozáshoz kapcsolódó ESZA típusú (például képzési, ismeretterjesztési) művelet.

3.6.1 Fenntartható termelés

Beavatkozási logika

Alapvető cél, hogy a fenntarthatóság, a környezetvédelem figyelembevétele²⁷ rendszerezetten és tudatosan bekerüljön a vállalatok és szervezetek működési, termelési döntéseibe, ezáltal közvetlenül csökkentve a környezeti terhelést. Ez sokszor újításokat, innovatív megoldásokat igényel, amelyek elterjedését mintaprojektek támogatásával kívánjuk elősegíteni az egyes szektorok szereplői között. Az ipar fenntarthatóvá tételéhez a következő elvek figyelembevétele szükséges:

- a fejlesztések, beruházások a döntés-előkészítés során terjedjenek ki az alternatívák feltárására és fenntarthatósági értékelésre;
- a fejlesztések minél több érintett fél bevonásával jöjjenek létre;
- foglalkoztatási és kisléptékű térségi stabilizáló (biztonsági) potenciáljuk miatt maradjanak fenn és fejlődjenek a kis- és középvállalatok piaci és iparágai;
- a vállalati együttműködési kísérletek támogatást élvezzenek (ipari ökológiai park létrehozása, beszállítói lánc fejlesztése vagy stratégiai együttműködések)
- a projekt eredménye elterjeszthető, példaértékű legyen.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.15 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

A fejlesztések teljes körű vizsgálaton, a szakértők és érintettek bevonásán alapuló helyzetfelmérésen, az alternatívák értékelésén és intézkedési (akció) terven kell alapuljanak, és összefüggéseikben kerülhetnek megvalósításra.

A létrejövő akcióterv, és a beruházás megvalósíthatósági tanulmánya alapján kerül sor a megvalósításra.

	Szükséges lépések
1. Gondos bánásmód (good housekeeping)	• vállalati audit készítés (beszállítókra is lehet), hatástanulmányok, életciklus elemzés • környezetirányítási rendszer bevezetése • konszenzus vita, stakeholder-fórum, érintett-térkép készítése
2. Kiegészítő létesítmények	• a termeléshez közvetlenül nem kapcsolódó folyamatok és létesítmények racionalizálása, fenntarthatóbbá és környezetbarátabbá tétele • tervezés • létesítmények megvalósítása, berendezések beszerzése
3. Tisztább technológia bevezetése (BAT)	• A BAT meghatározása, tervezés, létesítmények megvalósítása, berendezések beszerzése • Öko-hatékonyság növelése (forrástakarékos, kibocsátást csökkentő, a termékek szolgáltatásértékét növelő termelési technológiák és alapanyagok használata). • Hosszabb termékélet, minőségi termelés tömegtermelés helyett. • alap- és segédanyagok megújuló ill. másodnyersanyagokkal való kiváltását célzó beruházások • környezetbarát termékfejlesztés
4. Vállalatközi beavatkozások, ipari ökológia	Térben vagy termelési folyamatban összetartozó termelőegységek működési infrastruktúrájukat és/vagy piaci kapcsolataikat hangolják össze

²⁷ Környezetbarát szemlélet alatt első sorban ökohatékony megoldások bevezetése támogatott. Ebbe forrás- és energiatakarékos, kibocsátást csökkentő, a termékek szolgáltatásértékét növelő termelési technológiák és alapanyagok használata értendő, illetve a vállalat ilyen szemléletű, a közvetlen termelésen kívül eső működtetési megoldásai.

Output: beruházás, a környezeti teljesítmény javulása, az ökohatékonyság növekedése

Preferáltak a KKV-, illetve a jól körülhatárolható és térben összefüggően megvalósuló együttműködések.

Indikátorok

A 3. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.6.2 Fenntartható fogyasztás elősegítése

Beavatkozási logika

A fenntartható termelés és fogyasztás a fenntarthatóság egymással szorosan összefüggő területei. Hiába javítjuk a termelés hatékonyságát, csökkentjük a termelés során keletkező káros kibocsátásokat, ha a fogyasztás üteme meghaladja az ezekből származó előnyöket. **Jelentős a háztartások, a lakosság környezettudatos gondolkodásmódjának és cselekvési mintáinak szerepe a fenntartható fejlődés biztosításában.**

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretét szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.16 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

1. Fenntartható fogyasztással, a fogyasztás környezeti és társadalmi hatásaival kapcsolatos kampányok (szemléletformálás, informálás, képzés)

Főbb témakörök: étel- és ital, háztartás, közlekedés és szabadidő, ezekre vonatkozó specifikus és általános szemléletformálás, közösségi együttműködések.

- szemléletformáló publikációk, műsorok, reklámspotok készítése (adaptálása) és megjelenítése a médiában
- információs, illetve tanácsadó fórumok (irodák, hálózatok, szakkörök, klubok stb.) létrehozása, fejlesztése
- szemléletformáló rendezvények (képzés, műhely, konferencia, klub stb.) szervezése és lebonyolítása
- a fenntarthatóságra szocializálás témájában oktatási és ismeretterjesztő anyagok készítése (adaptálása, fordítása), sokszorosítása és terjesztése
- egyéb, széles tömegek, illetve meghatározott célközönség elérésére alkalmas, innovatív szemléletformáló kezdeményezések megvalósítása

2. Fenntarthatóbb fogyasztási lehetőségeket, alternatívákat népszerűsítő, terjedésüket elősegítő mintaprojektek, beruházások

Pozitív példák, úttörő kezdeményezések, minta- illetve demonstrációs projektek bemutatása a fenntarthatóbb (környezetbarát) fogyasztási alternatívákra (termékek, szolgáltatások).

- Középületek és más nagy látogatottságú épületek, épületgyűttesek környezetbarát, akadálymentes kivitelezésére és/vagy üzemeltetésére irányuló beruházások, fejlesztések
- Tartós fogyasztási javak közösségi használatát népszerűsítő mintarendszerek létrehozása

- Biogazdálkodást, környezetbarát kertművelést, házi komposztálást népszerűsítő mintaprojektek
- Biotermékek, illetve környezetbarát termékek és szolgáltatások népszerűsítését célzó, elérhetőségét javító kezdeményezések (például biopiacok)
- A környezettudatos közbeszerzés alapjainak megteremtése
- Többutas (visszaváltható) illetve anyagában hasznosítható csomagolás népszerűsítését célzó begyűjtő és hasznosító rendszerek létrehozása
- a hulladék képződésének megelőzésére, a képződő hulladék veszélyességének mérséklésére és kezelhetőségének elősegítésére ösztönző kezdeményezések

3. Fenntarthatósággal összefüggő termékcímkék ismertségének és elterjedésének támogatása

Meghatározott „környezetbarát” (hazai, európai stb.) és más fenntarthatósággal összefüggő (fair trade, bio stb.) termékcímkék ismertségének növelése (mind a fogyasztók mind a termékeket előállítók között), valamint elterjedésük segítése, ösztönzése.

- meglévő termékcímkék ismertségének növelését, népszerűsítését célzó „marketing” tevékenység
- termékcímkék megszerzésének (bevizsgálás, tanúsíttatás) támogatása
- a háttér-intézményrendszer működésének fejlesztése (kritériumrendszerek kidolgozása, finomítása, vizsgálati módszerek és eszközrendszer fejlesztése stb.)

Indikátorok

A 3. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

3.6.3 Az e-környezetvédelem céljaihoz kapcsolódó fejlesztések

Beavatkozási logika

A környezetvédelmi informatikának támogatnia kell a fenntartható fejlődés felé való elmozdulást, és hozzá kell járulnia a környezetvédelmi demokrácia terén jelenleg tapasztalható deficit csökkentéséhez. Az e-környezetvédelem céljait elsősorban az OKIR²⁸ továbbfejlesztéseként kell megvalósítani. A fejlesztéseket a meglévő rendszerek továbbfejlesztéseként kell megvalósítani, nem szabad a megvalósult és jól működő nagy rendszereket más alapokra helyezve újra kifejleszteni.

Cél a környezetvédelem szakterületeivel összefüggő adatkezelések harmonizálása, az IPPC irányelv által is megkövetelt integrált szemlélet alkalmazásának terjesztése. Ennek eléréséhez fontos a környezetvédelmi szakterületek által megkövetelt adatszolgáltatások szemléletének, formátumának, benyújtási határidőinek stb. egységesítése, lehetővé téve egyúttal az elektronikus adatszolgáltatást. Az e-környezetvédelmi fejlesztéseken belül kiemelt fontosságú az **EIONET²⁹-kompatibilis környezeti megfigyelő, adatgyűjtő és –feldolgozó hálózat kiépítésének befejezése**, és erre alapozva egy integrált környezeti-gazdasági információs rendszer kiépítése, működtetése. A fejlesztések másik fontos területe a K+F-et, a tervezést, politika-formálást és a döntéshozatalt támogató, szélesebb körű hozzáférés javítása.

²⁸ Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer

²⁹ Európai Környezeti Információs és Megfigyelő Hálózat

A nyilvánosság tájékoztatását szolgáló legfontosabb közérdekű **elektronikus környezeti tartalmak interneten keresztül történő közreadása, publikussá tétele** a korábbi fejlesztések alapján, az OKIR-ra épülve ma már küszöbön áll (teszt üzemben működik az OKIR-web).

További kiemelt területnek minősül a valós idejű (real-time) és az ún. „késleltetett” környezeti információk felhasználásával működő, a vonatkozó jogszabályoknak megfelelő **környezeti térinformatikai adatbázisok, információs rendszerek létrehozása** és – lehetőség szerint – online hozzáférhetővé tétele a nyilvánosság számára.

A beavatkozás indoklásául és a megvalósuló fejlesztések keretétől szolgáló **jogszabályi környezet** leírása a melléklet 8.2.17 fejezete alatt szerepel.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

1. A hazai EIONET hálózat fejlesztése

- A hazai EIONET hálózatot alkotó intézmények egymás közötti és a nemzeti központtal történő hálózati összeköttetésének megteremtése; szabályozott adatformátum, adatforgalom és adathozzáférés biztosítása; a közösségi és hazai környezetpolitika alakításhoz szükséges dokumentumok, segédletek, elemzések készítése;
- Az EIONET hálózathoz kötődő környezeti-gazdasági információs rendszer kifejlesztése, a nemzeti szinten gyűjtött adatok biztosítása uniós és nemzetközi szinten.

2. Informatikai, illetve térinformatikai rendszerek fejlesztése, kezelése, információszolgáltatás (hangsúlyozottan beleértve a nyilvánosság tájékoztatásának továbbfejlesztését is)

a) Az OKIR egészére vonatkozó műveletek:

A környezetvédelmi adatszolgáltatások fejlesztése, egységesítése, azok összhangba hozása az összes nemzetközi (a kormány által teljesítendő) adatszolgáltatási kötelezettségekkel

- Elektronikus adatszolgáltatás és a szoftverrel kitölthető, vonalkóddal ellátott adatlap benyújtása feltételeinek megteremtése
- Az adatszolgáltatások jellegének, rendszerességének, beadási határidőinek stb. egységesítése oly módon, hogy a szakterület-specifikus szempontok is érvényesülhessenek
- Az adatszolgáltatások adattartalmának felülvizsgálata és szükség szerinti kiegészítése annak érdekében, hogy a különböző szakterületek vonatkozásában jelentett adatok közötti esetleges ellentmondások (amik lehetnek esetleg szándékosak is) könnyen kiszűrhetők legyenek
- Teljeskörűsítés, statisztikai módszertani fejlesztése

b) Az OKIR alrendszereire vonatkozó műveletek

- A levegőtisztaság-védelmi és zajvédelmi intézkedések megalapozását biztosító mérőhálózat megteremtése, korszerűsítése, felújítása, zajtérképek készítése zajvédelmi intézkedési tervek végrehajtása
- Hulladékgazdálkodás (speciális, a hulladékgazdálkodási tevékenységek és hulladékáramok helyzetét és alakulását követő adatbázisok továbbfejlesztése, az Interneten megjelenő tartalom bővítése)
- Felszíni és felszín alatti vizek védelme érdekében informatikai és monitoring rendszerek továbbfejlesztése (FAVI és FEVI, kivéve a Vízkövet Irányelvvel kapcsolatos rendszereket, amelyek fejlesztésére külön intézkedési csomag készül), a vizek állapotának figyelemmel kísérése, értékelése; árvíz-, belvíz-, szennyvízkezelés adatok, mezőgazdasági eredetű

szennyezések adatai, szennyezett és potenciálisan szennyezett területek adatai (KÁRINFO)

- Természetvédelem, biológiai sokféleség védelme
- Meteorológiai adatok
- Humánegészségügyi kockázatok csökkentésének támogatása
- Környezetvédelmi biztonság, Seveso
- Környezeti monitoring: környezetterhelés, erőforrás felhasználás – környezeti állapot meghatározása
- Az integrált szennyezés megelőzés (PRTR³⁰ adatszolgáltatás létrehozása)
- Környezetileg felelős vállalati attitűd kialakításának támogatása
- BAT (legjobb elérhető technikák), tisztább, korszerűbb technológiák elérhetőségének, ismertségének támogatása
- Elektronikus aláírással történő ügyintézés a környezetvédelmi adatszolgáltatásnál és egyéb ügyek esetében

3. Települési és regionális együttműködések informatikai támogatása

- Zöldhatóságok székhelyei³¹, valamint a statisztikai-gazdasági régiók³² – a magyarországi EIONET hálózatban elérhető, illetőleg az OSAP keretében gyűjtött környezeti adatokat/információkat tartalmazó – digitalizált környezeti atlaszainak elkészítése és szabad hozzáférhetőségének biztosítása
- Integrált környezeti információs és telekooperációs (táv-együttműködési) platform létrehozása a régiók között
- Települési környezetvédelmi programhoz és intézkedési/megvalósítási tervek létrehozásához szükséges adatszolgáltatás érdekében informatikai rendszerek megteremtése
- Önkormányzatok környezeti tájékoztatási kötelezettsége teljesítésének támogatása (pl. önkormányzati tematikus adatbázisok és honlap-tartalmak)

4. Fenntartható termelésre és fogyasztásra irányuló e-szolgáltatások támogatása

- Termelés és fogyasztás környezeti hatásait csökkentő (fenntarthatóbb erőforrás gazdálkodás, kibocsátás csökkentés, szállítás-csomagolás stb.) e-szolgáltatások támogatása;
- Adatbázis készítés/kezelés, információszolgáltatás (például tisztább termelési technológiák, öko-hatékonyság, legjobb háztartási gyakorlat, ökoturizmus, fenntarthatósági továbbképzések stb.).

Indikátorok

A 3. cél indikátor táblázata, illetve a melléklet 8.3 fejezete szerint.

³⁰ Szennyezőanyag Kibocsátás és Átadás nyilvántartási Rendszer (Pollutant Release and Transfer Register)

³¹ Baja, Budapest, Debrecen, Győr, Gyula, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs, Szeged, Székesfehérvár, Szolnok, Szombathely

³² Az időszak folyamán a távérzékeléssel nyert adatok legalább egyszeri aktualizálása szükséges. Később – igény szerint – a megyeszékhelyek, illetőleg a megyék digitális környezeti atlaszai (térinformatikai adatbázisai) is elkészíthetők.

3.7 Projekt előkészítési prioritási tengely

Beavatkozási logika

A prioritási tengely célja olyan színvonalas **projektek teljes körű előkészítése**, amelyek a Kohéziós Alap, illetve az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatásának elnyerése esetén a 2007–2013 közötti időszakban megvalósíthatóak. A prioritási tengely keretén belül elnyerhető források felhasználásával a KEOP tervezett műveleteihez kapcsolódó projekt ötleteket támogatásra alkalmas, teljes műszaki-szakmai és közbeszerzési dokumentációval rendelkező projekt javaslatokká alakítják a projektgazdák.

Az előkészítés támogatása nem jelent automatikus döntést magára a projekt megvalósításra vonatkozóan. A projektek támogatásáról a döntés a KEOP Akciótervében meghirdetett konstrukcióknak megfelelő módon (pályázat útján, nevesített projekt ill. nagy projekt kiválasztásával) történik, függetlenül az előkészítésre vonatkozó döntéstől.

A projekt előkészítés jelentőségét az adja, hogy a 2007-2013 között rendelkezésre álló támogatások sikeres felhasználása érdekében elengedhetetlen a források szigorú ütemezés szerinti lekötése. Az ütemezés pedig akkor tartható, ha a fejlesztési célokhoz illeszkedő, megfelelő minőségű és mennyiségű projekt kínálatát folyamatosan biztosítani tudjuk.

Tervezett művelettípusok indikatív listája

A KEOP következő prioritási tengelyeihez kapcsolódó projektek előkészítésére lehet benyújtani pályázatokat:

- Egészséges, tiszta települések prioritási tengely
- Vizeink jó kezelése prioritási tengely
- Természeti értékeink jó kezelése prioritási tengely
- A megújuló energiaforrás felhasználás növelése prioritási tengely
- Hatékony energia-felhasználás prioritási tengely
- Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése prioritási tengely

A következő tevékenység finanszírozására lehet támogatást igényelni:

a) Projekt-előkészítési tevékenységek

- Módszertani támogatás projektfejlesztés, illetve projekt menedzsment terén
- Sikeres esettanulmányok magyarországi bemutatása a projektgazdák számára
- Kezdeti projekttervezés
- Az uniós tagállamok tapasztalatainak hazai hasznosítása érdekében indokolt esetben tagállami tanulmányutak szervezése

b) Előzetes megvalósíthatóság és megvalósíthatóság

- Előzetes megvalósíthatósági tanulmányok készítése
- Pénzügyi-gazdasági megvalósíthatósági tanulmányok készítése
- Egyéb háttér tanulmányok készítése

- Üzleti terv készítése
- Részletes projektterv készítése

c) Szakmai tanulmányok kidolgozása

- Környezeti hatástanulmányok készítése
- Műszaki megvalósíthatósági tanulmányok készítése
- Szabályozási tervek előkészítése
- Engedélyezési tervek, kiviteli tervek készítése
- Közbeszerzési dokumentáció készítése, amennyiben a projekthez ez szükséges.

3.8 Az operatív program lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás) prioritási tengely

Cél: Az operatív program műveleteinek eredményes és hatékony megvalósítása

Indikátor:

Támogatott projektek megvalósulásának aránya

[az eldöntött (pozitív támogatási döntés) fejlesztések és a ténylegesen (lezárt projektekben) megvalósított fejlesztések aránya]

Cél (2015): 90%

3.8.1 Az ÚMFT technikai segítségnyújtás tevékenységei

Az Európai Tanács 1083/2006/EK Rendeletének 46. cikke szerint az alapokból lehetőség van az operatív programok előkészítési, menedzsment, monitoring, értékelési, tájékoztatási és ellenőrzési tevékenységeinek finanszírozására, beleértve a megvalósításhoz szükséges adminisztratív kapacitás megerősítését.

A 2007-13-as időszakban a technikai segítségnyújtás forrásai két helyen jelennek meg: az OP-k technikai segítségnyújtási prioritási tengelyében és a horizontális *Végrehajtás operatív programban* (VOP). Az ÚMFT technikai segítségnyújtási kereteinek a két finanszírozási forrás közti elhatárolása összhangban van mind a 1083/2006 EK Rendelet 46. cikkelyével, mind az ÚMFT megvalósításának struktúrájával.

A támogatási intézményrendszer egyes szintjei közötti munkamegosztás világos alapelvek szerint épül fel. A központi szintű feladatok – a tervezés és a végrehajtás koordinációja – az operatív programok irányító hatóságainak feladata, míg az egységes monitoring információs rendszer, az ÚMFT és az operatív programok tájékoztatási és nyilvánossággal kapcsolatos tevékenységei stb. az NFÜ-ben vonták össze. A programvégrehajtás szakaszában az irányító hatóságok elsősorban az operatív programok céljainak elérése szempontjából stratégiai jelentőségű döntések előkészítésére, végrehajtására, illetve a közreműködő szervezetek munkájának külső, mintavételes, illetve rendszerellenőrzésére koncentrálnak.

Az egyes OP-k lebonyolításának technikai-operatív feladatait az irányító hatóságtól kapott megbízás alapján a *közreműködő szervezetek* végzik.

A fentiekkel összhangban a VOP és az OP-k technikai segítségnyújtási (technical assistance – TA) keretei közötti elhatárolás az alábbi:

- A VOP prioritásai az ÚMFT, illetve az összes operatív program végrehajtásához kötődő, stratégiai, rendszerszintű tevékenységeket hivatottak támogatni (*a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség és a horizontális szervezetek feladatai*).
- Az operatív programok technikai segítségnyújtási prioritási tengelyei az egyes programok technikai-operatív lebonyolítását, elsősorban az OP projektjeinek végrehajtásá-

hoz kötődő tevékenységeket támogatják *(elsősorban a közreműködő szervezetekhez kapcsolódó költségek)*.

A technikai segítségnyújtási keretek fenti felosztása a pénzügyi források tervezésének az alapja. Az I. NFT tapasztalatai alapján a lebonyolítás költségeinek közel egyharmada köthető a programmegvalósításhoz kapcsolódó tevékenységeket végző központi és horizontális intézményekhez. A fennmaradó közel kétharmados rész pedig az egyes programok operatív jellegű, elsősorban projektszintű végrehajtásához (közreműködő szervezetekhez) kapcsolódó tevékenységekhez köthető.

Ennek megfelelően a rendelkezésre álló technikai segítségnyújtási források az alábbiak szerint alakulnak:

TA-forrás	Az ÚMFT százalékában
VOP	1,38%
Összes operatív program TA-prioritása	2,59%
<i>Összesen</i>	<i>3,97%</i>

3.8.2 A Technikai Segítségnyújtás prioritás által támogatott tevékenységek

a) Az operatív program technikai-adminisztratív lebonyolítása (a közreműködő szervezeti feladatok)

Az operatív program végrehajtásában – a fenti feladatmegosztás eredményképpen – a közreműködő szervezetek az irányító hatóságtól kapott felhatalmazás és iránymutatás alapján végzik a támogatási konstrukciók, műveletek kezelését.

A közreműködő szervezetek legfontosabb feladatai:

- részvétel az operatív program vagy prioritási tengely, ill. akcióterv kidolgozásában illetve módosításában;
- éves munkaterv készítése az operatív program lebonyolításáról;
- a projektjavaslatok befogadása, értékelése;
- a bírálóbizottságok titkársági feladatainak ellátása;
- a támogatási szerződések, a szükség szerint kötendő biztosítéki szerződések megkötése és módosítása;
- a projektek megvalósításának és előrehaladásának nyomon követése,
- a támogatások kifizetésének engedélyezése,
- a támogatások kifizetése;
- a helyszíni szemlék lebonyolítása;
- a szabálytalanságok feltárása és jelentése;
- az egységes monitoring információs rendszerben az adatok folyamatos rögzítése, az adatbázis naprakészségének és megbízhatóságának biztosítása;
- negyedéves beszámolók készítése a program előrehaladásáról;
- az OP-specifikus tájékoztatási és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátása.

A közreműködő szervezetek feladatait az irányító hatóság és a közreműködő szervezetek közötti megállapodások rögzítik. A közreműködő szervezeteknek az OP lebonyolításával kapcsolatos feladatait az elvégzett tevékenységek és a teljesítmény alapján jelen prioritási tengely finanszírozza. A közreműködő szervezetek teljesítményét - előre meghatározott szempontok alapján - évente értékeli.

Az IH és a KSZ-ek közötti feladatdelegálás előfeltétele, hogy a közreműködő szervezetek az ún. *minősítés* (szervezeti audit) során bizonyítottan számot adjanak a feladat elvégzéséhez szükséges szervezeti feltételek, erőforrások és szakmai kompetenciák meglétéről, valamint ezen feltételekről az IH folyamatosan megbizonyosodjon. Ennek érdekében a közreműködő szervezetek teljesítményét rendszeresen értékelni kell.

b) Az operatív program lebonyolításával kapcsolatos specifikus feladatok ellátása

A prioritási tengely támogatja továbbá mindazon tevékenységeket, amelyek specifikusan és kizárólagosan az OP megvalósításához köthetők, és nem kerülnek a Végrehajtás operatív program keretein belül támogatásra. Ezek főleg a következők:

- az OP monitoring bizottságának működtetése, annak titkársági feladatainak ellátása,
- éves megvalósítási jelentések, az OP végrehajtását érintő tanulmányok, elemzések készítése.

4. PÉNZÜGYI TÁBLA

Környezet és Energia OP finanszírozási terve

Az operatív program hivatkozási (CCI) száma: 2007HU161PO002

folyó áron, euró

Év	ERFA (1)	Kohéziós Alap (2)	Európai Unió ösz- szesen (3)=(1)+(2)
2007	Átmeneti támogatás nélküli régióban	55 683 716	55 683 716
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	55 683 716	139 270 648
2008	Átmeneti támogatás nélküli régióban	54 050 519	54 050 519
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	54 050 519	297 607 397
2009	Átmeneti támogatás nélküli régióban	51 502 148	51 502 148
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	51 502 148	477 154 536
2010	Átmeneti támogatás nélküli régióban	53 358 763	53 358 763
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	53 358 763	589 267 128
2011	Átmeneti támogatás nélküli régióban	60 577 407	60 577 407
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	60 577 407	617 171 780
2012	Átmeneti támogatás nélküli régióban	58 714 807	58 714 807
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	58 714 807	650 816 630
2013	Átmeneti támogatás nélküli régióban	62 143 776	62 143 776
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	62 143 776	685 638 369
Összesen	Átmeneti támogatás nélküli régió- ban	396 031 136	396 031 136
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Mindösszesen	396 031 136	3 456 926 488
			3 852 957 624

Környezet és Energia OP finanszírozási terve

Az operatív program hivatkozási (CCI) száma: 2007HU161PO002

folyó áron, euró

Prioritási tengely	Forrás	Társfinanszírozás számítási módja*	Európai Unió finanszírozás (a)	Hazai finanszírozás (b)=(c)+(d)	Hazai indikatív felosztása		Összes finanszírozás (e)=(a)+(b)	Társfinanszírozás aránya (f)=(a)/(e)	Tájékoztató adatok	
					Állami (c)	Magán (d)			Egyéb pénzügyi eszközök	EIB hitelek
1. Egészséges, tiszta települések	KA	Közkidások	1 880 698 286	331 887 933	331 887 933		2 212 586 219	85,0%	n.a.	n.a.
2. Vizeink jó kezelése	KA	Közkidások	1 240 247 950	218 867 285	218 867 285		1 459 115 235	85,0%	n.a.	n.a.
3. Természeti értékeink jó kezelése	ERFA	Közkidások	114 989 621	20 292 286	20 292 286		135 281 906	85,0%	n.a.	n.a.
4. A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése	ERFA	Közkidások	163 063 840	28 775 972	28 775 972		191 839 812	85,0%	n.a.	n.a.
5. Hatékonyabb energiafelhasználás	KA	Közkidások	111 727 007	19 716 530	19 716 530		131 443 537	85,0%	n.a.	n.a.
6. Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése	ERFA	Közkidások	117 977 675	20 819 590	20 819 590		138 797 265	85,0%	n.a.	n.a.
7. Projekt előkészítés	KA	Közkidások	166 383 844	29 361 855	29 361 855		195 745 699	85,0%	n.a.	n.a.
8. Technikai segítségnyújtás	KA	Közkidások	57 869 401	10 212 247	10 212 247		68 081 648	85,0%	n.a.	n.a.
Összesen			3 852 957 624	679 933 698	679 933 698		4 532 891 322	85,0%	n.a.	n.a.

* A Tanács 1083/2006/EK rendeletének 53. cikk (1) bekezdése alapján a) az elszámolható költségek - ideértve a köz- és magánkiadásokat is - teljes összege b) az elszámolható közkiadás összege

Az operatív program forrásainak kategóriák szerinti bontását a melléklet 8.8 fejezete tartalmazza.

5. AZ EURÓPAI MEZŐGAZDASÁGI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI ALAP ÁLTAL FINANSZÍROZOTT INTÉZKEDÉSEKKEL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉS

Kapcsolat az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) támogatott Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervvel (ÚMVST), valamint az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal (UMVP):

A ÚMVST és az UMVP az uniós rendelet alapján (1698/2005/EK) jelentős környezetvédelmi intézkedéseket tartalmazó terv, amelyhez a KEOP több módon kapcsolódik.

Az EMVA-ból finanszírozható tevékenységek jelentős hányada – kiemelten az EMVA 2. tengelyén szereplő földhasználatot segítő intézkedések – alapvető természetvédelmi fontosságúak. Az agrár-környezetvédelmi, erdő-környezetvédelmi intézkedések és a Natura 2000 hálózat, illetve a VKI alapján, a vízgyűjtő-gazdálkodási tervben kijelölt területek finanszírozási lehetőségét megteremtő önálló támogatási jogcím hozzájárulnak a hazai és nemzetközi jogszabályok által védett természeti területek értékeinek megőrzéséhez, az optimális természetvédelmi kezelési tevékenység megvalósításához. A modern magyar ökológiai gazdálkodás infrastrukturális hátterét a mezőgazdasági termelők az EMVA-ból nem termelő beruházások jogcímen folyósított támogatás segítségével teremthetik meg. Az EMVA-ból támogatható a VTT-hez kapcsolódó az új típusú (ártéri) gazdálkodás. A mezőgazdasági üzemek korszerűsítésének keretében támogathatóak az állattartó telepek elmaradt környezetvédelmi beruházásai a Nitrát és az IPPC direktívával összhangban. Az EMVA támogatást nyújthat a mezőgazdasági termelők saját energiaellátásához, ezen belül kiemelt terület a megújuló energiaforrások alkalmazása. Ide sorolható a biomassa versenyképes megtermelése és elsődleges – termelők által megvalósított – feldolgozása, bioüzemanyagok vonatkozásában a kisüzemi nyersszesz, illetve nyersolaj előállítása.

Az EMVA felhasználási lehetőségei azonban – elsősorban a támogatott tevékenységek, illetve kedvezményezett kör tekintetében – korlátozottak, így nagy szerepe van az ÚMVST és a KEOP céljai és intézkedései összehangolásának. Kulcsfontosságú elem az agrár- és vidékfejlesztési politika és a vízgyűjtőgazdálkodás fejlesztésének összehangolása. Az integrált vízgyűjtőgazdálkodás hatékonyságának növeléséhez az ÚMVST a holtágak és hatásterületük környezetkímélő hasznosításán, a természetközeli mezőgazdasági területhasználatok támogatásán, az árterek és belvízöblözetek rehabilitációjával érintett területeken tevékenykedő gazdálkodók támogatásán, és a vizek jó ökológiai állapotának eléréséhez szükséges jó mezőgazdasági gyakorlat előmozdításán keresztül járul hozzá.

Az EMVA támogatásban nem részesülő, de az állami kezelésű védett területek természeti értékeinek megőrzéséhez elengedhetetlen, kezeléshez és használathoz kapcsolódó infrastrukturális beruházások a KEOP keretében valósulhatnak meg.

Az UMVP legutóbbi változatában az I. tengelyben vízrendezéshez, a biomassa-termeléshez és feldolgozáshoz kapcsolódó infrastruktúrafejlesztések, a II. tengelyben a hátrányos helyzetű, illetve Natura 2000 területeknek, illetve az erdősítéshez nyújtott támogatások és az agár-erdő környezetvédelmi, állatjóléti kifizetések jelennek meg.

6. AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

A végrehajtási rendszer kialakításával kapcsolatos alapvető szempont a 2004-2006-os időszak tapasztalatainak összegzése, egy koordinált és hatékony rendszer kialakítása, a feladat- és felelősségi körök világos elválasztása, az egyes folyamatokban meglévő átfedések megszüntetése, az eljárások átláthatóvá tétele és egyszerűsítése, valamint egy ügyfélbarát rendszer kialakítása.. Ezen alapvető szempontokat a folyamat minden szereplőjének, a végrehajtási rendszer minden szintjének folyamatosan figyelembe kell vennie.

6.1 MENEDZSMENT

6.1.1 Stratégia és koordináció

A stratégiai tervezés koherenciájának biztosítása érdekében a kormány jóváhagyja

- az Új Magyarország Fejlesztési Tervet (ÚMFT) és az operatív programokat az Európai Bizottság számára történő benyújtásukat megelőzően,
- az operatív programokban megvalósítandó intézkedéseket részletesen kibontó akciótervek sarokpontjait – a tervezett intézkedések ütemezését, költségvetését, célrendszerét és célcsoportjait, valamint a pályázat nélkül megvalósítandó projektek, és a nagyprojektek listáját,
- az operatív programoknak – az előzetesen a monitoring bizottságok által is elfogadott módosításait.

A kormány rendszeresen értékeli az ÚMFT és az operatív programok megvalósításának előrehaladását.

A kormány fejlesztéspolitikával kapcsolatos döntés-előkészítő, javaslattevő, koordináló szerve a **Fejlesztéspolitikai Irányító Testület (FIT)**. A FIT az OP végrehajtása tekintetében a Kormány számára javaslatot dolgoz ki, és állást foglal a kormány számára az operatív programok végrehajtásához és a támogatások felhasználásához szükséges intézményrendszer kialakítása, valamint az e témakörben indokolt szabályozás tekintetében. A FIT ezek mellett összehangolja az EU és hazai forrásból megvalósítani tervezett fejlesztéseket, összehangolja az ÚMFT, a Nemzeti Akcióprogram, a Fenntartható Fejlődés Stratégiája és az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv stratégiai tervezésével kapcsolatos feladatokat, véleményezi az operatív programokat. Kijelölt tagjai révén a FIT szakmai felügyeletet gyakorol az operatív programok végrehajtása felett.

Koordinációs feladatkörében a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség felel:

- az ÚMFT tervezésének, programozásának, értékelésének és végrehajtásának összehangolásáért,
- az operatív programok tervezésének, programozásának és megvalósításának koordinációjáért,
- a 1083/2006/EK tanácsi rendelet 27. cikk 4. bekezdés g) pontjában foglaltaknak megfelelően az operatív programok, illetve – az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program irányító hatóságával együttműködésben – az Európai Mezőgazdasági és

Vidékfejlesztési Alap (EMVA), valamint az Európai Halászati Alap (EHA) támogatásainak összehangolásáért,

- továbbá mindezen támogatásoknak az Európai Beruházási Banktól, az Európai Beruházási Alapból és egyéb forrásokból származó támogatásokkal való összehangolásáért.

Az NFÜ ennek során maximális mértékig figyelembe veszi az állami támogatásokra vonatkozó szabályozást. Ez utóbbi biztosítása érdekében a Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Irodája (PM TVI) részt vesz a programok és akciótervek (ld. később) előkészítésében, a támogatást nyújtó szervezet vonatkozásában, ezen felül minden esetben megvizsgálja az állami támogatási szabályok relevanciáját.

a) A koordináció fórumai és mechanizmusai

A külső és belső (OP-k közötti) koordináció legmagasabb szintje - a szakpolitikák, ágazati és regionális érdekek egyeztetése, fejlesztéspolitika stratégiai szintű kérdéseiben hozott döntések alapján - a **kormány**.

A kormány tanácsadó testületeként jött létre a **Nemzeti Fejlesztési Tanács**, amelynek tagjai a miniszterelnök, a regionális fejlesztési tanácsok képviselői, a Gazdasági és Szociális Tanács delegáltjai, a miniszterelnök által felkért szakértők, valamint meghívottként a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület tagjai. Az NFT értékeli a fejlesztéspolitikai célok megvalósulását, nyomon követi az ÚMFT-ben rögzített célok teljesülését, és az EU fejlesztési irányelvek érvényesülését, és ennek alapján javaslatokat fogalmazhat meg a kormány számára.

A koordináció további fórumát jelentik a **monitoring bizottságok**, amelyben megfigyelői státuszban helyet kapnak az EMVA és EHA végrehajtásával foglalkozó szervezetek képviselői is.

Az operatív programok egymás közti, valamint az egyéb támogatási eszközökkel való **tartalmi összehangolását** az operatív programok tervezési-végrehajtási részleteit tartalmazó akciótervek biztosítják. Az akcióterveket – a kormány keretjellegű döntése alapján – az NFÜ véglegesíti.

A koordináció mechanizmusai tehát egyaránt vonatkoznak a stratégiai célok, beavatkozási területek, pályázati kiírások stb. tekintetében történő **kölcsönös tájékoztatásra** és **információcserére**, a **monitoring bizottságokban, munkacsoportokban való kölcsönös részvételre**, végrehajtás eszközeiben történő **összhang és átjárhatóság megteremtésére**, így például a monitoring információs rendszerek közötti átjárhatóság biztosítására.

b) A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) koordinációs feladatai

Az NFÜ **felel az ÚMFT egészének** megvalósításával kapcsolatos koordinációs tevékenységekért, különösen:

- az ÚMFT-szintű értékelési feladatok ellátásáért;
- az ÚMFT-t és a több operatív programot érintő kérdések tekintetében az Európai Bizottsággal való kapcsolattartásért;
- az ÚMFT és az OP-k általános eljárásrendjének szabályozása, egységes működési kézikönyv kidolgozásáért;
- az egységes monitoring és informatikai rendszer kifejlesztéséért, működtetéséért, folyamatos továbbfejlesztéséért;

- az ÚMFT megvalósítására vonatkozó egységes kommunikációs stratégia kidolgozásáért, továbbá és az ÚMFT egészére vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos kötelezettségek teljesítéséért;
- szervezetfejlesztésért (például képzések biztosítása, tananyagok fejlesztése, jó gyakorlatok terjesztése, ösztönzése, jogszabályi koordináció biztosítása)
- az ÚMFT végrehajtásában résztvevő intézmények számára egységes pályázati ügyfélszolgálat kialakításáért és működtetéséért.

6.1.2 Irányító hatóság (IH)

2006 júliustól valamennyi OP irányító hatósága a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség önálló szervezeti egységeként működik.

A végrehajtás irányításának koncentrációja elősegíti az OP-k végrehajtása közötti koordináció hatékonyságának növelését, a tapasztalatcserét (amely az eljárásrendek egységesítése miatt még inkább felértékelődik), az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot, valamint a feladat-szervezés racionalizálását.

a) Az irányító hatóság helye

A 1083/2006/EK rendelet 59. cikk (1) a) pontjának megfelelően a KEOP esetében az irányító hatósági feladatokat az NFÜ látja el.

b) Feladatköre és felelőssége

A 1083/2006/EK rendelet 60. cikkében foglaltaknak megfelelően az irányító hatóság felelős az operatív programnak a hatékony és eredményes pénzgazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért, és különösen a következőkért:

- Koordinálja a felelősségi körébe utalt operatív programok és kapcsolódó dokumentumok tervezését. Ennek keretében létrehozza és az érintett tárcák/régiók és szakértők részvételével működteti a Tervezési Operatív Bizottság albizottságaként az Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottságát (OPTKB).
- Biztosítja, hogy a finanszírozásra kiválasztott műveletek összhangban álljanak az operatív programra alkalmazandó feltételekkel, valamint, hogy végrehajtásuk teljes időtartama alatt megfeleljenek a vonatkozó közösségi és nemzeti szabályoknak.
- Biztosítja az operatív program minden egyes műveletének számviteli nyilvántartását számítógépes formában nyilvántartó és tároló rendszer naprakész adatokkal való feltöltését, valamint azt, hogy a pénzügyi ellenőrzéshez, monitoringhoz, ellenőrzéshez és értékeléshez szükséges végrehajtási adatok gyűjtése megtörténjen.
- Biztosítja, hogy a kedvezményezettek és a műveletek végrehajtásába bevont egyéb szervezetek – a nemzeti számviteli szabályok sérelme nélkül – vagy külön számviteli rendszert, vagy a művelettel kapcsolatos valamennyi ügylet számára megfelelő számviteli kódot alkalmazzanak.

- Jóváhagyja a pályázati kiírásokat és a támogatási szerződésmintákat; jóváhagyja a projektjavaslatokról szóló döntéseket.
- Befogadja és ellenőrzi a KSz-ek által készített forrásle hívásokat, hitelesítési jelentéseket.
- Biztosítja, hogy az operatív programok értékelései a vonatkozó közösségi rendelkezésekkel összhangban történjenek, az operatív programot érintő értékelési tevékenységekben közreműködik.
- Elkészíti és folyamatosan aktualizálja az operatív program ellenőrzési nyomvonalát. Eljárásokat dolgoz ki annak érdekében, hogy a megfelelő ellenőrzési nyomvonal biztosításához előírt valamennyi költség- és ellenőrzési dokumentumot a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően megőrizze.
- Biztosítja, hogy az Igazoló Hatóság a költségekkel kapcsolatban igazolás céljából folytatott eljárásokról és vizsgálatokról valamennyi szükséges információt megkapja.
- Működteti az operatív program monitoring bizottságát és biztosítja az ehhez szükséges dokumentumokat annak érdekében, hogy a monitoring bizottság az operatív program végrehajtásának minőségét – figyelemmel annak konkrét céljaira – felügyelhesse.
- Felel az éves és záró végrehajtási jelentések elkészítéséért, valamint – a monitoring bizottság általi jóváhagyásukat követően – a Bizottsághoz történő benyújtásukért.
- A Bizottság részére átadja a nagyprojektek értékeléséhez szükséges információkat.
- Koordinálja az operatív program végrehajtására vonatkozó többéves részletes programozási-végrehajtási dokumentum (akcióterv) kidolgozását és módosítását.
- Ellenőrzi az operatív program végrehajtására vonatkozó akcióterv(ek) formai és módszertani követelményeinek teljesítését, biztosítja a konzisztenciát az operatív programok tartalmával, valamint képviseli a programok szabályossági és végrehajthatósági szempontjait.
- Javaslatot tesz az operatív program módosítására.
- Az operatív program végrehajtását folyamatosan nyomon követi, a megvalósítást monitoring indikátorok segítségével méri, valamint a szükséges beavatkozásokat megteszi.
- Felügyeli a felelősségi körébe utalt programok végrehajtását, biztosítja azok szabályosságát, ennek érdekében megteszi a szükséges beavatkozásokat.
- Az operatív program(ok)kal kapcsolatos ügyek tekintetében az Európai Bizottság illetékes főigazgatóságával/aival kapcsolatot tart.
- Részt vesz az ÚMFT egészére, illetve a felelősségi körébe utalt operatív programra vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátásában és ügyel az ezzel kapcsolatos követelmények betartására.
- Ellenjegyzí a végrehajtásra vonatkozó többéves programozási dokumentumokat.
- Gondoskodik az operatív program szakmai segítségnyújtási keretének kezeléséről.

- Kezeli a rendszerszintű szabálytalanságokat, megteszi a szükséges korrekciós intézkedéseket.

Az OP IH feladatainak ellátásában – jellemző módon a horizontális, több OP-t érintő feladatok tekintetében – részt vesznek az NFÜ további szervezeti egységei is.

A végrehajtás megfelelő adminisztratív, pénzügyi és technikai feladatait végző **közreműködő szervezetek** (továbbiakban: KSZ) tekintetében az IH:

- Szakmai felügyeletet gyakorol a KSZ OP végrehajtásával kapcsolatos tevékenységei vonatkozásában.
- Jóváhagyja a KSZ OP-források felhasználásával kapcsolatos belső eljárásrendjét.
- Rendszeresen ellenőrzi és értékeli a KSZ tevékenységét.

A közreműködő szervezetek a rájuk delegált feladatokat feladat-ellátási szerződés alapján látják el, amely szerződés biztosítja, hogy a KSZ szolgáltatásaiért cserébe teljesítményalapú finanszírozásban részesüljön.

6.1.3 Közreműködő szervezetek

a) A közreműködő szervezetek feladatai

A KSZ egy vagy több prioritás tekintetében különösen az alábbi feladatokat látja el:

- Az Irányító Hatóság által meghatározott követelményeknek megfelelően éves munkatervet készít, amely tartalmazza a pályázatok meghirdetésének és beadási határidejének tervezett dátumait, a kötelezettségvállalásra, támogatási szerződések megkötésére és kifizetésre vonatkozó éves irányszámokat.
- Befogadja és értékeli a projekt javaslatokat, az irányító hatósággal történt megállapodásnak megfelelően szükség szerint bíráló bizottságokat állít fel és működtet, amennyiben ezt az Irányító Hatóság a közreműködő szervezetre delegálta.
- Vizsgálja a társfinanszírozott termékek és szolgáltatások teljesítését, valamint ellenőrzi, hogy a műveleteknek a kedvezményezettek által bejelentett költségei valóban felmerültek, és a közösségi és nemzeti szabályokkal összhangban állnak.
- Megkötö és módosítja a támogatási szerződéseket.
- Nyomon követi a projektek megvalósítását, elvégzi a támogatások kifizetését, végzi a folyamatba épített ellenőrzéseket, feltárja és jelenti a szabálytalanságokat.
- Folyamatosan rögzíti az adatokat az egységes monitoring információs rendszerben, valamint biztosítja az adatbázis naprakészségét és megbízhatóságát.
- Közreműködik a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítésében az IH-val és a szakminisztériumokkal együttműködésben.
- Az operatív program és annak részleteit tartalmazó akcióterv és az éves munkaterv megvalósításában történt előrehaladásról negyedévente beszámolót készít, amely tartalmazza a szükséges intézkedésekre vonatkozó javaslatokat is.
- Elkészíti és folyamatosan aktualizálja az ellenőrzési nyomvonalat.

- Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátása, az NFÜ által elfogadott éves kommunikációs terv alapján.

b) KSZ-ek minősítése, kiválasztása és finanszírozása

Az operatív program végrehajtásában közreműködő szervezetek az intézményes-szakmai felkészültségüket előre rögzítő, objektív szempontrendszer alapján mérő **minősítési rendszer** keretében kerülnek kiválasztásra. A feladat tényleges delegálásának előfeltétele, hogy a közreműködő szervezet a minősítés során a feladat elvégzéséhez szükséges szervezeti feltételek, erőforrások, és szakmai kompetenciák meglétéről bizonyítottan számot adjon.

A végrehajtás hatékonyságának biztosítása érdekében, a közreműködő szervezetek teljesítménye rendszeresen értékelésre kerül.

Az OP lebonyolításban résztvevő közreműködő szervezet – a minősítési eljárás eredménye alapján – rendeletben kerül kijelölésre. Ezt követően a konkrét feladat-, felelősség – és hatáskörök rögzítése többoldalú szolgáltatási szerződés keretében kerül meghatározásra.

A program hatékony végrehajtása érdekében egyes támogatási konstrukciók esetében - egyedi döntés alapján - közvetítőként gazdasági társaságok, kereskedelmi bankok, civil szervezetek ill. egyházak is bevonhatók.

6.1.4 Stratégiai irányítás és eszközei

a) Tartalmi irányítás: Akciótervek

Az ÚMFT és az operatív programok részletes tartalmát és annak operatív programok közötti, valamint egyéb támogatási eszközökkel történő koordinációját a 2007-13-as programidőszakban az ún. **akciótervek** rögzítik.

Az akciótervek tartalmazzák a támogatási konstrukciókat és az azokhoz kapcsolódó legfontosabb információkat egy operatív programra, vagy annak egy vagy több prioritására vonatkozóan, 2 éves kitekintéssel. Ezen belül az akcióterv meghatározza a támogatási konstrukciók tervezett ütemezését, várható költségvetését, célrendszerét és célcsoportjait, valamint a pályázat nélkül megvalósítandó projektek, és a nagyprojektek listáját.:

Az akcióterveket a kormány hagyja jóvá. Az akcióterv ennek alapján történő részletes kidolgozása és véglegesítése az irányító hatóságok feladata

6.1.5 Az OP lebonyolítása során használt eljárások

A végrehajtás hatékonyságának és eredményességének növelése, valamint átláthatóságának további elősegítése érdekében szükséges a végrehajtási folyamatok egységesítése és egyszerűsítése.

A projekt kiválasztási szempontok meghatározásakor általánosan biztosítani kell, hogy olyan projektek kerüljenek kiválasztásra, amelyek

- megvalósulása hozzájárul az ÚMFT és az operatív program illetve az adott prioritás társadalmi-gazdasági céljaihoz;
- egyértelmű, mérhető és elérhető célokkal rendelkeznek;
- költség-hatékonyak;

- pénzügyileg és szervezeti fenntarthatók;
- hozzájárulnak a környezeti fenntarthatóság és az esélyegyenlőség érvényesítéséhez;
- megvalósulásának feltételei biztosítottak.

A kiválasztási kritériumokat a nemzeti eljárásrendi jogszabályban meghatározott feltételeknek megfelelően az operatív program monitoring bizottsága fogadja el.

Az OP végrehajtás során az allokációs döntések meghozatala az alábbi eljárások mentén folyik:

Nagyprojekt: Olyan ERFA vagy KA finanszírozású projekt, amelynek összköltsége meghaladja az 50 millió eurót (környezetvédelem területén a 25 millió eurót), és amely műszaki-gazdasági szempontból nem bontható önálló részekre. Ezen projektek indikatív listáját az operatív program is tartalmazza.

Kiemelt projekt: Pályázat nélkül támogatható beruházás. Jellemzője, hogy a gazdaság, a társadalom szempontjából kiemelt jelentőséggel bír. Kedvezményezettje általában – de nem kizárólag – állami vagy önkormányzati szervezet. *(például közcélú infrastruktúra projektek, kiemelt foglalkoztatási hatással járó befektetések állami támogatása).*

Egyfordulós pályázat: Olyan támogatási konstrukciók esetében alkalmazott eljárás, ahol a pályázók várhatóan nagy száma, ill. összetétele (például magán szervezetek) indokolja a versenyeztetést. Az ilyen típusú pályázatok beadhatók és elbírállhatók folyamatosan vagy szakaszos jelleggel.

Kétfordulós pályázat: Olyan pályázatos projekt-kiválasztási eljárástípus, amely során először előzetes projekt-javaslat, majd – amennyiben az alapján indokolt – részletes projekt-javaslat kerül kidolgozásra. Elsősorban komplexebb, viszonylag magas előkészítési költségeket illetve projektfejlesztést igénylő projektek esetében használható.

Közvetett támogatás: az eljárásnak két típusa lehet:

- **Globális támogatás:** olyan, meghatározott értékhatár alatti pályázatok esetében használt eljárás, amelynek kapcsán a támogatások elosztását, a projektek szabályos és szerződészerű végrehajtásának felügyeletét – az irányító hatósággal kötött támogatási szerződés alapján – szakmai közvetítő szervezet – például civil szervezet – látja el.
- **Pénzügyi támogatási eszközök:** olyan eljárás, amelyben a projektek kiválasztását, megvalósulásának nyomon követését, ellenőrzését, a támogatás kifizetését pénzügyi közvetítők (például bankok) végzik. (például hitel, tőke, garancia eszközök).

Az egyes támogatáscsoportok esetében alkalmazandó projektkiválasztási eljárásokat az akciótervek tartalmazzák.

6.2 MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉS

6.2.1 Monitoring

a) Monitoring Bizottság

Feladat- és hatásköre:

Az Operatív Program Monitoring Bizottság felelősségi körébe tartozó feladatokat – különös tekintettel a végrehajtás eredményességére és minőségére – a 1083/2006/EK rendelet 65. cikke tartalmazza:

- az operatív program jóváhagyásától számított hat hónapon belül megvizsgálja és jóváhagyja a finanszírozott műveletek kiválasztási kritériumait, és jóváhagyja ezen kritériumoknak a programozási igények szerinti bármely felülvizsgálatát;
- az irányító hatóság által benyújtott dokumentumok alapján rendszeres időközönként felülvizsgálja az operatív program konkrét céljainak megvalósítása felé tett előrelépést;
- megvizsgálja a végrehajtás eredményeit, különösen az egyes prioritási tengelyek mentén kitűzött célok elérését, valamint az értékeléseket;
- megvizsgálja és jóváhagyja az éves és záró végrehajtási jelentéseket, valamint az évente aktualizált értékelési tervet;
- tájékoztatást kap az éves ellenőrzési jelentésről vagy a jelentésnek az operatív programra vonatkozó részéről, valamint a jelentés vizsgálatát követően vagy a jelentés említett részére vonatkozóan a Bizottság által tett esetleges észrevételekről;
- az Irányító Hatóságnak javasolhatja az operatív program bármely olyan felülvizsgálatát vagy vizsgálatát, amely elősegíthetné az alapok célkitűzéseinek elérését, illetve a program irányításának javítását, a pénzügyi ellenőrzést is beleértve;
- megvizsgálja és jóváhagyja az alapokból származó hozzájárulásról szóló bizottsági határozat tartalmának módosítását célzó javaslatokat.

A 1083/2006/EK tanácsi rendelet 63. cikk (1) bekezdésével összhangban egy monitoring bizottság több operatív program végrehajtását is felügyelheti.

Összetétele:

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikkében foglaltaknak megfelelően az operatív program monitoring bizottságának összetétele az alábbiak szerint alakul:

A monitoring bizottság elnöke a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület OP-ért felelős tagja. A monitoring bizottság tagjai:

- az irányító hatóság,
- az OP végrehajtásában érintett szakminiszterek delegált képviselője,
- az OP végrehajtásában érintett közreműködő szervezetek,
- az államháztartásért felelős miniszter képviselője,
- az érintett regionális fejlesztési tanácsok delegált képviselői,
- önkormányzati szövetségek legalább egy delegált képviselője,
- környezetvédelmi civil szervezet legalább egy delegált képviselője,
- az Országos Érdekegyeztető Tanács munkavállalói és munkáltatói oldalának egy-egy képviselője,
- a romákat, a fogyatékkal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő egy-egy civil szervezet delegált képviselői,
- az érintett szakmai és társadalmi szervezetek egy-egy delegált képviselője.

Tanácsadói minőségében részt vesz:

- saját kezdeményezésére vagy a monitoring bizottság kérésére az Európai Bizottság egy képviselője;
- az igazoló hatóság és az ellenőrzési hatóság egy-egy képviselője;
- azon operatív programok esetében, amelyekhez az EIB vagy az EIF hozzájárul, az EIB és az EIF egy-egy képviselője;
- állandó meghívottként az EMVA és az EHA végrehajtásáért felelős szervezet egy képviselője.

a) Monitoring információs rendszer leírása – indikátorok és adatgyűjtés

A pályázók és a támogatást igénybevevők által szolgáltatott adatok a monitoring információs rendszerbe, az Egységes Monitoring Információs Rendszer (EMIR) továbbfejlesztett változatába kerülnek. A rendszer adatokkal történő feltöltése a közreműködő szervezetek feladata, az NFÜ biztosítja a rendszer folyamatos működtetését és fejlesztését.

A rendszer elkülönült adatbázissal és hardware infrastruktúrával végzi majd az adatgyűjtést és továbbítást, valamint a végrehajtás támogatását, az ÚMFT informatikai kiszolgálását. A rendszer képes adatot szolgáltatni a hazai fejlesztéspolitikai intézményrendszer és az Európai Bizottság részére.

A 2007-13-as programozási időszakban alapkövetelmény, hogy a pályázók és a támogatást igénybe vevők adatszolgáltatási kötelezettségeiknek minden támogatási forma esetében lehetőleg elektronikusan tegyenek eleget. A rendszer ezen szempontok figyelembevételével kerül kialakításra.

Az informatikai rendszer valós idejű adatokat szállít a megvalósítási rendszer minden egyes szintjéről, valamint elektronikus kommunikációs eszközként szolgál az Európai Bizottság és Magyarország között. Az információs rendszerben lévő adatok pontosak és naprakészek, hiszen a napi irányítási feladatok ellátásának szükséges részét képezi az információs rendszer használata. A monitoring indikátorok kezelésén túl ez az érintett szervezet jelen rendszer adataira támaszkodva készíti el a program működéséhez szükséges egységesített dokumentumot.

A rendszer nyilván tartja az egyes prioritások esetében alkalmazott – az ERFA és az ESZA támogatási területei közötti – „átjárhatóság” (1083/2006/EK Tanácsi rendelet 34. cikk 2. bekezdés) teljesülését és az időszak során nyomon követi maximumainak teljesülését. A rendszer továbbá nyomon követi a 1083/2006/EK Tanácsi rendelet II. melléklet 15. pontja szerint a Közép-Magyarország régióra jutó addicionális támogatások felhasználását.

6.2.2 Értékelés

a) Értékelési terv

Az OP-k értékelése ÚMFT szinten biztosított koordináció mentén, szisztematikus rendszerben, értékelési terv mentén történik. Az értékelési terv biztosítja az értékelések elvégzésére való felkészülést, a külső és belső értékelő kapacitásokkal való hatékony gazdálkodást, valamint az értékelések összehangolásában rejlő lehetőségek kihasználását.

Az OP értékelési terve 3 éves kitekintésben készül, évente felülvizsgálatra, illetve kiegészítésre kerül a folyamatos értékelési rendszer jellegéből adódóan.

Az OP értékelési tervét az OP IH – az értékelés ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egységgel egyetértésben – terjeszti az OP monitoring bizottsága elé, amely azt évente jóváhagyja. Az értékelési terv a végrehajtás 2015-ig terjedő időszakára vonatkozóan előre tervezett értékeléseket, illetve a folyamatos értékelés rendszerében évente kiválasztásra kerülő értékeléseket is tartalmaz.

Az értékelési terv az alábbi értékeléseket tartalmazza:

- OP ex-ante értékelése és stratégiai környezeti vizsgálata (2006);
- OP stratégia és végrehajtási rendszer félidei felülvizsgálata (2009-2010);
- OP utólagos értékelése (2015-2016);
- akciótervek éves operatív értékelése (2008, 2010, 2012, 2014);
- akciótervek utólagos értékelése (2009, 2011, 2013, 2015);
- akciótervek és egyedi beavatkozások, nagyprojektek OP célok megvalósulásához való hozzájárulásának előzetes értékelő vizsgálata (2006, 2008, 2010);
- OP horizontális szempontok mentén (pl: esélyegyenlőség, fenntarthatóság, stb.) történő átfogó értékelése (2008, 2010, 2012)

b) A folyamatos értékelés kiválasztási mechanizmusa

Az előre tervezett (átfogó, stratégiai) értékelések mellett az ÚMFT egységes értékelési terve évről-évre kiegészül az akciótervekhez kapcsolódó értékelésekkel, amelyekre az OP IH tesz javaslatot a monitoring bizottsággal egyetértésben. Az értékelési terv keretében értékelést kell indítani:

- az akcióterv azon műveletei esetében, amelyek végrehajtása során a végrehajtási ütemtervben meghatározott indikátor-értékektől jelentős eltérés mutatkozik;
- az akcióterv műveleteihez kapcsolódó I. NFT-ben megvalósított intézkedés(ek) tapasztalatainak összegyűjtésére;
- az innovatív, hazai végrehajtási előzménnyel nem rendelkező műveletek lezárása után 2 évvel a végrehajtás tapasztalatainak összegyűjtésére, valamint a hatásmechanizmusok feltárására;
- 2009-től kezdődően évente prioritásonként legalább 1 művelet szándékolt és nem szándékolt hatásainak utólagos értékeléssel történő felmérésére.

Az értékelési tervtől függetlenül ad-hoc értékelés indítása indokolt a végrehajtás rendszerében (KSZ, IH) felmerülő előre nem látható igények, valamint a monitoring bizottság igényei alapján.

c) Értékelés menedzsment

Az értékelés horizontális, ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egység:

- előkészíti és lefolytatja az előre tervezett, átfogó stratégiai értékeléseket;
- biztosítja a rendszerszerűen lebonyolított értékelések forrásait, módszertani egységességét és az értékelési terv betartatását;

- előkészíti és lefolytatja a több OP-t érintő kérdésekben lefolytatott értékeléseket;
- előkészíti és lefolytatja az innovatív, hazai előzményekkel nem rendelkező műveletek értékelését.

Az OP irányító hatósága:

Az IH megfelelő kapacitást tart fenn az értékelésekhez kapcsolódó menedzsment feladatok elvégzésére, amely

- felelős az OP és a hozzá kapcsolódó akciótervek és műveletek értékeléséhez kapcsolódó feladatok elvégzéséért, az ÚMFT értékelési tervének OP-t érintő részeinek megvalósulásáért;
- koordinálja, fejleszti és ösztönzi az OP-hoz kapcsolódó értékelési tevékenységet;
- javaslatot tesz az ÚMFT 3 éves értékelési tervéhez;
- biztosítja az értékelések eredményeinek tervezésbe és végrehajtásba való becsatornázását;
- gondoskodik az OP értékelési indikátorok adatainak előállításáról és monitoring információs rendszerben való tárolásukról;
- kétévente, az akciótervek lezárásakor felülvizsgálja az OP prioritásszintű indikátorainak célértékeit;
- indokolt esetben az OP értékelési tervében nem szereplő értékeléseket indít a műveletekhez kapcsolódóan, azok végrehajtásának támogatására.

6.3 PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS ÉS ELLENŐRZÉS

6.3.1 Az igazoló hatóság feladatai

a) Az igazoló hatóság felépítése

A strukturális alapokból és a Kohéziós Alapból támogatott fejlesztések megvalósítására szolgáló operatív programok igazoló hatósága a Pénzügyminisztérium. Az igazoló hatósági feladatok ellátása az előző programozási időszak kifizető hatósági szervezetére és gyakorlatára épül.

Az igazoló hatóság a következő **feladatokat** látja el:

- átutalások fogadása az Európai Bizottságtól;
- az uniós hozzájárulások átutalása a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségnek a vonatkozó fejezeti kezelésű előirányzat-felhasználási keretszámlájára;
- a költségnyilatkozatok és átutalás igénylések elkészítése, igazolása és benyújtása a Bizottsághoz;
- annak igazolása, hogy a költségnyilatkozat pontos, megbízható számviteli rendszerekből származik, és ellenőrizhető bizonylatokon alapul, továbbá, hogy az igazolt költségek megfelelnek az alkalmazandó közösségi és nemzeti szabályoknak, és a programra alkalmazandó kritériumokkal összhangban finanszírozás céljából kiválasztott, valamint a közösségi és nemzeti szabályoknak megfelelő műveletek tekintetében merültek fel;

- igazolás céljából az ellenőrzési hatóság által vagy annak hatáskörében elvégzett valamennyi ellenőrzés eredményének figyelembevétele;
- a költségek megfelelőségének ellenőrzése érdekében saját hatáskörében kockázatelemzésen alapuló mintavétel alapján tényfeltáró vizsgálat és tényfeltáró látogatás elvégzése a pénzügyi lebonyolításban résztvevő szervezeteknél
- az átutalások fogadására szolgáló kincstári számlák forgalmáról, a követelésekről és a kötelezettségekről számviteli nyilvántartás vezetése;
- a visszafizetendő, valamint az adott művelethez történő hozzájárulás egészének vagy egy részének visszavonásából eredő összegek nyilvántartása;
- az adminisztratív hibák, valamint az operatív program megvalósítása során bekövetkezett szabálytalanságok következtében szükségessé váló pénzügyi korrekciók végrehajtása, a visszafizetett uniós hozzájárulások Európai Bizottság felé történő elszámolása;
- az adott pénzügyi évre, valamint a következő pénzügyi évre vonatkozó, előrelátható átutalási igénylésekkel kapcsolatos előrejelzések megküldése az Európai Bizottság részére minden évben legkésőbb április végéig.

6.3.2 Pénzügyi irányítás szabályai

a) Az IH felelőssége

- Az Irányító Hatóság felel az Operatív Programnak a megbízható pénzügyi gazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért.
- Az IH a kedvezményezettek elszámolásainak befogadását, feldolgozását és ellenőrzését közreműködő szervezetre – amennyiben van KSZ - delegálja.
- Az IH a delegált feladatok ellátását folyamatosan nyomon követi.
- Az IH biztosítja, hogy igazolás céljából az igazoló hatóság kellő információval rendelkezzen az operatív program végrehajtása során felmerült költségekkel kapcsolatban folytatott eljárásokról, továbbá a közreműködő szervezet hitelesítési jelentésének ellenjegyzésével nyilatkozik az igazoló hatóság felé az általa delegált feladatokat ellátó közreműködő szervezet által alkalmazott eljárások uniós és hazai előírásokkal való összhangjáról. Az irányító hatóság gondoskodik a költségnyilatkozat és a kapcsolódó hitelesítési jelentés igazoló hatóság részére történő benyújtásáról.

a) A KSZ felelőssége

- A közreműködő szervezet felelős az irányító hatóság által delegált feladatok uniós és hazai előírásokkal összhangban való ellátásáért.
- A közreműködő szervezet gondoskodik az Operatív Program keretében jóváhagyott projektek uniós és hazai előírásokkal összhangban történő végrehajtásának ellenőrzéséről.
- A közreműködő szervezet gondoskodik a kedvezményezett elszámolásainak befogadásáról, feldolgozásáról és folyamatba épített ellenőrzéséről, valamint kockázatelemzés alapján helyszíni ellenőrzés lefolytatásáról, és az elvégzett

ellenőrzéseknek hitelesítési jelentésben való összegzéséről az irányító hatóság és az igazoló hatóság tájékoztatása céljából. A KSZ gondoskodik a támogatásoknak kedvezményezettek részére történő kifizetéséről.

6.3.3 Kedvezményezett részére történő kifizetés folyamata

A kedvezményezett a projekt megvalósítása során keletkezett számláit az előrehaladási jelentéssel együtt rendszeres időközönként benyújtja a közreműködő szervezetnek.

A közreműködő szervezet az elszámolásokat pénzügyileg, tartalmilag és formailag ellenőrzi, a kockázatelemzés alapján készített ellenőrzési tervnek megfelelően helyszíni ellenőrzést is végezhet.

A KSZ a jóváhagyott elszámolások alapján gondoskodik a támogatások kedvezményezettek részére történő kifizetéséről. Az elvégzett ellenőrzések eredményéről hitelesítési jelentésben tájékoztatja az irányító hatóságot.

A kedvezményezett részére kifizetendő támogatás uniós részét az irányító hatóság a központi költségvetésből megelőlegezi, majd a rendelkezésre álló előfinanszírozási forrásból és a későbbi időközi kifizetésekből az igazoló hatóság az irányító hatóság részére megtéríti.

Az uniós támogatások fogadása és az irányító hatóság részére történő átutalása a Magyar Államkincstárban nyitott, nem kamatozó bankszámláról történik.

6.3.4 Az Európai Unió támogatások ellenőrzése

a) Pénzügyi irányítás és ellenőrzés (kontroll)

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet kialakítja és működteti a pénzügyi irányítás és kontroll rendszerét. A pénzügyi irányítás és kontroll rendszerének biztosítania kell, hogy a szervezetek tevékenysége szabályszerű és megfelelően szabályozott, gaz-

daságos, hatékony és eredményes legyen, az információk pontosak legyenek és megfelelő időben rendelkezésre álljanak. A tervezés, pályáztatás, pénzügyi lebonyolítás, számvitel, ellenőrzés és monitoring feladatait funkcionálisan el kell különíteni, ezen feladatok megfelelő szabályozásáról a vonatkozó belső szabályzatokban gondoskodni kell.

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet gondoskodik az ellenőrzési nyomvonal, a kockázatkezelési és szabálytalanságkezelési szabályzat kialakításáról és az esetleges változások haladéktalan átvezetéséről.

A pénzügyi lebonyolítás során az irányító hatóságnak, illetve a közreműködő szervezetnek gondoskodnia kell a kifizetéseket megelőző dokumentum alapú, valamint a – kockázatelemzés alapján történő – helyszíni ellenőrzések lefolytatásáról. Ennek keretében ellenőrizni kell a programok, illetve projektek támogatási szerződéseknek megfelelő fizikai és pénzügyi előrehaladását, valamint azt, hogy a benyújtott számla vagy egyéb, a gazdasági eseményt hitelesen dokumentáló bizonylat összhangban van a pályázatra vonatkozó döntéssel és a szerződéses feltételekkel, a fizikai és teljesítmény mutatószámok teljesítésével, a közbeszerzésre vonatkozó közösségi és nemzeti jogszabályokkal.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség vezetője, az irányító hatóság vezetője és a közreműködő szervezet vezetője valamint az igazoló hatóság és az ellenőrzési hatóság – minden évben, jogszabályban meghatározott tartalommal és határidőre – köteles nyilatkozni az általa működtetett irányítási és kontroll rendszerek megfelelő működéséről.

Az államháztartásért felelős miniszter, az európai uniós támogatások felhasználásának átláthatósága érdekében, az európai uniós támogatások lebonyolításában résztvevő szervezetek bevonásával audit bizottságot hoz létre és működtet.

b) Az ellenőrzési hatóság feladata, felelőssége

Az ellenőrzési hatóság a közösségi és nemzeti jogszabályok előírásaival összhangban kijelölt, az irányítási és ellenőrzési rendszerek eredményes működésének ellenőrzéséért felelős szervezet, amely funkcionálisan független az irányító hatóságtól, az igazoló hatóságtól és a közreműködő szervezetektől. Magyarországon valamennyi operatív program vonatkozásában ugyanazon szervezet látja el az ellenőrzési hatóság feladatait. Az ellenőrzési hatóság a Pénzügyminisztérium fejezet alá tartozó szervezet.

Az ellenőrzési hatóság feladatai:

- az 1083/2006/EK rendelet 71. cikk (2) bekezdésének megfelelően kidolgozza az irányítási és ellenőrzési rendszerek értékelési kritériumrendszerét, lefolytatja az értékelést, valamint elkészíti az értékelésről szóló jelentést és véleményt;
- gondoskodik a nemzeti ellenőrzési stratégia, valamint az éves beszámolási kötelezettségek (éves ellenőrzési jelentések és vélemények) elkészítéséről és teljesítéséről, valamint a Bizottsággal a szükséges egyeztetési eljárások lefolytatásáról;
- gondoskodik a rendszer- és mintavételes ellenőrzések elvégzéséről ;
- az Európai Bizottság felkérése alapján ellenőrzést végez;
- gondoskodik az ellenőrzési jelentések megállapításainak, javaslatai hasznosulásának, az intézkedési tervek végrehajtásának nyomon követéséről;

- elkészíti a részleges zárásról szóló nyilatkozatokat, valamint a zárónyilatkozatokat és az azokat megalapozó ellenőrzési jelentéseket;
- részt vesz az Európai Bizottság által végzett ellenőrzésekre adandó tagállami válaszok kialakításában, a szükséges tárgyalások lefolytatásában;
- részt vesz az 1083/2006/EK rendelet 73. cikke szerinti – Európai Bizottsággal történő – egyeztetéseken az ellenőrzési tervek összehangolása, az ellenőrzések eredményeinek kicserélése érdekében.

6.4 INFORMÁCIÓ ÉS NYILVÁNOSSÁG BIZTOSÍTÁSA

6.4.1 Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos rendelkezések

A hazai és közösségi jogszabályi követelmények figyelembevételével az NFÜ felel az ÚMFT és az operatív programok tájékoztatásra és nyilvánosságra vonatkozó feladatainak ellátásáért, különös tekintettel a következőkre:

- A potenciális kedvezményezettek, gazdasági és szociális partnerek tájékoztatása a támogatások nyújtotta lehetőségekről. Ezen belül kiemelt szerepet kap a potenciális pályázók hatékony mozgósítása, a jól megalapozott projektgeneráló tevékenység és a pályázati lehetőségek megismertetése.
- A közvélemény tájékoztatása arról a szerepről, amelyet az Európai Unió betölt a fejlesztések megvalósításában. Ennek során a kommunikáció az uniós társfinanszírozással megvalósuló tevékenységek eredményeinek bemutatására koncentrál.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos tevékenységek megvalósítása mind az intézményrendszer szereplői (NFÜ, közreműködő szervezetek) mind pedig a kedvezményezettek részéről kötelezettségekkel jár. Az ÚMFT egészére vonatkozó általános, illetve az operatív programokhoz kötődő általános kommunikációs tevékenységeket, partnerségi akciókat központi szinten szükséges megszervezni. A közreműködő szervezetek részt vesznek a támogatási lehetőségek megismertetéséhez kapcsolódó egyéb kommunikációs feladatok ellátásában (szakmai és információs napok, fórumok szervezése a programokról a potenciális pályázók számára, országos, regionális, megyei és kistérségi szinten), a kedvezményezettek kommunikációs tevékenységének támogatásában valamint adatgyűjtést és adatszolgáltatást is végeznek.

A kedvezményezettek az NFÜ által kiadott arculati kézikönyv és útmutató alapján, kötelező jelleggel végzik saját projektjük megismertetését a lehető legszélesebb körben.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos teendők megvalósítására vonatkozóan a jogszabályi kötelezettségeknek megfelelően az NFÜ ÚMFT egészére vonatkozóan egységes kommunikációs stratégiát készít, amely meghatározza a vonatkozó intézkedések célját, üzenetét, végrehajtásuk stratégiáját, tartalmát, a megcélzott társadalmi és gazdasági csoportokat, az intézkedések hatékonyságát mérő értékelési kritériumokat, az intézkedések ajánlott költségvetését, azok várható időbeli ütemezését, valamint a megvalósításért felelős adminisztratív egységeket és azok kötelezettségeit. A kommunikációs terv a kommunikációs stratégia alapján készül évente. A közreműködő szervezet feladata a kezelésében lévő operatív programhoz és/vagy prioritások összességéhez kapcsolódó kommunikációs terv elkészítése és benyújtása az NFÜ-nek jóváhagyás céljából.

Főbb területek:

- Támogatási lehetőségek megismertetése, pályázók hatékony mozgósítása, projektgenerálás
A fejlesztési források sikeres és eredményes felhasználásához nélkülözhetetlen a lehetséges kedvezményezettek hatékony mozgósítása, a támogatási lehetőségek megismertetése. E területeken különösen aktív, hatékony és koncentrált, a jól behatárolható célcsoportokra (a potenciális kedvezményezettek körének különböző szegmenseire) fókuszáló kommunikációra van szükség.
- A tárfinanszírozással megvalósuló fejlesztési programok eredményeinek bemutatása
A megvalósult projektek bemutatása a strukturális alapok hazai felhasználásának sikerességét hirdeti, egy gyorsan és lendületesen fejlődő Magyarország képét tudatosítja a közvéleményben, az Európai Unió imázsát erősíti, valamint – a jó példa elvén – ösztönzőleg hat a potenciális pályázók körére.
- Partnerség
A partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos módszertani feladatok – partnerségi stratégia, partnerségi akciók, partnerségi beszámolók – ellátása a társadalmi egyeztetés kapcsán, a kiemelt partnerekkel történő kapcsolattartás és a partnerek szakmai együttműködésekbe történő bevonása, valamint a partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos stratégia és beszámolók elkészítése a magyar kormány és az Európai Bizottság részére rendkívüli fontosságú.
- Ügyfélszolgálat
Kiemelt feladata az intézményrendszernek a lehetséges és már nyertes pályázókkal való kapcsolattartás. Ez az intézményrendszer szolgáltató jellegének erősítése szempontjából, valamint az átláthatóság szempontjából hangsúlyos terület. Ennek megfelelően központi és helyi szinten is szükséges az ügyfél-tájékoztatási és információs feladat egységes rendszerben történő ellátása. Az egységes ügyfél-tájékoztatási rendszer fő elemei: internetes pályázó-tájékoztató felület, online és telefonos ügyfélszolgálat működtetése (*Contact Center*), a közreműködő szervezetek információs tevékenységének koordinálása, az információk áramlását koordináló belső információs rendszer kialakítása és működtetése.

6.5 HORIZONTÁLIS ELVEK – KÖRNYEZETI FENNTARTHATÓSÁG, ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS PARTNERSÉG

A horizontális elvek (vagyis a nemek közötti egyenlőség, a fogyatékos emberek számára akadálymentes hozzáférés biztosítása, a megkülönböztetés tilalma és a környezeti fenntarthatóság és a partnerség elvének érvényesülése) érvényesítésére egyszerre kell ügyelni az OP keretében támogatott valamennyi projekt, illetve a lebonyolításban résztvevő intézmények tevékenységének vonatkozásában (1. dimenzió), valamint – s ez az 1. dimenzióval egyenrangú fontosságú – a kedvezményezett és a lebonyolító intézményrendszer szervezeti szintjén (2. dimenzió).

Az első dimenzió alapvetően projektszinten érvényesíthető,

- egyrészt az egyes projektjavaslatok kiértékelése során a horizontális elvekre koncentrált értékelési szempontok alkalmazásával,
- másrészt a projektfinanszírozási, monitoring és ellenőrzési funkciók horizontális elvek érvényesítésére irányuló specializáltsága mentén.

Ezért a horizontális elvek érvényesítése érdekében azok a fejlesztések támogathatók, amelyek elérnek egy minimális környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatósági szintet (*minimális fenntarthatósági követelmény*), illetve azt meghaladóan megfelelnek a fenntarthatósági kritériumoknak. A pontos elvárásokat az operatív program akciótervében kell rögzíteni. A minimális fenntarthatósági követelmény érvényesítését rendszeres időközönként értékelni kell a transzparencia és a partnerségi követelmények figyelembevételével.

A második dimenzió a kedvezményezett esetében szintén a pályázaton keresztül erősíthető (elsősorban a pályázatba, majd a támogatási szerződésbe foglalt önkéntes intézkedésekkel, amelyek a pályázat elbírálása során többpontot jelenthetnek); a lebonyolító intézmények szintjén pedig a pozitív államigazgatási eljárások alkalmazásának megerősítése, illetve az ilyen irányú kötelezettségek közreműködő szervezetekkel kötött megbízási – együttműködési – közhasznúsági szerződésekbe való foglalása révén biztosítható.

Az OP végrehajtásában résztvevő intézmények esélyegyenlőséggel és fenntarthatósággal kapcsolatos feladatait és kötelezettségeit a működési kézikönyvek tartalmazzák majd; az elvégzendő tevékenységek kivitelezése központilag lesz koordinálva, az egyes intézmények horizontális politikáért felelős munkatársainak aktív közreműködésével.

A partnerség elvének általános szempontjaként a végrehajtás minden szintjén érvényesülnie kell. Ezen elv figyelembe vételével kerül felállításra a végrehajtás felügyeletének két legfontosabb szerve a Nemzeti Fejlesztési Tanács és a monitoring bizottságok, továbbá ezen elv szerint kerülnek kialakításra, egyeztetésre az akciótervek, valamint az elvet a projektgenerálás és végrehajtás folyamatában is érvényesíteni kell. A végrehajtás egyes szereplőinek partnerséggel kapcsolatos feladatait részletesen a működési kézikönyvek tartalmazzák.

6.6 AZ ELEKTRONIKUS ADATKÖZLÉSRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK A BIZOTTSÁG ÉS A TAGÁLLAM KÖZÖTT

Az Európai Bizottság fejlesztés alatt álló SFC2007 rendszere a Bizottság elvárásai szerint elektronikus adatszolgáltatás alapján működik. Az informatikai rendszer két különböző módon érhető el a tagországok intézményei számára (honlapon keresztül – Web Application, illetve közvetlenül a tagállami rendszerrel elektronikus kapcsolaton keresztül – Web Service). A rendszerhez akár kizárólag az egyik módszer használatával, akár a két módszer kombinálásával is lehet kapcsolódni. A rendszerben az egyes OP komponensek szintjéig kell megjeleníteni a rendelet mellékleteiben kötelezően megjelölt adatokat.

Azon adatok esetében, amelyek szerepelnek az EMIR-ben, a Bizottság által megadott specifikációnak megfelelően biztosítjuk az adatfeltöltést. Azokat az adatokat, amelyek rögzítése nincs előírva az EMIR-ben (duplikált adatkezelés elkerülésére) közvetlenül a felelős központi intézmények kulcsfelhasználói (ügymint központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) viszik fel az SFC-be.

A rendszerrel kapcsolatos teendőként felelős tagállami szervezet (Member State Organisation – MSO) a hazai jogszabályoknak megfelelően az NFÜ, így a tagállami összekötő (MS Liaison), illetve az „MS System Owner”, a technikai kérdésekért felelős tagállami személy szintén az NFÜ állományából kerül kijelölésre

6.6.1 Az adatszolgáltatás rendje

Az adott adatra vonatkozóan adatszolgáltatás módja attól függ, hogy a kijelölt intézmények a két kapcsolódási módszer közül melyiken keresztül szolgáltatnak adatot:

- amennyiben az adatokat a honlap felületen keresztül töltik fel az SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre képesített kulcsfelhasználói feltöltik adatokkal a szervezetük hatáskörébe tartozó táblákat az ott kért formában, illetve verifikálják azokat.
- amennyiben az adatokat a közvetlen elektronikus kapcsolaton keresztül küldi meg a tagállami rendszer a SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre jogosított kulcsfelhasználói a tagállami rendszerbe töltik fel az adatokat, majd verifikálják és megküldik azokat az SFC2007-nek.

Az ezzel megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) feladata – függetlenül az adatok rögzítésének módjától – az adatok közvetlen és hibátlan feltöltése a rendszer(ek)be olyan módon, hogy mind a számukra megszabott határidők betartásra kerüljenek, mind az ő jelentésükhöz kapcsolódóan más intézmények által végzendő adatszolgáltatás megvalósulhasson az arra megszabott határidőn belül.

A dokumentumok továbbításának időpontja azok rendszerbe történő feltöltésének időpontja. A dokumentumok csak akkor számítanak elküldöttnek a Bizottság számára, ha annak érvényesítése megtörtént a rendszerben az erre felhatalmazottak által.

A rendszer tartós elérhetetlensége esetén, különösen, ha az információ leadására megfogalmazott határidő betartását ez az elérhetetlenség fenyegeti, a tagország papír alapú dokumentum formájában továbbítja a Bizottság számára az információkat a vonatkozó jogszabályban megadott formátumban. Az elérési probléma elmúltával a tagország, illetve a kijelölt illetékes szervezet pótlólag elvégzi az információk rendszerbe (SFC2007) történő feltöltését. Ilyen esetben a dokumentumok megküldésének hivatalos dátuma a papír alapú dokumentumok megküldésének dátuma.

7. NAGY PROJEKTEK

Környezet és Energia Operatív Program (2007-2013) nagy projektjei között csak azon projektek felsorolása szerepel, amelyek beruházási összege meghaladja a 25 millió eurós határt. Az alább felsorolásra kerülő projektek továbbá olyan kormányzati döntés körében nevesített projektek, amelyeknek előkészítése folyamatban van kormányzati vagy uniós forrásból. A fentieknek megfelelően a **1067/2005. (VI. 30.) Korm. Hat. alapján a további egyeztetések az alábbi listánál sokkal nagyobb számú projektet eredményeznek**

Megye	Projekt (az előkészítés tervezett támogatási kerete, millió Ft-ban)	Tervezett költség korm. hat alapján (Mrd Ft)	Költség-igény legújabb adatok szerint (Mrd Ft)	Megjegyzés	
				település	lakosság (ezer fő)
Békés	Békéscsaba város és külterületei csatornázása és szennyvíztisztítása (300)	15,0	17,89	1	65,7
Csongrád	Makó és térsége szennyvízcsatornázás (112,8)	14,0	15,05	6	41,0
Fejér	Székesfehérvár és térsége szennyvízcsatornázása (127,5)	7,0	8,8	4	110,9
Pest	Tápió menti térség szennyvízelvezetés és -tisztítás (296)	36,0	43,0	20	90,0
Pest	Dél-Budai agglomeráció csatornázása és szennyvíztisztítása (525)	72,0	72,0	7	263,0
Somogy	A Balaton-törvény hatálya alá tartozó dél-balatoni települések szennyvízkezelése (377)	16,0	30,0	40	30,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Nyíregyháza város és külterületei csatornázása és szennyvíztisztítása (380)	16,0	14,9	4	133,0
Zala	Nagykanizsa és környéke csatornázás és szennyvíztisztítás (177,3)	7,5	9,38	15	60,9
Bács-Kiskun, Békés, Csongrád	Dél-alföldi régió ivóvízminőség-javítás (1524)	101,0	105,6	225	1222,6
Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg	Észak-Alföld ivóvízminőség-javítás II. ütem (750)	60,0	60,0	199	600,0
Baranya, Somogy, Tolna	Mecsek-Dráva térség hulladékgazdálkodás (250)	31,0	36,23	295	425,4
Bács-Kiskun, Fejér, Pest, Tolna	Közép-Duna vidéki hulladékgazdálkodás (190)	46,0	58,6	169	675,0
Győr-Sopron	Győr-Mosonmagyaróvár-Sopron hulladékgazdálkodás (378,6)	39,5	Győr: 22,2	227	483,1
			Mosonmagyaróvár: 8,4		
			Sopron: 15,92		
Bács-Kiskun, Pest	Duna-Tisza közti Homokhátság fenntartható fejlesztés (500)	49,0 (+36,5 ROP)	85,4		

Bács-Kiskun, Pest	Ráckevei Duna-ág vízgazdálkodásának és vízminőségének javítása (1000)	35,0	35,0		
Csongrád, Jász-Nagykun- Szolnok	Tisza hullámtér projekt (Vásárhelyi terv továbbfejlesztése - VTT) (351,5)	10,5	11,0		
Zala	Kis-Balaton vízvédelmi rendszer II. ütem (389,3)	7,7	7,5		
Jász-Nagykun- Szolnok	Hanyi-Tiszasülyi árvízszint csökkentő tározó (113,3)	19,0	26,1		
Jász-Nagykun- Szolnok	Nagykunsági árvízszint csökkentő tározó (95,3)	6,5	10,7		
Szabolcs- Szatmár-Bereg	Szamos-Kraszna közti árvízszint csökkentő tározó (110)	6,5	14,2		
Komárom- Esztergom	Duna projekt (árvízvédelmi töltések megerősítése, szilárd töltésburkolat építése a védművek egyes szakaszain) (497)	16,4	29,85		

8. MELLÉKLETEK

8.1 Az EU forrásokból megvalósított környezeti fejlesztések 2000-2006 között

Az Európai Unió a csatlakozást megelőző négy, és az azóta eltelt két évben számos területen támogatta Magyarország környezeti fejlesztési programjait.

Az EU a 2000-2006. közötti időszakban 12 regionális **hulladékgazdálkodási** ISPA projekt befogadásával és egy Kohéziós Alap projekttel, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei települési szilárdhulladék-gazdálkodási rendszerrel támogatja Magyarország környezetvédelmi infrastruktúrájának fejlesztését. Ezek a projektek több mint 1400 települést, és közel 4,2 millió embert érintenek. Az **ISPA és KA** hulladékgazdálkodási projektek beruházási összköltsége több mint 325 millió €. **KIOP**-ból tizenöt állati eredetű hulladékkezelési és kilenc egészségügyi, építési-bontási hulladékkezelési projekt került elfogadásra, összesen mintegy 7,95 milliárd Ft értékben.

Magyarország **szennyvízkezelésének** fejlesztését az EU a 2000-2006. közötti időszakban 7 ISPA – és három Kohéziós Alap projekt (közte a Budapesti Központi Szennyvíztisztító fejlesztése) befogadásával támogatta. Az **ISPA és Kohéziós Alap projektek** megvalósulása közel 2 millió embert és több mint 100 települést érint, összköltségük közel 800 millió €. A **KIOP**-ból öt szennyvízkezelési projektet fogadtak el, melyek együttesen, mintegy 15,7 milliárd Ft értékű beruházáshoz 14,2 milliárd Ft támogatást nyertek el.

Az **ivóvízellátás (ivóvízminőség-javítás)** esetében ebben az időszakban egy **Kohéziós Alap** projekt, az Észak-alföldi régió I. ütem kerül megvalósításra, 25,5 millió € támogatással. A projekt 108 ezer főt és 41 települést érint. Ezen felül a **KIOP**-ból hat projekt került elfogadásra, melyek 3,3 milliárd Ft értékben valósítanak meg ivóvízminőség-javító beruházásokat.

A **légszennyezettségi** mérőhálózat mérőeszközeinek megfelelő szinten tartása érdekében a 2005. évi továbbfejlesztéshez szükséges eszközök beszerzését egy több mint 300 millió Ft értékű **KIOP** támogatás segítette.

Zajmérés tekintetében **KIOP** forrásból két központi projekt valósul meg összesen több, mint 800 millió Ft értékben. Az egyik Budapest és a vonzáskörzetéhez tartozó települések zajtérképének elkészítése, a másik pedig négy környezetvédelmi felügyelőséget érintő zajtérkép készítésére alkalmas számítástechnikai eszközök és hosszúidejű zajmérés elvégzésére alkalmas műszerek beszerzése.

Környezeti kármentesítés esetében egy **Kohéziós Alap** projekt, az Üröm-Csókavár kármentesítési projekt került benyújtásra az Európai Unióhoz, melynek értéke 23,9 millió €. Emellett a **KIOP**-ból négy projektet fogadtak el, összesen 3,6 milliárd Ft értékben.

Az **árvízvédelmi biztonság megeremtése** érdekében folytatódott az árvízvédelmi fővonalak megerősítési programja, valamint megkezdődött a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése keretében (VTT) a Tisza-völgyi árapasztó rendszer létrehozása, és a Tisza

nagyvízi medrének rendezése. A **KIOP**-ból 9,9 milliárd Ft támogatás jutott a VTT-n belül a Cigánd-Tiszakarádi árvízi tározó tájgazdálkodási létesítményeinek megvalósítására.

A **KIOP „Természetvédelem erősítése” központi program** keretében a Natura 2000 területek fejlesztése valósul meg a Tisza vízgyűjtőjén mintegy 3,3 Mrd Ft értékben. A program kedvezményezettje három nemzeti park igazgatóság, a Hortobágyi, a Kiskunsági és a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság. A kitűzött természetvédelmi célok elérését Natura 2000 területek vásárlása (közel 5000 ha), élőhely-rekonstrukciók és erdei iskolák kialakítása szolgálja.

A KIOP „**Az energiagazdálkodás környezetbarát fejlesztése**” intézkedése keretében 45 nyertes pályázat volt (ebből 21 db megújuló, és 24 db energiahatékonyság), ami évenként összesen 2,06 PJ/év fosszilis energiahordozó megtakarítást eredményez (Megújuló: 0,90 PJ/év, Energiahatékonyság: 1,16 PJ/év).

8.2 A KEOP műveleteihez kapcsolódó jogszabályi kötelezettségek és normatív indokok

8.2.1 Hulladékgazdálkodás

Összhangban a lisszaboni és göteborgi cselekvési programokkal, az Európai Közösség 6. Környezetvédelmi akcióprogramjának célkitűzéseivel, valamint az ezekre épülő Országos Hulladékgazdálkodási Tervben és a Területi Hulladékgazdálkodási Terveken foglaltakkal, biztosítani kell, hogy a megújuló és a nem megújuló erőforrások fogyasztása ne haladja meg a környezet eltartó képességét. El kell érni az erőforrások felhasználásának és a hulladék képződésének elválasztását a gazdasági növekedéstől, jelentősen javított erőforrás-hatékonysággal, a hulladék keletkezésének és veszélyessé válásának megelőzésével. Alapvető cél, hogy a keletkező hulladék mennyisége ne haladja meg a 2000. évi szintet, a hulladék minél nagyobb arányban hasznosításra kerüljön, ezzel csökkentve a lerakással ártalmatlanításra kerülő hányadot.

Kapcsolódó jogszabályok:

Az Országos Hulladékgazdálkodási Tervről szóló 110/2002. (XII. 12.) OGY határozat alapján el kell érni, hogy az ország egészére kiterjedjenek a települési szilárd hulladék kezelőhálózatok. A célok megvalósulásához az ISPA és a Kohéziós Alap adta lehetőségeket kell figyelembe venni.

A hasznosítás terén az EU-s és a hazai előírásoknak megfelelően – az Európai Parlament és a Tanács többször módosított 94/62/EK irányelve (1994. december 20.) a csomagolásról és a csomagolási hulladékról, 94/2002. (V. 5.) korm. rendelet a csomagolásról és a csomagolási hulladék kezelésének részletes szabályairól, 195/2002. (IX. 6.) korm. rendelet a csomagolásról és a csomagolási hulladék kezelésének részletes szabályairól szóló 94/2002. (V. 5.) korm. rendelet módosításáról – a csomagolási hulladék 60%-ának hasznosítását kell biztosítani 2012-re, ami az Országos Hulladékgazdálkodási Tervről szóló 110/2002. (XII. 12.) OGY határozat alapján 2008 végéig a lakosság közel 60%-ának szelektív gyűjtési rendszerekbe történő bevonását igényli. Az egyes csomagolási anyagok anyagában hasznosítandó hányada 2012-ben: üveg 60%, papír 60%, fém 50%, műanyag 22,5%, fa 15%.

Összhangban a hulladéklerakókról szóló 1999. április 26-i 1999/31/EK tanácsi irányelvvel a lerakásra kerülő települési szilárd hulladék biológiai úton lebomló szervesanyag-tartalmát az 1995. évi mennyiséghez képest 2013-ra 50%-kal kell csökkenteni.

Az ártalmatlanítás területén biztosítani kell, hogy csak a nem hasznosítható hulladék kerüljön lerakásra, és a nem megfelelően kialakított hulladéklerakókat a hulladéklerakással, valamint a hulladéklerakóval kapcsolatos egyes szabályokról és feltételekről szóló 20/2006. (IV. 5.) KvVM rendeletben foglaltak szerint legkésőbb 2009-ig bezárják, illetőleg az előírásoknak megfelelően korszerűsítsék.

A bezárt és felhagyott hulladéklerakók rekultiválását/felszámolását a hulladéklerakással, valamint a hulladéklerakóval kapcsolatos egyes szabályokról és feltételekről szóló 20/2006. (IV. 5.) KvVM rendelet előírásai szerint – összhangban a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004. (VII. 21.) korm. rendeletben foglaltakkal – kell elvégezni.

Az önkormányzatokat is érintő, a lakosságnál keletkező kiemelten kezelendő hulladékok esetében gondoskodni kell – az ilyen hulladékfajtákra vonatkozó általános és speciális szabályok figyelembevételével – a többi hulladéktól való elkülönített gyűjtési, begyűjtési és előkezelési rendszer kiépítéséről, illetve az ehhez szükséges feltételek megteremtéséről. Állami intézkedések szükségesek a begyűjtő és előkezelő rendszerek kialakítására, az anyagában vagy energiatermeléssel történő hasznosítás elősegítésére, a veszélyes összetevők csökkentésére.

Az Európai Parlament és a Tanács elektromos és elektronikus berendezések hulladékairól szóló 2003. január 27-i 2002/96/EK irányelvvel és az elektromos és elektronikai berendezések hulladékainak visszavételéről szóló 264/2004. (IX. 23.) korm. rendelettel összhangban kell megoldani – a szelektív hulladékkezelés alkalmazásával – a háztartási elektromos készülékek 2008-ig elérendő 4/kg/fő/év (40 ezer tonna) mennyiségű elkülönített begyűjtését és továbbkezelését.

A közszolgáltatás keretében kell biztosítani a lakosságnál keletkező, elkülönítetten kezelhető, vagy kezelendő hulladékok szelektív begyűjtését és a további kezelését.

8.2.2 Szennyvízkezelés

Az „acquis”-ból adódó 91/271/EGK irányelv részeként kidolgozásra került a 30/2006 (II.8.) Korm. rendelettel módosított 25/2002 (II.27.) korm. rendelet, a „Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és –tisztítási Megvalósítási Program”, valamint az ezzel összhangban álló Csatlakozási Szerződésben vállalt kötelezettség teljesítése érdekében 1746 településen, mintegy 783 Mrd Ft értékű fejlesztést kell megvalósítani a 2000 LE feletti szennyvízelvezetési agglomerációk esetében, amely fejlesztések egy része 2006. december 31-ig megvalósul. Ennek megfelelően 2007-2015 között a hátralévő feladatok mintegy 434,5 Mrd Ft értékű fejlesztést jelentenek a 2000 LE feletti szennyvízelvezetési agglomerációk gyűjtőrendszereinek és szennyvíztisztító telepeinek esetében. A fejlesztés költségei az egyedi berendezések költségeit nem tartalmazzák. A 2000 LE feletti szennyvízelvezetési agglomerációk területén a települési szennyvizek közműves szennyvíz-elvezetését és a szennyvizek biológiai szennyvíztisztítását, illetőleg a települési szennyvizek ártalommentes elhelyezését meg kell valósítani, legkésőbb

- 2008. december 31-ig a 10 000 lakosegyenértéknél nagyobb terhelést meghaladó szennyvízkibocsátású, külön jogszabály által kijelölt érzékeny területeken, a nitrogén- és foszforeltávolítás egyidejű biztosításával.

- 2010. december 31-ig a 15 000 lakosegyenérték terhelést meghaladó szennyvízkibocsátású szennyvíz-elvezetési agglomerációk területén.
- 2015. december 31-ig a 2000-15 000 lakosegyenérték terheléssel jellemezhető szennyvízkibocsátású szennyvíz-elvezetési agglomerációk területén.

Előírt határidő	Agglomerációs csoport	Agglomerációk száma	Szennyvíz-terhelés	Beruházások
		db	ezer LE	Mrd Ft
2008	10 ezer LE fölöttiek, érzékeny területen	8	344	21
2010	15 ezer LE fölöttiek, normál területen	139	11217	441
2015	2-10 ezer LE fölöttiek, érzékeny területen	17	66	12
	2-10 ezer LE közöttiek, normál területen	377	1715	241
	10-15 ezer LE közöttiek, normál területen	50	619	68
Összesen		591	13961	783

A települési folyékony hulladékok hasznosítását fejleszteni kell a 2000 LE feletti körben. A települési folyékony hulladék keletkezését, amennyire csak lehetséges redukálni szükséges, a keletkező hányad szennyvíztelepi fogadását pedig ki kell alakítani. 2008-ig olyan helyzetet kívánunk teremteni, hogy az ellenőrizetlen illegális szennyvízelhelyezés teljes mértékben megszűnjön.

A nem szennyvíztisztító telepekre szállított települési folyékony hulladékot a megfelelő előkezelést követő természetközeli tisztítási technológiák alkalmazása során lehet legegyszerűbben ártalmatlanítani. A természetközeli tisztítási eljárások jól kombinálhatóak a mezőgazdasági, illetve erdőgazdasági szennyvíz-hasznosítással.

8.2.3 Ivóvízminőség-javítás

Az ivóvízminőség-javító program beavatkozás normatív alapja a Tanács 1998. november 3-i **98/83/EK irányelve** az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről. Az irányelv a tagállamok részére előírta, hogy előírásait a hatálybalépést (2003. december 25.) követően 2 éven belül a saját jogrendjükbe át kell venni és a mellékletében szereplő határértékeknek megfelelő ivóvíz minőséget a lakosság részére biztosítani kell. Rendkívüli körülmények esetén és földrajzilag meghatározott területekre vonatkozóan a tagállamok kérhetik a Bizottságtól a határidő kétszer három év meghosszabbítását. Magyarország élt ezzel a lehetőséggel és az EU-val kötött **Csatlakozási Szerződés** 2004 évi XXX. Tv. Környezetvédelmi fejezetében erre vonatkozóan határidő módosítást kaptunk. Ennek megfelelően:

2006. december 25-ig azokon a településeken kell valamilyen műszaki beavatkozást végezni, ahol a **bór, fluorid és a nitrit** koncentrációja magasabb a megengedettnél. Ez összesen 128 települést és 211 208 főt érint.

2009. december 25-ig a 10 µg/l-nél magasabb **arzén** értékeket a határérték alá kell csökkenteni. A műszaki beavatkozás 444 települést és 1 556 523 főt érint.

Az EU irányelvnek a magyar jogrendszerbe történő átvétele 2001-ben megtörtént. Az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló közösségi irányelv teljesítését szolgáló hazai feladatokat **az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001 (X. 25.) kormányrendelet** foglalja össze (amelyet időközben módosított a 47/2005 (III.11.) kormányrendelet). A rendelet és mellékletei – a vízminőségi ellenőrzés részletes szabályozásán túlmenően – településenként mutatják be a határérték feletti ivóvíz-minőségi paramétereket, illetve a 2006-ig és 2009-ig tervezett vízminőségi célállapotot kielégítő teendőket.

Az ivóvízminőség-javító program ütemezése szerint

- 2006. XII. 25-ig azokon a településeken kell megoldani az ivóvízminőség javítását, ahol:

- a nitrit tartalom meghaladja a 0,5 mg/l-t
- a fluorid tartalom meghaladja az 1,5 mg/l-t
- a bór tartalom meghaladja az 1,0 mg/l-t
- az arzén koncentráció meghaladja a 30 µg/l-t

- 2009. XII. 25-ig azokon a településeken kell biztosítani a rendeletnek megfelelő vízminőséget, ahol:

- az arzén tartalom meghaladja a 10 µg/l-t
- az ammónium-ion koncentráció meghaladja a 0,5 mg/l-t

Ez az ütemezés eltér az EU felé vállalt kötelezettségeinktől, amennyiben a 2006-ig teljesítendő feladatok közé bekerült a 30 µg/l arzén-koncentrációt meghaladó ivóvízzel ellátott települések ivóvízminőségének javítása – a feladatok jobb ütemezhetősége végett.

Ezen túlmenően az Egészségügyi Minisztérium - a hazai vízföldtani sajátosságokat, a vízhálózatok műszaki állapotát figyelembe véve – szükségesnek tartotta azoknak a településeknek a programba való felvételét, ahol az ammónium értéke magasabb a megengedettnél – függetlenül attól, hogy az ammónium indikátor paraméter, közvetlenül az emberi egészséget nem befolyásolja, azonban nitrifikáció révén könnyen keletkezik nitrit, nitrát a csőhálózatban, ami az emberi egészségre káros hatással lehet.

8.2.4 Jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása

2004. évi LXVII tv. a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztéséről és ennek végrehajtási intézkedései

1022/2003. (III. 27.) korm. határozat a Duna és a Tisza árvízvédelmi műveinek felülvizsgált fejlesztési feladatairól, valamint a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelésére vonatkozó koncepcióról (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése)

21/2006.(I.31.) korm. rendelet a nagyvízi medrek, a parti sávok, a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról, valamint a nyári gátak által védett területek értékének csökkentésével kapcsolatos eljárásról.

8.2.5 Vizeink mennyiségi és minőségi védelme, a vizek további szennyezésének megakadályozása

- A 2000/60/EK Víz Keretirányelv (VKI) ütemezett végrehajtást (*jelentéstételi kötelezettségekkel együtt*) ír elő a tagországok számára azért, hogy a célkitűzés – a vizek jó állapotának elérése – 2015-re teljesüljön. A még hátralévő feladatok és határidők az alábbiak:

2006. december 22-i határidővel a legfontosabb feladat a VKI 8. cikkely szerint (221/2004. korm. rendelet 21. § (5) bekezdés) a vizek és védett területek állapotának figyelemmel kísérésére a komplex (ökológiai, hidromorfológiai, kémiai, mennyiségi) monitoring rendszer kialakítása és a monitoring programok beindítása. (Jelentési határidő 2007. március.)

Ahhoz, hogy **2009. december 22- re** (jelentési határidő 2010. március 22.) a Duna-medence egészére és Magyarország teljes területére egységes, a társadalommal és a szomszédos országokkal egyeztetett, intézkedési programokat és gazdasági elemzéseket tartalmazó vízgyűjtő-gazdálkodási terv elkészüljön (VKI 13. cikkely, 221/2004. Korm. rendelet 21.§ (2) és (7) bekezdés), 2007-ben meg kell kezdeni a tervezést a 17 kijelölt magyarországi tervezési egységen. A vízgyűjtő-gazdálkodási terv felülvizsgálatát 6 évenként kell elvégezni, az intézkedések programját szintén 6 évenként szükséges felülvizsgálni.

A VKI jogharmonizációja során a végrehajtást segítő rendeletek közül:

- A 221/2004. korm. rendelet tartalmazza a környezeti célkitűzéseket, a vizek jó állapotának elérése, illetve fenntartása érdekében teendő intézkedések egységes kereteit, valamint a vízgyűjtő-gazdálkodási terv tartalmát, a tervezés szabályait, a tervezéshez szükséges különböző feladatok végrehajtásának határidejét a társadalmi egyeztetésekkel együtt.

- A 220/2004. korm. rendelet a felszíni vizek jó állapotának elérése illetve fenntartása érdekében a szennyezések megelőzésére és csökkentésére vonatkozó szabályozást tartalmazza. Végrehajtási rendeletei (28/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet; 27/2005. (XII. 6.) KvVM rendelet) tartalmazzák a kibocsátásokra vonatkozó határértékeket, illetve a kibocsátás mérésére vonatkozó részletes szabályokat.

- A 31/2004. KvVM rendelet a felszíni vizek állapota jellemzésének, értékelésének előírásait, valamint a terhelések hatásainak nyomon követésére szolgáló, kialakítandó monitoring hálózattal és monitoring programokkal szemben támasztott követelményeket tartalmazza.

- A 219/2004. korm. rendelet a felszín alatti vizek jó állapotának elérése illetve fenntartása érdekében a szennyezések megelőzésére és csökkentésére, a fenntartható vízhasználatra és a földtani közeg kármentesítésére vonatkozó feladatokat, jogokat és kötelezettségeket tartalmazza.

- A 30/2004. KvVM rendelet felszín alatti víztestek kijelölésére, állapotuk jellemzésére és értékelésére, valamint a kialakítandó monitoring hálózatra és programokra tartalmaz előírásokat.

- 2000. évi CXII Balaton törvény
- A 1075/2003. (VII. 30.) Korm. határozatban foglaltak időarányos felülvizsgálatáról és a Balatonnal kapcsolatos további intézkedésekről szóló 1033/2004. (IV. 19.) Korm. határozat
- 2317/2004. (XII. 11.) számú Korm. határozat A Kis-Balaton Vízvédelmi Rendszer II. ütem beruházás felülvizsgálatáról és a beruházási program módosításáról.
- az integrált folyógazdálkodás megvalósításáról szóló 2083/2003. (IV. 24.) Korm. határozat.

A **Balaton és Kis-Balaton** vízminőségének védelme érdekében történő beavatkozások határidejének meghatározásakor a VKI vízgyűjtő-gazdálkodási terv készítésének 2009 évi határideje és a vizek jó állapotának elérésének a 2015-ös határideje az irányadó. A **vízfolyások** vízminőségének védelme érdekében történő beavatkozások határidejének meghatározásakor a VKI vízgyűjtő-gazdálkodási terv készítésének 2009. évi határideje és a vizek jó állapotának elérésének a 2015-ös határideje az irányadó.

8.2.6 Környezeti kármentesítés

A szennyezett területen található felszín alatti vizek szennyezettségének csökkentése vagy a szennyezés megszüntetése a szennyezett területek kármentesítésével, a Nemzeti Kármentesítési Prioritási Listákra (NKPL) támaszkodva.

Az NKPL a földtani közeg, a felszín alatti víz minőségét veszélyeztető szennyező források, a szennyezett területek szennyezettségének ismertségi állapotától függően, eltérő szintű adatokra támaszkodva, a kármentesítés különböző szakaszaira vonatkozó, előzetes egyszerűsített relatív kockázatbecslésre támaszkodó prioritási számok alapján összeállított prioritási listákat jelent. A prioritási szám viszonyszám, amelynek nagysága arányos a szennyezett, károsodott terület humánökológiai és környezeti kockázatának nagyságával.

Az NKPL-I. a tényfeltárás, az NKPL-II. a műszaki beavatkozás sürgősségének mutatója. Az NKPL-III. lista a monitoring adatokra támaszkodóan a további műszaki beavatkozás fontosságát jelzi.

A 2000/60/EK számú Víz Keretirányelvvel harmonizáló 219/2004. (VII. 21.) korm. rendelet értelmében feladat:

- 2015. december 22-ig a **kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi területre eső kármentesítési feladatok** elvégzése.
- A **fokozottan érzékeny, az érzékeny és a kevésbé érzékeny területeken** található felszín alatti vízbázisok elszennyezési kockázatának csökkentése.

Az OKKP folyamatos végrehajtása érdekében projektgenerálás és projekt-előkészítés, a projekt-eredményesség ellenőrzésének biztosítása szükséges.

8.2.7 Vízbázis-védelem

A vízbázisvédelem normatív indoka az Európai Parlament és a Tanács 2000. október 23-i 2000/60/EK irányelve az európai közösségi intézkedések kereteinek meghatározásáról a víz politika területén (VKI). A VKI 7. cikk 3. pontja szerint a tagállamoknak az ivóvíz-készletek szükséges mértékű védelmét azzal a céllal kell biztosítani, hogy elkerüljék minőségük

leromlását és ezzel csökkentse az ivóvíz előállítása során szükséges vízkezelés mértékét. A VKI 4. 1. (b) pontja és 6. cikkelye, valamint IV. melléklete alapján 2015-re a vízbázis védőterületeken belül jó állapotúnak kell lennie a vizeknek, amely előírás alól felmentés nem adható. A Víz Keretirányelvben kitűzött általános érvényű határidőket figyelembe véve a Vízbázisvédelmi Program ütemezése a következő: 2009. december 22-ig a diagnosztikai fázist le kell zárni A biztonságba helyezési fázis (intézkedési programok érvénybe léptetése) határideje 2012. december 22. A 80/778/EGK „ivóvíz” irányelv nagyon szigorú határértékeket tartalmaz a mezőgazdasági és ipari tevékenységből származó szennyezőanyagok megengedhető koncentrációja tekintetében, ezért a vízkészletek ilyen irányú állapot-felmérése, a monitoring kiépítése tovább már nem halasztható.

8.2.8 A VKI végrehajtásának állami intézkedései

- 2000/60/EK Víz Keretirányelv (VKI) a II.3.2.2 alatt leírtak szerint;
- 30/2004. (XII. 30.) KvVM rendelet a felszín alatti vizek vizsgálatának egyes szabályairól a II.3.2.2 alatt leírtak szerint;
- 31/2004. (XII. 30.) KvVM rendelet a felszíni vizek megfigyelésének és állapotértékelésének egyes szabályairól a II.3.2.2 alatt leírtak szerint.

8.2.9 Közösségi jelentőségű és védett természeti értékek és területek megőrzése, helyreállítása, fejlesztése

A Natura 2000 területekhez kapcsolódóan a kijelölésen kívül egyéb kötelezettségeink is vannak az EU felé. A Tanács 92/43/EGK számú, a természetes élőhelyek, a vadon élő állatok és növények védelméről szóló irányelvnek (*élőhelyvédelmi irányelv*) végrehajtásáról, a monitorozás eredményéről hatévenként beszámolót kell az EU részére készíteni. A jelentés tartalmazza a kedvező természetvédelmi állapot elérése és fenntartása érdekében tett intézkedéseket, illetve az állapot értékelését. Az első jelentés megküldésének ideje 2007 (a 2000-2006 időszakra vonatkozóan), a 2007-2012 időszakról szóló jelentést 2013-ban kell elküldeni. Az irányelv előírásai alapján 2 éves periódusokra bontva derogációs jelentést kell küldeni az EU-nak 2007, 2009, 2011, és 2013-ban. A Tanács 79/409/EGK számú irányelvnek (*madárvédelmi irányelv*) értelmében évente derogációs jelentést, 3 évente pedig a kapcsolódó előírásokról kell jelentést küldeni.

A VKI célul tűzte ki a felszíni és felszín alatti vizek jó ökológiai állapotának, illetve potenciáljának 2015-ig történő elérését. Az irányelv meghatározza a védett területeken elérendő környezeti állapotot, a monitorozási tevékenységet és ennek kiegészítő előírásait.

Egyéb vonatkozó nemzetközi előírások:

1. Egyezmény a Biológiai Sokféleségről;
2. Berni Egyezmény;
3. Ramsari Egyezmény
4. Bonni Egyezmény.

Hazai előírások:

- 1996. évi LIII. tv. a természet védelméről (Tvt.);
- Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) II.;
- Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (NTA);
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről;

- 13/1998. (V. 6.) KTM rendelet a barlangok nyilvántartásáról, a barlangok látogatásának és kutatásának egyes feltételeiről, valamint a barlangok kiépítéséről;
- 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet „A védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről”.

8.2.10 Élőhely-megőrző mező- és erdőgazdálkodás infrastrukturális alapjainak megteremtése (beruházások)

- 92/43/EGK (élőhelyvédelmi) irányelv a II.3.3.1 alatt leírtak szerint

Egyéb vonatkozó nemzetközi előírások:

- Egyezmény a Biológiai Sokféleségről;
- Berni Egyezmény;
- Bonni Egyezmény;
- EU Erdészeti Stratégia (Council Resolution on a forestry strategy for the EU 1999/C 56/01);
- Európai Erdők Védelme Miniszteri Konferenciák (MCPFE határozatok);

Hazai előírások:

- 1996. évi LIII. tv. a természet védelméről (Tvt.);
- Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) II.;
- Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (NTA);
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről;
- 1996. évi LIV. tv. az erdőről és az erdő védelméről;
- 29/1997. (IV. 30.) FM rendelet az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény végrehajtásának szabályairól;
- 88/2000. (XI. 10.) FVM rendelet az Erdőrendezési Szabályzatról;
- 2/2002. (I. 23.) KöM-FVM együttes rendelet az érzékeny természeti területekre vonatkozó szabályokról.

8.2.11 Vonalas létesítmények természet- és tájromboló (károsító) hatásának mérséklését szolgáló beruházások

- 92/43/EGK (élőhelyvédelmi) irányelv a II.3.3.1 alatt leírtak szerint;
- 79/409/EGK (madárvédelmi) irányelv a II.3.3.1 alatt leírtak szerint.

Egyéb vonatkozó nemzetközi előírások :

- Berni Egyezmény;
- Európai Tájegyezmény;
- Bonni Egyezmény.

Hazai előírások:

- 1996. évi LIII. tv. a természet védelméről (Tvt.);
- Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) II.;
- Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (NTA);
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről;
- 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet „A védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről”;
- A villamos energiáról szóló 2001. évi CX tv.

8.2.12 Az erdei iskola hálózat fejlesztése

Nemzetközi előírások:

5. ENSZ-EGB Fenntarthatóságra Oktatás.

Hazai előírások:

- 1993. évi XXXIII. Köznevelési tv.

8.2.13 A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése

A **Cardiff-i folyamat** (1998) célja, hogy a környezet védelme az egyes szektorokba integráltan jelenjen meg. A mezőgazdaság és szállítás mellett az energia szektor (termelés és felhasználás) ilyen kitüntetett ágazat.

A **Zöld Könyv az energia biztonságról**³³ megállapítja, hogy Európa nagyban függ külföldi energiaforrásoktól – orosz gáz, közel-keleti olaj –, ami egy jelentős gazdasági, társadalmi, ökológiai és fizikai kockázatot hordoz magában. Az **Európai stratégia az energiaellátás fenntarthatóságáért, versenyképességéért és biztonságáért c. Zöld Könyv**³⁴ alapján a Közösség számára kiemelt kérdés az energiaszerkezet diverzifikációja, biztonságos, az alacsony széntartalmú energiaforrásokból származó villamosenergia-termelés támogatása, a megújulók szerepének növelése a hűtésben, a fűtésben a megújulók versenyképességének növelése, magas piacralépési korlátainak csökkentése. Ezért az energiaforrások diverzifikálását tűzi ki célul az ellátásbiztonság és –hatékonyság javítása érdekében, amelyet a környezetvédelmi megfontolásokra, az elviselhető fogyasztói árakra és a fenntartható fejlődésre figyelemmel kell elérni.

Az Európai Bizottság a **Fehér Könyv: a jövő energiája – megújuló energiaforrások**³⁵ című dokumentumban az ellátás biztonsága növelését, az európai vállalatok versenyképességének elősegítését és a környezetvédelmi szempontok figyelembevételét (különösen tekintettel az energia szektor hozzájárulására a klímaváltozáshoz) tűzte ki célul. Ehhez szükségesnek tekinti

³³ Európai Bizottság, Zöld Könyv "Towards a European strategy for the security of energy supply", COM(2000) 769

³⁴ Európai stratégia az energiaellátás fenntarthatóságáért, versenyképességéért és biztonságáért COM (2006) 105 végleges

³⁵ COM(97)599

a kutatást, a közös fejlesztést és technológiák elterjesztését, továbbá 2010-re célul tűzi fény ki a megújuló energiaforrások részarányának 12%-ra való növelését az összes energiatermelésben. Magyarország ezen belül vállalta, hogy a megújuló energiával termelt villamos energia esetében 3,6%-os részarányt teljesít 2010-ig (csatlakozásról szóló 2004.évi XXX. Törvény II. melléklete). Ezt a részarányt hazánk elméletben már 2005-ben túlteljesítette, azonban a (tervezett) energiaforrás-felhasználás hazai stratégiájának teljesítéséhez a zöld villamos energia arány további növelése szükséges.

Az irányelv a zöld energia támogatásáról³⁶ a megújulókkal termelt villamos energia részarányát 2010-re az Európai Unió egészére 22,1%-ban határozta meg. Magyarország ezen belül vállalta, hogy a megújuló energiával termelt villamos energia esetében 3,6%-os részarányt teljesít 2010-ig (csatlakozásról szóló 2004.évi XXX. Törvény II. melléklete).

Az EU Biomassza Akcióterve³⁷ a biomassza szerepének megkettőzését tűzi ki célul, **a bio-üzemanyagokra vonatkozó uniós stratégia**³⁸, és **a bio-üzemanyagokról**³⁹ szóló **irányelv** rendelkezik arról, hogy a közlekedési ágazatban a bio-üzemanyagok részarányát közösségi szinten 5,75%-ra kell növelni 2010-ig. Magyarország vállalása a bio-üzemanyagok tekintetében 2010-ig 5,75%⁴⁰.

Az Európai Tanács 2005. márciusi ülése szerint: a fejlett országok ÜHG-kibocsátás-csökkentési vállalásának mértéke: 2020-ban 15-30% az 1990. évi szinthez képest (szemben a 2008-2012 közötti 8%-os csökkentéssel). Emellett a Környezetvédelmi Tanács 2005 márciusi ülése szerint az ÜHG-k globális kibocsátás-csökkentésének további tervezett mértéke: 2050-re 60-80% az 1990. évi szinthez képest. Ezért Magyarországnak is növekvő erőfeszítéseket kell tennie a fenntartható energiagazdálkodás előmozdítása terén, mivel a Kiotói Jegyzőkönyv szerinti 6%-os hazai vállalás teljesíthetőnek tűnik 2008-2012-re, de a 2020-as és 2050-es célok miatt az energiaszerkezet alapos átrendeződésére és komoly energiahatékonysági intézkedésekre lesz szükség.

A Nemzeti reform a növekedés és foglalkoztatás érdekében (2005-2008) c. dokumentum kiemeli, hogy bár az uniós viszonylatban rendkívül alacsony kötelezettségeket teljesíti az ország, lényegesen több lépést lehetne tenni a megújulós technológiák fejlesztése érdekében, amely a növekedés és munkahelyteremtés lényeges eszköze⁴¹ is egyben. A megújulók tematikus kutatás-fejlesztése területén az ETAP Roadmap szerint⁴² nincs támogatási rendszer, ami a megújuló energiaforrásokat, és az energiahatékonyságot támogatná.

8.2.14 Hatékony energia-felhasználás

A Cardiff-i folyamat és a Zöld könyv az Energia biztonságról szintén vonatkozik az energia hatékonyabb felhasználására, ennek kifejtése a „II.3.4.1 megújuló energiaforrások nagyobb arányú felhasználása” fejezet alatt található.

³⁶ 2001/77/EC Renewable energy: the promotion of electricity from renewable energy sources

³⁷ A Bizottság közleménye: A biomasszával kapcsolatos cselekvési terv COM(2005) 628 végleges

³⁸ A bioüzemanyagokra vonatkozó uniós stratégia COM(2006) 34 végleges

³⁹ 2003/30/EC

⁴⁰ A Kormány 2058/2006 (III.27) korm. Határozata a bioüzemanyagok gyártásának fejlesztéséről és közlekedési célú alkalmazásuk ösztönzéséről

⁴¹ National Reform for Growth and Employment (2005-2008)

⁴² National Roadmap for the Implementation of ETAP in Hungary, 2006.01.25

Az Európai Bizottság **közleményében (1998)246)**⁴³ felhívja a figyelmet az energiahatékonyságban rejlő gazdasági lehetőségekre: 2010-re a 2005. év energiafogyasztása 18%-a megtakarítható. Ezen túl javaslatot tesz azokra a területekre, amelyeken rövid- és középtávon szükséges intézkedéseket hozni. Ezek többek között az épületek, háztartási eszközök, elektromos energia, gáz szektor, kombinált ciklusú energiatermelés energiahatékonysága, valamint a tájékoztatás és energiamenedzsment. Erre épül a 2002/91/EK irányelv az épületek energetikai teljesítményéről.

Az **Energiáhozatali Akcióterv**⁴⁴ évi 1%-os éves energiafogyasztás csökkenést irányoz elő, így 2010-re az elméleti lehetőség kétharmadát lehetne elérni. A megvalósításhoz szükséges cselekvéseket három csoportba sorolja úgy, mint az energiahatékonyság integrálása más szabályozási területekbe, a meglévő szabályozás erősítése és kiterjesztése valamint új szabályozások és intézkedések hozatala.

A Lisszaboni Stratégiában elfogadott célok elérésnek érdekében döntött az Európai Bizottság a **Competitiveness and Innovation Framework Programme (2007-2013)**⁴⁵ létrehozásáról. A program az „Intelligent Energy – Europe” alprogram keretében kiemelten fontosnak tartja a megújuló energia felhasználással kapcsolatos célok elérését. Ezért támogatja az energiahatékonyságot, a megújuló energia felhasználást növelő illetve az energia-fogyasztást csökkentő intézkedéseket.

Az **irányelv az épületek energia-hatékonyságáról**⁴⁶, a Zöld Könyv, valamint a Kiotói Egyezmény céljainak (energiabiztonság, kibocsátás csökkentés) teljesülése érdekében az épületek energiahatékonyságát integráltan kezeli. Ezek szerint a tagországoknak módszertant kell kidolgozniuk az épületek energiahatékonyságának mérésére, minimum követelményeket kell felállítaniuk az egyes épülettípusokra, azokat hitelesíteni és rendszeresen ellenőrizniük kell.

Az Nemzeti Környezetvédelmi Program (2003-2008) **„Éghajlatváltozási akcióprogramjának”** specifikus és operatív célkitűzései között szerepel az energiagazdálkodási tevékenységekből eredő légköri kibocsátások csökkentésének előmozdítása. Az NKP-II a környezetpolitikai célrendszert határozza meg. A 2005-ben elfogadott Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió, valamint az Országos Területfejlesztési Konceptió megadja a fejlesztéspolitikai irányokat és azok területi vetületét.

8.2.15 Fenntartható termelés

Az NKP II. **„A környezettudatosság növelése akcióprogram”** specifikus és operatív célkitűzései szerint a Környezetvédelmi vezetési rendszerek és környezetbarát termékek elterjesztése, ezen belül:

- A munkahelyek, az oktatási és a közművelődési intézmények működésének környezettudatos fejlesztése, a látogatók tájékoztatása.
- Környezeti minősítési és címkézési rendszerek fejlesztése, a címkék ismertségének javítása és alkalmazási körének bővítése.

⁴³ Energy Efficiency in the European Community - Towards a Strategy for the Rational Use of Energy [COM (1998) 246]

⁴⁴ Action Plan to improve Energy Efficiency in the European Community COM (2000) 247

⁴⁵ COM(2005) 121

⁴⁶ Directive 2002/91/EC on the energy performance of buildings

- A megelőzést elősegítő tisztább termelési módszerek és a környezetvédelmi vezetési rendszerek elterjesztése.
-

COM(2003) 302-es Európai Bizottsági kommunikáció az Integrált Termék Politikáról (IPP) megfogalmazza a fenntartható termelés elveit és eszközeit, amelyeket a tagországokban ajánlott megvalósítani.

8.2.16 Fenntartható fogyasztás elősegítése

Az NKP II. „A környezettudatosság növelése akcióprogram” specifikus és operatív célkitűzései között szerepel a társadalom környezeti értékrendjének javítása, ezen belül a fenntartható egyéni, valamint családi életmód- és háztartásvezetési szokások elterjedésének támogatása.

8.2.17 Az e-környezetvédelem céljaihoz kapcsolódó fejlesztések

A környezeti információkkal és tájékoztatással kapcsolatos irányelveket, továbbá az **Århusi Egyezményben** elfogadott előírásokat figyelembe véve – a rendelkezésre álló legfejlettebb technikai lehetőségek felhasználásával – a **nyitott tájékoztatási rendszerek kialakítása és felhasználóbarát hozzáférhetőségének** megteremtése jelenti a legfontosabb feladatot. Az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. Törvény szerint a közsféra szervezetei kötelesek lesznek a honlapjukon közzétenni az általuk kezelt közérdekű adatok közül a legfontosabbakat. A (környezetvédelmi) hatóságok alapfeladataként az aktív információpolitika a pontos és naprakész (környezeti) információk gyűjtését, feldolgozását, és kérés nélküli, automatikus közzétételét jelenti.

A környezetvédelem szinte valamennyi ágazatot érinti, ebből következően az informatikai támogatásnak is biztosítania kell a különböző adatrendszerek közötti összhangot. Ez azt jelenti, hogy a **tájékozódáshoz való alkotmányos jog** érvényesülése céljából összehangolt, együttműködő és egymással kommunikációképes informatikai rendszereket kell kialakítani, és ennek érdekében többcélú és többfunkciós rendszerek kialakítására, illetve a jelenleg is működő rendszerek ilyen irányú fejlesztésére és bővítésére kell törekedni.

A háttéralkotó fontosabb nemzetközi és hazai előírások, koncepciók:

- 1 a Kormány által 1994-ben elfogadott, a környezetpolitikát megalapozó mérő-, megfigyelő- és információs rendszerekről is rendelkező Nemzeti Környezet- és Természetpolitikai Koncepció
- 2 2. Nemzeti Környezetvédelmi Program
- 3 A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. Törvény (azóta módosított)
- 4 Az EU, az OECD és az ENSZ vonatkozó ajánlásai
- 5 Egyezmény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról; Århus, 1998. június 25.
- 6 2001. évi LXXXI. Törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Århusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény kihirdetéséről

- 7 2001. évi XCVII. Törvény a Magyar Köztársaságnak az Európai Környezetvédelmi Ügynökségben és az Európai Környezeti Tájékoztató és Megfigyelő Hálózatban való részvételéről szóló Megállapodás kihirdetéséről (EIONET)
- 8 Az Európai Parlament és a Tanács 2003/4/EK Irányelve (2003. január 28.) a környezeti információkhoz való nyilvános hozzáférésről és a 90/313/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- 9 Az elektronikus információszabadságról szóló, 2006. január 1-jétől hatályos 2005. évi XC. Törvény
- 10 A nyilvánosság környezeti információkhoz való hozzáférésének rendjéről szóló 311/2005. (XII. 25.) Korm. Rendelet
- 11 A KEOP időtartama (2007-2013) alatt további jogszabály(ok) megalkotása válik szükségessé, az EU INSPIRE (téradat-infrastruktúra) irányelvének hazai jogrendbe illesztése kapcsán . Az irányelvben foglaltak tényleges megvalósítására (az európai szintű térinformatikai infrastruktúra teljes kiépítésére) várhatóan a harmadik (implementációs) szakaszban – 2009-2013 között – kerülhet sor a jogalkotás ütemtervének függvényében.

8.3 Eredmény indikátorok és célértékek

HULL-I.	TELEPÜLÉSI HULLADÉK MENNYISÉGE A KEZELÉS MÓDJA SZERINT							
	Mértékegység: kg/fő/év							
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy a hulladékkezelésen belül milyen mértékben sikerült a hasznosítás és égetés arányát növelni a lerakással szemben.							
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	Célérték az exogén változók figyelembevételével (É)	
Forrás:	EUROSTAT					EMIR	EUROSTAT	
		2000	2001	2002	2003	2004	2016	2016
HUN	Hasznosított (komposztált is)	35	41	45	49	53	196*	196*
	Égetett	34	35	28	24	15	131*	131*
	Lerakott	376	375	384	390	385	271*	271*
	Összesen	445	451	457	463	453	598*	598*
EU-15	Hasznosított (komposztált is)	184	190	209	214	227		
	Égetett	99	102	106	107	111		
	Lerakott	281	276	265	252	242		
	Összesen	564	568	580	573	580		

* 9,5 millió fővel számolva Magyarország lakosságát 2016-ban.

(É) Értékelési indikátor (NY) nyomonkövetési indikátor

HULL-II.	A SZELEKTÍV HULLADÉKGYŰJTÉSI RENDSZERBE BEVONT LAKOSOK ARÁNYA AZ ÖSSZLAKOSSÁG SZÁMÁHOZ VISZONYÍTVA								
	Mértékegység: %								
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben sikerült a lakosokat a szelektív hulladékgyűjtési rendszerbe bevonni.								
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)		Célérték az exogén változók figyelembevételével (É)	
Forrás:	OSAP					EMIR		OSAP	
	1995	1998	2002	2003	2006	2009	2013	2009	2013
HUN	0,5	2	8	32	50	60	80	60	80

(É) Értékelési indikátor (NY) nyomonkövetési indikátor

HULL-III.	HULLADÉKGAZDÁLKODÁSI PROJEKTEK SZÁMA (EU MAGINDIKÁTOR (27))						
	Mértékegység: db						
Def.:	Az indikátor a KEOP hulladékgazdálkodási projektjeinek számát méri.						
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	
Forrás:						EMIR	
						2010	2016
HUN							

(NY) nyomonkövetési indikátor

SZVÍZ	A KORSZERŰ (EU KÖVETELMÉNYEKET KIELÉGÍTŐ) SZENNYVÍZKEZELÉSI RENDSZEREKKEL ELLÁTOTT LAKOSSÁG ARÁNYA (EU MAGINDIKÁTOR (26))					
	Mértékegység: %					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben sikerült a lakosokat a korszerű szennyvízkezelési rendszerekkel ellátni. Azon lakosok száma, akik számára: * 2000 LE feletti szennyezőanyag-kibocsátású szennyvízelvezetési agglomeráció esetén biztosított a közműves szennyvízelvezetése és II. fokozatú biológiai tisztítása, * szennyvíz befogadásra érzékeny területeken - 10.000 LE felett – pedig a III. tisztítási fokozata is.					
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:	KvVM					EMIR
	1994	1998	2002	2004	2006	2016
HUN	42,5	48	56	62	67	91
EU-25			83			
V-4			58,3			

(É) Értékelési indikátor (NY) nyomonkövetési indikátor

IVÓVÍZ	NEM MEGFELELŐ MINŐSÉGŰ IVÓVÍZZEL ELLÁTOTT LAKOSOK SZÁMA (EU MAGINDIKÁTOR (25))					
	Mértékegység: fő					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben sikerült a nem megfelelő minőségű ivóvízzel ellátott lakosok számát csökkenteni.					
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:	47/2005. (III.11) Kormány rendelet 6.sz. melléklete alapján					EMIR
	1994	1998	2002	2004	2006	2012
HUN			2 538 505			0

(É) Értékelési indikátor (NY) nyomonkövetési indikátor

ÁRVÍZ	ÁRVÍZKÁR ELLEN KIELÉGÍTŐEN VÉDETT LAKOSSÁG ARÁNYA					
	Mértékegység: %					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben növekedett az árvíz kár ellen kielégítően (előírások szerint) védett lakosok aránya az árvíz kockázattal érintett lakosok (~2,3 m fő) körében.					
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:	KvVM					EMIR
	1994	1998	2002	2004	2006	2016
HUN				52		83

(É) Értékelési indikátor (NY) nyomonkövetési indikátor

VÍZMM - I.	A JÓ ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOTOT ELÉRT FELSZÍNI ÉS A JÓ ÁLLAPOTOT ELÉRT FELSZÍN ALATTI VÍZTESTEK ARÁNYA A VÍZTESTEK SZÁMÁNAK FIGYELEMBEVÉTELÉVEL			
	Mértékegység: %			
Def.:	Az indikátor azt méri, hogy a felszíni víztestek milyen arányban érték el a jó ökológiai állapotot és a felszín alatti víztestek milyen arányban érték el a jó állapotot.			
	Kiindulási érték (É)			Célérték az exogén változók figyelembe-vételével (É)
Forrás:	2005. évi VKI jelentés			VKI jelentés
			2004	2009
HUN	felszíni víztestek	hidromorfológiai kockázat alapján	55	55
		kémiai kockázat alapján	38	46
	felszín alatti víztestek*	kémiai kockázata alapján	57	-
		menyiségi kockázata alapján	97	-

*A felszín alatti víztestek célállapot értékelése a VKI szerinti monitoring rendszer objektumain mért, adott paraméterre vonatkozó minőségi ill. mennyiségi állapotban bekövetkezett pozitív változás alapján történik.

(É) Értékelési indikátor

VÍZKIEM ELT	KIEMELTEN KEZELT KOMPLEX VÍZVÉDELMI BERUHÁZÁSOK HATÁSA			
	Mértékegység: %			
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek eredményeként az érintett víztestekre vonatkozóan az ökológiai állapotban beállt változást (összesített paraméter)* méri.			
				KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:				EMIR
				2009
HUN				12,5

*A 8 kiemelt beruházás ökológiai állapotra gyakorolt pozitív hatása az öt osztályos ökológiai minősítés alapján. Például ha 2009-re a nyolcból kettő esetén egy osztállyal javult a besorolás, akkor a javulás 25%-os.

(NY) nyomonkövetési indikátor

VÍZB	VÍZBÁZIS-VÉDELMI INTÉZKEDÉSEKKEL ÉRINTETT VÍZBÁZISOK ARÁNYA			
	Mértékegység: %			
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy a sérülékeny vízbázisokon belül milyen mértékben növekedett azon vízbázisok aránya, amelyeken diagnosztikai vizsgálat, biztonsági intézkedés tervezése vagy megvalósítása történt.			
	Kiindulási érték (É)			KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:	KvVM			EMIR
	1994	1998	2002	2006
HUN				45

(É) Értékelési indikátor (NY) nyomonkövetési indikátor

REK	A REKULTIVÁLT HULLADÉKLERAKÓK SZÁMA Mértékegység: db					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben sikerült rekultiválni a környezetet és a lakosságot is folyamatosan veszélyeztető, régi, műszakilag nem megfelelő hulladéklerakókat. (Az ISPA fejlesztéseken túl, 2232 db lerakó rekultiválására van szükség az országban.)					
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:						EMIR
						2013
HUN						2232

(NY) nyomonkövetési indikátor

KÁRM	A KÁRMENTESÍTÉSSEL ÉRINTETT SZENNYEZETT KÖZEG MENNYISÉGE Mértékegység: ezer m ³						
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek eredményeként a kármentesített (felszín alatti vizet is magába foglaló) szennyezett földtani közeg térfogatát méri. (Az indikátor pontos meghatározása részletes leírást igényel: a szennyező anyagok, a szennyezett közeg, és térbeli elhelyezkedés szerint – a pontos definíciót az Akcióterv tartalmazza. A táblázatban kumulált adatsor található, a KEOP közvetlen eredményét a 2006-os adatok kivonásával lehet megkapni.)						
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	
Forrás:	KvVM*					EMIR	
	1994	1998	2002	2004	2006	2012	2016
HUN	228	760	1710	2660	2755	3255	4155

* A megadott adatok becslült értékek mivel 2007-ben lép hatályba az a miniszteri rendelet, amelyik az adatgyűjtést (m³, illetve m² értékben) lehetővé teszi.

(NY) nyomonkövetési indikátor

TERM -I.	AZ ÉLŐHELYVÉDELMI IRÁNYELV MELLÉKLETEIN SZEREPLŐ ÉLŐHELYEK ÉS FAJOK TERMÉSZETVÉDELMI HELYZETÉNEK ÖSSZESÍTETT VÁLTOZÁSA Mértékegység: %					
Def.:	A 17. cikk szerint a tagországoknak hatévente (2006, 2012, 2018) kell jelenteniük az I. mellékleten szereplő élőhelyek és a II., IV. és V. mellékleten szereplő fajok természetvédelmi helyzetéről. Az első jelentést a 25 tagország 2007. I. félévében adja le az 1994-2006-os időszakról. Az 1994-es helyzetet tekintjük alapállapotnak (100%-nak). Az 1994 és 2006 közötti időszak változásait a 2007-es jelentés tükrözi majd, amelyet a 2006-os év oszlopában tüntethet fel. A jelentés az egyes fajok, illetve élőhelyek helyzetét egy összesített paraméterrel jellemzi, amely három értéket vehet fel (kedvező, kedvezőtlen, illetve köztes). E paraméterértékek összesítésével egyetlen indikátor nyerhető, amely megmutatja, hogy a vizsgált fajok és élőhelyek összességének természetvédelmi helyzete hogyan változott az adott periódusban.					
	Kiindulási érték (É)					Célérték az exogén változók figyelembe-vételével (É)
Forrás:	KvVM					KvVM
	1994	1998	2002	2004	2007	2013
HUN	100				100	110

(É) Értékelési indikátor

TERM -II.	ÉLŐHELY HELYREÁLLÍTÁSÁVAL, FEJLESZTÉSÉVEL ÉRINTETT TERÜLETEK NAGYSÁGA Mértékegység: ha				
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben növekedett az élőhely helyreállításával, fejlesztésével érintett területek nagysága.				
	KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)				
Forrás:	EMIR				
	2013				
HUN					20000

(NY) nyomonkövetési indikátor

TERM - III.	A TERMÉSZET-KÖZELI ERDŐ- ÉS MEZŐGAZDÁLKODÁS FELTÉTELEIT KIEGÉSZÍTŐ TERÜLETEK NÖVEKEDÉSE Mértékegység: ha				
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben növekedett természet-közeli erdő- és mezőgazdálkodás feltételeit kielégítő területek nagysága.				
	KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)				
Forrás:	EMIR				
	2013				
HUN					160000

(NY) nyomonkövetési indikátor

TERM - IV.	TERMÉSZETVÉDELMI SZEMPONTBÓL ÁTALAKÍTOTT VONALAS LÉTESÍTMÉNYEK HOSSZA Mértékegység: km				
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy milyen mértékben növekedett a természetvédelmi szempontból átalakított vonalas létesítmények (elektromos vezetékek, utak, vasutak, csatornák) hossza.				
	KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)				
Forrás:	EMIR				
	2013				
HUN					816

(NY) nyomonkövetési indikátor

TERM -V.	ÁTALAKÍTOTT, ILLETVE ÚJ ERDEI ISKOLÁK SZÁMA Mértékegység: db				
Def.:	Az indikátor azt méri, hogy milyen mértékben növekedett a KEOP műveletek eredményeként átalakított, ill. új erdei iskolák száma.				
	KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)				
Forrás:	EMIR				
	2013				
HUN					145

(NY) nyomonkövetési indikátor

MEF-I.	A MEGÚJULÓ ENERGIA RÉSZARÁNYA A VILLAMOSENERGIA FELHASZNÁLÁSON BELÜL								
	Mértékegység: %								
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy mennyivel növekedett a megújuló energiaforrásból előállított villamos energia részaránya az összes villamos energia felhasználáson belül.								
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)		Célérték az exogén változók figyelembevételével (É)	
Forrás:	Energia Központ Kht (EK Kht)					EMIR		(EK Kht)	
	1994	1998	2003	2004	2005	2010	2013	2010	2013
HUN	0,6	0,7	0,9	2,2	4,5	6,0	10,0	6,5	10,4
EU-25	~13	~13	14,8					22,1	

(É) Értékelési indikátor (NY) nyomonkövetési indikátor

MEF-II.	BIOMASSZÁBÓL ELŐÁLLÍTOTT BIO-HAJTÓANYAGOK RÉSZARÁNYA								
	Mértékegység: %								
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy mennyivel növekedett a biomasszából előállított bio-hajtóanyagok részaránya a hajtóanyagokon belül.								
	Kiindulási érték (É)					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)		Célérték az exogén változók figyelembevételével (É)	
Forrás:	KSH					EMIR		KSH	
	1994	1998	2003	2004	2005	2010	2013	2010	2013
HUN						5,0	7,5	5,75	8

(É) Értékelési indikátor (NY) nyomonkövetési indikátor

MEF-III.	A MEGÚJULÓ ENERGIA TERMELÉSE (EU MAGINDIKÁTOR (24))						
	Mértékegység: PJ/év						
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek eredményeként létrehozott kapacitások által megújuló energiaforrásból termelt villamos energia, illetve az összes megújuló energia (villamos + hő energia) termelését méri.						
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	
Forrás:						EMIR	
						2010	2013
HUN	villamos energia					10	17
	Össz-energia					94,5	160

(NY) nyomonkövetési indikátor

EHAT -I.	ENERGIAINTENZITÁS Mértékegység: kgoe/1000 Euro					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy mennyivel változott az egységni GDP-re vetített energia-felhasználás.					
	Kiindulási érték (É)					Célérték az exogén változók figyelembe-vételével (É)
Forrás:	EUROSTAT					EUROSTAT
	1996	1998	2000	2002	2004	2015
HUN	747	662	601	580	534	~300
EU 25	235	224	209	207	205	
EU 15	209	201	191	188	187	

(É) Értékelési indikátor

EHAT -II.	ENERGIAHATÉKONYSÁG RÉVÉN MEGTAKARÍTOTT ENERGIAHORDOZÓ Mértékegység: PJ/év					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy az energiahatékonyság javítását célzó művelet keretében, a 2007-2013-as időszakban megvalósult összes fejlesztést figyelembe véve 2013-ban milyen mértékű energia megtakarítás jelentkezik.					
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:						EMIR
						2013
HUN						6,7

(NY) nyomonkövetési indikátor

MEF-EHAT	AZ ÜVEGHÁZHATÁSÚ GÁZOK KIBOCSÁTÁS CSÖKKENÉSE Mértékegység: kt/év					
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy az energiahatékonyság javítását, illetve a megújuló energiaforrások elterjedését célzó műveletek keretében, a 2007-2013-as időszakban megvalósult összes fejlesztést figyelembe véve 2013-ra milyen mértékben csökkent az üvegházhatású gázok kibocsátása.					
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:						EMIR
						2013
HUN						1989

(NY) nyomonkövetési indikátor

FT -I.	HAZAI ÖSSZES ANYAG FELHASZNÁLÁS (DOMESTIC MATERIAL CONSUMPTION) Mértékegység: t/ fő					
Def.:	Az indikátor a gazdaság által közvetlenül felhasznált összes anyag egy főre eső mennyiségét méri.					
	Kiindulási érték (É)					Célérték az exogén változók figyelembe-vételével (É)
Forrás:	EUROSTAT					EUROSTAT
	2000	2001	2002	2003		2015
HUN	11,6	12,6	12,4	12,9		<15
EU 15	15,6					

(É) Értékelési indikátor

FF -I.	A „MEGGYŐZŐDÉSES” KÖRNYEZETVÉDŐK ARÁNYA						
	Mértékegység: %						
Def.:	Az indikátor a „meggyőződéses” környezetvédők arányát méri. „Az európai állampolgárok környezeti attitűdjei” felmérés szerint „meggyőződéses” környezetvédők azon emberek, akik állításuk szerint néha/gyakran tesznek erőfeszítést környezetükért, és meg is vannak győződve erőfeszítéseik hatásosságáról.						
	Kiindulási érték (É)					Célérték az exogén változók figyelembe-vételével (É)	
Forrás:	EUROSTAT					EUROSTAT	
	1992	1995	1998	2001	2004	2010	2013
HUN					12	20	22
EU 25					17		

(É) Értékelési indikátor

FT II.	FENNTARTHATÓ TERMELÉSI PROJEKTEK SZÁMA						
	Mértékegység: db						
Def.:	Az indikátor a KEOP (a 6. prioritás 1. pontjában meghatározott) fenntartható termelési projektjeinek számát méri.						
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	
Forrás:						EMIR	
						2013	
HUN						700	

(NY) nyomonkövetési indikátor

FT III.	A MEGTAKARÍTOTT HULLADÉK ÉRTÉKE						
	Mértékegység: Ft						
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy mekkora az értéke annak a kiváltott hulladék mennyiségnek, amelyet a technológia bevezetés/váltás vagy újfajta ipari szerveződés eredményezett.						
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	
Forrás:						EMIR	
						2013	
HUN							

(NY) nyomonkövetési indikátor

FF II.	A KAMPÁNYOK ÉS MINTAPROJEKTEK ÁLTAL ÉRINTETT EMBEREK SZÁMA						
	Mértékegység: ezer fő						
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy hány embert érintettek a fenntarthatóbb fogyasztási lehetőségeket népszerűsítő kampányok és mintaprojektek.						
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	
Forrás:						EMIR	
						2013	
HUN							

(NY) nyomonkövetési indikátor

EKVED	E-SZOLGÁLTATÁSOKKAL ELÉRT EMBEREK SZÁMA				
	Mértékegység: ezer fő				
Def.:	Az indikátor a KEOP műveletek azon eredményét méri, hogy hány embert értek el az e-szolgáltatások.				
					KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)
Forrás:					EMIR
					2013
HUN					

(NY) nyomonkövetési indikátor

FOGL	EU FOGLALKOZTATÁSI MAGINDIKÁTOR						
	Mértékegység: ezer fő						
Def.:	Létrehozott új munkahelyek száma: férfi alkalmazott/ nő alkalmazott						
						KEOP műveletek eredményeként várható célérték (NY)	
Forrás:						EMIR	
						2013 (NŐ)	2013 (FFI)
HUN							

(NY) nyomonkövetési indikátor

HORIZ	HORIZONTÁLIS INDIKÁTOROK				
Def.:	Az Operatív Program szintjén a területi és társadalmi kohézió kedvező vagy kedvezőtlen változását a releváns indikátorok területi bontásával vizsgáljuk.				
Területi bontásban vizsgálandó indikátorok	HULL-I.				
	HULL-II.				
	SZVÍZ				
	IVÓVÍZ				
	ÁRVÍZ				
	REK				
	KÁRM				

8.4 Partnerségi egyeztetések

Az Operatív Program megalkotása során a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium koordinációjában intenzív konzultációkra került sor a társadalmi partnerekkel, a regionális fejlesztési ügynökségekkel, valamint az Európai Bizottsággal. A konzultációk egyrészt az FKTB és munkaszervei ülésein, másrészt külön helyszíni egyeztetések során folytak.

Az Operatív Program társadalmi egyeztetésének célja volt, hogy a legszélesebb közönség számára elérhetővé és véleményezhetővé tegye a Program dokumentumait, amelyek ezért elektronikus úton olvashatóak voltak a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium honlapján. A partnerségi egyeztetés első köre 2006. március 17-től március 27-ig zajlott. Ennek során 30 társadalmi, szakmai szervezet külön felkérést is kapott a dokumentum vitájában való részvételre. A felkeresésre 17 szervezet juttatta vissza a dokumentummal kapcsolatos véleményét.

A teljesen nyitott és időben behatárolt partnerségi egyeztetéseken túl a KEOP tervezésének kezdetétől lehetőség nyílt különböző fórumokon, konferenciákon a vélemények kinyilvánítására és figyelembe vételére. Ezek közül a legfontosabbak:

- Az NSRK környezetvédelmi céljait megalapozó műhelyvita, KvVM, 2005. október 25.
- A Környezeti Operatív Program Stratégiai Környezeti Vizsgálatának Egyeztetési Fóruma, amely a rendeletben meghatározottnál szélesebb partnerségi kör bevonásával zajlott, KvVM, 2006. március 6.
- „A 2007-2013 időszakra szóló nemzeti tervek és azok környezeti vonatkozásai” című konferencia, MTA, 2006. március 30.
- A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség szervezésében megrendezett ágazati egyeztető fórum, 2006. november 6.

A partnerségi egyeztetés második fordulója 2006. június 8-tól július 12-ig került meghirdetésre, de a nyári időszakra tekintettel egészen július végéig fogadtuk a társadalmi észrevételeket. Ennek keretében számos véleményt kaptunk a KOP0.07-es változatára, amely tervezethez készült el a stratégiai környezeti vizsgálat és ugyancsak ezen a változaton indult el az ex-ante értékelés.

A partnerségi egyeztetés második fordulójának lebonyolításához tematikus kérdőívet állítottunk össze, amelynek kiértékelése sok esetben lehetővé tette a vélemények súlyozását. A 10 oldalas kérdőív 23 tematikus kérdést tartalmazott, a KOP minden fejezetéhez, alfejezetenkénti bontáshoz igazodva többet is. A zárt kérdéseken túl minden fő fejezetnél, illetve prioritásnál önálló, szöveges, szabadon kifejtő észrevételt is kértünk.

A kitöltött kérdőívekben kb. 600 önálló érdemi észrevétel érkezett, ebből kb. 140 a helyzetértékeléshez, 100 a célrendszerhez és kb. 250 az egyes prioritási tengelyekhez. A legtöbb, szám szerint 90 az „Egészséges, tiszta települések” prioritási tengelyhez kapcsolódott, a többi észrevétel a végrehajtásra, a pénzügyi táblára, indikátorokra vonatkozott.

A beérkezett észrevételek mintegy egy negyedét elfogadtuk és beépítettük az OP következő változatába (aminek nyomán például a helyzetértékelést átszerkesztettük és átírtuk, az ivóvízminőség javító intézkedések visszakerültek a KEOP-ba, a hulladékgazdálkodási beavatkozások átgondolt, országos stratégia szerinti megvalósítását tervezzük az új változatban). Természetesen figyelembe vettünk számtalan apróbb-nagyobb szövegezési javaslatot is a megkapott észrevételek alapján. Az észrevételek másik, körülbelül egy

negyednyi részével szintén egyetértettünk, de úgy ítéltük meg, hogy az adott kérdés már kellő mértékben jelen van az OP-ban és ezért további részletezését, beépítését nem tartjuk célszerűnek. Végezetül az észrevételek mintegy felének esetében azt kellett megállapítanunk, hogy vagy nem a KEOP kompetenciája megoldani a felvetett problémát (például a tervezés országos szintű problémái, a végrehajtás részleteire vonatkozó elvárások, jogszabály-alkotási/jogérvényesítési kérdések), vagy a javasolt módosítással a szakértői konzultációk eredményeként nem értünk egyet, és ezért a kapott észrevételt nem építettük be a KEOP-ba.

A partnerségi egyeztetés harmadik fordulója a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség szervezésében 2006. október 18-tól november 8-ig tartott. A kormány a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapján közzétette és társadalmi vitára bocsátotta az Új Magyarország Fejlesztési Tervhez kapcsolódó operatív programokat, ezek között a Környezet és Energia Operatív Program (KEOP) kormány által elfogadott változatát is. A véleményezésre egy kapcsolódó kérdőív segítségével nyílt lehetőség.

A szakmai, érdekképviselői, társadalmi szervezetektől, a gazdasági, az önkormányzati, a tudományos és a civil szféra képviselőitől kb. 400 észrevétel, javaslat érkezett.

A korábbi folyamatos egyeztetéseknek köszönhetően ebben a körben csak kisszámú olyan új vélemény érkezett, amelyek beépítését a KEOP-ba szükségesnek láttuk. Az észrevételek 10%-a pénzügyi táblához kapcsolódott, amelyek közül a legtöbb az energiahatékonyság arányának növelését célozta. Sok felvetés nem az Operatív Program kompetenciájába tartozott, valamint sok akcióterv szintű szövegezési észrevétel érkezett, amelyeket az Akciótervek megírása során tudunk figyelembe venni.

A partnerségi egyeztetéseken, fórumokon, valamint a konferenciákon elhangzott vélemények feldolgozása elősegítette a Környezet és Energia Operatív Program tökéletesítését. A partnerek és értékelők észrevételeit, javaslatait az egyeztetések során kialakult konszenzusnak megfelelően figyelembe vettük és beépítettük az Operatív Program szövegtervezetébe.

8.5 Az ex-ante értékelés eredményei

A Környezeti Operatív Program ex-ante értékelésére a megbízást a Miniszterelnöki Hivatal Nemzeti Fejlesztési Hivatala 2006. június elején adta ki a közbeszerzésen győztes szervezetnek (a Program neve – Környezeti Operatív Program, KOP – akkor még nem tartalmazta az energetikára való utalást). Az ex-ante értékelés tematikáját júniusban sikerült véglegesíteni, így júliusban megindulhatott a KEOP (KOP) előzetes értékelése.

Az előzetes értékelés során az értékelők számos megállapítása helyénvalónak bizonyult, és így beépítésre került a KOP augusztus végi újabb (KEOP) változatába. A KOP helyzetértékelését teljesen átszerkesztettük az előzetes ex-ante jelentés javaslatainak megfelelően, és átírtuk az ex-ante értékelők, valamint a többi véleményező (Brüsszeli Bizottság, SKV értékelők, társadalmi partnerek) észrevételei alapján. Ezzel a módosítással bekerült az anyagba a következetes ok-okozati (az eredeti okok; állapot; következmény) összefüggés láncok bemutatása.

A KOP ex-ante értékelésének végleges anyaga szeptember közepére készült el, amely a következő legfontosabb területeken vonta maga után a KEOP módosítását:

- A prioritási tengelyeket, a beavatkozásokat bemutató fejezetek egységesítése (a természetvédelem, az energiahatékonyság, a megújuló energia, a fenntartható termelés ösztönzése területén);
- A stratégiákhoz, tervezési dokumentumokhoz való kapcsolódás bemutatása;
- A célrendszert és a prioritási tengelyeket jellemző indikátorstruktúra kialakítása, az indikátorok véglegesítése;
- A horizontális szempontok megjelenítése;
- Számszaki adatok tisztázása, illetve a szöveggel való konzisztencia megteremtése;
- Az európai uniós források felhasználása tapasztalatainak bemutatása.

Az Általános rendelkezések 37. cikk b) pontja alapján az ex-ante értékelés megállapításait a KEOP prioritások indoklásáról az OP-ban kell bemutatni, ezért azt a „2.2.5 A KEOP prioritások indoklása a legfontosabb tervezési és stratégiai dokumentumok alapján” c. fejezetben található táblázat külön sorban szerepelteti.

Az ex-ante értékelés összefoglalója szerint:

„Összességében megállapítható, hogy a partnerségi eredményeket és az ex-ante értékelés ajánlásait figyelembe vevő tervezési folyamat eredményeként kialakult KEOP megfelel az Általános rendelkezések 37. cikkében foglalt főbb követelményeknek. A prioritás tengelyek megfelelnek az EU rendeletek, iránymutatások és akcióprogramok, valamint a hazai dokumentumok által megfogalmazott közösségi és nemzeti prioritásoknak.

A KEOP legnagyobb pénzügyi részét kitevő Egészséges, tiszta települések prioritási tengely három kiemelt területe (hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés, ivóvízminőség-javítás) a vonatkozó EU irányelvek teljesítését szolgálják, amelyek a hazai környezetpolitikai dokumentumokban is megjelennek. Környezetvédelmi de főleg fenntarthatósági szempontból a megelőzés helyett (a megújuló energiaforrás-felhasználás növelése, a hatékony energia-felhasználás és a fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése prioritási tengelyek) nagyobb súlyt kapnak az OP-n belül ezen infrastrukturális beruházások, viszont az EU lisszaboni célkitűzései pontosan ezt támogatják, mivel ezeket kedvező hatásúaknak tartja az aktuális gazdaságpolitikai célkitűzésekre vonatkozóan. A KEOP összességében semleges vagy kis mértékben kedvező hatással lesz a makrogazdasági egyensúlyra, így az Új Egyensúly Program megvalósítására és a lisszaboni célkitűzések elérésére.

Az EU iránymutatásai hangsúlyozzák a kockázat-megelőzési intézkedéseket, amelyek mentén a KEOP árvízvédelmi, kármentesítési és vízbázisvédelmi fejlesztéseket jelölt ki (Vizeink jó kezelése prioritási tengely). Az EU és hazai környezetvédelmi politikának kiemelkedő prioritása a Víz Keretirányelv megvalósítása, amelynek keretében a KEOP komplex vízgazdálkodási projekteket és monitoring és kommunikációs fejlesztéseket valósít meg. A prioritás intézkedéseinek mindegyikének megvalósítását mind EU mind a hazai célkitűzések indokolják. A Víz Keretirányelvhez kapcsolódó egyes pl. hidromorfológiai beavatkozások a ROP-okba kerültek, amelynek következtében fokozott koordinációt kell megvalósítani a szakterületnek az EU célkitűzések elérése érdekében.

Legfontosabb fennmaradó problémák és javaslatok:

- A fenntartható fejlődés szempontjából jelenleg az a legnagyobb veszély, hogy a hirtelen forrásbőség forintjait olyan struktúrák kiszolgáltatására fordítjuk, amelyek nem fenntarthatók. A valódi problémák okai így fennmaradnak, amely egyben azt is jelenti, hogy a cső-

végi megoldások konzerválják a környezeti problémák okát jelentő struktúrákat, és segítenek bővítetten újratermelni azokat.

- A jogszabályok által keretek közé szorított „megoldások” sokszor nem képesek kezelni a helyi ökológiai, társadalmi sajátosságokat, s egyformaságot kényszerítenek különböző adottságú, lehetőségeket képviselő környezeti rendszerekre.
- Mivel a KEOP a társadalom létminőségének javítását szolgáló program, ezért szükséges mérlegelni az eddigi környezeti intézkedések társadalomra való hatásait. A helyzet-elemzésben ilyen értékelést nem találunk, az anyag eleve feltételezi, hogy a környezetvédelmi intézkedések jótékonyan hatnak a társadalom fenntarthatóságára.
- Az EU derogációk és irányelvekből származó fontosabb határidőket és teljesítésük forrásigényét szükséges lenne bemutatni. Számos EU környezetpolitikai célkitűzés (például Szennyvíz Program) teljesítésének határideje e finanszírozási periódusban lejár. Ezen fejlesztésekre nagyobb hangsúlyt kell helyezni, főleg ha azok nem teljesítése szankciókat vonhat maga után.
- A KEOP a végrehajtásra vonatkozó fejezete a tervezés során több ízben megváltozott. A jelenlegi változat a korábbiakkal ellentétben minden OP-ban azonos tartalmúvá vált, amelyet az IH-kat adó NFÜ készített. A KvVM a szubszidiaritással ellentétben ha nem is Irányító Hatóság, hatáskörét és feladatait a KEOP-nak tartalmaznia szükséges.”

8.6 A Stratégiai Környezeti Vizsgálat eredményei

A Környezeti és Energia Operatív Program (KEOP) korábbi változatának, a Környezeti Operatív Program (KOP) tervezésének már korai fázisában megkezdődött az EU szabályozás és az 1995. évi LIII. törvény, illetve a 2/2005. (I.11.) kormányrendelet alapján kötelezően előírt stratégiai környezeti vizsgálat (SKV). A KOP SKV elkészítésére 2005-ben egyszerűsített közbeszerzési eljárásban több független szakmai ajánlattevő közül került kiválasztásra a legjobb ajánlat. A nyertes értékelő, a VITAREGNAT Környezetvédelmi és Szolgáltató Betéti Társaság első lépésben a jogszabállyal összhangban – a környezetvédelmi és társadalmi partnereket már a módszertan kidolgozásába is bevonva – alakította ki a vizsgálat tartalmi szerkezetét, amelyet egy szakértői fórumon a megbízóval együtt véglegesített. Az SKV folyamat második lépésében a jogszabály szerint meghatározott, közösen kialakított tartalmi keret alapján, a környezetvédelmi és társadalmi partnerek aktív bevonásával 2006. augusztus végéig elkészült a KOP környezeti vizsgálata.

A KOP időközben jelentős mértékben megváltozott ezért a fenntarthatóság és a környezeti szempontok érvényesítésének elősegítése céljából és a jogszabályi előírások⁴⁷ teljesítése érdekében az NFÜ gondoskodott a KEOP-ra vonatkozó stratégiai környezeti vizsgálatok (SKV) elkészítéséről. A környezeti vizsgálat célja, hogy az ex-ante értékelőkkel és a társadalmi partnerekkel együttműködve elősegítse az ÚMFT operatív programjainak készítése során a környezeti és komplex fenntarthatósági szempontok integrálását, érvényesítését. Az NFH nyílt közbeszerzés keretében a **Respect Kft. által vezetett konzorciumot**⁴⁸ választotta ki a feladat elvégzésére. A Respect Konzorciuma felhasználta azokat az eredményeket és tapasztalatokat, amelyeket a KvVM által indított első SKV során felhalmozódott. A második

⁴⁷ A Stratégiai Környezeti Vizsgálat az Európai Bizottság 2001/42 EK irányelvének és a 2/2005 (I. 11.) Korm. Rendelet értelmében a jelentős környezeti kihatású tervek és programok környezeti szempontú értékelésének és befolyásolásának eszköze.

⁴⁸ A konzorcium további tagjai: Budapesti Corvinus Egyetem (Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszék, valamint a Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék), Környezettudatos Vállalatirányítás Egyesület és a BFH Európa Kft.

SKV folyamata lényegében az új OP-ra (KEOP) megismételte az SKV rendelet szerinti eljárást.

Az SKV jelentés alapjául szolgáló tematika június 19-én megvitatásra került és 30 napos határidővel véleményezhető volt. A meghívott civil, tudományos élet és kormányzati szerveket képviselők részt vettek a fórumon és egy részük írásban is élt a véleményezési lehetőséggel.

Az SKV az elfogadott módszertan és tematika szerint az egyeztetési napló és személyes egyeztetések keretében készült a tervezőkkel együttműködve.

Az elkészült SKV jelentés 2006. november 14-től elérhető az NFÜ honlapján (www.nfu.hu), illetve az ÚMFT környezeti értékelésének és az operatív programok SKV jelentésének partnersége honlapon (<https://www.smartportal.hu/respect/index.php/index.php>). Az Európai Unió és a hazai jogszabályok által előírt, valamint társadalmi igényként is felmerülő társadalmi partnerség érdekében a társadalmi partnerek számára az NFÜ egyeztetési lehetőséget biztosít, részben a környezeti értékelést végzők közreműködésével biztosított internetes véleményezési lehetőségen, részben szervezett partnerségi fórumokon keresztül. A KEOP SKV partnerségi egyeztetésére 2006. november 28-án „környezet és energetika” címmel volt lehetőség. Az egyeztetési fórum meghívottai „Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról” szóló 2/2005 (I.11) Korm. rendeletben meghatározott környezetért felelős szervek, valamint országos környezeti és társadalmi elkötelezettségű civil szervezetek voltak. A fórummal kapcsolatos információk is elérhetők a széles nyilvánosság számára az ÚMFT környezeti értékelésének és az operatív programok SKV jelentésének partnersége honlapon. November 23-án az Országos Környezetvédelmi Tanács is megvitatta a készítők részvételével az egyes környezeti vizsgálatokat.

A társadalmi és tervezői egyeztetések során a KEOP környezeti vizsgálatával kapcsolatosan érkezett megállapítások megerősítették az SKV jelentés megállapításait és kisebb kiegészítésekkel szakmailag jónak, elfogadhatónak ítélték a jelentést.

A KOP helyzetértékelésének vizsgálata során – összhangban az ex-ante értékelők előzetes megállapításaival – a SKV készítői hiányolták az anyagból a következetes ok-okozati (az eredeti okok; állapot; következmény) összefüggés láncok bemutatását. A KOP korábbi változatának javítása érdekében az SKV jelentés mellékletében a legfontosabb problémakörökkel (A természeti/környezeti elemek fenntartható használata; a meglévő értékek hosszú távú fenntartása, megőrzése; a helyi közösségek fennmaradásának, az emberhez méltó élet feltételeinek biztosítása; a technológiai haladás adta lehetőségek kiaknázása fenntartó; a felelősségteljes ember kiművelése; esélyegyenlőség és területi egyenlőség) kapcsolatosan bemutatták a helyzetre vonatkozó egységes rendszer legfontosabb elemeit. A fenti hiányosságok pótlása, illetve felvetések egy részének beépítése megtörtént a KOP újabb (KEOP) változatába.

Az SKV értékelése részletesen összevetette a KOP prioritásokat a fenntarthatósági kritériumokkal, az OFK, NSRK és a 2. NKP környezetvédelmi céljaival és javaslatokat fogalmazott meg a KOP és a fenti nemzeti tervek közötti összhang erősítése érdekében. Emellett részletesen bemutatta a KOP Környezeti- fenntarthatósági problémáknak való megfelelése területén jelentkező hiányosságokat. A hiányosságok egy részét az újabb tervezetekben a tervezők megkísérelték pótolni és orvosolni, míg más részének pótlása – az egyes lehatárolásoknak és az ÚMFT célrendszerével való koherenciának biztosítása miatt – nem a KEOP feladata.

A vizsgálat során felmerült, hogy az OP-ban nevesített egyes beavatkozás-típusok akár a természeti erőforrások használatát, igénybevételét is fokozhatják, a környezetterhelés növekedését okozhatják, nem fenntartható társadalmi és/vagy gazdasági folyamatokat indíthatnak el, vagy erősíthetnek meg. Az SKV-értékelés prioritásonként, részletesen bemutatta azokat a területeket, ahol a fenti problémák felléphetnek, és ahol fokozottan figyelni kell az intézkedések pontos kialakítására az OP-ban és később az Akciótervben.

A környezeti vizsgálat alapján az értékelés megállapítja, hogy:

- a különböző prioritások megvalósításánál már a pályázatok kiírását is összehangolt szempontrendszer szerint kell végezni (pl.: a vízgazdálkodás mellett természetvédelmi szempontból is rendkívül fontos az árvíztározók optimális működtetése);
- az információkezelés területén törekedni kell a környezettel kapcsolatos információk egységes kezelésére;
- a jelenlegi KIOP és a jövőbeni KOP intézkedések hatékonyságának növelése érdekében meg kell teremteni a szakmai eredmények, tapasztalatok értékelésének és annak eredményeinek visszacsatolásának lehetőségét;
- a KOP szemléletét átható általános szempontú javaslatok között a legfontosabb, hogy a fenntarthatósági szemlélet érvényesítésére és a területi egyenlőség elvének teljesítésére a KOP által befolyásolt más tervekben, fejlesztési koncepciókban mindenhol érvényesíteni szükséges;
- a beavatkozások megvalósítási szakaszában a konkrét beruházásoknál különös figyelmet kell fordítani az akcióterv szintű környezeti értékelések és az objektumszintű környezeti hatásvizsgálatok (KHV) készítésére. A beavatkozások Natura 2000 területekre, a területek kapcsolataira várhatóan gyakorolt hatásainak előzetes értékelését – a mindenkori jogi –intézményi keretekkel összhangban – lehetőleg minden engedélyezési folyamatban, eljárásban le kell folytatni és erről a nyilvánosságot is tájékoztatni szükséges.

A KOP a fentiek figyelembevételével került átdolgozásra és kialakításra; elkészült a KEOP 2006. október 13. változata, amelynek a korábbi folyamatot kiegészítő – folytató – 2. SKV értékelését az NFÜ felkérésére a RESPECT Konzorcium a 2001/42 EK irányelvnek és a 2/2005. (I.11.) kormányrendeletnek megfelelően – a környezetvédelmi és társadalmi partnereket aktívan bevonva a folyamatba – elvégezte és abban a következő összegző megállapításokat tette:

A környezeti vizsgálat során az SKV értékelők az értékelés logikáját a nemzetközi környezetpolitikában ismert DPSIR (hatáslogikai lánc) modellre alapozott megközelítésre építve – a természeti és társadalmi partnereket bevonva, és az értékelés nyilvánosságát biztosítva – kívánták elvégezni. Ez a modell az elemzésekhez alapvetően megfelelő keretet nyújtott, azonban a megállapítások érvényesítésének tekintetében nem volt teljes körű. Ennek alapvető okaként az értékelők az állapították meg, hogy véleményük szerint sem az ÚMFT-ben sem a KEOP-ban nem pontosan a DPSIR logika szerint folyt a tervezés, így nem egyértelműen illeszthető egymáshoz a két tervezési módszertani megközelítés. Az alkalmazás jelentőségét azonban az adta, hogy a beavatkozások fenntarthatósági szempontból értékelhető hatásosságának értékeléséhez, és a hatékony nyomon-követéshez, illetve a környezeti információk kezeléséhez ez a módszertan nyújthatja az egyik legmegfelelőbb keretet.

A tervezőknek a megállapítások alapján több ponton módosították a KEOP-ot, amely így egyre inkább közelít a DPSIR megközelítéshez (lásd pl.: a helyzetelemzést).

Mivel a KEOP az EU forrásainak az ÚMFT által meghatározott célrendszerrel koherenciában való felhasználására vonatkozik, a KEOP tervezői sok esetben nem tudták teljes körűen kezelni a KEOP SKV megállapításait, amelyek a jelenlegi helyzet problémáihoz, szükségleteihez mérték a KEOP-ban foglalt beavatkozásokat, ugyanakkor ezek irányultsága és volumene többször az OP tervezők mozgásterén kívül eső döntéseket igényelt volna. Az egyes prioritásokban foglalt beavatkozások valódi szükségleteket orvosolnak (hulladékgazdálkodás), azonban az értékelés szerint nem kellően igazolt, hogy a választott megoldások rövid és hosszú távú hatásait tekintve megfelelőek-e, illetve hogy mi indokolja a jelentős finanszírozási arányeltolódásokat.

A hulladékgazdálkodás vagy a szennyvízkezelés tekintetében a megelőzés és a keletkező hulladék, szennyvíz csökkentésének intézkedéseinek integrált megjelenésének hiányát azonosította a vizsgálat, amely – ennek megfelelően – az újabb változatokban már javulást mutattak.

A tervezett nagyméretű beruházások gazdasági, környezeti és társadalmi hatékonysága összességében azonban nem kellően alátámasztott; számos negatív hatással lehet a környezetre. Helyi és térségi adottságokhoz illeszkedő megoldások kialakítására kellene a hangsúlyt fektetni.

A beavatkozások integrálása tekintetében szintén hiányosságokkal rendelkezik az OP, hiszen a szemléletformálást, a takarékos, energiahatékony szemlélet és gyakorlat erősítését, fejlesztését elkülönülten kezeli a szennyezés és a hulladékkezelés kérdéséről, bár a korábbi változatokhoz képest itt is javulást mutatott az anyag – a tervezők törekedtek az SKV és a partnerség véleményeivel összhangban javítani az OP tartalmát. Ugyanakkor megmaradt a veszélye, hogy az OP azt a hatást erősíti, hogy a feldolgozás, kezelés kapacitása további szennyezést és termelődést tesz lehetővé, így eredménytelenné válhat a ráfordított környezetbarát szemlélet és gyakorlat fejlesztése.

A természetvédelmi prioritás vonatkozásában külön ki kell emelni, hogy a tervezett beavatkozások az országosan jelentkező problémák és szükségletek rendkívül szűk szeletét foglalják magukban. Tekintve az ország európai szinten kiemelkedő biológiai sokféleségét és ennek megőrzésének felelősségét, az értékelők nem tartják megfelelőnek a prioritások közötti arányokat és a rendelkezésre bocsátott források nagyságát, csakúgy, mint a fenntartható fogyasztás és termelés vonatkozásában – annak ellenére sem, hogy a tervezés során az OP-n belüli forrásallokáció ezirányú változtatására került sor.

A KEOP szövegét, tartalmi részletezettségét tekintve az operatív programok szintjén, a rendelkezésre álló információk alapján nem volt vizsgálható érdemben a határon átnyúló hatások jelentősége. Az SKV során felmerült, hogy az OP határokon átnyúló hatásait már a – jó esetben megelőzően készülő – ágazati stratégiai programok, koncepciók, tervek szintjén szükséges vizsgálni. Másrészt azt, hogy felmerülnek-e határon átnyúló jelentős hatások, az OP-t követő alacsonyabb szinteken, az akciótervek és a projektek szintjén lehet érdemben vizsgálni, ahol a szükséges részletes adatok rendelkezésre állnak.

Az értékelők javasolják az integrált területi alapú értékelések és monitoring bevezetését és alkalmazását, amelyeknek alapja lehetne a térségek ökológiai rendszereinek térinformatikai alapú állapotértékelése, valamint térbeli és időbeli mintázatának elemzése. A részletes értékelési szempontokat és monitoring kialakítását az akciótervek mellett, az azok készítésével egy időben elkészíteni javasolt „SKV követő intézkedések programját” tartalmazó dokumentumban célszerű rögzíteni minden operatív program esetében.

A környezeti és társadalmi károk és kockázatok csökkentése érdekében az SKV készítő Team kiemelten fontosnak tartotta, hogy a KEOP akciótervét és az operatív programok végrehajtási folyamatát a javaslataikban megfogalmazott követő intézkedésekre adott szempontok alapján alakítsák ki.

Ezzel összhangban – a partnerségi javaslatokat is figyelembe véve – ajánlotta az SKV az OP tervezői számára a végrehajtási rendszerben a környezeti minimum elvének megjelenítését, ennek szervezeti és kompetencia garanciákon keresztüli megfogalmazását.

Ennek megfelelően a tervezők a KEOP végrehajtási fejezetében megjelenítették a horizontális politikák – köztük a fenntarthatóság – értékelését, és a fenntarthatósági minimum kritériumok alkalmazásának szükségességét, illetve több helyen is megteremtették az akcióterv szintű értékelések és nyomon-követhetőség alapjait.

Az SKV összességében megállapította, hogy:

- a tervezési folyamat során a KOP, majd a KEOP pozitív irányban mozdult el a fenntartható fejlődést szolgáló Göteborgi Stratégia céljainak való megfelelés irányába, illetve előrelépés történt a környezeti szempontok integrálása terén;
- az OP a változásokat követően, az Akciótervek megfelelő kidolgozása és a végrehajtás SKV javaslatokat is figyelembe vevő kialakítása révén várhatóan képes lesz az integrált környezeti szempontok mentén pozitívan hatni az SKV által vizsgált dimenziókban.

8.7 Rövidítések jegyzéke

CBC	Határokon Átnyúló Együttműködés a PHARE program keretében
dB(A)	decibel, a hangerősség mértékegysége (egyenértékű A-hangra vonatkoztatva, hangnyomásszintben), amely a hangtér egy-egy pontjára vonatkoztatott és hangnyomással jellemzett fizikai mennyiség. <i>Számszerű értéke a hely függvénye. A zajterhelés mérése esetén az adott helyen a zajforrások okozta együttes zajterhelés megengedett legnagyobb hangnyomásszintje, amelyet hazánkban is rendelet rögzít.</i>
EGK	Európai Gazdasági Közösség
EIB	Európai Beruházási Bank
EK	Európai Közösség
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ENSZ-EGB	ENSZ Európai Gazdasági Bizottság
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESDP	European Spatial Development Perspective
ESZA	Európai Szociális Alap
EU	Európai Unió
EUROSTAT	Európai Közösségek Statisztikai Hivatala (Statistical Office of the European Communities)
EWC	Európai Hulladék Katalógus
FKTB	Fejlesztéspolitikai Koordinációs Tárcaközi Bizottság
GEF	Globális Környezetvédelmi Alap
HAWIS	Veszélyes Hulladék Nyilvántartó Rendszer
HEFOP	Humán erőforrás Fejlesztés Operatív Program
Hgt.	Hulladékgazdálkodási törvény
HOPE	Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz
IH	Irányító Hatóság
IKT	Információs és kommunikációs technológia
ISPA	Strukturális Felzárkózást Segítő Eszköz
KIOP	Környezetvédelmi és Infrastruktúra Operatív Program (2004- 2006)
KEOP	Környezet és Energia Operatív Program (2007- 2013)
Kht.	Közhasznú Társaság
KKV	Kis- és Középvállalkozások
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KSZ	Közreműködő Szervezet
LE	Lakos egyenérték
LSIF	Large Scale Infrastructure Facility
MEH	Miniszterelnöki Hivatal
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
Natura 2000	Külön védelem alatt álló Európai Unió területök ökológiai hálózata
NAVS	Nemzeti Agrár és Vidékfejlesztési Stratégia
NKP	Nemzeti Környezetvédelmi Program
1. NFT	Első Nemzeti Fejlesztési Terv (2004-2006)
2. NFT	Második Nemzeti Fejlesztési Terv (2007-2013)
NFÜ	Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
OECD	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
OGY	Országgyűlés

OHT	Országos Hulladékgazdálkodási Terv
OKKP	Országos Környezeti Kármentesítési Program
OLM	Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat
OP	Operatív Program
OSAP	Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program
OTH	Országos Területfejlesztési Hivatal
PEEN	Pán-európai Ökológiai Hálózat
PHARE	Közép- és Kelet-Európa Országainak Nyújtott EU támogatások programja (előcsatlakozási alap)
PM10	particulate matter: PM10-nek a 10 mm-nél kisebb átmérőjű részecskéket nevezzük. <i>(Kémiai értelemben aeroszoloknak nevezzük a körülbelül 10 µm-es (mikrométer) átmérőnél kisebb, 0,001 µm-es átmérőnél nagyobb, levegőben - mint közegben - diszpergált (szétszórt) állapotban előforduló, folyékony vagy szilárd halmazállapotú részecskéket, szálló port. Ezen részecskék élettartama néhány perctől akár több hónapos időtartamig terjedhet a részecskék méretétől, kémiai összetételétől és tömegétől függően.)</i>
ppm	parts per million: egy milliommód rész (a koncentráció mértékegysége)
RÁCS	Regionális és Ágazati egyeztető Csoport
ROP	Regionális Operatív Program
SA	Strukturális Alapok
TA	Technikai Segítségnyújtás (Technical Assistance)
TIR	Tervezési Informatikai Rendszer (Kormányzati)
t	tonna
Tvt.	Természetvédelmi törvény
UNDP	ENSZ Fejlesztési Program
ÜHG	üvegházhatású gáz(ok)
VKI	Víz Keretirányelv

8.8 A Község alapjaiból származó források kategóriánkénti hozzájárulása az operatív programhoz

Az OP CCI száma: 2007HU161PO002

Az operatív program neve: **Környezet és Energia Operatív Program**

Az adatok euróban, folyó áron értendők

1. dimenzió: Prioritási téma

Kód	euró	Kód	euró	Kód	euró
1		33		62	
2		34		63	
3		35		64	
4		36		65	
5		37		66	
6		38		67	
7		39	13 300 000	68	
8		40	14 500 000	69	
9		41	60 400 000	70	
10		42	60 400 000	71	
11		43	126 204 379	72	
12		44	328 700 000	73	
13		45	524 000 000	74	
14		46	1 044 600 000	75	
15		47		76	
16		48	41 900 000	77	
17		49		78	
18		50	510 000 000	79	
19		51	115 000 000	80	
20		52		81	
21		53	533 000 000	82	
22		54	256 700 000	83	
23		55		84	
24		56		85	224 253 245
25		57		86	
26		58		Összesen:	3 852 957 624
27		59			
28		60			
29		61			
30					
31					
32					

2. dimenzió: A finanszírozás formája

Kód	euró
1	3 852 957 624
2	
3	
4	
Összesen	3 852 957 624

3. dimenzió: Területi megoszlás

Kód	euró
1	2 040 404 379
2	
3	
4	
5	1 588 300 000
6	
7	
8	
9	
10	
00	224 253 245
Összesen:	3 852 957 624